



**T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI**

**KUR'AN'DA *RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMİN* KAVRAMI VE
MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUMDAKİ YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Norain Binti AZLAN

BURSA – 2022



**T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI**

**KUR'AN'DA *RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMİN* KAVRAMI VE
MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUMDAKİ YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Norain Binti AZLAN

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet EFE**

BURSA – 2022

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı'nda 701823034 numaralı Norain Binti Azlan'ın hazırladığı “**Kur'an'da Rahmeten Li'l-Âlemîn Kavramı Ve Malezya'da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları**” konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 05/07/2022 günü-.....saatlerini arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının(başarılı/başarısız) olduğuna(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet EFE
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Selahattin ÖZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Sami
ÇÖLLÜOĞLU
Karabük Üniversitesi

05/07/2022



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 08/06/2022

- 1- Tez Başlığı / Konusu: “Kur’an’da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Kavramı ve Malezya’da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları”
- 2- Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 178 sayfalık kısmına ilişkin, 05/06/2022 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %13’tür.

3- Uygulanan filtrelemeler:

4- Kaynakça hariç

5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

6- Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nı inceledim ve bu Uygulama Esasları’nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

7- Gereğini saygılarımla arz ederim.

08/06/2022

Adı Soyadı : Norain Binti Azlan

Öğrenci No : 701823034

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı : Tefsir

Statüsü : Y.Lisans Doktora

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet EFE

08/06/2022

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Kur’an’da *Rahmeten Li’l-Âlemîn* Kavramı ve Malezya’da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları**” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı : Norain Binti Azlan

Öğrenci No : 701823034

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı : Tefsir

Statüsü : Y.Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Norain Binti AZLAN
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı : Tefsir
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Mezuniyet Tarihi :/...../2022
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet EFE

KUR'AN'DA RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN KAVRAMI VE MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUMDAKİ YANSIMALARI

Araştırmada, “Kur’an’da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Kavramı ve Malezya’da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları” konusu işlenecektir. Bu araştırma, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı ile ilgili Kur’an ayetlerini araştırmayı; tefsircilerin anlayışını incelemeyi ve Malezya’da bu kavramın yansımalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Tez; giriş, üç ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, metodu ve kaynakları açıklanmıştır. Birinci bölümde, Kur’an’da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı incelenmiştir. Bu bölüm; rahmet, âlem, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramları ve Hz. Muhammed’in hayatında rahmet belirtileri konuları olmak üzere dört başlık altında ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Malezya’nın çoğul toplumunun tarihsel ve etnik yapısının yanı sıra ülkenin hükümet sistemi; din ile hükümet ilişkileri; Malezya’daki kültürel çeşitlilik ve çoğul toplumlardaki etkileşim konularına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının Malezya’da ulusal politika olarak tanıtılmasının ardından ortaya çıkan sorunlar tartışılmıştır. Ayrıca bu fasılda, Malezya hükümetinin İslam hakkında yanlış anlaşılmalardan kaçınmak için politikalarında yapması gereken değişikliklerle ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Rahmeten Li'l-Âlemîn*, Tefsir, İslam, Malezya, Çoğulcu Toplum

ABSTRACT

Name and Surname : Norain Binti AZLAN
University : Bursa Uludağ University
Institution : Institute of Social Sciences
Field : Basic Islamic Sciences
Branch : Tafsir (Qur’anic Exegesis)
Degree Awarded : Master
Degree Date :/...../2022
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Mehmet EFE

CONCEPT OF *RAHMATAN LIL’ALAMIN* IN THE QURAN AND ITS IMPLICATIONS IN A PLURALISTIC SOCIETY IN MALAYSIA

The topic of the research is “The Concept of *Rahmatan Lil’alamin* in The Quran and Its Implications in A Pluralistic Society in Malaysia”. The purpose of this research is to investigate Quranic verses related to the concept of *Rahmatan Lil’alamin*, as well as analyze commentators’ interpretations and evaluate the concept’s reflections in Malaysia.

There are three sections in the thesis: an introduction, three main sections, and a conclusion. The introduction section addresses the subject, importance, technique, and sources of the research. The concept of *Rahmatan Lil’alamin* in the Quran is discussed in the first chapter. This chapter contains the concepts of mercy, the realm, *Rahmatan Lil’alamin*, and the Prophet Muhammad’s mercy throughout his life.

The second chapter discusses Malaysia’s plural society’s historical and ethnic structure, as well as the country’s government system; government relations with religion; cultural diversity in Malaysia; and interaction in plural societies.

The third chapter discusses the issues that arose following Malaysia’s adoption of the *Rahmatan Lil’alamin* concept as a national policy. Furthermore, some suggestions have been made in this chapter regarding changes that the Malaysian government should make to its policies in order to avoid misunderstandings about Islam.

Keywords: *Rahmatan Lil’alamin*, Exegesis, Islam, Malaysia, Pluralistic Society

ÖNSÖZ

Rahmeten Li'l-Âlemîn ifadesi, Kur'an terminolojisinde Enbiyâ Suresi'nin 107. ayetinde şöyle geçmektedir; “*Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*”. Son elçi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in mesajının sadece müslümanlara değil, tüm dünyaya bir rahmet olduğunu bildiren bu ayet, O'nun dünyada ve ahirette faydalı olacak öğretileri insanlara iletmek ve tüm insanları doğru yola yönlendirmek için gönderildiğini gösterir. Hz. Muhammed, Allah'ın yarattıklarına, özellikle insanlara hem dünyada hem de ahirette mutluluk getirmek için gönderilmiştir. Hz Muhammed (s.a.v.)'in hayatı, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının nasıl uygulanacağına dair pratik bir kılavuzdur. İnsanoğluna nasıl davranması gerektiği konusunda yol göstermektedir. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, bireysel ve toplumsal olarak her alanda insanların yaşam kalitesini artırır. Yargılamak ve ayrımcılık yapmak yerine iyilik ruhunu harekete geçirerek insanların hayatının daha iyi bir hâl almasını sağlar. Çok dinli bir ülkede barış, memnuniyet ve huzur duygularını geliştirir. İslam'ın ve ilkelerinin otantik ve ılımlı bir şekilde anlaşılması, özellikle diğer dinlerden insanlara karşı nezaketin telkin edilmesinde hayatî bir rol oynar. Çünkü inanç ve uygulamadaki aşırılıkçılık, yalnızca sertlikle sonuçlanacaktır.

Bu amaçla dinlerin, ırkların ve kültürlerin çeşitliliğini barındıran Malezya bağlamında, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını hükûmete temel ilke olarak aşılama fikri çok önemlidir. Bu kavram, Malezya hükûmeti tarafından son zamanlarda özellikle 2019'da ulusal düzeyde kabul edilmiş ve savunulmuştur. Kavramın çeşitlilik gösteren Malezya toplumunda uyumlu ortamın sürdürülmesi açısından fayda sağlayacağına inanılmıştır. Ancak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının uygulanması sırasında bazı sorunlar ortaya çıkmış ve büyük bir tartışmaya yol açmıştır. Bu durum, toplumda özellikle akademisyenler ve dini liderler arasında endişe yaratmıştır. Bunun nedeni, *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'in İslamî yaklaşımının liberaller ve müslüman karşıtları da dâhil olmak üzere bazı gruplar için daha faydalı görülmesidir. İslam, *Umut İttifakı* partisi döneminde, dinî liberalizm tarafından bir tehdit olarak algılanmıştır. Onlara göre bu kavram; birlikteliği, hoşgörüyü ve anlayışı teşvik etse de milletin barış ve istikrarı için bir tehdit oluşturmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada, Kur'an'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı ele alınmış; Kur'an'ın bu kavramı nasıl ve hangi açılardan değerlendirdiği incelenmiştir. Bu araştırma, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı ile ilgili Kur'an ayetlerini araştırmayı; tefsircilerin anlayışını incelemeyi ve Malezya'da bu kavramın yansımalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma; giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, Kur'an'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı; İslam'ı merhamet dini olarak açıklayan Kur'an ayetleri ve Hz. Muhammed'in insan, hayvan ve doğayla olan etkileşimlerinde görülen rahmeti gibi konular üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde, Malezya'nın çoğul toplumunun tarihsel ve etnik yapısı; ülkenin hükûmet sistemi; din ile hükûmet ilişkileri; Malezya'daki kültürel çeşitlilik ve çoğul toplumlardaki etkileşim ele alınmaktadır. Tezin üçüncü bölümünde ise *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının 2018 yılında ulusal politika olarak tanıtılmasının ardından ortaya çıkan sorunlar

tartılmaktadır. Ayrıca bu fasılda, Malezya hükümetinin İslam hakkında yanlış anlaşılmalardan kaçınmak için politikalarında yapması gereken bazı değişikliklerle ilgili önerilerde bulunmaktadır. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı ve bu kavramın Malezya'daki çoğulcu toplumda yansımaları hakkında bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında gösterdiği sabır, hoşgörü; verdiği tavsiye; yaptığı rehberlik ve teşvikleri için kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet EFE'ye özel ve içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma minnettarım. Anneme, rahmetli babama ve aileme; hayatımın her zorlu sürecinde hiç bitmeyen duaları, motivasyonları ve destekleri için müteşekkirim. Son olarak yüksek lisans öğrencisi olarak aldığım maddî ve manevî destekler için Türkiye Bursları'na minnettarım.

Norain Binti AZLAN

Bursa 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	1
B. ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA *RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN* KAVRAMININ ANLAMLARI

I. RAHMET	4
A. Rahmet Kelimesinin Sözlük Anlamları	4
B. Rahmet Kelimesinin Terim Anlamları	5
C. Rahmet Kelimesinin Kur'an'da Anlamları	6
II. ÂLEM.....	10
A. Âlem Kelimesinin Sözlük Anlamları	10
B. Âlem Kelimesinin Terim Anlamları.....	11
C. Âlem Kelimesinin Kur'an'da Anlamları.....	12
III. RAHMET VE ÂLEM ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	14
IV. KUR'AN'DA <i>RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN</i> KAVRAMININ ANLAMLARI.....	16
V. İSLAM ANLAYIŞINDA <i>RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN</i> KAVRAMI.....	22

A. Âl-i İmrân Suresi'nin 159. Ayeti.....	25
B. Tevbe Suresi'nin 128. Ayeti.....	27
C. Ahzab Suresi'nin 21. Ayeti	28
VI. HZ. MUHAMMED'İN HAYATINDA RAHMETİN YANSIMALARI.....	31
A. Hz. Muhammed'in İnsan İlişkilerinde Merhametli Olması	32
1. Hz. Muhammed'in Müslümanlarla İlişkilerinde Rahmet Tezahürleri.....	32
2. Hz. Muhammed'in Gayrimüslimlere Karşı Merhameti.....	35
3. Hz. Peygamber'in Rahmet Dünyasında Çocuklar	36
4. Hz. Muhammed ve Gençliğe Rahmet Tezahürleri.....	40
5. Hz. Muhammed'in Yaşlılara Gösterdiği Merhamet.....	44
6. Hz. Peygamber'in Kadınlara Karşı Merhameti.....	47
7. Hz. Peygamber'in Kölelere Karşı Merhameti.....	51
8. Hz. Peygamber'in Düşmanlarına Karşı Merhameti.....	52
B. Hz. Muhammed'in Hayvanlara Karşı Merhameti.....	57
C. Hz. Muhammed'in Çevreye ve Bitkilere Merhameti.....	62

İKİNCİ BÖLÜM

MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUM

I. MALEZYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	71
A. Malezya Tarihi ve Etnik Yapısı	72
B. Malezya'nın Yönetim Şekli.....	75
C. Malezya'da Din-Devlet İlişkisi	78
II. MALEZYA VE KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK.....	82
A. Etnik Unsurlar ve Bölgeleri	83
B. Dinler ve İbadethaneleri	87
C. Diller ve Eğitimleri.....	89
D. Kültürler ve Kutsalları.....	91
III. MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUMUN ETKİLEŞİMİ	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALEZYA'DA *RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN* KONSEPTİ VE ÇOĞULCU TOPLUMDAKİ YANSIMALARI

I. MALEZYA'DA ' <i>NEGARA RAHMAH</i> ' (RAHMET ULUSU)'NUN TESİSİ	105
II.MALEZYA'DA <i>RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN</i> KAVRAMININ UYGULANMASI	109
A. LGBT Hakları Mücadelesi Sorunu	110
B. Halvet Baskınlarının Uygulanması Sorunu	116
C. Terörizm Sorunları	121
D. Dinleri ve Irkları İlgilendiren Hassas Konular	124
E. Kadın ve Çocuk İstismarı ve İhmali	128
F. Hayvan Hakları İhlalleri	135
G. Çevre Kirliliği Sorunları.....	138
III.MALEZYA'DA <i>RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN</i> KAVRAMI PRATİĞİNDE YAŞANAN	144
A. Sosyal Meselelere Rahmet İle Çözüm	146
B. Mevzuatta Merhamet ve Toplum Uyumu	154
C. Korunmaya Muhtaç Olanlara Merhamet.....	160
D. Allah'ın Diğer Yarattıklarına Rahmet.....	165
SONUÇ.....	171
KAYNAKÇA	174

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. İslam Anlayışında <i>Rahmeten Li'l-Âlemîn</i> Kavramı.....	31
Şekil 2. Rahmet Ülkesi Kavramının Ön Koşulları.....	145
Şekil 3. <i>Rahmeten Li'l-Âlemîn</i> Konsepti İle Sosyal Problemlerle Başa Çıkmak	154
Şekil 4. Mevzuata Ve Çoğul Topluma Yönelik <i>Rahmeten Li'l-Âlemîn</i> Kavramı	160
Şekil 5. <i>Rahmeten Li'l-Âlemîn</i> Kavramı ile Kadınları ve Çocukları Korumaya Yönelik Çözümler.....	165
Şekil 6. <i>Rahmeten Li'l-Âlemîn</i> Kavramı; İnsanlar ve Diğer Mahlukat.....	170

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltma

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.t.	Adı Geçen Tez
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APEC	<i>Asia-Pacific Economic Cooperation</i> (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği)
a.s.	<i>Aleyhisselâm</i>
C.	Cilt
ÇHC	Çocuk Hakları Sözleşmesi
DVS	<i>Department Of Veterinary Services</i> (Veteriner Hizmetleri Departmanı)
ed.	Editör
EMRS	<i>Emergency Medical Rescue Services</i> (Acil Tıbbi Kurtarma Servisi)
HINDRAF	<i>The Hindu Rights Action Force</i> (Hindu Hakları Eylem Gücü)
Hz.	Hazret
ICERD	<i>The International Convention on the Elimination of Racial Discrimination</i> (Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi)
Iss.	Issue
İD	İslam Devleti
İİT	İslam İş Birliği Teşkilatı
JAKIM	<i>Jabatan Kemajuan Islam Malaysia</i> (Malezya İslami Kalkınma Departmanı)
LGBT	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Birliği
LTTE	<i>Liberation Tigers of Tamil Eelam</i> (Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları)
MCP	<i>Malayan Communist Party</i> (Malayan Komünist Partisi)
PH	<i>Pakatan Harapan</i> (Umut İttifakı)
PAS	<i>Parti Islam Se-Malaysia</i> (Malezya İslam Partisi)
r.a.	<i>Radyallahu Anh</i>
RLA	<i>Rahmeten Li'l-Âlemîn</i>
S.	Sayı
s.	Sayfa
s.a.v.	<i>Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem</i>
SDN. BHD.	<i>Sendirian Berhad</i> (Özel limited şirket)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ss.	Sayfadan sayfaya

t.y.	Tarih yok
UMNO	<i>United Malays National Organisation</i> (Birleşik Malay Ulusal Örgütü)
UiTM	<i>Universiti Teknologi MARA</i> (MARA Teknoloji Üniversitesi)
UUM	<i>Universiti Utara Malaysia</i> (Malezya Kuzey Üniversitesi)
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
y.y.	Yayıncı Yok

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

İnsanlar, hayvanlar ve evrenin, yüce Allah'ın yaratıklarındandır. İslam'da Allah'ın yarattıkları arasında barışı ve sevgiyi teşvik etmek için insanların yaşamlarında İslam'ın mevcudiyeti olarak tanımlanan *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, Allah'ın tüm yarattıkları arasında birbirine bağlı, uyumlu bir ilişkiyi gerektirir. Yüce Allah, Kur'an'da “*Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*”¹ diye buyurarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'in âlemlere rahmet olarak (*Rahmeten Li'l-Âlemîn*) gönderildiğini bildirmektedir. Allah, Kur'an'da Hz. Muhammed (s.a.v.)'i örnek kişiliğiyle *Rahmeten Li'l-Âlemîn* olarak bildirir. Bu, İslam'ın müslümanlara her türlü yaratılana karşı merhamet göstermeyi öğrettiğini göstermektedir. Kavram, daha sonra insan ilişkileri ve sosyal etkileşim ile ilgili olarak incelenmiş ve geliştirilmiştir. Kur'an'da ortaya çıkan terim, Hz. Muhammed'in (İslam'ın) öğretilerinin dünyadaki herkes üzerinde olumlu, kapsayıcı ve bütüncül bir etkiye sahip olacağını açıklamaktadır. Bununla birlikte, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, farklı yorumlama ve anlam geliştirme süreçlerinden geçmiştir. Rahmet kavramı, bugüne kadar çeşitli anlayış ve tanımları nedeniyle tartışma konusu olmaya devam etmiştir.

Malezya hükûmeti, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını ulusal düzeyde, özellikle yönetiminde benimsemiş ve savunmuştur. 2018 yılında Malezya'daki iktidar hükûmetinin vizyonu, bu kavram olmuştur. Malezya'nın rahmet ülkesi kavramı, hem müslümanlar hem de gayrimüslimler için her yerde ve her zaman uygun olduğu için *makāsidi'ş-şerîa*'nın çekirdeğinde olan fayda ile yakından bağlantılıdır. Bu kavram, LGBT topluluğundan, Çince eğitim grupları ve Hint baskı gruplarına, Şii'lere ve 'liberal müslümanlara' kadar azınlık olarak adlandırılan gruplardan çok sayıda 'tehdit' ile karşı karşıya olduğunu düşünen Malay müslümanları arasında güvensizlik yaratmıştır. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı; birliği, hoşgörüyü ve anlayışı teşvik etse de ulusun barışı ve istikrarı için bir tehdit olarak görülmüştür. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı da hatalı olarak görülmüş ve zayıf bir temel üzerine inşa edilmiştir.

¹ Enbiyâ, 21/ 107

Bu tez çalışmasında, “Kur’an’da *Rahmeten Li’l-Âlemîn* Kavramı ve Malezya’da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları” konusu işlenecektir. Bu araştırma, *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramı ile ilgili Kur’an ayetlerini araştırmayı; tefsircilerin anlayışını incelemeyi ve Malezya’da bu kavramın yansımalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, hükûmete Malezya’da geliştirilen ve uygulanan politikaların nasıl iyileştirileceği konusunda çözüm önerisilerde bulunmak amacıyla yapılmıştır. Yapılan araştırmalara göre “*Rahmeten Li’l-Âlemîn*” kavramına dair müstakil bir tez çalışması olmadığı görülmüştür. Malezya’da yayınlanan bu kavram hakkında sadece birkaç makale ve dergi vardı. Bunun dışında tüm yazılar hukuk, hadis, iktisat ve eğitim gibi diğer araştırma alanlarına dayandırılmıştır. Ancak bu tezin odak noktası tefsir yaklaşımı olmuştur. Bunun dışında Malezya’da uygulanmaya çalışılmış olmasına rağmen Malezya’da da bu kavramı inceleyen tezle karşılaşılmamıştır. Bu nedenle bu tezin Malezya’nın çoğul toplumunu ve ulusunu tanıtarak bilgi tabanına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca çok sayıda sorun ve zorluğa rağmen Malezya hükûmetinin İslam’ın değerlerini ülkedeki çoğul bir topluma entegre etme çabaları, övgüye değer olduğundan bu tez çalışmasının çok önemli olacağı düşünülmektedir.

B. ARAŞTIRMANIN METODU VE KAYNAKLARI

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramıyla ilgili Kur’an ayetlerini araştırma maksadıyla doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, dört tane Kur’an ayetine odaklanmaktadır. Bu ayetlerin, anlam bütünlüğünü sağlamak için Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu Kur’an-ı Kerim Mealinden yararlanılmıştır. Bu ayetlerle ilgili çeşitli tefsir kaynakları da kullanılmıştır. Araştırma, bir kavram çalışması olduğundan ilk başvurulması gerekli görülen kaynakların lügat kitapları olacağı düşünülmüştür. Araştırma için ilk olarak İbn Manzûr’un *Lisânü’l-Arab* isimli sözlüğü, Cevherî’nin *es-Sihâh*’ı, Râgıp el-İsfehânî’nin *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân* isimli Kur’ân lügati, Fîrûzâbâdî’nin *Basâiru zevi’t-Temyîz fî Letâifi’l-Kitâbi’l-Azîz* isimli Kur’ân lügatinden faydalanılmıştır. İkinci olarak başvuru kaynaklar, tefsir kitaplarıdır. Başvuru başlıca tefsir kaynakları: *Taberî Tefsiri*, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-Azim*, *el-Keşşâf* ve *Fi-Zulâli’l-Kur’ân*’dır. Taberî’nin tefsiri (Câmiu’l-Beyân), birçok rivayet içermesi sebebiyle bu eserden çokça istifade edilmiştir.

İbn Kesîr'in (*Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim*) rivayet tefsirlerinin içinde son derece muteber olan bu eserinden mümkün oldukça istifade edilmiştir. Eserin tahkikli olarak basılmış olması, bu eserden çokça faydalanılmasını sağlamıştır. Araştırmanın kaynaklarından biri olarak ez-Zemahşeri'nin tefsiri (*el-Keşşâf*) de tercih edilmiştir. Bu eser, ayetlerin manasını kavramada rağbet edildiği için önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Çalışma için yararlanılan Seyyid Kutub'un bir sosyolog olması, *Fi-Zilâli'l-Kur'an* tefsirinden istifade edilmesinde sebeptir. Araştırma için bu tefsirler başta olmak üzere daha birçok tefsirden yararlanılmıştır. Üstelik ayetlerin yorumlanmasında, temel hadis kaynaklarından da faydalanılmıştır. Konuyla ilgili İngilizce yayınlardan; Malezya'nın çoğulcu toplum meseleleriyle ilgili her türlü kitap, makale, tez, dergi, kanun, yönetmelikten; resmî gazete, internet siteleri ve benzeri kaynaklardan istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'DA RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMÎN KAVRAMININ ANLAMLARI

Tüm insanlığa rahmet olarak da tanımlanabilecek *Rahmeten Li'l-Âlemîn* ifadesi, Kur'an'da Enbiyâ Suresi'nin 107. ayetinde şöyle geçmektedir; “*Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*”. Son elçi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in mesajının sadece müslümanlara değil, tüm dünyaya bir rahmet olduğunu bildiren bu ayet, O'nun dünyada ve ahirette faydalı olacak öğretileri insanlara iletmek ve tüm insanları doğru yola yönlendirmek için gönderildiğini gösterir. Hz. Muhammed, Allah'ın yarattıklarına, özellikle insanlara hem dünyada hem de ahirette mutluluk getirmek için gönderilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatı, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının nasıl uygulanacağına dair pratik bir kılavuzdur. Bu nedenle, bu bölümde *rahmet*, *âlem*, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramları ve Hz. Muhammed'in hayatından rahmet yansımaları ele alınacaktır.

I. RAHMET

A. Rahmet Kelimesinin Sözlük Anlamları

Rahmet kelimesi, Arapça olup kök harfleri “R-H-M”dir.² Kök anlamı itibariyle kadın rahmi, döl yatağı gibi anlamlara gelir.³ Sozlüklerde “acımak, esirgemek, korumak, affetmek, bağışlamak, nimet vermek anlamlarına gelmektedir.⁴ Türkçede oldukça yaygın olarak kullanılan merhamet kelimesi ile örtüşmekte olup “bir varlığa acıyıp şefkat ve yumuşaklık gösterme; iyilik, nimet, ihsan ve lütufta bulunma” anlamına kullanılmıştır. Türkçede merhamet hem Allah'a hem insanlara; rahmet ise özellikle Allah'a nispet edilerek kullanılır.⁵ Rahmet, Allah için kullanıldığı zaman bağış, ihsan, *in'am* ve lütuf; insanoğlu için kullanıldığı zaman ise, hem bağış, ihsan ve lütuf hem de

² Ebü'l-Hüseyin İbn Faris Ahmed b. Faris b. Zekeriyya el-Kazvini er-Razi, *Mu'cemü Mekâyis 'l-Luga*, thk. Abdüsselâm M. Hârûn, Kahire: Darul Kütübil-İlmiyye, II, 1970, s. 480; Muhammed b. Mukerrem İbn Manzur, *Lisânu 'l-Arab*, thk. Abdullah Ali El-Kebîr, XII Kahire: Darü'l-Meârif, 2009, s. 1611

³ Ebu'l-Kasım Huseyin b. Muhammed b. Râgıb İsfahânî, *el-Mufredât fi Ğarîb 'il-Kur'ân (Kur'ân Kavramları Sözlüğü)*, çev. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, İstanbul: Çıra Yayınları, 2010, s. 420.

⁴ İsfahânî, a.g.e., s. 420; İbn Manzur, a.g.e., s. 1611.

⁵ Muhammed Hamdi Yazır Elmalılı, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, I-X İstanbul: Zehraveyn Yay., 2014, s. 115.

kalp yumuşaklığı anlamındadır. Zira kalp yumuşaklığı, beşerî bir noksanlığı ihtiva ettiği için Allah'a izafe edilmemiştir. Allah rahmetini, yalnız bağış ve lütuf olarak sergiler.

Türkçe tam karşılığı olmayan, şefkatten daha geniş manada kullanılan rahmet kelimesi, çocuklarla ilgili olarak “onlara acıma, şefkat gösterme, menfaatlerini temin etme, zararlı şeylerden koruma” şeklinde anlatılmaktadır.⁶ “Barış, güven, emniyet ve Allah'a teslimiyet” gibi anlamlara gelen İslam, bütün insanlığı rahman ve rahîm olan Allah'a kulluğa çağırmakta, bu dinin peygamberini rahmet peygamberi; kitabını da rahmet kitabı olarak nitelemektedir. İslam dini, kendi mensuplarını, canlı cansız bütün varlıklara karşı rahmet, merhamet ve şefkatle muameleye davet etmekte, insanlar arasında rahmet, merhamet gibi ulvî duygularla örülü bir ahlâk düzeni inşa etmek istemektedir. Acımak, merhametli olmak İslam dininin üzerinde önemle durduğu prensiplerdendir.⁷ Kısaca rahmet, insanı manen arındırıp yücelten ve Allah'a yaklaştıran ilahi bir lütuf, insana fayda ve huzur sağlayan her şeydir.⁸

B. Rahmet Kelimesinin Terim Anlamları

Rahmet (رَحْمَةٌ), *rahîme* - *yarhamu* - *rahmeten* (رَحِمَ - يَرْحَمُ - رَحْمَةً) kökünden gelir. Rahmet, Arap dilinde “rahmet edilene bağış ve lutfu gerektiren bir kalp yumuşaklığı ve acıma”dır. Kur'an'da rahmet kelimesi ve türevleri isim ve fiil olarak en başta Allah için kullanılmıştır.⁹ Kur'an-ı Kerim'in temel kavramlarından biri olan rahmet kelimesi; fiil olarak 27 yerde, aldığı harf-i cerlere uygun olarak Allah'tan bağışlanma ve rahmet dilemek gibi anlamlara da gelmektedir.¹⁰ Sadece rahmet kelimesinin geçtiği ayet sayısı 79'dur.¹¹ İsim olarak hayır, iyilik, ihsan, nimet ve kalp inceliği demektir. Ayrıca, masdar olarak 113 yerde geçer. Bu kelimenin mastarı olan merhamet ise şefkatli ve merhametli olmak demektir. İsm-i fâil olarak 6 yerde, “rahman” şeklinde sıfat olarak 58 yerde, “rahîm” şeklinde sıfat olarak 115 yerde, ziyadelik ifade eden sıfat olarak 4 yerde geçmektedir.¹²

⁶ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, İstanbul: Yeni Boyut, 2014, s. 450.

⁷ Yavuz Selim Göl, *Hız. Muhammed'in Hayatında Rahmet Tezahürleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 2009, s. 1-2.

⁸ Yusuf Açık, “Hz. Peygamber'in Evrensel Mesajlarından ‘Rahmet’”, *III. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler)*, Isparta: SDU İlahiyat Fakültesi, 2000, s. 255.

⁹ İsfahânî, a.g.e., s. 420; İbn Manzur, a.g.e., s. 1611.

¹⁰ İbn Manzur, a.g.e., s. 1611.

¹¹ Muhammed Fuad Abdülbaki, *Mu'cemu'l Müfehres li elfazi'l Kur'an-il-Kerim*, Kahera: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1945, s. 305-306.

¹² a.yer., s. 305-307.

Bu fiilin tefa' ııı babındaki formu olan “تَرَحُّمٌ” ifadesi, karşılıklı saygı göstermek, “إِسْتِرْحَامٌ” ifadesi ise birinin bağışlanmasını, affını istirham etmek anlamlarında kullanılır. “رَحْمٌ” kelimesinin çoğulu “أَرْحَامٌ” olup rahim, döl yatağı, akrabalık, yakınlık anlamlarına gelmektedir. Aynı kökten türetilmiş olan *rahmân* sıfatı ise sadece Allah’a aittir. Çünkü onun rahmeti varlık evrenindeki her şeyi kuşatmıştır.¹³ Klasik Arapçadaki “رَحِمَ اللهُ فلاناً” (*Rahimellahu fulanen*) yani “Allah, filancaya rahmet etsin.” tâbiri, “Allah filancaya ihsanda bulunsun.” anlamına da gelir. Aynı şekilde “تَرَحَّمْتُ عَلَيْهِ” (*Terahhamet ‘alayh*) yani Allah’ın rahmetinin onun üzerine olmasını diliyorum anlamına da gelir.¹⁴

Ayrıca, kavram ile ilgili yapılan kapsamlı çalışmalar sayesinde, merhametin dört hedefi olarak *müminun* (inanananlar), *muhsinun* (iyi insanlar), *yûkinûn* (şüphesiz inanç) ve *âlemûn* (evren) görülür.¹⁵ Örneğin rahmet kelimesi Allah’a dayanıyorsa anlamı “iyilik”tir. Öte yandan, eğer insan temelliyse sadece şefkattir. İsfahânî’ye uygun olarak *Lisânu’l-Arab* kitabında İbn Manzur, Araplarına ademoğullarına isnât edilen merhamet sözleri ile yüce Allah’a dayananlar arasında ayırım yaptığından bahsetmektedir.¹⁶ Ademoğullarından gelenlere işaret edilen rahmet kelimesi *riqqat el-qalb wa â’thuf* (merhamet ve şefkat), rahmet kelimesi Allah’a işaret ederken *â’thuf wa ihsânuhu wa rizquhu*’dur (rahmeti, iyiliği ve rızık).

C. Rahmet Kelimesinin Kur’an’da Anlamları

Rahmet, Kur’an’da türevleri ile en çok kullanılan kelimelerden biridir.¹⁷ Sevgi, merhamet ve şefkat ifade eden Allah’ın isimler indirin olan *rahman* ve *rahîm* rahmet kökünden türemiştir. Ayrıca, *r-h-m* kökü bütün Kur’an boyunca, “sevmek, şefkat göstermek, müşfik olmak” anlamını canlı bir biçimde korumaktadır.¹⁸ İsim, mastar olarak kullanımı yanında birçok ayette rahmet; geçmiş, geniş veya gelecek zaman kipleri halinde, fiil olarak da kullanılmaktadır. Kur’an’dan rahmet kelimesi 114, rahman

¹³ İbn Manzur, a.g.e., s. 1611–13.

¹⁴ İbn Manzur, a.g.e., s. 1611.

¹⁵ Alif Hendra Hidayatullah, “Kuran-ı Kerim’de Rahmet Kavramı (Tefsir-i Misbah’da Kureyş Şihâb Tefsiri Çalışması)”, *Journal of Qur’anic Studies and Interpretation (Tafsir) - QOF*, C. 3, S. 2 (2019), s. 15–20.

¹⁶ İbn Manzur, a.g.e., s. 1613.

¹⁷ Mehmet Okuyan, “Kur’an’da Rahmet Kavramı ve Hz. Peygamber’in Âlemlere Rahmet Oluş Keyfiyeti”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, C. 14 (2004), s. 35.

¹⁸ Salih Akdemir, *Kur’an’a Dilbilimsel Yaklaşımlar*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları (Kur’an Araştırmaları Merkezi), 2017, s. 313.

57, rahîm 115 defa geçer.¹⁹ Rahmet Kur'an'da çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. *Mu'cemu'l-Mufehres li Elfazi'l-Kur'âni'i-Kerîm*'de, rahmet kelimesinin Kur'an'da 142 kez geçtiği belirtilmiştir.²⁰ Bunlarda 20 farklı anlam ifade ettiğini de belirten lügat alimi ve müfessir el-Fîrûzâbâdî (ö. 817/1414), eserinde bunları ayetlerden ispatlayarak tek tek saymıştır.²¹ Bu manaların hepsinin ortak noktası kelimenin; acıma, aşk, sevgi, şefkat ve hoşgörüden kaynaklanan ihsanı; kalbi, vicdanı, hassasiyet ve yumuşaklığı ifade etmesidir.²²

Kur'an'da rahmet kelimesi, rahmet verenin kaynağı olarak Allah'ı işaret eder. Yani Kur'an'da rahmet, Allah'ın tüm varlıklara olan sevgisi, lütfu ve rızkıyla ilgilidir. Nitekim bir ayetle Allah:

قُلْ لِّمَن مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قُلْ لِلَّهِ ۖ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۚ لِيَجْمَعَٰكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

“‘Göklerde ve yerde olanlar kimindir?’ diye sor. De ki: ‘Allah’ındır. O, kendi üzerine rahmeti yazmıştır. Sizi, gerçekleşmesinde asla şüphe olmayan kıyamet gününde mutlaka toplayacaktır.’Kendilerini ziyan edenler var ya, işte onlar inanmazlar.”²³ buyurur.

Yukarıdaki âyet-i kerimede Yüce Allah tüm kullarına merhamet veya sevgisi ile kendisini tarif etmektedir. Elbette Allah, kulları olan insanlardan da bu niteliği kazanmalarını ister. Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından getirilen İslam, insanların yaşamını düzenler ve diğer insanlarla arasındaki ilişkiler kontrol edecek prensipler ortaya koyar. Böylece aralarında hiçbir çatışma olmaz.²⁴

Tefsir el-Misbah'taki Kureyş Şihâb yorumuna göre rahmet terimi genel olarak رَأْفَةً *râfah* (kibarlık ve naziklik) رِقَّةً *riqqah* (yumuşaklık ve şefkatli) olmalı ve Allah'ın, yarattıkları

¹⁹ Okuyan, a.g.m., s. 32–33

²⁰ Abdulkaki, a.g.e., s. 387–393.

²¹ El-Fîrûzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Ya'kub, *Besâiru zevi't-temyîz fi letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz.*, thk. Muhammed Ali Neccar, III.b., Beyrut: el-Mektebetü'lİlmiyye, t.y., s. 55.

²² Açikel, a.g.m., s. 255–56.

²³ En'âm, 6/12

²⁴ Muhammad Haikal Mohd Hedzir, Muhammad Arif Yahya, “Understanding the Concept of Compassion in the Issue of the Pluralistic Society in Malaysia: An Analysis of the Missionary Movement Stand of IKRAM and ISMA”, *Jurnal Hadhari*, C. 10, S. 2 (2018), s. 245.

tarafından hissedilebilen şefkatini ifade eden bir formdur ve kapsamı çok geniştir. Kureyş Şihâb'a göre rahmetin yorumlanması, yaratılanlar için sevgi ve şefkatle sınırlı değildir. Ayrıca rahmet, paha biçilmez bir armağan anlamına gelir ve onu alacak şanslı biri için çok önemlidir. Çünkü yüce Allah yalnızca dilediğine verir. Yine Kureyş Şihâb'a göre rahmet, ahirette (cennet) mutluluk ve dünyada lütuf, hidayet, rızık, koruma vb. şekillerde iyilik anlamına gelir.²⁵ Daha spesifik olarak Kur'an'daki rahmet teriminin yorumunu, Allah'ın ayetlerine sadık olmalı, kullarına büyük bir özen göstermek ve lütufler olmalı şeklinde anlaşılabilir.²⁶ Kehf Suresi 65. ayette de özellikle Allah'ın Hz. Hızır'a rahmetini (yüce Allah'ın salih kulunun rahmetini) verdiği belirtilmektedir.²⁷ Kur'an'da bu rahmet, yüce Allah'ın tüm iradesinin üzerinde gücünün, ya halkının ihtiyaçlarını karşılamak ya da insanların Allah'a tövbe etmesine izin vererek cezasından kaçınmalarını sağlamıla olduğunu gösterir.²⁸

Alif Hendra göre Kur'an'daki rahmet kelimesi dört bileşene ayrılmaktadır: Birincisi, Nisâ Suresi'nde (4/175) müminler Allah'ın rahmetiyle yaşarlar: “*Allah'a iman edip ona sınımsız sarılanlara gelince, Allah onları, kendinden bir rahmet ve lütuf içine daldırarak ve onları kendine ulaştıran dosdoğru bir yola iletacaktır.*” İkincisi, Lokmân Suresi'nde (31/2-3) muhsinlerin bir hidâyet ve bir rahmettir: “*Bunlar, güzel işlerin peşinde olanlara hidayet ve rahmet kaynağı olan hikmetli kitabın âyetleridir.*” Üçüncü olarak Câsiye Suresi'nde (45/20) inanan bir toplum için de bir hidayet ve bir rahmettir: “*Bu kitap, insanların aklını aydınlatan ışık, inananlar için bir kılavuz, bir rahmettir.*” Dördüncü ise Enbiyâ Suresi'nde (21/107) bütün âlemlere bir rahmet olmak için gönderilme anlamındadır: “*Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*”²⁹

Yüce Allah'ın merhameti, Kur'an'da çeşitli şekil ve koşullarda açıklanmıştır ve bu nimet insana gelir ki insan onu unutmasın; verilen nimetler ve armağanlar için şükürünü sürdürsün. Halbuki Allah, rahmetinin mahiyeti gereği kâfir veya mümin bir kulu seçmez; aslında yeryüzündeki tüm canlılar onun rahmetinden nasiplenirler. Nitekim

²⁵ Şihâb, Mohamad Kureyş, *Tefsir el-Misbah*, 3. bs., Jakarta: Lentera Hati, 2002, s. 500–502.

²⁶ A'râf, 7/72.

²⁷ Kehf, 18/65.

²⁸ Kehf, 18/58.

²⁹ Alif Hendra Hidayatullah, *Kur'an'da Rahmet Kavramı (Tafsir Al-Sha'rawi'de Mutawalli Sha'rawi'ye ve Tafsir Al-Misbah'daki Kureyş Şihab'a Göre Karşılaştırmalı Çalışma)*, (Yüksek Lisans Tezi), Endonezya: Universitas Islam Negeri Sunan Ampel, 2016, s. 1–23.

Allah'ın rahmeti çok geniştir ve her şeyi yeryüzünü kuşatmıştır³⁰. Muhammed Talib'in yazdığı *Kur'an Sözlüğü*'nde, Kur'an'da bulunan merhamet ve rahmet kavramları ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Buna göre, Kur'an-ı Kerim'de rahmet kelimesinin anlamları için Tablo 1'de ayrılmıştır. Tabloda rahmetin 14 anlamı yer almaktadır.³¹

Tablo 1 Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın Rahmeti

No	Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın Rahmetinin Kullanıldığı Anlamları	Ayetler ve Sureler
i.	İslam (الإسلام)	<ul style="list-style-type: none"> • Şûrâ Suresi, 42/8 • Fetih Suresi, 48/25 • İnsân Suresi, 76/31 • Bakara Suresi, 2/105
ii.	Cennet (الجنة)	<ul style="list-style-type: none"> • Âl-i İmrân Suresi, 3/107 • Nisâ Suresi, 4/175 • Câsiye Suresi, 45/30 • Bakara Suresi, 2/218 • Ankebût Suresi, 29/23
iii.	Yağmur (المطر)	<ul style="list-style-type: none"> • A'râf Suresi, 7/57 • Rûm Suresi, 30/46 & 50
iv.	Peygamberlik (النَّبوة)	<ul style="list-style-type: none"> • Zuhuf Suresi, 43/32
v.	Nimet (النعمة)	<ul style="list-style-type: none"> • Meryem Suresi, 19/2 • Kehf Suresi, 18/65
vi.	Kur'an (القرآن)	<ul style="list-style-type: none"> • En'âm Suresi, 6/157
vii.	Rızık (الرزق)	<ul style="list-style-type: none"> • İsrâ Suresi, 17/28 & 100 • Fâtır Suresi, 35/2 • Kehf Suresi, 18/10
viii.	Yardım (النصر)	<ul style="list-style-type: none"> • Ahzâb Suresi, 33/17

³⁰ Bkz. A'râf Sûresi, 7/156.

³¹ Muhammad Thalib, *Dictionary of the Vocabulary of the Quran*, Jogjakarta: Ma'alimul Usrah Media & Pusat Studi Islam an-Nabawi, 2008, s. 60.

ix.	Afiyet (العافية)	• Zümer Suresi, 39/38
x.	Seven (المودة)	• Hadid Suresi, 57/27
xi.	İnanç (الإيمان)	• Hûd Suresi, 11/28 & 63
xii.	Tevfik (التوفيق)	• Bakara Suresi, 2/64
xiii.	Hız. İsa (عيسى عليه السلام)	• Meryem Suresi, 19/21
xiv.	Hız. Muhammed (محمد صلى الله عليه وسلم)	• Enbiyâ Suresi, 21/107

II. ÂLEM

A. Âlem Kelimesinin Sözlük Anlamları

Âlem kelimesi sözlükte bir varlığı diğerlerinden ayıran işaret, alâmet, nişan anlamlarını taşıyan ‘*alm* ve bilme anlamındaki ‘*ilm* kelimesiyle beraber yer almaktadır.³² Arapça kelime ‘*âlemin*, bilmek, farkında olmak, bilgi, bilim, işaret veya bir şeyin bilinebileceği anlamlar anlamına gelen *ع-ل-م* (*âlem*) kök kelimesinden gelir. Bu kelime, lügatte kendisiyle bir şeyin bilindiği şeyden ibarettir. İstilah olarak Allah’tan başka her şeydir. Çünkü onunla Allah, isimleri ve sıfatları bakımından bilinir.³³ Benzer bir anlamda *âlem*, Râgib el-İsfahânî tarafından yaratıcısına işaret eden bir araç olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcının mevcudiyetinin bilinmesini sağlayan, yapana delâlet eden alet, yaratılış sınıfları, felek gibi anlamlara gelen âlem kelimesinin insanlar, cinler ve melekler gibi akıl sahibi varlıkları ifade etmek için *âlemin-âlemin*, diğer varlıkları belirtmek için *avalim* şeklinde çoğulu kullanılır.³⁴ Böylece âlem ifadesi, aynı kökten gelen kelimelerle birlikte düşünüldüğünde hem işaret hem de bilme manalarını hatırlatan bir anlam ağıyla karşılaşılır.³⁵

³² el-Cevheri, İsmail b. Hammad, *es-Sihah Tacu’l-Luğati ve Sihahu’l-Arabiye*, Daru’l-ilm lil Melayin: Beyrut, 1981, s. 1991; İbn Manzur, a.g.e., s. 420–21; İsfahânî, a.g.e., s. 515.

³³ Ebü’l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürçânî el-Hanefî, *Arapça-Türkçe: Terimler Sözlüğü*, çev., Arif Erkan, 1. bs. İstanbul: Bahar Yayınları, 1997, s. 149.

³⁴ İsfahânî, a.g.e., s. 515.

³⁵ Erkan Yar, “Kur’an’da ‘Âlemin’ Sözcüğünün Toplum Dilbilim Açısından Çözümlemesi”, *Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)*, C. 8, S. 2 (2016), s. 585.

Âlemin tanımı içerisinde insanın yer aldığı da görülür. Buna göre *âlem* iki tanedir. Birincisi, felek denilen büyük âlem; diğeri ise insan, yani küçük âlemdir. İnsanın da bir âlem olarak vasıflandırıldığı bu tanım, insanı âlemin küçük bir prototipi kabul eden değerlendirmelere dayanmaktadır.³⁶ *Âlem*, İslam ilim geleneğinde, Allah'tan başkasına işaret eden herhangi bir şeyi ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Allah dışındaki her şey Allah tarafından yaratıldığı için, âlemler aynı zamanda Allah'ın tüm yarattıklarını (mahlûkât) ifade eder. Bu tanım, doğanın varlığının yaratıcı hakkındaki İslami görüşü doğrulamaktadır.³⁷ Ayrıca, başka bir ifadeyle âlem kelimesi, genel kullanımda maddî veya manevî varlıkların hepsini içine alır: Tabiat âlemi, ruh âlemi, akıl âlemi, melekler âlemi, edebiyat âlemi, İslâm âlemi gibi.³⁸

B. Âlem Kelimesinin Terim Anlamları

İlk Arapça lügat yazarı olarak bilinen Halîl b. Ahmed (ö.175), âlem kelimesinin anlamını “insanlar” olarak açıklamaktadır. *Âlem* sözcüğünün bütün yaratıklar anlamında olduğunu ve çoğulunun da *âlemûn* olduğunu belirtmektedir.³⁹ Eğer âlem bu varlıklardan birinin ismi olarak kullanılsa birleşik olan varlıklar için çoğul olmuş olur. Yukarıdaki açıklama ile Kur'an'da âleminden kasıt Allah'tan başka her şeydir. Bu yüzden, Kur'an'da tekil olarak *âlem* şeklinde kullanılmamakta; çoğul vezninde kullanılmaktadır.⁴⁰ İki önemli lügat âlimi Ferrâ (ö.207) ve Ebû Ubeyde'ye (ö.209) göre âlem sadece akıl sahibi varlıklara delalet eder ve bunlar da insanlar, cinler ve meleklerden ibarettir. Buna göre âlem kelimesinin anlam içeriğinde hayvanlar yoktur. Ebû Ubeyde yukarıdaki yorumunu teyit etmek üzere, âlemîn kelimesini “yaratılmışlar” lafzıyla açıklar ve böylece akıl sahibi varlıklar için kullanılan çoğul formunu tercih eder.⁴¹

³⁶ Ayşe Betül Oruç, “Ayetler Bağlamında Âlemin Yaratılışındaki Denge”, *marife*, C. 18, S. 2 (2018), s. 529.

³⁷ Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî el-Hanefî, *et-Ta'rifât*, thk. Muhammed Basel Uyunus Sud, Beyrut: Maktabe Lubnan, 1985, s. 149

³⁸ Süleyman Hayri Bolay, “Âlem”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1989, (<https://islamansiklopedisi.org.tr/alem>), (03.04.2021).

³⁹ el-Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn*, Beyrut: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut, t.y., s. 153.

⁴⁰ Zekeriya Pak, “‘Alemin’ Kelimesinin Kur'an'daki Anlamı Üzerine”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 13 (2009), s. 5.

⁴¹ el-Kurtubi, *el-Cami' li-Ahkami'l-Kur'an*, Riyad: Dâru'l Alemlî-Kütüb, 2003, s. 138-139

C. Âlem Kelimesinin Kur'an'da Anlamları

Âlem kelimesi Kur'an-ı Kerim'de gerek kâinatı gerekse özel olarak insanlar topluluğunu ifade etmek amacıyla ve hepsi de “العالمين” (âlemîn) olmak üzere 73 defa görülmüştür.⁴² Başka bir kaynağa göre bu kelime 74 kez geçmektedir.⁴³ Kur'an'da 42 defa geçen “*rabbu'l-âlemîn*” ifadesinde “*âlemîn*” ifadesi bulunmaktadır. Ancak “âlemîn” kelimesi, 42 defa geçen “*rabbu'l-âlemîn*” ifadesi dışında 31 ayette farklı şekilde yer alır.⁴⁴ Bunlar terkibiyle zikredilerek Allah Teâlâ'nın canlı cansız bütün varlıkların ilahı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca ayette geçen *âlemîn* kelimesinin anlamını kavramak için tefsir alimlerinin yorumuna başvurmak gerekir (Tablo 2).⁴⁵ Tefsir bilginlerinin Kur'an'da *âlemîn* kelimesi ile ilgili yorumlarının çoğu, yaşayan dünyadaki tüm varlıklara atıfta bulunmaktadır.

Tablo 2 Âlemîn Kelimesinin Anlamı

	Tefsirciler	Âlemîn Kelimesinin Anlamı
1	İbn Kuteybe (ö.276)	Ruh sahibi varlık grupları. Bunların da insanlar, cinler ve meleklerden oluştuğunu ve bunlardan her bir gruba da âlem dendiğini belirtir.
2	Taberî (ö. 310)	İbn Abbas'tan iki farklı yorum nakleder: 1. Bütün yaratılmışları yani gökler, yerler, bu ikisindeki ve bu ikisi arasındaki bilinen-bilinmeyen herkes ve her şeyi. 2. İnsanların ve cinler. Sa'îd b. Cübeyr, Mücâhid, ve İbn Abbâs'ın “İnsanların ve cinler” şeklindeki ikinci yorumunu kabul etmekte, Katâde ise “Her tür bir âlemdir” şeklinde yorum yapmaktadır. ⁴⁶

⁴² Ebü'l-Hasan Ali bin Muhammed bin Habib el-Maverdi El-Basri, *en-Nüket ve'l-Uyün*, thk. Seyyid Abdülmaksud bin Abdurrahim, I, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2019, s. 54-55

⁴³ Abdülbakî, a.g.e., s. 309-11.

⁴⁴ a.yer, s. 480-81.

⁴⁵ Ebü Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *Garibu'l-Kur'ân*, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1978, s. 38; Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezid el-Âmûli et-Taberî el-Bağdâdî, *Câmi'ul-Beyân*, Beyrut: Müessesetü'r-Risale, I, 2000, s. 143; Alâeddin Ali b. Yahyâ es-Semerkandî, *Bahru'l-Ulüm*, Beyrut: Daru'l-Fikr, I, t.y., s. 41; İbn Faris, a.g.e., s. 110; el-Cevheri, a.g.e., s. 1991; Ebü İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nisâbüri, *el-Keşf ve'l-Beyan*, Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, I, 2002, el-Maverdi, a.g.e., s. 109; 54-55; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf*, Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, t.y., s. 54

⁴⁶ Taberî, a.g.e., s. 558-559.

3	Semerkandî (ö.375)	Bir akla sahip bulunan ruh sahibi varlıklar. İnsanlar, melekler ve cinlerden oluşur ve kendilerine hitap edilebilir..
4	İbn Fâris (ö.395) ve Cevherî(ö.398)	Varlık türleri
5	Sa'lebî (ö.427)	Bütün varlıklar
6	Mâverdî (ö.450)	1. Âlem, melekler, cinler ve insanlardan oluşan akıl sahibi varlıklar (İbn Abbâs'a aittir). 2. Dünya ve içindekiler. 3. Allah'ın dünya ve ahirette yaratmış olduğu her şeydir.
7	Zemahserî (ö.528)	Akıl sahibi varlıklar için kullanılan bir isim: melekler, insanlar ve cinler gibidir.

Vahiy kurtarıcı, *rahmet* niteliğinde oluşundan ötürü de onu tebliğ eden elçi “*Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*” ayetinde⁴⁷ bütün insanlara yol gösterici olarak nitelenmiştir. ⁴⁸ Hz. Muhammed Peygamber için kullanılan ‘*âlemlere rahmet*’ teriminde tüm canlıların *âlemîn* kelimesiyle kastedildiği konusunda genel bir kanaat vardır. Bu ifade aslında onun kendi döneminde yaşayan ve sonrasında yaşayacak olan bütün insanlar için rahmet olması anlamındadır ve onun elçiliğinin evrenselliğini açıklamaktadır.⁴⁹ Allah ayetinde Hz. Peygamber için:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Biz seni sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak bütün insanlara gönderdik fakat insanların çoğu bunu anlamıyorlar.”⁵⁰ buyurmaktadır.

Burada zikredilen “*kâffe*” (كَافَّةً) sözcüğü bir türün bütün fertlerini kapsamaktadır. Benzer şekilde, “*Âlemlere uyarıcı olsun diye kuluna*” تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا,

⁴⁷ Bkz. el-Enbiyâ Suresi, 21/107

⁴⁸ Yar, a.g.m., s. 591.

⁴⁹ Nahide Karagöz, Kur'an-ı Kerim'de Âlem Kavramı, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ: T.C. Fırat Üniversitesi, 2009, s. 4–10; Yar, a.g.m., s. 591.

⁵⁰ Sebe', 34/28.

Furkân 'i indiren Allah aşkıdır, cömerttir.”⁵¹ ayeti, Kur'an'ın uyarısının bütün insanları kapsadığını açıklamaktadır. Böylece o peygamber onlara mutluluğa ulaşma yollarını gösterip onların hüsrandan kurtulmalarına vesile olarak Kur'an'ı indirdiğini beyan etmiştir.⁵²

III. RAHMET VE ÂLEM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Müslüman bilginler *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının çok geniş olduğu görüşündedir. Enbiyâ Suresi'nin⁵³ ayetlerinden birinde Allah tarafından açıklanmaktadır. *Lil-Âlemîn* kelimesiyle ilişkilendirilen rahmet terimi sadece bir ayette bulunmaktadır. Kur'an'da rahmet ve *Lil-Âlemîn* kelimelerinin bağlamına atıfta bulunmak, hayatın ayrılmaz çeşitliliği aracılığıyla birliğe götüren bir bağdır.⁵⁴ Dolayısıyla bu rahmetin üç yönü vardır: rahmet gönderen, rahmet elçisi ve rahmet mesajı. Rahmet ancak Allah'ın rahmetini ve peygamberi tam olarak kabul etmekle ve rahmet mesajının öğretilerini takip ederek başkalarına ve kendimize gerçekten şefkatli olmakla etkinleştirilebilir.

Çağdaş anlamda rahmet veya Allah'ın lütfu sadece kendisi için değil, başkaları için de fayda veya erdemler meydana gelirken iyi bir yaşam, refah, güvenlik ve esenlik bahsetmek anlamına gelmektedir. Ahirette sonsuz yaşam için gerekli olan budur. İnsan, bu dünyada yaşarken fazılları davranışlaral bulmalı ve Allah'ı düşünmek suretiyle O'nu takva ile kul olabilmelidir. Rahmet, yalnızca doğanın dengesizliklerini değil, aynı zamanda bilinci insan ilişkileri açısından olumsuz sonuçların ortaya çıkacağı zararlardan veya ahlaksızlıklardan elde edilemez. Çoğu zaman insanların birbiri arasındaki çatışmalar, kavgalar ve savaşların yol açtığı zararlara sonuçlanacaktır. Böylece, barış ortamı bozulacaktır, bu da insan üretkenliğinin kaybına neden olacaktır.⁵⁵ İslam rahmetinin doğası, nâzik ve sevgi dolu bir yaklaşımla iyiliğe çağırılmaktır. Bu yaşamın dengelenmesini ifade eder, ancak aynı zamanda belirlenen ilkelere sadık

⁵¹ Furkân, 25/1.

⁵² Karagöz, a.g.t. s. 4–10.

⁵³ Bkz. 21/107.

⁵⁴ Mohd Aderi Che Noh, “Malaysian Mosques Toward the Concept of Rahmatan Lilalamin”, 1, Putrajaya, y.y., t.y.; Mohd Nazmi Mohd Khalli, Suraya Sintang, Syamsul Azizul Marinsah, “Rahmatan Lil ‘Alamin: Conceptual Framework Of Harmony In Malaysia”, *Sains Insani*, C. 5, S. 2 (2020), s. 34.

⁵⁵ Abdulmalik Abdulkarim Amirullah, Hamka, Tefsîru'l-Ezher, 1. bs., Singapur: Pustaka Nasional PTE LTD, 2015, s. 123.

kalınmasını gerekli kılar. Bu denge, Allah ile ilişkinin değerine ve diğer insanlarla ilişkiye özen gösterilerek yaratılabilir.

İbnü'l-Cevzi aralarında cennet, rızık, iyilik, sağlık, incelik, bağışlama, koruma, sevgi ve genişlik olmak üzere Kur'an'daki ayetlerin bağlamına göre işlenen 16 farklı rahmet manasına değinir.⁵⁶ Bu anlamın özeti bize, merhametin doğasının yumuşak tarafını anlamamızı sağlasa da Hz. Muhammed'in hayatı, müslümanlara ve gayrimüslimlere olan sertliğin onlar için bir rahmet olduğunu da göstermektedir. müslümanlara ve gayrimüslimlere rahmet olarak gösterdiği sertliği görmezden gelirken yalnızca Hz. Muhammed'in hoşgörüsüne merhamet olarak odaklanmak doğru değildir.⁵⁷ Bu, Ebu Cehil'in Kureyş'i İslam düşmanı ilan etme tehdidine cevaben Hz. Peygamber'in kendisi tarafından şöyle ifade edilmiştir:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لَأَقْتُلَنَّكُمْ وَأَصْلِبَنَّكُمْ وَأَلْهَدِيَنَّهُمْ وَهُمْ كَارِهُونَ ، إِيَّي رَحْمَةً بَعَثَنِي اللَّهُ ، وَلَا
يَتَوَفَّانِي حَتَّى يُظْهَرَ اللَّهُ دِينَهُ لِي خَمْسَةَ أَسْمَاءٍ : أَنَا مُحَمَّدٌ ، وَأَحْمَدُ ، وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحِي اللَّهُ
بِي الْكُفْرَ ، وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشِرُ النَّاسَ عَلَى قَدَمِي ، وَأَنَا الْعَاقِبُ

*Nefsim kudret elinde olana (Allah'a) yemîn ederim ki onları mutlaka öldüreceğim, onları mutlaka asacağım ve onlar istemeye istemeye kendilerini Allah'ın beni göndermiş olduğu rahmete ulaştıracağım. Allah, dinini gâlib getirinceye kadar beni öldürmeyecektir. Benim beş ismim var: Ben Muhammed'im, Ahmed'im, ben Allah'ın benimle küfrü imha edeceği imha edici, siliciyim. Ben, insanların ayaklarım dibinde toplanacağı Hâşir'im. Ben, son gelenim.*⁵⁸

Ahmed İbn Salih der ki: “Bu hadisin sahîh olduğunu umarım. Bu hadis, açıkça göstermektedir ki Resûlullah, kafır ve cahiliye ile mücadelede kararlılık beyan etmesine rağmen kendisini hala merhametli biri olarak tanımlamaktadır. Onun inancı ve İslam'ı

⁵⁶ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-A'yuni'n-Nevâzir fi ilmi'l-Vûcuhi ve'n-Nezâir*, thk. Kâzım er-Râdî, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985, s. 331–34

⁵⁷ Ahmad Sanusi Azmi, Mohd Yusuf Ismai, “Hadiste Rahmeten Li'l-Âlemîn Kavramı: Malezya'da Anlam Ve Uygulama Keşfetmektedir”, *Journal of Hadith Studies*, C. 3, S. November (2018), s. 2.

⁵⁸ Ebu'l-Fida İsmail İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 10. b., çev., Bekir Karlığa & Bedreddin Çetiner, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1997, s. 5393–97.

yaymadaki sertliği en büyük merhamettir. Rehberlik etmede lütuf, inanç meselelerinde hoşgörüden daha değerlidir.⁵⁹

IV. KUR'AN'DA RAHMETEN *Li'l-Âlemîn* KAVRAMININ ANLAMLARI

Türkçede *Rahmeten Li'l-Âlemîn* veya *Mercy to all* (İngilizce) “tüm dünyaya rahmet” olarak çevrilebilir. Bu Kur'an terminolojisi Enbiyâ Suresi'nin 107. ayetinde “*Biz, seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*” şeklindedir ve Kur'an'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına atıfta bulunan ayet budur. Bu kısımda, müfessirleri eserlerinde ayetlerle ilgili yaptıkları tartışmalar daha derinlemesine incelenecektir. Bu kavramı doğru anlamak, ayetin genel anlamı hakkında isabetçi sonuçlar çıkarılmasına ve çerçevesinde ayetin gereğini sağlanması bir şekilde uygulamamıza yardımcı olacaktır. Çünkü ayetteki üslupu güçlü ve etkilidir. Bundan peygamberimizi teselli eden, ona övgü ve sevgi sunan güçlü anlamlar vardır.⁶⁰ Ayrıca aynı ayet, Hz. Muhammed'e davetin boyutlarında, her yerde ve zamanda tüm varlıklara kuşatan Allah'ın merhametinin alametidir. Kelime anlamıyla “rahmet”, İslam'ı ve Kur'an'ı içeren çeşitli yorumları ifade eder. Nitekim Kur'an-ı Kerim, insanlığa bir bildiri ve kılavuz olarak ilkeleri ve emirleriyle Hz. Muhammed'e vahyedilmiştir.⁶¹

İbn Abbas'a göre rahmet bu ayette kişinin Allah'a ve resulüne imanıyla ilişkilidir. İncanın insanlar için en büyük nimet olduğunu göstermesi bakımından bu kavramı önemlidir. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, inancı geliştirilmesi ve sürdürülmesi istikâmetindedir. Müslüman inancını zayıflatma potansiyeline sahip unsurlardan kaçınılmalı ve kendini islahetmelidir. İbn Abbas, kâfir, münafık ve saire için azabı tehir ettiği; önceki ümmetlerin başına gelen felaketlerin benzerlerinin onların başına dünyadayken gelmesini engellediği belirtir.⁶² Bu, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının müslüman olmayanlara uygulanması üzerine bir tartışmaya yol açmaktadır. Enbiyâ

⁵⁹ Azmi, Ismail, a.g.m, s. 2.

⁶⁰ Bkz. Enbiyâ, 21/112

⁶¹ İzzet Derveze, *et-Tefsîru 'l-Hadis*, 4. b., İstanbul: Ekin Yayınları, 1998, s. 1155-56; Muhammad Hazim Ahmad vd., “Forensic Science Application towards Rahmatan Lil Alamin : An Appraisal within the Context of Justice (Aplikasi Sains Forensik ke Arah Rahmatan lil ' Alamin): Sebuah Penelitian melal ...”, *Paper Proceedings The 6th International Conference On Quran As Foundation Of Civilization (SWAT 2019)*, S. October (2019), s. 296.

⁶² et-Taberî, a.g.e, s. 551.

Suresi 107. ayetin yorumu tartışma konularından biri olmaktadır. Mesela Taberî (ö. 310), âlimlerin, rahmetin kapsamına ilişkin anlaşmazlıklarını sunarken şu soruyu sorarak bu konuyu ele almıştır: “*Bu merhamet müslümanlarla mı sınırlı yoksa gayrimüslimlere mi uzanıyor? ve eğer bu kavram gayrimüslimlere kadar uzanırsa onlar nasıl bir merhamet görürler?*”⁶³

Müslüman alimler, bir ayetin anlamını veya önemini incelerken İbn Abbas’ın görüşlerini sık sık kılavuz olarak kullanırlar. Bu, İbn Abbas’ın doğrudan peygamberden eğitim ve dualar aldığı eşsiz konumu ile ilgilidir. Nitekim İbn Abbas, bu ayeti tefsir ederken bir kimseye Allah’a ve resulüne inanırsa rahmet edileceğini bildirmektedir. Taberi, bu görüşü tefsirende şöyle aktırmaktadır:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، فِي قَوْلِ اللَّهِ فِي كِتَابِهِ (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ) قَالَ : مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ كُتِبَ لَهُ الرَّحْمَةُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَمَنْ لَمْ يُؤْمَرْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ، عُوِيَ بِمَا أَصَابَ
الْأُمَّمَ مِنَ الْحُسْفِ وَالْقَذْفِ

İbn Abbas’tan aktırıldığına göre, O, “Biz, seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” Ayeti hakkında şöyle dedi: Kim Allah’a ve resulüne iman ederse kendisine dünyada ve ahirette ‘rahmet’ yazılacaktır, (merhamet edecektir) kim inanmazsa önceki ümmetin getirdiği felaketten kurtulacaktır (ertelenecektir).⁶⁴

Öte yandan, İbn Kesir (ö. 774), bu Kur’an önermesini, Peygamber Muhammed’in (s.a.v.) bir elçi olarak mesajının tüm alemler için bir rahmet olduğu anlamında yorumlamaktadır. One göre bu meseleye inanılmalı ve itaat edilmelidir ve buna itaatsizlik eden herkes cezaya çarptırılacaktır. İbn Kesir bu ayeti İbn Abbas’a benzer şekilde yorumlamıştır. Allah’ın, Hz. Muhammed’i alemlere rahmet olarak göndermesini O’nun emrine itaat edilmesi gerekliliği olarak açıklamıştır. Bu da Hz. Muhammed’in getirdiği emir ve yasaklara bağlı kalınarak gösterilir, O’na itaatsizlik edenler ise cezalandırılır.⁶⁵ Merâgî’ye göre Resûlullah’ın (s.a.v.) yaşam hukukunun taşıyıcısı

⁶³ et-Taberî, a.g.e, s. 552; İmâduddîn Ebu’l-Fidâ İsmail, İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, thk. Abdurrazak El-Mehdi, 1. b., Beyrut: Darü’l-Kitabi’l-Arabi, 2013, s. 339.

⁶⁴ et-Taberî, a.g.e, s. 552.

⁶⁵ İbn Kesîr, a.g.e, s. 460.

olarak insan yaşamındaki misyonu sadece bu dünyaya değil, ahirete de uzanmaktadır. Resûlullah (s.a.v.), insanları doğru yola yönlendirmek amacıyla gönderilmiştir.⁶⁶

Ez-Zemahşerî (ö. 538), rahmetin, peygamberin öğretisi olan İslam'a bağlı olan herkes için olduğunu belirtirken bunu şuna benzetir: “Allah suyu bol bir pınar olarak fışkırtmıştır. Bir grup insan onun suyu ile ekinlerini ve hayvanlarını sulayıp rahata erer. Bir kısım insanlar da sulamayı terk eder, bu konuda ihmalkâr davranırlar ve neticede ziyân ederler. Fışkıran pınar haddizatında Allah'tan gelen bir nimettir ve iki grup için de rahmettir. Ancak tembel kişi kendi kendine sıkıntı ve müşibete düşer olmuştur. Zira kendini, kendisine faydalı olacak şeyden mahrum bırakmıştır.”⁶⁷ Eş-Şevkânî (ö. 1250), tefsiri *Fethü'l-Kadîr*'de, bu dünyada ve ahirette insanlığa mutluluk getirecek olan şeriat kanununu getirmek için Hz. Muhammed'in tüm insanlığa gönderildiğini açıklamıştır.⁶⁸ Ayrıca bu ayette anlatılan rahmet, Allah'ın Enfâl Suresi 33. ayetteki buyruğundan da anlaşıldığı gibi müminlere mahsustur:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ ؕ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ

“Sen içlerinde oldukça Allah onlara azap etmez, tövbe edip dururken de Allah onlara yine azap etmeyecektir.”⁶⁹

Bu ayet, rahmetin temel hakikatinin tevhidi korumak ve şirkten kaçınmak olduğunu göstermektedir.⁷⁰

Bazı müfessirler, Hz. Muhammed'in insanlığa karşı görevinin bu dünyada ve ahirette onların mutlu olmasını sağlamak olduğunu bahsettiler. Es-Sabuni'nin açıkladığı gibi: “Bu merhameti kabul eden ve ona minnettar olan hem bu dünyada hem de ahirette mutlu olacaktır. Çünkü Allah, arattıklarına onlara büyük mutluluk veren ve onları büyük bir sefaletten kurtaran peygamberini göndererek merhametini göstermiştir. İnsanlar bu dünyada ve ahirette çok sayıda hayırlı amaca ulaşmıştır. Peygamber onları cahilken eğitmiş ve daha önce yoldan saptıklarında onları doğru yöne yönlendirmiştir. Bu da

⁶⁶ Ahmed Mustafa Merâgî, *Tefsîrû'l-Merâgî*, 1. b., Beyrut: Dar al-Fikr, 1984, s. 96.

⁶⁷ ez-Zemahşerî, a.g.e, s. 494-95.

⁶⁸ Muhammed b. Ali Eş-Şevkânî, *Fethü'l-Kadîr: el-Câmi' Beyne Fenneyi'r-Rivaye ve'd-Diraye min İlmi't-Tefsîr.*, C. 5, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983, s. 587.

⁶⁹ Enfâl, 8/33.

⁷⁰ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m, s. 35.

alemlerin merhametine vesile olmuştur”.⁷¹ Kafirler bile peygamberin rahmetiyle batma ve boğulma gibi ertelenen cezalardan kurtulacaktır.⁷² Bu yüzden, kafirler için de büyük bir rahmettir. Çünkü onun sayesinde cezaları ertelenmiş ve onunla yeryüzünden tamamen yok edilme azabından, yere batmak ve şekillerinin çirkin şekilde değiştirilmesi cezasından kurtulmuşlar, emin olmuşlardır. Bil ki Muhammed’in (s.a.v.) hem hayatı hem de vefatı büyük bir rahmettir.⁷³ Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurur:

*“Hayatım sizin için hayırlıdır, vefatım da sizin için hayırlıdır. Amelleriniz bana gösterilir. Hayırlı olan için Allah’a hamdederim, şer olan için de sizin için Allah’tan mağrifet ve af dilerim.”*⁷⁴

Fakat Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber’i bir bela ve felaket olarak kabul etmekle yanılığa düşmüşlerdir. Onlar *“Bu adam aramıza ayrılık tohumları ekti, yakın akrabaları birbirinden ayırdı,”* diyorlardı. Cevap olarak onlara şöyle deniyor da: *“Ey akılsızlar, onun size bir bela olarak geldiğini düşünmekle yanılığa düşüyorsunuz, aslında o size Allah’tan bir rahmet ve bereket olarak gelmiştir.”*⁷⁵ İnançsızlıkları onlar için bir kayıp olmuştur. El-Vâhidî’nin (ö. 468) açıkladığı gibi: *“Kim ona itaat ederse rahmet ona çabuk erişir. Hem bu dünyada hem de ahirette. Ama kim de ona isyan eder ve yalanlarsa diğer yalanlayan ümmetlerin başına bu dünyada gelenler onların başına bu dünyada gelmez. Yani bu dünyada geçmiş ümmetlere yapılan azaplar size burada yapılmaz.”*⁷⁶ Çünkü Allah’ın rahmeti, gazabını geçmiştir.⁷⁷ Burada bazı tefsirciler Hz. Muhammed’in müminlere bu dünyada ve ahirette mutluluk getirmek için gönderildiğini açıklamıştır. Cezalarını ertelemek, yüce Allah’a inanmayanlar için bir nimettir.

Öte yandan, Kureyş Şihab ayete dört kısma ayırır: (i) Allah (Hz. Muhammed’i gönderen) (ii) Hz. Muhammed (Allah tarafından gönderilen), (iii) *Âlemîn* (kendilerine

⁷¹ Muhammed Ali Es-Sabuni, *Safvetü’l-tefâsir*, 4. b., Beyrut: Dâru’l-Kur’âni’l-Kerîm, 1981, s. 108.

⁷² Kadı Ebü’l-Hayr El-Beydavi, *Envâru’l-Tenzil ve Esrâru’l-Te’vil; Muhtasar Beydâvi Tefsîri*, çev.:Şadi Eren, 1. b., İstanbul: Selsebil Yayınları, 2017, s. 10.

⁷³ İsmail Hakkı Bursevi, *Muhtasar Ruhü’l-Beyan Tefsiri*, 5., çev.: Abdullah Öz vd., 1. b., İstanbul: Damla Yayınevi, 2012, s. 366–67.

⁷⁴ *Mecmeu’z-Zevaid*, 9/24.

⁷⁵ Ebu’l-Ala Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, çev.: Muhammed Han Kayanî v. Dğr., 1. b., İstanbul: İnsan Yayınları, 1996, s. 868.

⁷⁶ Ebü’l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbüri el-Vâhidî, , *el-Veciz fi Tefsiri’l-Kitabi’l-Aziz*, 1. bs., Beyrut: Darü’l-Kalem, 1995, s. 725.

⁷⁷ Muhyiddin İbnü’l-Arabî, *Tefsir-i Kebir -Te’vilât*, çev.:Vahdettin İnce, 1. b., İstanbul: Kitsan Kitap, 2008, s. 806.

gönderilen) ve (iv) Kur'an (bir risale olarak).⁷⁸ Allah bu ayeti niçin İslam'ın bir rahmet olduğunun, Kur'an'ın vahyinin de bir rahmet olduğunun ve peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) görevinin tüm alemler için bir rahmet olduğunun göstergesi olarak açıklamaktadır. Peygamber Efendimiz'den, Selman'ın rivayet ettiği şu şekildeki bir hadis ile bu durum pekiştirilmiştir: O, “*Ben bir rahmet ve hidayet rehberiyim*” buyurmuştur.⁷⁹ Muhammed Idrus ise *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'in değerini takdir etmenin ve uygulamanın İslam'ın da'vâ misyonunu ortadan kaldırmaması gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'i gayrimüslimlere aşırı hoşgörü ile davranılması noktasında bağlayan hiçbir yorum bulunmamaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.) özellikle İslam'ın inancı ve şerefiyle ilgili konularda kesin sınırlar koymuştur. Başka bir deyişle, rahmetin doğası, barış ve sevgi adına ahlaksızlığa ve kötülüğe tahammül etmek gerektiği anlamına gelmemektedir. Daha ziyade İslam'ın konumunu zayıflatabilecek her türlü unsura karşı kararlı adımlar atmak gerektiği anlamına gelmektedir.⁸⁰

Nitekim İbn Abbas, ayeti, mümin olsun olmasın tüm insanlık için bir rahmet olarak yorumlamıştır. Müminlere merhamet, ahirette cennetin mükâfatına, mümin olmayanlara rahmet ise bu dünyadaki gecikmiş cezaya atıfta bulunmaktadır. Bu yorum, sonra muhafaza edilen ve daha sonra İbnü'l-Cevzî (ö. 597), el-Kurtubî (ö. 671), İbn Kesîr (ö. 774), es-Süyûtî (ö. 911), ve ez-Zühaylî (ö. 1350) gibi diğer önde gelen müfessirler tarafından devam ettirilen 3. yüzyılda Taberî (ö. 310) tarafından açıklanmaktadır. Bu ayet aynı zamanda Hz. Muhammed'in (s.a.v) gerçekleştirdiği ve etnik sınırların ötesine geçen peygamberlik görevlerinden birini ifade etmektedir.⁸¹ Kendi milletine veya halkına gönderilen önceki peygamberlerin aksine, bu asli görev, Allah'ın tüm insanlığa lütfunun bir tecellisi olarak Hz. Muhammed'e verilmiştir. Hz. Muhammed'in mesajı, kendi halkına ve insanlığa bir rahmet tezahürüdür.⁸²

Er-Râzî (ö. 313) ve Seyyid Kutub'a (1906-1966) göre böyle bir tezahür, Kur'an'da sağlanan ilahi rehberliğe atıfta bulunmaktadır. Bu arada Kur'an, mutluluklarını temin

⁷⁸ Şihab Muhammed Kurayş, *Tefsir el-Misbah: Kesan, Pesan dan Keserasian Al-Qur'an*, Jakarta: Lentera Hati, 2000, s. 500–502.

⁷⁹ Dârimî, “Mukaddime”, 3

⁸⁰ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m, s. 31.

⁸¹ Azmi, Ismai, a.g.m, s. 3-4; Muhammad Hazim Ahmad vd., a.g.m., s. 298.

⁸² Hamka, a.g.t., s. 4645–54.

ettiği ve onları insanlığın en üst düzey mükemmelliğine götürdüğü için tüm insanlığın temel yaşam şifresi olarak kabul edilmiştir.⁸³ Ayrıca Kur'an-ı Kerim, insanın günlük yaşamını düzenleyen ilahi rehberlik ve yasal hükümler içermektedir. Kur'an'ın yukarıdaki ayette “rahmet” olarak anılmasının nedeni bunlardır.⁸⁴ Bu husus, Seyyid Kutub'un tefsirindeki şu önemli açıklamasından daha da iyi anlaşılmalıdır:

Bu kitap, sürekli yenilenen bir insan yaşamı için kalıcı bir kodun ilkelerini ve çerçevesini ortaya koyuyor ve insanlara, yaşam ilerledikçe ilişkilerini düzenlemek için gerekli ayrıntılı kuralları çıkarma görevini bırakıyor. Kalıcı kanun ilkeleri ile çelişmeden, farklı durum ve şartlara göre uygulama yöntemlerini ve araçlarını belirlemek de insanlara kalmıştır. Düşünce özgürlüğü hakkını güvence altına alan ve insan zihninin düşünmesine izin veren, toplumu kuran bu kitap, aynı zamanda insan zihnine hangi eylemlerin yapılması gerektiğini belirleme özgürlüğü sağlar. Dolayısıyla, İslam ve onun temel ilkeleri çerçevesinde insan, ulaşılabilen en yüksek insan yaşam standardına doğru gelişmekte ve ilerlemekte özgürdür.⁸⁵

Ayrıca bu ayet Hz. Peygamber'in gönderilme amacını da açıklamaktadır.⁸⁶ O, evrende insanlık için iyi bir rol model oluşturmaktadır. Ayetin iniş yerisinin tartışılması açısından bakıldığında (Mekki-Medeni), ayet Mekki'dir.⁸⁷ Hz. Muhammed'in, Mekke-i Mükerremler topraklarında ilk kez davete başladığı andan itibaren yüce Allah tarafından rahmet olarak gönderildiği ve Medine-i Münevvere'de de bu görevini sürdürdüğü bilinmektedir. Genel olarak Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) görevleri, tüm insanlığa örneklediği İslami öğretilerle yol göstermek, mükemmel bir örnek teşkil etmek, dersler vermek, Allah'a itaat ve dindarlığı uygulamaya koymaktır.

Sonuç olarak bu durum, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son seçilmiş elçi olarak görevinin, tüm alemlerin merhametine yönelik olduğunu göstermektedir. O, yalnızca müslümanlara atıfta bulunmaz; ayet bağlamında *Lil-Âlemîn*, insanlar, hayvanlar, bitkiler ve evren dahil tüm aleme ifade eder. Resûlullah (s.a.v.), bu dünyaya ve ahirete yararlı

⁸³ Seyyid Kutub, *Fî Zilâl'il-Kur'ân*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991.

⁸⁴ Fahrüddin Râzî, *Tefsir-i Kebir Mefâtihi'l-Gayb*, çev.: S. Yıldırım, L. Cebeci, S. Kılıç, 1. bs., İstanbul: Huzur Yayınevi, 1990, s. 245-46.

⁸⁵ Kutub, *Fî Zilâl'il-Kur'ân*.

⁸⁶ Bolay, “Âlem”, s. 1-8.

⁸⁷ Muhtar S. Hidayat, “Pendekatan Kontekstual dalam Pembelajaran”, *Insania*, C. 17, S. 2 (2012), s. 240.

öğretilerle, yani tüm insanları doğru yola yönlendirmek üzere gönderilmiştir. Bu gerçekler aynı zamanda, Allah'ın tüm insanlara rahmetinin bir tecellisi olarak kabul edilecek olan Kur'an'ın buyruklarından türetilen ilahi öğretileri, kılavuzları ve düzenlemeleri içeren Peygamber Efendimiz'in getirdiği misyonu da açık bir şekilde tasvir etmektedir. Dahası, bu zarafet her zaman kapsamlı ve esnektir, dolayısıyla uygulanabiliridir.

V. İSLAM ANLAYIŞINDA RAHMETEN *LI'L-ÂLEMÎN* KAVRAMI

İslam, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* dinidir; yani hayvanlar, bitkiler ve cinler de dahil olmak üzere tüm evrene, özellikle de insanlara lütuf ve bereket getiren bir dindir. İslam ve *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı İslam, *rahmeten* ve *lil-âlemîn* olmak üzere üç kelimedenden oluşmaktadır. Din olarak “İslam” kelimesi barış anlamına gelir, bu da “selam” kelimesinden gelmektedir. Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَإِنْ جُنْحُوا لِلْسَّلَامِ فَأَجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۖ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾

*“Eğer barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a güven; o her şeyi işitendir ve bilendir.”*⁸⁸

Arkoun'a göre “İslam” kelimesi Fransızcada, “itaatkâr” (İstislâm) anlamı ile açıklanmaktadır. Bu çeviri tamamen yanlıştır. Müminler Allah'ın huzurunda boyun eğmez ve itaat etmezler. Aksine, Allah'a karşı bir sevgi titreşimi ve vahiyle emrettiği şey için uyanış arzusu hissetmektedirler. Allah, insanı yaratıcıya karşı olumlu bir tutum geliştirmesi için yüceltmıştır. Sonuç olarak o ve onun yaratılışı gönüllü bir ilişkiye, bir arzuya ve makul bir sahiptir.⁸⁹ Bu anlamda İslam, insanî manevî tatmin uğruna, manevi içerikle dolu bir din olarak görülmelidir. İnsan, Allah'ı hatırlama ihtiyacından dolayı dindardır, Allah insanların onu hatırlamasını istediği için değil. Yani İslam, orijinal “selam”, “güvende, uyanık ve sağlam olmak” kelimelerinde ima edilen bir gönüllülük eylemdir.

⁸⁸ Enfâl, 8/61

⁸⁹ Eka Apriani, Irwan Fathurrochman, Hendra Harmi, “The Role of Islam Rahmat lil 'Alamin as the Solution For Exclusive Life in Indonesia”, *AJIS: Academic Journal of Islamic Studies*, C. 3, S. 2 (2018), s. 192.

Rahmeten ise Arapça “sevgi” anlamına gelen “rahime” fiilinde türetilmiştir. İsfahânî’ye göre rahmet, sevdiğiniz ve acınacak kişilere şefkatle iyilik yapmayı talep etmek, nezaket ve şefkat demektir.⁹⁰ Kureyş Şihab’a göre rahmet, onun yarattığı varlıklara olan sevgi ve şefkatle sınırlı değildir; aksine, onu alacak kadar şanslı olan herkes için paha biçilmez ve son derece görkemli bir hediyeyi ifade etmektedir. Bunun dışında, rahmet sadece sonsuz mutluluğu (cenneti) değil, aynı zamanda bu dünyadaki iyiliği de lütuf, rehberlik, rızık ve koruma şeklinde kapsamaktadır.⁹¹ “Âlemîn” terimi ise Arapça “âlem” kelimesinden türetilmiştir. Bu da tüm evrenin çağrışımını sahiptir. Böylece İslam *Rahmeten Li'l-Âlemîn*, İslam’ın insan hayatında var olan bir din olarak anlamını somutlaştırarak sadece insanlar arasında değil, tüm evrende sevgi ve barışı teşvik etmektedir.⁹²

Bunun yanında, Fuad Cabali ve diğerlerine göre, İslam *Rahmeten Li'l-Âlemîn* olarak tüm insanların, doğanın ve çevrenin iyiliği için Kur’an ve hadisleri anlamak manasına gelmektedir. İslam sevgiyi tüm varlıklara, insanlara, hayvanlara, bitkilere, suya, toprağa, ateşe, havaya yaygınlaştırır. Bununla birlikte, İslami öğretilerin yüksekliği, bazı taraftarlarının düşük davranışları ile zayıflatılır. Her müslüman’ın Kur’an ve hadislerde yer alan öğretileri doğru bir şekilde anlaması halinde İslam, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* olarak gerçekleşecektir.⁹³ Bu durum, Dato’ Seri Abdullah’ın (dördüncü Malezya Başbakanı) İslam’daki *Rahmeten Li'l-Âlemîn*’in ifadesinin kavramının hem müslümanlar hem de gayrimüslimler için olduğu kadar bu doğada yaşayan tüm canlılar için de bir rahmet ve şefkat haline geldiği şeklindeki görüşüyle tutarlıdır.⁹⁴

İslam, Resûlullah’ın getirdiği gibi, insan yaşamını ve diğer insanlar ile yeryüzündeki diğer yaşam biçimleri arasındaki ilişkileri düzenleyerek aralarında çekişme olmamasını sağlamaktadır. Bunu ilaveten İslam, bir insanın diğer insanlara bilgelik ve sevgiyle nasıl hizmet etmesi veya onlarla etkileşime girmesi gerektiğini öğretir; böylece iyilik

⁹⁰ İsfahânî, a.g.e., s. 420.

⁹¹ Hidayatullah, a.g.t., s. 15–20.

⁹² Arsam, “Da’wah Strategies in Instilling Islamic Values Rahmatan Lil ’Alamin in the Community”, *Journal Komunika*, C. 9, (2015), s. 278.

⁹³ Fauzana Annova, Saparia Fitriani, “Applying the Concept of Islam Rahmatan Lil’alamin Through Arabic Learning to Student in STIT Syekh Burhanuddin Pariaman Sumatera Barat”, *The First International Conference on Education, Science and Training: Empowering Educational Human Resources for Global Competitiveness*, KnE Social Sciences, 2019, s. 130–131.

⁹⁴ Abdullah Hj. Ahmad Badawi, “Islam As ‘Rahmatan Lil’ Alamin ’”, *Jurnal Hadhari*, C. Special Ed (2008), s. 3.

toplumlarda yayılır.⁹⁵ Allah’ın rahmetinin boyutunu, Allah’ın rahmetinin yüzde birinin dünyada yarattıkları arasında dağıtılabileceği şekilde anlatan bir hadis vardır. Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ وَأَنْزَلَ فِي الْأَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا فَمِنْ ذَلِكَ
الْجُزْءِ تَتَرَاكُمُ الْخَلَائِقُ حَتَّى تَرْفَعَ الدَّابَّةُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشِيَةً أَنْ نُصِيبَهُ

“Allah rahmeti yüz parçaya böldü. Bundan doksan dokuz parçayı kendine ayırdı. Yer yüzüne geri kalan bir cüzü indirdi. (Bunu da -cin, insan ve hayvan-mahlukatı arasında taksim etti.) Bu tek cüzden nasibine düşen pay sebebiyledir ki mahlukat birbirlerine karşı merhametli davranır. At, (hayvan) yavrusuna basmamak endişesiyle ayağını bu sayede kaldırır.”⁹⁶

Zikredilen hadise göre rahmet, İslam’ın önemli bir yönüdür ve hayvanlar da dahil olmak üzere O’nun yarattıklarında tezahür ettiği gibi Allah’ın tabiatıyla ilişkilidir. İnsanoğlunun bu merhamete ve sevgi doğasına sahip olması gerektiği vurgulanarak⁹⁷ bu hadisten hareketle merhametli davranmaları gerektiği vurgulanmıştır: Abdullah bin Amr’dan rivayet edilen bir hadise göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki semâda bulunanlar da size rahmet etsinler...”⁹⁸*. Rahmet, İslam’da Kur’an’ın öğretilerine ve Peygamber Efendimiz’in hadislerine dayanan muhteşem bir kavramdır. Ayrıca, İslam’da rahmet kavramının müslümanlara ya da gayrimüslimlere uygun bir anlamı ve yaklaşımı vardır. Hayvanlar gibi diğer canlılara yaklaşım bile İslam’ı bu dünyaya sevgi ve barış yayan bir din olarak gösteren şefkatli bir yaklaşıma sahiptir.⁹⁹ Böylece her müslüman Kur’an ve hadislerde yer alan öğretileri doğru bir şekilde anlarsa İslam *Rahmeten Li’l-Âlemîn*’i gerçekleştirecektir.¹⁰⁰

Bugünün müslümanları da rahmet ümmeti olmalı, kâfirlere merhamet etmeli ve cehenneme giden yolu engellemelidir. Nasıl ki bir insanın kendini yakmak için üzerine

⁹⁵ Mohd Hedzir, Yahya, “Understanding the Concept of Compassion in the Issue of the Pluralistic Society in Malaysia: An Analysis of the Missionary Movement Stand of IKRAM and ISMA”, s. 248.

⁹⁶ Müslim, “Tevbe”, 17.

⁹⁷ Mohd Hedzir, Yahya, a.g.m., s. 255.

⁹⁸ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 58; Tirmizî, “Birr”, 16

⁹⁹ Mohd Hedzir, Yahya, a.g.m., s. 250.

¹⁰⁰ Annova, Fitriani, a.g.m., s. 130.

benzin döktüğünü görüyorsa hemen harekete geçip onu engellemeye çalışır; işte kafirler, cehenneme koşan insanlar gibidirler. Müminler, yakılmalarından kaçınmalıdır. Kiri kuruyan, gül gibi güzellik saçan, yanmış topraklara su gibi hayat katan güneş gibi merhametin ümmeti olmalıyız.¹⁰¹ İslam’da merhamet merkezi bir öğretilerdir. İster müminler arasında ister farklı dinlerdeki bireyler arasında, isterse insanlar ve bu alem arasında hatta Yüce Allah’ın yaratıklarının bütünüyle olsun, tüm ilişkilerin temelidir. Bu nedenle, bazı çağdaş alimler barışı (*silm*); çatışma ve savaştan ziyade müslümanlar ve diğer dinler arasındaki ilişkinin temeli olarak tanımlamıştır. Dahası, mevcut şiddet salgınının bir nedeni, şeriatin, dinin, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk da dahil olmak üzere İslam’daki birçok temel kavramın anlaşılmasındadır. Bu kavramlar başlangıçta güvene dayanırken sonra insan yaşamını korumak için bir mekanizmaya evrilmiştir.¹⁰²

Ayrıca rahmet kelimesi Kur’an-ı Kerim’de, Allah’ın vahyine itaatkâr olan kullarına muazzam sevgi ve merhametinin bir tezahürü olarak da yer almaktadır¹⁰³. Kehf Suresi 65. ayetinde bu durum özellikle açıklanmıştır, Allah’ın Hz. Hızır’a rahmet bahsettiği anlatılmaktadır. Kur’an’daki diğer ayette, Allah’ın kullarına olan merhameti anlatılmaktadır.¹⁰⁴ Ancak tezimiz, Hz. Muhammed’in kişiliği ve davranışıyla halkına bahsettiği nimetlere odaklanmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde Hz. Peygamber’in insanlara karşı merhametini Allah’ın emirlerinden biri olarak tanımlayan birkaç Kur’an ayeti incelenecektir. *Âl-i İmrân* Suresi’nin 159. ayetinde açıklandığı gibi Allah, Hz. Muhammed’e, rahmetinin bir tezahürü olduğu için, yanlış yapanlara karşı nazik olmasını emretmiştir. Benzer şekilde *Tevbe Suresi’nin* 128. ayetinde Hz. Muhammed’in tabiatı merhametli, sevecen ve kavmine çok düşkün bir kimse olarak tanımlanmaktadır. Son olarak *Ahzab Suresi’nin* 21. ayetinde Resûlullah’ın (s.a.v.) asıl misyonun, öykünmek için bir model görevi gördüğü açıklanmaktadır.

A. *Âl-i İmrân* Suresi’nin 159. Ayeti

Kur’an-ı Kerim’de Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) ümmetine karşı daima şefkatli ve yumuşak olması tavsiye edilmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

¹⁰¹ Mahmut Toptaş, *Kur’an-ı Kerim Şifa Tefsiri*, 5. bs., İstanbul: Cantaş Yayınları, 1994, s. 199.

¹⁰² Majlis Ugama Islam Singapura, “The Glorious Muslim Society of Grace: The Singapore Experience”, *Seminar SOM*, Singapura: Majlis Ugama Islam Singapura, 2019, s. 10.

¹⁰³ Bkz. A’râf, 7/72.

¹⁰⁴ Hidayatullah, a.g.t., s. 15–20.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ ۗ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۗ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۗ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

“Sen onlara sırf Allah’ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah’a güven doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.”¹⁰⁵

Allah, Kur’an’da uysallığı için Hz. Muhammed’i övüyor. Çünkü Allah Hz. Peygamber’in kalbini şefkat, merhamet ve sevgiyle doldurmuştur.¹⁰⁶ Allah, Hz. Muhammed’e (s.a.v.) Kur’an’da iyi ahlâkından ötürü övgüde bulunmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsin.”¹⁰⁷

Abdullah İbn Ömer şöyle demiştir: “Resûlullah’ın sıfatlarını daha önceki kitaplarda keşfettim ki ne tavrında sertti ne kalbinde sertti ne pazarda bağırıp yüksek sesle konuşuyordu ne de kötülüğe kötülükle karşılık veriyordu; kalbi yüce, sevgi dolu, tövbe eden ve bağışlayan biriydi.”¹⁰⁸ Uhud Savaşı sırasında ihlallerde bulunanlara bile Peygamber Efendimiz tarafından nazikçe davranılmıştır.¹⁰⁹ Hz. Muhammed, hazineyi aramak için üslerini terk eden okçuları nazikçe cezalandırmıştır. Ayrıca *Taha Suresi* 43. ve 44. ayetlerindeki Allah; Hz. Musa ve Hz. Harun’a firavuna tebliğ ederken nazik olmalarını emretmiştir. Allah şöyle buyurmaktadır:

¹⁰⁵ Âl-i İmrân, 3/159.

¹⁰⁶ Ahmed Mustafa Merâgî, s. 193.

¹⁰⁷ Kalem, 68/4.

¹⁰⁸ İbn Kesîr, a.g.e, s. 236.

¹⁰⁹ Kureyş Şihab, *Lentera Hati: Kisah dan Hikmah Kehidupan*, Jakarta: Mizan Pustaka, 2007, s. 312.

أَذْهَبًا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهِ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَحْشَى ﴿٤٤﴾

“İkiniz beraber firavuna gidin çünkü o sınırı çok aştı.(43) Yine de ona söyleyeceklerinizi yumuşak bir üslûpla söyleyin, ola ki aklını başına toplar veya içine bir korku düşer.(44)”¹¹⁰

Yukarıdaki Kur’an ayetler göre Allah, Peygamber Efendimiz’in ümmetin sorunlarıyla ilgilenmedeki yumuşaklığını kutsamıştır. Benzer şekilde Hz. Musa ve Hz. Harun’a da firavuna yumuşak davranmaları emredilmiştir. Bu nedenle İslam’ın davetini *Rahmeten Li’l-Âlemîn* dini olarak yerine getirmekte nazik, bağışlayıcı olmalı ve diğer insanların zorlamasından kaçınmalıdır. Bu, Kur’an’da vurgulanan bir öğüttür. Bu ayetten çıkarılacak dersler şunlardır: Birincisi, diğer insanlara karşı nazik olun ve kaba olmaktan kaçının. İkincisi, affınızda samimi olun. Affetmek, intikam arzusu eksikliği anlamına gelir. İslam insanlara birbirlerini affetmeyi öğretmektedir. Kureyş Şihab’a göre Kur’an’da insana özür dilemeyi emreden bir ayet yoktur ancak Kur’an’da yanlış yapanları affetmek için bir emir vardır.¹¹¹ Sonuç olarak *Âl-i İmrân Suresi*’nin 159. ayeti, insanların birbirleriyle etkileşime girmesinin önemini ve sosyal öğrenme için bir rehber olarak kullanılabilir sosyal eğitimin değerlerini vurgulamaktadır.¹¹²

B. Tevbe Suresi’nin 128. Ayeti

Kur’ân, yumuşak huyluluğu dışında Hz. Peygamber’i (s.a.v.) halkına sevgi ve şefkatle donatılmış bir peygamber olarak tanımlamaktadır. Ashabının hem kederiyle hem de neşesiyle derinden ilgilenmiştir. Allah’ın Kur’an-ı Kerim’de belirttiğine göre:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ

“Ant olsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir; size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur.”¹¹³

¹¹⁰ Tâhâ, 20/43-44.

¹¹¹ Şihab, a.g.e., s. 312.

¹¹² Muhammad Hananika Anugerah Yusuf, “Social Education Methods in QS. Ali Imran/3: 159”, *Malan Journal of Islam and Muslim Society*, C. 3, S. 1 (2021), s. 8.

¹¹³ Tevbe, 9/128.

Taberi, “...müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur.” şeklindeki bu ayetin son bölümü için hiçbir açıklama yapmamış ve önceki cümlelerde Hz. Peygamber’in daha çok inanmayanların inanmalarını çok istediğini beyanla yetinmiştir.¹¹⁴ Ebû Hayyân el-Endelüsî (ö. 745) da ayetin bu son cümlesini izah ederken buradaki *ra’fet* ve *rahmet*’in müminlere özel olduğunu, kafir ve münafıkları içermediğini belirtmiştir.¹¹⁵ Cezâirî ise merhamet hakkının ve şefkat kapasitesinin inanca bağlı olduğunu belirtmiştir.¹¹⁶ Bu mananın izahlarında görülebileceği gibi buradaki rahmet oluş, Hz. Peygamber’e ait bir sıfattır. Kureyş Şihab’a göre bu ayet, Allah’ın gönderdiği bir peygamberin, halkının fiziksel ve zihinsel ıstırabını sezebilecek kapasitede olduğunu açıklamaktadır. O (s.a.v.), hem müminler hem de kâfirler için güven, iyilik ve hatta mutluluk istemiştir. Sonra onların imanlarını dilemiştir. Bu, Hz. Peygamber’in bir lider olarak neden genel bir sevgi ve duyarlılık duygusuna sahip olduğunu açıklamaktadır.¹¹⁷

Sonuç olarak Hz. Peygamber (s.a.v.), kendi liderliğindekilere şefkat gösteren mütevazı bir lider haline gelmiştir. Liderlik ettiği kişilerin ihtiyaçları, istekleri ve umutları için sevgi göstermiştir. Liderler etkileşimlerinde hem sözel hem de beden dili konusunda duyarlı olmalıdır. Bunun nedeni, liderlerin başkalarıyla etkileşimde bulunmada güçlü kişilik becerilerine ihtiyaç duymalarıdır.

C. *Ahzâb Suresi*’nin 21. Ayeti

Allah Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyurmaktadır:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“İçinizden Allah’ın lütfuna ve ahiret gününe umut bağlayanlar, Allah’ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki Resûlullah’ta güzel bir örneklik vardır.”¹¹⁸

Bu ayet, Resûlullah’a (s.a.v.) söz, eylem ve davranışlarda tabi olmanın temelidir.¹¹⁹ Böylece Resulûllah (s.a.v.) bu ayette Allah’ın yüce kendisinin bir ahlaka sahip olduğunu

¹¹⁴ Et-Taberî, s. 76–77.

¹¹⁵ Ebû Hayyân El-Endelüsî, *Tefsîru’l Bahri’l Muhît*, Beyrut: Daru’l-kutubi’l-ilmiyye, 1993, V, s. 534.

¹¹⁶ Ebû Bekir Cabir el-Cezâirî, *Eyseru’t-Tefâsîr li Kelâmi’l-‘Aliyyi’l-Kebîr*, Medine: Mektebetu’l-Ulum ve’l-Hikem, 1995, II, s. 444

¹¹⁷ Şihab, a.g.e., s. 717.

¹¹⁸ *Ahzâb*, 33/21.

¹¹⁹ Annova, Fitriani, a.g.m., s. 130.

belirttiği “usvetun hasenetun” (güzel bir örnek) olarak tarif edilmektedir. “Usvetun” örnek demek, “hasenetun” ise iyi demektir. Usvetun ve hasenetun sıfat tamlaması iyi bir örnek anlamına gelmektedir. Onu tarif etmek için sadece bir kelime usvetun yeterlidir. Çünkü “üsve” çok fazla iyilik içermektedir. Bununla birlikte hasenetun kelimesiyle birleştiğinde “mükemmel bir örnek” anlamını vermektedir.¹²⁰ Günlük yaşantılarda, örnek ahlakı başkalarının taklit edebileceği bir davranıştır. Ancak, “usvetun hasenetun” tipik bir örnek değildir.¹²¹ “Usvetun hasenetun”, Allah’ın mutlak emaneti ve yeryüzündeki temsilcisi oldukları için ancak Allah’ın elçileri için uygundur. Bu ayette, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) iyi bir örnek olduğu teyit edilmektedir. Bu Allah ile tekrar karşılaşmayı ve ahireti imanlar ve Allah’ı çokça hatırlayanlar içindir.¹²² Bu nedenle Allah Resülü her insana örnek değildir. Çoğu insan, şeytanı ve şeytan güruhundan (cinlerin ve insanın şeytanı) benzerlerini taklit etmektedir. Sadece az sayıda insan Resûlullah’ı (s.a.v.) bir rol model olarak, yani Allah’la ikinci bir görüşme arzulayan, ahirete inanan insan olarak benimsemektedir; onlar Allah’ı anmaya büyük bir zaman ayıranlardır.¹²³

İbn Kesir’e göre Ahzab Suresi’nin 21. ayeti, özellikle sorunların çözümünde Allah’tan yardım isterken insanları Resûlullah’a (s.a.v.) öykünmeye teşvik etmektedir. Ayrıca Allah, bu ayetteki halleri hakkında kaygılı, endişeli ve duygusal olanları Hz. Muhammed’e (s.a.v.) öykünmeye teşvik etmektedir. Bunun nedeni, Allah’ın müslümanlara sıkıntılar karşısında yardım ve zafer vaat ettiği içindir.¹²⁴ El-Kurtubî’ye göre bu ayet, Resûlullah’ın (s.a.v.) kendisinin Hendek Gazvesi’nde Allah’ın dini için savaşmaya istekli olduğunu göstermesiyle, *el-mutehelifin*’e, yani Resûlullah’la (s.a.v.) savaşmak istemeyenlere Allah’tan bir hatırlatmadır. Hz. Muhammed’e karşı muhtelif, Mümtetine Suresi 6. ayetinde kaydedildiği gibi, Hz. İbrahim’e karşı olan karşı duruşla karşılaştırılabilir: “*Şüphesiz ki sizin için Allah’ın lütfuna ve ahiret gününe umut bağlayanlar için onlarda güzel bir örneklik vardır. Kim yüz çevirirse bilsin ki Allah*

¹²⁰ Udin Supriadi, Munawar Rahmat, “Building the Character of Humility Through the Prophet Sulayman Model in Kindergarten”, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, C. 307, S. SoRes 2018 (2019), s. 392.

¹²¹ M. Rahmat, F. Fahrudin, “Understanding the Meaning of Khalifah fil ardhi in the Quran and Implications on Education”, *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, C. 145, S. 012121 (2018), s. 1–7.

¹²² Arief Armai, *İslam Eğitimi Bilimine ve Metodolojisine Giriş*, 1. b., Jakarta: Ciputat Pers, 2002, s. 30.

¹²³ Supriadi, Rahmat, a.g.m, s. 389.

¹²⁴ İbn Kesîr, a.g.e, s. 393.

*hiçbir şeye muhtaç değildir, her türlü hamde lâyıktır.”*¹²⁵ Hal böyleyken mücadele hedefine karşı çıkan takipçilerle karşılaştığında bir liderin böylesi bir durumla başa çıkmada cesur olması gerekmektedir.

Ayrıca, sahabeleri ile savunma siperlerini birlikte kazarken hissettikleri açıklık; sabırlı, minnettar ve Allah’tan yardım beklentilerinde tutarlı olduklarını göstermektedir.¹²⁶ Nitekim Resûlullah (s.a.v.), sıkıntılar ve kritik durumlar karşısındaki azmiyle en iyi rol model olmanın yanı sıra Allah’ın rahmetine, kıyamet gününe olan güveniyle umudu, tevhit değerlerini ortaya koyarak ve Allah’ı anmaya devam ederek örnek olmuştur.¹²⁷ Bunun yanında İbn Âşûr, bu ayeti yorumlarken bu güzel takibin, takip ettiği kişilerin uygulamalarına uygun davranan bir kişiyi ifade ettiğini ve Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) günlük hayatta aile fertlerine hizmet etmek de dahil olmak üzere bu konuda en iyi örneği verdiğini de eklemektedir.¹²⁸ Bu husus bir hadiste Resûlullah (s.a.v.) tarafından şöyle ifade edilmektedir:

حَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا حَيْرُكُمْ لِأَهْلِي

*“Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben aileme karşı sizin en hayırlınızım.”*¹²⁹

Hiz. Muhammed insanlık için mükemmel bir rol modelidir. Bu aynı zamanda hadis-i şerifle belirtilenlerle de tutarlıdır. Şöyle ki: “Malum olduğu üzere bir grup sahabe Hiz. Ayşe’ye gelip Hiz. Peygamber’in ahlakının nasıl olduğunu sormuş, o da onlara ‘Siz hiç Kur’an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur’an’dır.’ diye cevap vermiştir.”¹³⁰ Bu hadis-i şerife göre Hiz. Âişe’ye Hiz. Peygamber’in karakteri hakkında soru sorulmuştur. Kur’an’ın, Hiz. Peygamber’in karakterini tanımladığı yanıtını vermiştir. Hiz. Muhammed’in (s.a.v.) sözleri ve amelleri Kur’an’ın hayat değerleridir. O’nun hayatında

¹²⁵ Ebû Abdullah Muhammed İbn Ahmed Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur’an*, 1. bs., Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993, s. 146–47.

¹²⁶ Mohammad Naim Abdul Halim, Abdullah Abdul Ghani, Mahyuddin Abu Bakar, “The Concept of Uswatun Hasanah In Islamic Leadership Model: A Review”, *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE)*, C. 5, S. 16 (2019), s. 10.

¹²⁷ Muhammed Cemâleddin el-Kâsimî, *Mehâsinu't-Te'vil*, 1. b., Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003, s. 4836–37.

¹²⁸ Muhammed Tahir İbn'Âşûr, *Tefsîrû't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 1. bs., Tunus: Daru't-Tunusiyye, 1984, s. 303–304.

¹²⁹ Tirmizî, “Menâkıb”, no. 3895; İbni Mâce, “Nikâh”, 50.

¹³⁰ Müslim, “Salatü'l-müsafirîn”, 139.

Kur'an'a aykırı tek bir kelime ve tek bir eylem yoktur. Çok özlü bir cevap ama anlamı derin, geniş ve şairane. Bu da Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Kur'an'ın ruhunun, doğasının ve hidayetinin canlı şahidi olduğunu göstermektedir. Önceki ayetin bir sonucu olarak Ahzâb Suresi'nin 21. ayetinde geçen "usvetun hasenetun" (güzel bir örnek) kavramı, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sadece liderlik yönünü değil, hayatın her alanında mükemmel bir örnek olduğunu açıklamaktadır. Bu, insanlarına yaptığı sayısız rahmetten biridir. Böylece, İslam *Rahmeten Li'l-Âlemîn* dini olarak tanımlandığında Hz. Muhammed ister liderlik ister insan ilişkileri açısından en güzel örnek teşkil etmektedir. Bu aşağıdaki diyagram ile özetlenebilir:



Şekil 1 İslam Anlayışında *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Kavramı

VI. HZ. MUHAMMED'İN HAYATINDA RAHMETİN YANSIMALARI

Hz. Muhammed'in hayatı şefkat, merhamet ve sevgi kavramları ile karakterize edilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'an'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* olarak tanımlanmıştır: "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."¹³¹ Hz. Muhammed'in (s.a.v.) tüm kabileler, etnik gruplar ve ırklar için rahmet misyonunu vurgulaması önemlidir. Onun (s.a.v.) gösterdiği gibi, yaşam biçimi (İslam) tüm önemli meseleleri yöneten ve güdümsüz hiçbir şey bırakmayan ilke ve yöntemlere sahiptir. Böylece Hz. Muhammed (s.a.v.) ister inanan ister inanmayan ister Hristiyan ister Yahudi ister münafık ister müşrik olsun bütün insanlara merhamet etmiştir. Allah'ın lütfu herkese

¹³¹ Enbiyâ, 21/107.

açıktır. Allah, “alemlere rahmet” olarak Hz. Muhammed’i (s.a.v.) insanlığı cehaletin karanlığından çıkarıp manevi aydınlığa ulaştırması için gönderdi. Sonuç olarak kişiliği ve örneği, evrensel özellikleri zaman ve mekanı aştığı için tüm uluslar için bir model görevi görür. Hz. Muhammed’in mesajı, insanlığa karşı ilahi bir merhametin tezahürüdür.

Hz. Peygamber’in yaşam kuralları, isteyerek ya da istemeyerek, bilerek ya da bilmeyerek, bilinçli ya da bilinçsizce tüm insan ırkını motive etmiştir. Bu lütf, onu isteyen herkes için bol miktarda bulunmaya devam etmektedir. Onun (s.a.v.) hayatı, cinsiyete veya dine bakılmaksızın tüm insanlara karşı yardımseverliğini göstermektedir. Medine’de herkesin haklarını, onurunu ve toplumsal duruşunu garantilemiştir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sahabelerine ve münafıklar da dahil olmak üzere diğerlerine karşı nazik olduğu bildirilmiştir. Aksine, hiç kimseyi İslam’ı kabul etmeye zorlamamıştır. Kan dökülmesini önlemek için müslüman, Hristiyan ve Yahudi liderler birbirlerine adaletle nasıl davranılacağına dair kılavuzlar yayınlamışlardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) dinler arası anlaşmazlıkların çözümünde, barış ve uyumun teşvik edilmesinde insanların izleyeceği bir örnek teşkil etmiştir. Önceki kısım da belirtildiği gibi, rahmet bir teori olarak bırakılmamalı, daha ziyade uygulamaya konulmalıdır. Dolayısıyla bu bölüm de, Hz. Muhammed’in insanlara, hayvanlara ve çevreye karşı tutumuyla getirdiği rahmet yansımalarına daha fazla yer verilecektir.

A. Hz. Muhammed’in İnsan İlişkilerinde Merhametli Olması

Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamber, hükümdar, hatip, asker, eş, dost, baba, amca, yeğen, dede olarak hayatın her alanında üstün örneklik sahibidir. O (s.a.v.) dünya çapında milyonlarca yaşama ilham veren sevgi, sabır, cesaret, bilgelik, cömertlik, zekâ ve büyüklük timsaliydi. Allah Resulü (s.a.v.) alçakgönüllülüğün ve rahmetin simgesiydi.¹³²

1. Hz. Muhammed’in Müslümanlarla İlişkilerinde Rahmet Tezahürleri

Ebû Hüreyre (r.a.)’nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

¹³² Fasil Barkat Dar, “Prophet Muhammad PBUH the Epitome of Humbleness and Mercy”, *International Journal of Management, Technology And Engineering*, C. 8, S. XI (2018), s. 327–31.

“Ben, (başka değil, sadece) (iyi), güzel ahlâkı tamamlamak (uygulamak) için gönderildim.”¹³³

Peygamber Efendimiz, insanlığa en güzel ahlâkı (*makarimu-l ahlâkı*) öğretmek için Allah tarafından gönderilmiştir. Bu hadis, kuru bir tavsiye değil, taabbudî bir emir olarak algılanmıştır. Nitekim birçok Kur’an ayetinde Peygamber Efendimiz’e itaat edilmeli emredilmiştir¹³⁴. Hatta Hz. Peygamber’e itaat etmenin Allah’a itaat etmekle¹³⁵ eş değer olduğu belirtilmiştir.¹³⁶ Bu yüzden müslümanlar tarih boyunca Hz. Peygamber’i örnek almak ve öğretilerini kendi hayatlarına uygulamak için çok çabalamışlardır. Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) insanlara şefkat ve rahmetle yaklaşmasıyla onlar, kalplerini İslam’a teslim etmiştir. Hayatı boyunca hiç kötülük işlememiştir. Peygamber olarak gönderilmeden önce bile insanlar ona, kendisine güvenilen kimse anlamında “*Muhammed el-Emin*” diyorlardı.¹³⁷ Dahası, Hz. Peygamber (s.a.v.) insanlığın rahmeti, iyiliği ve hidayeti için gönderilmiştir. Peygamberimizin sevgisi; bütün insanlar için geçerliydi. En çok da müminleri severdi. Kur’an-ı Kerim’den şu ayet onun sevgisini ve rahmetini anlatmaktadır:

“Ant olsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir; size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur.”¹³⁸

Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) hayatı bütün müslümanlar için son derece önemlidir. Zira onun nezih hayatının bilinmesi ve örnek alınmış olması, inanan her insanın yegâne görevidir.¹³⁹ O (s.a.v.), müslümanların hüzünleriyle hüzünlenir, sevinçleriyle sevinirdi. Dünyada eşi benzeri görülmemiş bir sevgiydi bu. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir kere olsun kendisine eziyet edenlere beddua etmemiştir. Onların hep iyiliğini istemiştir.¹⁴⁰ Bir

¹³³ İbn Hanbel, “II”, 381.

¹³⁴ Bkz. Âl-i İmrân, 3/31,164; Nisa, 4/59, 64, 80; Furkan, 25/63; Ahzab, 33/36; Haşr, 59/7.

¹³⁵ Bkz. Nisa, 4/80.

¹³⁶ Osman Oruçhan, “Hz. Peygamber’in Sünnetinde Çevre Duyarlılığı: Ahlâkî Bir Örneklik”, *The Journal of Academic Social Science Studies International*, C. 59, S. Autumn I (2017), s. 189.

¹³⁷ Hamit Dikmen, “Hz. peygamber’de Hoşgörü ve İnsan Sevgisi”, *Ç.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergesi*, C. 3, S. 2 (2003), s. 131.

¹³⁸ Tevbe, 9/128.

¹³⁹ Şaban Kayalı, “Alemlere Rahmet Hz. Muhammed (S.A.V.)”, Ankara, 1995.

¹⁴⁰ Dikmen, “Hz. peygamber’de Hoşgörü ve İnsan Sevgisi”, s. 129–38.

hadise göre Uhud Savaşı'nda dişi kırıldığında yine insanlara beddua etmemiş ve şöyle demişti: “*Ben beddua etmek için gönderilmedim, rahmet olarak gönderildim.*”¹⁴¹ Hatta O (s.a.v.), Allah’a “*Ya Rab! Kavmime hidayet nasip et çünkü onlar bilmiyorlar.*”¹⁴² diyerek dua ve niyazda bulunmuştu. Hz. Peygamber ümmetine düşkün bir peygamberdir. Her ne zaman bazı ibadetleri teklif etmeyi düşünse ümmetine olan düşkünlüğünden ümmeti için zor olacağından, endişe onlara sıkıntı vereceğinden ettiği için vazgeçtiği görülmüştür.¹⁴³ Nitekim bir sözünde o şöyle buyurmaktadır: “*Ümmetime zor geleceğinden endişe etmeseydim onlara her abdest alırken misvâk kullanmalarını emrederdim.*”¹⁴⁴ Başka ifadesinde, Sa’d İbni Ubâde bir keresinde hastalanmış, bu yüzden Allah Resulü onu evinde ziyaret etmiştir. İbn Ömer’den (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.), yanında Abdurrahman İbn Avf, Sa’d İbn Ebû Vakkâs ve Abdullah İbn Mes’ûd bulunduğu halde Sa’d İbn Ubâde’yi ziyaret etti. Durumunu görünce Resûlullah (s.a.v.) ağladı. Onun ağladığını gören sahâbîler de ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

أَلَا تَسْمَعُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى
لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ

“*Bilmez misiniz, gerçekten Allah, gözyaşı ve kalbin elemi sebebiyle kişiye azap etmez. Fakat (dilini işaret ederek) bunun yüzünden azap eder veya bağışlar.*”¹⁴⁵

Hz. Peygamber’in nihai “rahmet misyonu” sadece kişiliği ve başkalarıyla iyi karakteri üzerine değil, aksine herkesin Allah’tan başka hiçbir tanrıya ibadet etmemesi için ‘tevhit’ (tek ve bir olmak) misyonuydu çünkü merhameti sadece bu dünyayla sınırlı değil, ahirete kadar uzanmaktadır.¹⁴⁶ Böylece Hz. Muhammed’in (s.a.v.) âlemlere rahmet oluşu anlaşılabilir. Dolayısıyla öncelikle, Hz. Peygamber’in karakteri ve

¹⁴¹ Müslim, “Birr”, 2599.

¹⁴² Buhârî, “Enbiya”, 37.

¹⁴³ Mustafa Canlı, “Hz. Peygamber’in Şefkat ve Merhamet Merkezli Ahlâkı”, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, ed. Recep Çetintaş, Anar Gafarov, İbrahim Türkoluğu, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 80.

¹⁴⁴ Müslim, “Tahâret”, 42.

¹⁴⁵ Buhârî, “Cenâiz”, 44.

¹⁴⁶ Nik Roskiman bin Abdul Samad, “A Mercy to the World”, *İKİM*, 2018, (ikim.gov.my/index.php/2018/10/29/a-mercy-to-the-worlds/%0AArtikel), (30.05.2021).

hayatının her alanındaki güzel kişiliği, tüm müslümanlar tarafından taklit edilmeli ve içselleştirilmelidir. Ancak o zaman İslam'ın güzelliği ve tüm insanlığa olan merhametinin nitelikleri açıkça ortaya konmuş olur. “*Rahmeten Li'l-Âlemîn*” sadece sosyal alanda başkalarıyla iyi davranış ve etkileşimlerle sınırlı değildir, aynı zamanda evrensel manada başkalarını İslam'ın katına çekmektir ki bu gerçekten de tüm insanların Allah'ın rahmetiyle bulunmalı demektir.

2. Hz. Muhammed'in Gayrimüslimlere Karşı Merhameti

İslam, inanalara, gayrimüslimlere adil davranmayı ve onlara karşı Kur'an'ı öngördüğü ve tavsiye ettiği yöntem bütünüyle takip etmeyi öğretmektedir. Bu etkileşim, Hz. Muhammed'in müslümanlar arasında selamlaşmayı teşvik edici uygulamasında görülebilmektir: Abdullah b. Amr'dan rivayet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تَطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى
مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ

“Bir adam, Resûlullah'a (s.a.v.): ‘İslâm'ın hangi hasletleri ve amelleri daha hayırlıdır (başkası için çok faydalıdır)?’ diye sordu. Resûlullah (s.a.v.): ‘Yemek yedirmen ve tanıdığın ve tanımadığın herkese selâm vermendir.’ buyurdu.”¹⁴⁷

Bu hadise göre, bireyler arasındaki olumlu etkileşimler, gayrimüslimlerin İslam'ı daha iyi anlamalarına yardımcı olacak, olumlu iş birliği ve algılarla sonuçlanacaktır. Tebliğin etkileşim yoluyla yapılması Âl-i İmrân Suresi'nin 104. ayetinde açıkça belirtilmiştir: “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” Tüm insanlık için rahmet, gayrimüslimler ile etkileşimin ilkelerinden biridir. İslam'ın nimetleri arasında, insanlığın yeryüzündeki halifelik sorumluluğunun tamamlayıcısı olmak rolü de vardır. Allah İslamı önceki dinlerin tamamlayıcısı olarak indirmiştir. İslam barışı ön planda tutan ve yeryüzündeki her iyiliği teşvik eden bir dindir.¹⁴⁸ Hz. Muhammed (s.a.v.) bir müslüman'a, gayrimüslim akrabalarına nasıl davranılacağı konusunda öğüt vermektedir. Bu olumlu tavır, aile

¹⁴⁷ Ebu Davud, “Edâb”, 5194.

¹⁴⁸ Azmi, İsmail, a.g.m., s. 8.

ilişkilerini pekiştirir ki ebeveyn ilişkilerinde ise zorunluluk arz etmektedir. Esmâ binti Ebû Bekir (r.a.) dedi ki:

قَدِمْتُ عَلَى أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلْتُ وَهِيَ رَاغِبَةٌ أَفَأَصِلُ أُمِّي قَالَ نَعَمْ صِلِي أُمَّكَ

Resûlullah (s.a.v.) zamanında annem müşrik iken (beraberinde birtakım hediyelerle birlikte Medine'ye) yanıma geldi. Ben de Resûlullah'tan (s.a.v.) (bu konuda) fetva isteyip: 'İslâm'a karşı kötü huylu olan annem beni ziyarete geldi. Annemle ilgilenilir miyim?' dedim. Resûlullah (s.a.v.) da: 'Evet, annenle görüşüp ilgilen!' buyurdu."¹⁴⁹

Ayrıca Medine'deki gayrimüslimler Hz. Muhammed zamanında tamamen özgür ediler. Medine Yahudileri ayrımcılığa maruz kalmamıştı. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) komşuları olarak yaşamışlar, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) her zaman haklarına rivayet etmiş ve onlara karşı her zaman lütufla bulunmuştur. Ayrıca Hz. Muhammed (s.a.v.) onlara insan olarak saygı duymaktaydı. Nitekim bir gün bir Yahudi'nin cenazesini götürüyorlardı Mescid'in önünde, cenazeyi gören Hz. Peygamber ayağa kalkmıştır. Sahabeden biri, "O Yahudi'dir." dediğinde Hz. Peygamber, "Ama insan değil mi?" demiş ve insanlara duyduğu saygıyı bir kez daha göstermişti ümmetine."¹⁵⁰

Bu nedenle *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının davet hedeflerine ulaşması için gayrimüslimlerden nefret etmek, onlara karşı kaba davranmalı, onları veya kalplerini rencide edebilecek fiillerde bulunmak gibi *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramıyla çelişen eylemlerden kaçınılmalıdır.

3. Hz. Peygamber'in Rahmet Dünyasında Çocuklar

Hz. Muhammed (s.a.v.) yetişkinlere karşı nazik iken sadece alçakgönüllü ve nazik olmakla kalmayıp aynı zamanda oyun oynayarak çocuklara karşı daha da merhametli ve nazikti. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) torunlarına yaptığı muamele, çocuklara nasıl davranmak gerektiği konusunda değerli bir ders vermektedir.¹⁵¹ Şaddad (r.a.), Hz.

¹⁴⁹ Buhârî ve Müslim, *Riyâzû's-Sâlihîn*, "Mukâdamât", 325.

¹⁵⁰ Buhârî, "İman", 22; Müslim, "Eymân", 4.

¹⁵¹ Dar, a.g.m., s. 327-31.

Peygamber'in bir defasında namaz kılariken secdesini çok uzun süre uzattığını bildirdi. Namaz bitince ümmet sordu: *"Yâ Resûlullah, bu namazda öyle uzun bir secde yaptınız ki şimdiye kadar sizden böyle bir şey görmedik. Bu şekilde hareket etmeniz mi emredildi, yoksa bir vahiy mi aldınız?"* Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Hayır, bunların hiçbiri olmadı. Ancak oğlum sırtıma çıkmıştı, kendiliğinden ininceye kadar acele ettirmeyi uygun görmedim."*¹⁵² Hadisten, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) çocuklara olan sevgisini ve şefkatini iki torunu aracılığıyla gösterdiği anlaşılmaktadır.

O (s.a.v.), bütün çocuklara karşı çok merhametliydi. Hz. Peygamber'in onlara derin merhamet ve şefkatine sayısız kez şahit olmaktayız. Başka bir durumda, bebeklerin çığlıklarına karşılık olarak onun namazlarını kısaltması tüm insanlığa güçlü bir mesaj vermektedir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.): *"Çok defa ben uzun kılmak niyetiyle namaza dururum. Geriden bir çocuğun ağladığını duyunca annesini üzmemeyim diye namazımı kısa keserim."* buyurmuştur.¹⁵³ Ümmetine karşı pek merhametli olan Hz. Peygamber, annelerin üzülmelerini hiç istemezdi. Ayrıca, kendisiyle onlar arasında hiçbir hiyerarşi ve engel koymazdı. Çocuklara korku aşılacak tüm tutumlardan kaçınmış ve onlara yaklaşıma ve konuşmaya ikna edecek davranışlara vurgu yapmıştır.¹⁵⁴

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tüm insanlığa rol model olmaktadır. O (s.a.v.), çocuklarla haşır neşirdi. Hz. Muhammed, çocuklara sevgisini hiçbir zaman esirgememiş ve bunu sürekli dile getirmiştir. Onların arasında kendisini bir çiçek bahçesinde hissetmiş, hepsini ayrı ayrı öpmüş ve koklamıştır.¹⁵⁵ Hz. Enes diyor ki: *"Çoluk çocuğuna Peygamberimiz'den (s.a.v.) daha şefkatli bir kimseyi görmedim. Oğlu İbrahim'in Medine'nin Avali semtinde oturan bir süt annesi vardı. Beraberinde ben de bulunduğum halde Resûlullah (s.a.v.) sık sık oğlunu görmeye giderdi. Varınca demircinin duman dolu evine girer, oğlunu kucaklar, koklar, öper ve bir süre sonra da dönerdi."*¹⁵⁶ Benzer şekilde, Üsâme b. Zeyd'in – Hz. Peygamber'in köle oğlu- bir rivayetine göre Hz. Muhammed, Üsâme b. Zeyd'i bir dizine, torunu Hasan'ı da öbür dizine alır, oturtur,

¹⁵² En-Nesâî, "at-Tâbîk", 1141.

¹⁵³ Buharî, "Ezan", 163.

¹⁵⁴ Açikel, a.g.m., s. 261-262; Abdulaziz Hatip, "Cahiliye Toplumunu Dönüştüren Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed", *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, ed. Recep Çetintaş, Anar Gafarov, İbrahim Türkoğlu, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 255; Dar, a.g.m., s. 330.

¹⁵⁵ Hatip, a.g.m., s. 251; Amatullah Abdullah, "Bu 9 Güzel Hadis, Peygamber'in Çocuklara Olan Bakımını Gösteriyor", *Aboutislam.com*, 2020, (<https://aboutislam.net/shariah/prophet-muhammad-mercy-for-all/the-prophets-care-for-children/>), (10.05.2021).

¹⁵⁶ Buharî, "Edeb", 18; Müslim, "Fedâil", 63.

sonra onları bağına basar ve “Allah’ım! Sen bunlara rahmet et (acı). Zira ben bunlara merhamet ediyorum.” diye dua ederdi.¹⁵⁷ Şefkatli bir eğilim zayıflık işareti olarak kabul edilmemelidir. Zira Hz. Peygamber çocuklara olan sevgisini göstermiş ve açıkça ifade etmiştir. Ebû Hüreyre’den (r.a.) gelen rivayette Akra’ b. Habis, Resûl-i Ekrem’i, torunu Hz. Hasan’ı öpüp okşarken görmüş de:

فَقَالَ إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْوَالِدِ مَا قَبَّلْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ” إِنَّهُ

مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ “

“Benim on tane çocuğum var, onlardan hiçbirini öpmedim.” demiş. Bunun üzerine, Hz. Peygamber bu adama hayretle bakıp: “Şüphesiz ki merhamet etmeye merhamet edilmez.” buyurmuştur.¹⁵⁸

Hz. Peygamber burada, çocukları sevmemeyi ve çocukları sevmeye teşvik etmemeyi edepsizliğin, kalp sertliğinin ve acımasızlığının bir alâmeti, Allah’ın rahmetinden mahrum kalmanın bir sebebi olarak ifade etmiştir.¹⁵⁹ Ayrıca, Peygamber Efendimiz’in çocukları kucakladığı ve öptüğü, kokulu reyhan çiçeğine benzetip “Kokusu cennetin kokusundandır.” diye beyan ettiği sayısız örnek vardır.¹⁶⁰ Mesela, Hz. Muhammed (s.a.v.) torunları Hasan ve Hüseyin’e olan sevgisini bazen de: “Onlar benim dünyadan (öpüp kokladığım) iki reyhanımdırlar.” buyurmuştur¹⁶¹. Bu hadisten, “dünyada iki reyhanım” buyurduğu Hasan ve Hüseyin’i sık sık çağırıp kokladığı, bağına bastığı ve onlara dua ettiği anlaşılmaktadır.¹⁶²

Hz. Peygamber’in çocuklara olan sevgisi kendi çocuklarının ve torunlarının ötesine uzanmıştır. Onun sevgisi erkeklerle sınırlı değildi, hem kızları hem de gayrimüslim çocukları kapsamaktadır. Peygamberimiz kızı Fatıma’yı çok sever, iltifat eder ve öperdi.¹⁶³ Hz. Âişe bu durumu şöyle tarif etmiştir: “Fâtıma Peygamber’in (s.a.v.) yanına girince Resûlullah (s.a.v.) ayağa kalkar, onun elini tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu. Hz. Peygamber (s.a.v.), Fâtıma’nın yanına girince Fâtıma da ayağa

¹⁵⁷ Buhârî, “Edeb”, 22.

¹⁵⁸ Buhârî, “Edeb”, 18; Müslim, “Fedâil”, 65; Tirmizi, “Birr”, 12; Ebu Davûd, “Edeb”, 156.

¹⁵⁹ Açıkkel, a.g.m., s. 263.

¹⁶⁰ Hatip, a.g.m., s. 252–53.

¹⁶¹ Tirmizi, “Menâkıb”, 30

¹⁶² Hatip, a.g.m., s. 255.

¹⁶³ a.yer.

*kalkar, babasının elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu.”*¹⁶⁴ Ayrıca, sahabîlerinden yeni doğmuş çocuklar ona getirildi ve burada onlara sarılır, isim verir ve dua ederdi. Sahabîden Abdullah’ın kızı Cemre der ki: “*Küçükken babam beni Hz. Peygamber’e götürdü ve ‘Şu kızım için Allah’a dua buyurun.’ dedi. Hz. Peygamber beni kucağına aldı, elini başıma koydu ve bana dua etti.”*¹⁶⁵ Hz. Âişe’nin rivayet ettiği başka bir hadis şöyle: “Hz. Peygamber’e bir bebek getirildi. Resûlullah (s.a.v.), (*hurmayla çiğnem yapıp*) damağını ovalarken bebek üstüne işedi; o da idrarın üzerine su döktü.” demiştir¹⁶⁶. Bu özellik, kendi çocuklarına olan sevgisinden ziyade, istisnasız tüm çocuklara yönelikti. İbn Rebîa b. el-Hâris’in şu sözleri de bu gerçeği göstermektedir: “*Babam beni, Abbas da oğlu Fadl’i Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanına gönderdi. Huzuruna girdiğimiz zaman bizi sağına ve soluna oturttu ve sonra öylesine sıkı kucakladı ki daha kuvvetlisini görmemiştik.”*¹⁶⁷ Çocuklar arasında ayırım yapmazdı. Gayrimüslimlerin çocukları da onun şefkat deryasından nasiplerini almıştır.¹⁶⁸ Bir Yahudi’nin çocuğu hastaydı ve Resûlullah (s.a.v.) onun ziyaretine gitmişti. Çocuğa müslüman olması için telkinde bulundu. Bunun üzerine çocuk babasından müslüman olmak üzere izin aldı.¹⁶⁹

Hz. Peygamber (s.a.v.) üç defa yetim kaldı, önce babası, annesi, sonra da dedesini kaybetti. Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) hayatında çarpıcı olan, Allah’ın onu dünyanın gördüğü en büyük değişimleri yapmak için bir elçi kılmasıdır. Kur’an’da yirmi üç yerde yetimden söz edilmektedir.¹⁷⁰ Ayrıca Kur’an’da yetimlere merhamet göstermekle ilgili ayetler vardır.¹⁷¹ Bazı hadisler yetimlere sahip çıkanların mükafatını göstermektedir. Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) “*Ben ve yetimin bakımını üzerine alan kişi cennette (şahadet ve orta parmağını yan yana getirip) şu iki parmak gibi yan yanayız.”* buyurmuştur.¹⁷² Bu hadisten anlaşılmaktadır ki yetimin bakımını üstlenen, yani onun yiyecek, giyecek ve eğitimine bakan kimse, ister kendi malından harcasın isterse yasal bir velayetle yetimin kendi malından

¹⁶⁴ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 144.

¹⁶⁵ Hatip, a.g.m., s. 255.

¹⁶⁶ Buhârî, “Akika”, 1; Müslim, “Edab”, 24.

¹⁶⁷ İbn Hacer Askalânî, *el-Metâlibü’l-âliye*, 2. b., Dâru’l-Ma’rife: Beyrut, 1993, s. 441.

¹⁶⁸ Hatip, a.g.m., s. 254.

¹⁶⁹ Buhârî, “Cenâiz”, 79.

¹⁷⁰ Abdalbaki, a.g.e, s. 936.

¹⁷¹ Bkz. Duhâ, 93/9-10, Nisâ, 4/36, İnsân, 76/8-9.

¹⁷² Buhârî, “Edeb”, 24; Müslim, “Zühd”, 42.

dürüstçe sarf etsin hadiste vadedilen mükâfata erecektir.¹⁷³ İslam yetimlerin korunmasını önemser. Hz. Muhammed (s.a.v.) onlara karşı duyarlı olmamızı ve onlara şefkatle yaklaşmamızı tavsiye etmektedir. Çünkü yetimler, her birimiz için emanet edilen yüce Allah'ın masum kullarıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadiste bu gerçeğe şöyle işaret eder: “*Müslümanlar arasında en hayırlı ev, içerisinde yetim olan ve yetime de iyi muamele yapılan evdir. En kötü ev de içinde yetim bulunup da ona kötü muamele yapılan evdir.*”¹⁷⁴ Böylece İslam'da yetimlerin hayatlarına yakın olmaya büyük önem verilmektedir.

Nitekim kendisine taze meyve sunulduğunda önce küçük çocuklara verir, onlardan yolda rastladığını selâmlar, kucağına alıp öper, devesine bindirerek sevindirir; özellikle fakir ve yetimleri gülümsetir ve zaman zaman oyunlarına katılırdı. Sadece müslümanların çocuklarını değil, gayrimüslim çocukları da sever ve sevindirirdi.¹⁷⁵ Hz. Peygamber'imiz çocukların düzgün eğitilmesini, beslenmesini ve giydirilmesini zorunlu kılmıştır. Sadece bu değil, onlara saygı gösterme sorumluluğu da onun öğretilerinin bir parçasını oluşturur. Hz. Peygamber'in, çocuklara olan rahmeti, onun, bizden çocuklarımızın duygularına dikkat etmemizi istemesiyle yansımıştır. Hiçbir durumda çocukları zarar verilmemeli ve onlara karşı sert olmaktan kaçınılmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), büyüklere saygının kaçınılmaz hale geldiği bir ortamda çocukların gelişmesi için çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmeleri gerektiğini ebeveynlere vurgulamıştır.¹⁷⁶ Bu, Peygamber Efendimiz'in çocuklar için en büyük nimetlerinden biridir. Bu nedenle, çocuklara karşı alçakgönüllü ve şefkatli olmak, her bireyin asla unutmaması ve gündelik hayatta önemsemesi gereken bir peygamber öğüdür.

4. Hz. Muhammed ve Gençliğe Rahmet Tezahürleri

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) asil hayatı boyunca gençliğin değerini vurgulamıştır. Kendi kuşağından genç erkeklere ve kadınlara ilham vermiş ve bugüne kadar gençlere ilham vermeye devam eden olağanüstü bir miras bırakmıştır. Hz. Peygamber, gençlikle

¹⁷³ Hatip, a.g.m., s. 255–56.

¹⁷⁴ İbn Mâce, “Edeb”, 6.

¹⁷⁵ Hüseyin Algül, *Alemlere Rahmet Hz. Muhammed*, 14. Basım Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1994, s. 195–96.

¹⁷⁶ Dar, a.g.m., s. 327–31.

ilgilenme konusunda bir dâhiydi.¹⁷⁷ Peygamberimiz (s.a.v.) gençlerle güven, sevgi, saygı ve samimiyet temelinde iletişim kurmuş, bu sağlam yöntem iletişimin gerçekleşmesinde etkili olmuştur.¹⁷⁸ Karizması ve kişiliği, mesajına çok sayıda çocuk, genç ve yetişkinin ilgisini çekmiştir. Siyer kaynakları Biri siyeri incelediğinde takipçilerinin büyük bir kısmının gerçekten genç insanlar olduğu ortaya çıkar. İslam'ı tebliğ ederken Hz. Peygamber'e en büyük destek, böylesi toplumun yeniliğe açık, idealist ve enerjik kesimini oluşturan gençlerden gelmiştir.¹⁷⁹ Bu husus, tanınmış yazar Adil Salahi tarafından Hz. Peygamber'in biyografisini ihtiva eden yazısında şöyle açıklanmaktadır:

*“Toplumsal düzende tam bir değişimi savunan yeni bir mesaj, genellikle daha iyi bir yaşam vizyonu, onlara inançları gereği çok çalışmak için güçlü bir nedeni olan gençleri cezbeder.”*¹⁸⁰

Nitekim sahabe nesline bakıldığında çoğunun gençlerden olduğu görülmektedir. İlk müslümanlardan birkaç kişi 50 yaş civarında, birkaç kişi 35 yaşın üzerinde, geri kalan çoğunluk ise 30 yaşın altında bulunuyordu.¹⁸¹ Bu gençlerden gerek Mekke'de gerek Medine'de, Hz. Peygamber hayatta iken ve vefatından sonra pek çok önemli roller oynayanlar olmuştur. İçlerinden devlet başkanları, büyük komutanlar ve önemli ilim adamları çıkmıştır.¹⁸²

Kehf Suresi'nde, inançlarını ve hayatlarını korumak için bir mağaraya sığınan bir grup gencin hikayesi anlatılmaktadır. Bu surede kendilerinden bahsedilen gençlerin sayısız baskı ve zorlama karşısında dinlerini korumak için mücadele eden ve tüm zorluklara rağmen bu suredeki gençler sarsılmaz bir inanç gösterdikleri zikredilmektedir. Nitekim Ashab-ı Kehf kıssası Kur'an'da şu pasajlarla başlamaktadır:

¹⁷⁷ Zakir Ahmad, “Hz. Muhammed Gençlere Nasıl Davrandı?”, *About Islam*, 2019, (<https://aboutislam.net/shariah/prophet-muhammad/a-mercy-for-all/how-the-prophet-treated-the-youth-part-1>), (11.05.2021).

¹⁷⁸ Ali Erbaş, *Peygamberimiz ve Gençlik*, ed. Elif Erdem, Hale Şahin, 3. b., Ankara: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Basılı Yay, 2018, s. 7.

¹⁷⁹ Hatip, a.g.m., s. 256; Bünyamin Erul, “Rahmet Peygamberi'nin Gençlerle İlişkisi”, *Peygamberimiz ve Gençlik*, ed. Elif Erdem, Hale Şahin, Ankara: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü, 2018, s. 45.

¹⁸⁰ Adil Salahi, 1. b., Leicestershire: The Islamic Foundation, 2012, s. 83.

¹⁸¹ Erul, a.g.m., s. 41.

¹⁸² Hatip, a.g.m., s. 256.

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ ۗ إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ ءَامَنُوا بِرَبِّهِمْ وَرِذْقَهُمْ هُدًى

“Biz sana onların başından geçenleri gerçeğe uygun olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar Rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk.”¹⁸³

Aslında Kehf Suresi’nde, “Yedi Uyurlar Mağarası” olarak da bilinen bir mekan üzerinde bir grup gencin garip ve harikulade hikayesi hakkında Peygamber Efendimiz’i sorgulayanlara cevap verilmektedir. İbn Kesîr, bunların inatla yollarına çıkan ve batıl dine sarılan büyüklerden daha doğru ve hakikat yolunu bulan gençler olduğunu açıklamıştır.¹⁸⁴ Ayrıca, Kehf Suresi başta gençler olmak üzere tüm inananlar için zamanları aşan bir cevherdir. Allah bu gençlerin yaptıklarını şâd etmiş ve hikayelerini Kur’an’da ölümsüzleştirmiştir. Bu, Allah’ın genç müminlere verdiği takdiri göstermektedir. Bu sure Peygamber Efendimiz’e (s.a.v.) ve müminlere teselli vermektedir. İnananların muazzam bir muhalefetle ve öldürülme olasılığıyla karşı karşıya olduğu Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kur’an’daki ‘*Eshab-ı Kehf*’ kıssası Hz. Peygamber’in ahlâkî ve manevî metânelerini pekiştirmiş ve Allah’a tam olarak güvenden sonra bu hasleti, gençlere Hz. Peygamber’in teşvik etmiştir. Üstelik bu peygamberlik tavrının gençlere karşı en anlamlısı, gençlere güvenmesi ve kendilerine güven vermesidir.¹⁸⁵

Gençler Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından duygusal ve ruhsal olarak geliştirilmişlerdir. Ayrıca o (s.a.v.) onların duygusal ve ruhsal kapasitelerinin gelişmesini teşvik etmiştir. Gençlerin cephedeyken elde edebilecekleri inanılmaz başarıları dünyaya göstermiştir.¹⁸⁶ Örneğin Hz. Peygamber, vahiy kâtiplerini genellikle gençler arasından seçmiştir. Gençlerin dinî meselelerde fetva vermesini teşvik etmiştir. Çoğu savaşta sancağı gençlere vermiştir. Mesela, Hayber’de Hz. Ali’ye vermiştir. 18 yaşlarında olan Zeyd oğlu Usâme’yi Suriye’ye gönderdiği orduya komutan tayin etmiştir. Yine Esîd oğlu Attâb, Mekke’ye vali tayin edildiğinde yaşı 20 ya da 21’di.¹⁸⁷ Bu hiçbir şekilde abartı değil, aslında yedinci yüzyıl Arabistan’ında Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.)

¹⁸³ Kehf, 18/13.

¹⁸⁴ İbn Kesîr, *Teefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*. a.g.e. s. 106–107.

¹⁸⁵ Ahmad, a.g.m., s. 7; Hatip, a.g.m., s. 256.

¹⁸⁶ Ahmad, a.g.m., s. 7–8.

¹⁸⁷ Hatip, a.g.m., s. 257.

önderliğinde ve rehberliğinde kendini göstermiş bir gerçekliktir. Hz. Peygamber, gençliğin büyüklüğünü ve potansiyelini çok iyi biliyordu. Bu nedenle, onlarla etkileşime geçmek için son derece istekliydi.¹⁸⁸ Mesela, Mus'ab, Hz. Peygamber tarafından Medine'ye öğretmen olarak gönderildiğinde 24-25 yaşlarında bir gençti. Hz. Peygamber, henüz 14 yaşlarında tanıştığı Sâbit oğlu Zeyd'in Süryânice ve İbrânceyi öğrenmesini istemiş, o da kısa zamanda bu iki dili öğrenerek çevre hükümdarlara gönderilen mektupları yazmış ve gelen mektupları okumuştur. Hz. Peygamber'in Yemen'e hâkim ve öğretmen olarak gönderdiği Hz. Muaz, henüz 26-27 yaşlarındaydı.¹⁸⁹

Diğer taraftan de gençler peygambere karşı derin bir sevgiye sahibidiler. Bağlılıkları öyle büyük idi ki onun için kendi hayatlarını feda etmeye hazırdılar. Mesela, Mekke suikastçıları peygamberin evine doğru ilerlediklerinde orada olmadığını görünce şaşırıldılar. Bunun yerine peygamberin yatağında örtüsüyle kaplı Hz. Ali b. Ebî Tâlib'i buldular. Hz. Ali'nin kendi hayatını tehlikeye atarak sergilediği cesaret, peygambere olan derin sevgisinden kaynaklanıyordu.¹⁹⁰ Hz. Enes'in onunla on yıllık hizmeti önemli bir örnek teşkil etmektedir. Yıllarca yanında kalan gençleri hor görmemiş, yaptıkları hataları yüzlerine vurmamıştır. Bu gençler arasından bazen arzu ve isteklerini, gençliğin verdiği toylukla en kestirme ve uygunsuz biçimde dile getirenler bulunmasına rağmen onlar Hz. Peygamber tarafından akılcı cevap ve diyalogla ikna edilmiş ve bu isteklerinden vazgeçirilmiştir.¹⁹¹ Nitekim on yaşındaki bir gencin hata yapması ve bir yetişkinin düzeltmesi veya disipline etmesi oldukça doğaldır. Ancak Hz. Peygamber'in yaklaşımı hikmetli, nazik, soğukkanlı ve sakin idi. Gençliğin sevgiye ve anlayışa ihtiyacı vardır. Hz. Enes, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) dokunuşunu ve davranışını şu sözlerle anlatmaktadır: Enes (r.a.) şöyle dedi:

” مَا مَسِسْتُ دِيْبًا جَاءَ وَلَا حَرِيرًا أَلَيْتَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، وَلَا شَمَمْتُ

رَائِحَةً قَطُّ أَطِيبَ مِنْ رَائِحَةِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، وَ لَقَدْ خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ -

¹⁸⁸ Ahmad, a.g.m., s. 7-8.

¹⁸⁹ Hatip, a.g.m., s. 257.

¹⁹⁰ Ahmad, a.g.m., s. 8.

¹⁹¹ Hatip, a.g.m., s. 258.

صلى الله عليه وسلم - عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي قَطُّ: أُفِّ، وَلَا قَالَ لِشَيْءٍ فَعَلْتُهُ: لَمْ فَعَلْتَهُ؟،
وَلَا لِشَيْءٍ لَمْ أَفْعَلْهُ: أَلَا فَعَلْتِ كَذَا؟“

“Ben Resûlullah 'in (s.a.v.) ellerinden daha yumuşak ne bir atlasa ne de bir ipeğe dokundum. Resûlullah 'in (s.a.v.) kokusundan daha hoş bir koku koklamadım. Resûlullah 'a (s.a.v.) tam on yıl hizmet ettim. Bana bir defa bile “Öf!” demedi. Yaptığım bir şeyden dolayı “Niye böyle yaptın?” demediği gibi, yapmadığım bir şey sebebiyle “Şöyle yapsan olmaz mıydı?” da demedi”.¹⁹²

Hiz. Muhammed (s.a.v.) genç sahabeleri için büyük bir ihtimam göstermiş, onları iyi yetiştirmiş, imanlarına, ibadetlerine, yaptıkları işlere, eğitimlerine, evliliklerine bakmış, onlarla istişarelerde bulunmuş, uyarı ve itirazlarını dikkate almış, uygun gördükleri görevlerde onlara güvenip, onları istihdam etmiştir.¹⁹³

5. Hiz. Muhammed'in Yaşlılara Gösterdiği Merhamet

Hiz. Peygamber, yaşlılara ve zayıflara merhamet etmekte ve bütün insanlara, müminlere veya kâfirlere karşı hoşgörülü idi.¹⁹⁴ Hiz. Peygamber'in hayatını gözlemlediğimizde bize yaşlılara, özellikle de ebeveynlere nasıl bakacağımızı da öğrettiğini görmekteyiz. Hiz. Peygamber'in annesi, babası ve dedesi çok erken dönemlerde vefat ettiği için onların yaşlılık dönemleriyle ilgili örnekler bulmak mümkün değildir.¹⁹⁵ Ancak, O çevredeki yaşlılarla gerçekten ilgilenmiş, onlara sarsılmaz bir ilgi göstererek bize örnek olacak şekilde hareket etmiştir. Örneğin, Hiz. Peygamber Efendimiz'i emziren Süveybe Hatun'a, süt annesi Halime'ye, dadısı Ümmü Eymen'e ve amcası Ebû Tâlib'in hanımı Fatma Hatun'a gösterdiği saygı dikkat çekicidir. Neredeyse hepsi yaşlı insanlardı. Zaman zaman onlara “anne” diyor olması da dikkat çekicidir.¹⁹⁶ Kur'an-ı Kerim şöyle buyrulmaktadır:

¹⁹² Buhari, “Savm”, 53.; Müslim, “Fedail”, 82.

¹⁹³ Erul, a.g.m., s. 43.

¹⁹⁴ Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XI, İstanbul, 1979, X, s. 100.

¹⁹⁵ Saffet Sancaklı, “Hadislerde ‘Yaşlılık Olgusunun’ Değerlendirilişi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 1 (2006), s. 60.

¹⁹⁶ a.yer.

“Rabb’in, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle. (23) Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. ‘Rabb’im! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster.’ diyerek dua et. (24)”¹⁹⁷

Ayetteki ikinci emir ana babaya iyi davranmaktır. Birinci emre bağlı olarak Allah’ın yalnız kendisine ibadet edilmesini buyurduğu belirtildikten hemen sonra, ana babaya iyilik etmeyi de buyurduğu belirtilmek suretiyle Allah’a kullukla ana babaya iyilik yan yana anılmış, böylece bu emrin önemi vurgulanmıştır.¹⁹⁸ Hadislerin birini İbn Mes’ûd (r.a.) şöyle rivayet etmektedir:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: ”الصَّلَاةُ لَوَقْتِهَا، وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ، ثُمَّ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.“

“Bir adam Hz. Peygamber’e (s.a.v.), ‘Amellerin en üstünü hangisidir?’ diye sorunca Peygamber Efendimiz şöyle cevap verdi: ‘Vaktinde kılınan namaz ve anne babaya iyilik etmektir. Sonra da Allah yolunda cihat etmek gelir.’”¹⁹⁹

Yaşlıların, ihtiyaç sahiplerinin durumlarını dikkate alan Hz. Peygamber, onlara ilgi gösterilmesini ister, rahatsız edilmelerine göz yummazdı.²⁰⁰ Onun sözlerinde ve amellerinde bu durum açıkça görülmektedir. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) kendilerine gösterdiği özene örnek olarak yaşlılara saygı duymak ve yüksek itibar göstermek verilebilmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.) yaşlılara büyük saygı duymuştur. Ebû Mûsâ’dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.) bu hususa ilişkin şöyle buyurmaktadır:

¹⁹⁷ İsrâ, 17/23-24.

¹⁹⁸ Hayreddin Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1. b., İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2020, s. 477-78.

¹⁹⁹ Buhârî, “Tevhîd”, 48.

²⁰⁰ Açıkkel, a.g.m., s. 264.

إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْعَالِي فِيهِ وَالْجَائِي عَنْهُ وَإِكْرَامَ

ذِي السُّلْطَانِ الْمُفْسِطِ

*“Saçı sakalı ağarmış müslüman’a, aşırı gitmeyip ahkâmıyla amel etmekten kaçınmayan Kur’ân hâfızına ve âdil hükümdara saygı göstermek, Allah Teâlâ’ya duyulan saygı ve tazimden ileri gelir.”*²⁰¹

Yaşlı insanlara iyilikte bulunmak, onlara yardımcı olmak, güler yüzle yaklaşmak, hadislere göre kişiye sevap kazandırıcı hareketlerdir.²⁰² Bir vesileyle yaşlı bir adam, sahabîlerinden birinin sabah namazını uzun kıldırması nedeniyle cemaate katılmadığını belirterek Resûl-i Ekrem’e müracaat etti. Peygamber Efendimiz buna öfkelenerek müslümanları topladı ve onlara şöyle buyurdu: *“Ey insanlar! İçinizde müslümanları dinden soğutanlar var! Hangi biriniz cemaate namaz kıldırrsa haddinden fazla uzatmasın. Zira onların arasında yaşlısı var, zayıfı var, işi gücü olanlar var!”*²⁰³. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) yaşlılara olan saygısını göstermesinin bir yolu da önce onların konuşmalarına izin vermektir. Bir grup sahabe Hz. Muhammed’i (s.a.v.) görmeye gittiğinde ve en küçüğü konuşmaya başladığında Hz. Muhammed (s.a.v.) كَبِرَ الْكِبَرِ *“Büyük olana sözü bırak.”* buyurdu²⁰⁴.

Abdullah b. Amr’dan rivayet edildiği gibi, bir defasında uzun bir yolculuğun ardından kendisiyle birlikte cihada katılmak maksadıyla yanına gelen ve *“Anne babamı ardımdan ağlar bırakıp sana geldim ya Resûlullah!”* diyen bir gence, *“Onların yanına geri dön ve ikisini de nasıl ağlattıysan öylece güldür!”* buyurmuştur.²⁰⁵ Hz. Muhammed, sahabîlerine, yaşlılara iyi davranmaları tavsiye etmiş, yaşlılara karşı saygıyla birlikte gençlere karşı merhametten bahsetmiştir.²⁰⁶ Nitekim, birgün sahabe, Hz. Peygamber’in etrafına toplanmış, can kulağıyla onu dinliyorlardı. Resûl-i Ekrem’le görüşmek isteyen yaşlıca bir zat bu kalabalığa yaklaştı. Sahabîler ihtiyara yol açarken biraz ağırdan aldılar. Müminlerin bu hareketi Hz. Peygamber’in dikkatinden kaçmadı. Ashabını şöyle uyardı:

²⁰¹ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 20.

²⁰² Sancaklı, a.g.m., s. 51.

²⁰³ Buhârî, “Ahkam”, 13.

²⁰⁴ Buhârî, “Edâb”, 89.

²⁰⁵ Ebu Davud, “Cihad”, 31; Nesâî, “Biat”, 10; İbni Mâce, “Cihad”, 12.

²⁰⁶ Hamam, a.g.m., s. 1-5.

“Küçüklerimizi sevmeyen, büyüklerimizi saymayan bizden değildir.”²⁰⁷ Bu nedenle yaşlı akrabalara, özellikle ebeveynlere, ellerini öperek, ziyaret ettiklerinde ayağa kalkarak ve alan göstererek saygı göstermek önem arz etmektedir. Onlara şefkat, hoşgörü, saygı ve sevgiyle yaklaşmak dini ve ahlâkî bir erdemliliklerdir.²⁰⁸

Özetlemek gerekirse biri hayatının beşiğinde, diğeri ölümün eşiğinde olan, her ikisi de özen ve sevgiye muhtaç olan bu iki merhametle varlığa bakmak, Peygamber Efendimiz’in ifade ettiği gibi müslüman olmanın bir gereğidir. Hz. Muhammed’i örnek alarak yaşlılara saygı gösterilmeli. Yaşlılar için merhamet, nezaket ve saygı ile onları tedavi edip, onların ihtiyaçları gözetilip duyguları göz önünde bulundurulmalıdır. Merhamet, bir kişinin karakterinin manevi göstergesidir. Bu duygular olmadan bir kişi dînî ve insanî sorumluluklarını kusursuz bir şekilde yerine getiremez. Bu nedenle yaşlılara saygı göstermek insancıl bir muamele şeklidir.

6. Hz. Peygamber’in Kadınlara Karşı Merhameti

İslam’da bir kadın tamamen kendi kendine yeten bir birey olarak kabul edilir. Herhangi bir sözleşme yapma veya kendi adına bir miras yetkisine sahiptir. Bir anne, bir eş, bir kız kardeş ve bir kız çocuğu olarak miras almaya hakkı vardır. Ayrıca, kocasını seçmek hususunda tamamen özgürdür. İslam’ın ortaya çıkmasından önce, kadınlara hayvanlardan daha kötü davranılmıştır²⁰⁹; Putperest Araplar kız çocuklarını canlı canlı gömmüşler, yıllık fuarları sırasında kadınları Kâbe civarında uygunsuz bir şekilde dans etmeye zorlamışlar ve kadınlara hiçbir hak veya statü tanımadan onları sadece gönül eğlendirme ve cinsel zevk objeleri gibi görmüşlerdir. Kadınlara ilişkin Kur’an öğretileri devrim niteliğinde olmuştur. Kadınların doğuştan günah ve kötülükle, erkeklerin ise doğuştan gelen erdem ve asaletle doğduğuna inanan diğer dinlerin aksine İslam, kadın ve erkeğin aynı özden olduğunu ve tek bir ruhtan yaratıldığını belirtir.²¹⁰ Allah Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmaktadır:

²⁰⁷ Tirmizî, “Birr”, 15.

²⁰⁸ Sancaklı, a.g.m., s. 61.

²⁰⁹ Nikki R. Keddie, “The Past and Present of Women in the Muslim World”, *Journal of World History*, C. 1, S. 1 (1990), s. 88.

²¹⁰ Abdur Rahman I. Doi, “Kur’an ve Sünnet Kadınları”, *Islamic Legal Studies*, Zaire., 2021, s. 1–5.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا
كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ ۗ وَالْأَرْحَامَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen yayan Rabb’inize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah’a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.”²¹¹

Hz. Peygamber (s.a.v.), kadına yönelik şiddetin her türlüsüne son vermek istemiştir. O, kadınlara iyi davranır, onları üzmezdi. O dönemde toplumda kadınlara fazla değer verilmezdi. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara gereken değeri verdi.²¹² Veda Hutbesi’nde Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“...Onların namus ve iffetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Dikkat edin! Sizin, hanımlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız iffet ve namuslarını korumalarıdır. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları geleneklere uygun biçimde yiyecek ve giyeceklerini sağlamanızdır. Kadınlar hususunda Allah’tan korkun ve onlara en iyi şekilde davranın.”²¹³

Buna ek olarak İslam öncesi Arabistan’ın putperest toplumunun, canlı canlı gömdükleri kız çocuklarına karşı mantıksız bir önyargısı vardı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu uygulamaya şiddetle karşı çıkmıştır. Onlara, kız çocuklarını değer vermenin onları cehennem ateşinden koruyacağını göstermiştir. Hz. Âişe (r.a.) şöyle aktarmaktadır: Yanında iki kız çocuğu bulunan bir kadın gelerek bir şeyler istedi. Evde bir hurmadan başka bir şey yoktu. Onu çıkarıp kadına verdim. Kendisi hiç tatmadan hurmayı ikiye bölerek çocuklarına verdikten sonra kalkıp gitti. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) yanımıza geldi. Ben bu olup biteni kendisine anlatınca şöyle buyurdu:

²¹¹ Nisâ, 4/1.

²¹² Dikmen, a.g.m., s. 131.

²¹³ Tirmizî, “Tefsîru’l-Kur’ân”, 9.

فَقَالَ "مَنْ ابْتُلِيَ مِنْ هَذِهِ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ."

*"Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar."*²¹⁴

İslam'da anne olarak kadın büyük bir saygıyla karşılanır. Kur'an'da, anne-babaları haklarına çok sayıda atıf ve vurgu yapılmaktadır. Müslümanlara, anne-babaları, müşrik bile olsalar, onlara saygı duymalarını ve hizmet etmelerini öğütler. Hz. Peygamber, anne haklarının her şeyden önemli olduğunu kesin bir şekilde belirtmektedir. Meselâ Hz. Muhammed hadislerden birinde, Ebû Hureyre şöyle demiş:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي قَالَ أُمَّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمَّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمَّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أَبُوكَ

*"Bir adam Resûlullah'a (s.a.v.) gelerek: 'Benim güzel sohbet etmeme insanların en lâyık olanı kimdir?' diye sordu. 'Annendir.' buyurdular. 'Sonra kimdir?' dedi. 'Sonra annendir.' buyurdu. 'Sonra kimdir?' dedi. 'Sonra annendir.' buyurdu. 'Sonra kimdir?' dedi. 'Sonra babandır.' buyurdu."*²¹⁵

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir başka hadis-i şerifinde ise bir mümine İslam'ı savunmak için Kureyşlilere karşı savaşmamasını, annesine hizmet etmesinin kurtuluş sebebi olacağını belirterek annesine göz kulak olmasını tavsiye etmiştir. Muaviye es-Sülemî (r.a.) nakletmektedir: Resûlullah'a (s.a.v.) geldim ve: "Ey Allah'ın Resülü! Allah yolunda cihat etmek istiyorum." dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) bana: "Annen sağ mı?" buyurdu. Ben "Evet." dedim. Bu cevabı alınca Resûlullah (s.a.v.): "Ayağına sarıl (dizinin dibinden ayrılma); işte cennet oradadır!" buyurdu.²¹⁶ Bunun dışında anne sevgisi, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sevgisinin bir başka yönüydü. Hayatta bir kez onu emziren, ona çeşitli hediyeler alan ve onu memnun eden kadını asla unutmamıştır.²¹⁷

²¹⁴ Buhârî, "Zekât", 10, "Edeb", 18; Müslim, "Birr", 147; Tirmizî, "Birr", 13.

²¹⁵ Buhârî, "Edeb", 2; Müslim, "Birr", 1; İbnu Mâce, "Vesâyâ", 4; Ebû Dâvûd, "Edeb", 120; Tirmizî, "Birr", 1.

²¹⁶ Nesâî, "Cihad", 6.

²¹⁷ Dikmen, a.g.m., s. 132.

Hız. Peygamber (s.a.v.), eşlerine karşı da şefkatliydi. Hiçbir kimse onun adaletsizliğinden duyduğu hoşnutsuzluğunu dile getirmemiştir? Merhameti her zaman ön planda olurdu. Kimseyi gücendirdiği görülmemiştir.²¹⁸ Mesela erkekler zamanlarının çoğunu Allah'ın Resulü'nün yanında geçirme ayrıcalığına sahipken kadınlar onu dinleme veya sorunlarını sorma fırsatından mahrum kalmaları sebebiyle özellikle bu amaç doğrultusunda onlar için bir gün ayrılmasını talep ettiler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) isteklerini yerine getirmiş ve onlara bir gün tayin etmiştir.²¹⁹ Kadınların fitrat olarak narin ve yumuşak olmaları nedeniyle, onlarla özel olarak ilgilenmiş ve onlara her zaman nezaketle davranmıştır. Sonuç olarak kadınlar sorularını sormaktan çekinmemiş veya tereddüt etmemişlerdir. Dahası, Hz. Muhammed'in örnek mizacı ve nazik muamelesi nedeniyle, kadınlar ona sık sık sorularla yaklaşırlar ve sahabîleri tarafından cüretleri sebebiyle sık sık geri durmaları hususunda uyarılmıştır. Ancak onlara karşı hiçbir nefret veya hoşnutsuzluk ifade etmemiştir.²²⁰ Aralarında Ebû Saîd, Hz. Âişe, Enes b. Mâlik, İbn Abbas ve Câbir'in de bulunduğu çok sayıda sahabe, Allah Resulü'nün, erkeklere, cennete girmek isterlerse kadınlara saygılı davranmalarını emrettiğini bildirmektedir. Mesela Ebu Said el-Hudrî'nin naklettiğine göre Allah'ın Resulü şöyle buyurmuştur:

*“Kimin üç kızı veya üç kız kardeşi veyahut da iki kızı veya iki kız kardeşi olup da geçimlerini sağlar, onlar hakkında Allah'tan korkarsa o kişiye cennet vardır.”*²²¹

Hız. Peygamber'in ashabı, onun öğretilerini benimsemişler ve bu durum kadınlara karşı sosyal tutumlarında bir değişime yol açmıştır. Artık kadınları sadece meta olarak değil, toplumun ayrılmaz bir üyesi olarak görmektedirler. İlk defa kadınlara miras hakkı verilmiştir. Putperest Arapların müslümanlara dayattığı savaşlar sırasında kadınlar kendilerini yeniden keşfetmişler ve toplumun son derece aktif üyeleri olmuşlardır. Askerler için erzak sağlamışlar, onlara bakıcılık yapmışlar ve gerekirse düşmanla savaşmışlardır. Kadınların tarlalarda kocalarına yardım ettiğini, bağımsız ticaret ve iş yürüttüğünü ve ihtiyaçlarını karşılamak için evlerinden dışarı çıktığını görmek

²¹⁸ a.yer.

²¹⁹ Doi, “Kur'an ve Sünnet Kadınları”, s. 1-5.

²²⁰ Aжалur Rahmait, “Prophet Muhammad (p), a Mercy for All Creatures”, *The Muslim Journal*, C. 29, S. 4 (2016), s. 3.

²²¹ Tirmîzi, “Birr”, 13.

yaygınlaşmıştır. Bütün bunlar, Peygamber Hz. Muhammed'in insanlara gösterdiği ahlak örnekliğinin ardından başlamaktadır. Böylece Hz. Muhammed'in kadınlara uygun muameleyi kutsaması da bir rahmet olmuştur.

7. Hz. Peygamber'in Kölelere Karşı Merhameti

İslam, köleliği toplumsal bir gerçeklik olarak rasyonalize etmek veya ortadan kaldırmak için yaptırımları yürürlüğe koymuştur.²²² Müslümanlara, özgürlüğü elde edilene kadar kölelere nezaketle davranmaları İslam tarafından emredilmiştir. Kölelerin de bir insan olduğu için efendilerine kardeş olarak tanımlandığı, merhamet ve haysiyetlerine saygının zorunlu kılındığı Kur'an ve hadislerin sayısız metninde belirtilmiştir. Kölelere karşı merhamet genişletilmiş ve azilleri, kötü muamele veya istismarlarının telafisi olarak reçete edilmiş. Kölelere karşı bu kadar büyük bir merhametin sonucu olarak çok sayıda insan İslam'a geçti. Hz. Muhammed'in kendisi kölelere, hizmetçilere ve el işçilerine nezaket ve cömertlikle davranmanın önemini vurgulamıştır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) özellikle kölelere karşı nazikti. O şöyle: *“Onlar sizin kardeşlerinizdir. Onlara yediklerinizi yedin, giydiğiniz giysiler.”*²²³ Ne zaman köle satın alsın onlara bir an önce özgürlük verir. Onlar, onun nezaketinden ve cömertliğinden asla kurtulamazlardı. Köleler akrabalarını ve ailelerini terk etmiş ve onun kölesi olarak yaşamayı bir onur olarak kabul etmişlerdir. Meselâ Zeyd b. Hârise bir köleydi. Hz. Muhammed (s.a.v.) onu serbest bıraktı ve gelen babasıyla birlikte gitmesi için seçme şansı verdi ancak O babasıyla gitmeyi reddetti ve Hz. Peygamber'in yanında kalmayı tercih etti.²²⁴

Köle olarak adlandırıldığı için aşağılanmış hissetmesinler diye sahabeye “kölem” dememelerini, ama “oğlum” ya da “kızım” demelerini tavsiye etmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed kölelere, efendilerine “rabb” diye hitap etmemelerini emretti, çünkü sadece Allah, Rabb idi. Ebû Zerr el-Gıfârî din değiştirenlerden biriydi ve Hz. Muhammed (s.a.v.) onu açık sözlülüğünden dolayı takdir etmiştir. İlk müslümanlardan olan Hz. Bilâl, Habeşli siyah bir köle idi. Müslüman olduğu için türlü işkencelere maruz kalan annesi de öyleydi. Birgün Bilâl ve Ebû Zer tartışmışlar; bu esnada Ebû Zerr, siyahî olan

²²² Musa Çetin, “Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Hayatında Bir İlke Olarak ‘Şefkat’”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 1 (2016), s. 255.

²²³ Müslim, “Zühd”, 74.

²²⁴ Rahmait, a.g.m., s. 1-6.

annesinden dolayı Bilâl'i ayıplamıştı. Buna çok içerleyen Bilâl de Allah Resulü'ne gidip durumu haber vermişti.²²⁵ Ma'rûr anlatıyor: Ebû Zerr ile Rebeze de karşılaştım. Kendisinin de kölesinin de üzerinde aynı kıyafet vardı. Bunun sebebini ona sordum. Dedi ki, “Bir adamla karşılıklı birbirimize sövdük. Ve annesi(nin zenci olması) sebebiyle onu aşağıladım. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) bana şöyle buyurdu:

” يَا أَبَا ذَرٍّ أَعَيَّرْتَهُ بِأُمِّهِ إِنَّكَ أَمْرٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ، إِخْوَانُكُمْ حَوْلَكُمْ، جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ،

فَمَنْ كَانَ أَحْوَهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ، وَلْيَلْبَسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ، وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَعْلَبُهُمْ، فَإِنْ

كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ. “

“Ebû Zer! Onu annesi sebebiyle mi aşağıladın? Demek ki sen kendisinde hâlâ câhiliye izleri olan bir kimsesin. (Köle) kardeşleriniz, Allah'ın sizin emrinize verdiği hizmetçilerinizdir. Her kimin kardeşi emri altında bulunursa, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara güçlerini aşan işler yüklemeyin. Eğer (ağır işler) yüklerseniz onlara yardım edin.”²²⁶

Bu tür bir etki, çok sayıda müşriğin kölesinin kaçmasına ve Hz. Muhammed'e sığınmasına neden olmuştur. Hz. Peygamber onları serbest bırakmıştır. Köleler dağıtıldıklarında savaş ganimetlerinden nasibini almış, yeni azat edilen köleler mallarından yoksun oldukları için öncelikle onları paylarını almışlardır.

8. Hz. Peygamber'in Düşmanlarına Karşı Merhameti

Hz. Peygamber (s.a.v.) hayatı boyunca ilahi rahmet öğretilerini düşmanlarına ve zalimlere dayı uygulamıştır. Bir keresinde sahabe Hz. Peygamber'den yıllardır kendilerine zulmeden düşmanlarına karşı beddua etmesini, hatta onlara karşı bir ordu ayağa kaldırmasını ve masumlarını öldürmesini istemiştir. Ancak Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), rahmet mesajıyla çelişeceği için düşmanlarına karşı beddua yapmayı reddetmiştir. Meselâ, Ebû Hureyre (r.a.) aktardığına göre: “Ey Allah'ın elçisi! Müşriklere beddua et.” dendiğinde Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

²²⁵ “Hadislerle İslâm Cilt 5 Sayfa 393”, *Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü*, (<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=5&SAYFA=393>), (05.05.2021).

²²⁶ Buhârî, “İmân”, 30.

“إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لِعَانًا وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً.”

“Ben lanetçi olarak gönderilmedim, ancak rahmet olarak gönderildim.”²²⁷

Yine, Uhud Savaşı’nda yüzü yaralandığında *اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ* “Allah’ım! Kavmimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar.” diye dua etmiştir.²²⁸ Nitekim Hz. Muhammed o kadar bağışlayıcı ve merhametliydi ki – Allah’ın kendine ve diğer peygamberlere bildirdiği üzere - başkalarını affeder ve onlara kendine nasıl muamele edilmesine isterse O şekilde davranırdır. Bu şekilde hareket edenler elbette ki Allah’ın nezdinde en hayırlı ve şerefli kimselerdendir.

Hiz. Peygamber’in rahmetinin çarpıcı örneği, müslümanlar güçlendikten sonra düşmanlarına gösterdiği bağışlamadır. Kureyş kabile aristokrasisi, müslümanlara yaklaşık yirmi üç yıl boyunca sadece putlar yerine Allah’a ibadet etmeyi seçtikleri için zulmetmiştir. Müslümanlarla alay etmişler, onları tehdit etmişler; onlara işkence etmişler, ekonomik boykotla cezalandırmış ve hatta müslümanla Medine’ye hareket ettikten sonra onlara karşı silahlanmışlardır. Müşrikler Hiz. Peygamber’in amcası Hiz. Hamza’yı şehit etmiş, cesedini parçalamıdadır. Haksız yere pek müslümanı şehit etmişlerdir. Bütün bunlara rağmen Peygamber Efendimiz Arapların kalplerini ve zihinlerini kazanmayı başarmış ve sonunda Mekke şehri teslim olunca Kureyşliler üzerinde güç kazanmıştır. Hiz. Muhammed (s.a.v.) intikam almak yerine düşmanlarını affetmiş ve fethin onlara için rahmet günü olduğunu ilan etmiştir. Peygamberliğinin yirmi birinci yılında Mekke’yi kan dökmeden fethettiğinde Mekke’de kendileri hakkında kararını bekleyen kâfirlere: “Size nasıl davranmamı bekliyorsunuz?” diye sormuş. Onlar oy birliğiyle cevap vererek: “Sen asilsin, asil olanın oğlusun.” demişlerdir. Hiz. Peygamber onlar hakkında kararı şu olmuştur: “Serbest kalabilirsiniz. Bugün size kınama yoktur. Allah sizi affetsin.”

Hiz. Muhammed’in rahmetinin bir başka örneğinde, Bedir Savaşı sırasında esir alınan savaş esirleri hakkındadır. Onun en ateşli hasımları arasında yer almasına rağmen onlara karşı, mümkün olan en iyi bakımın yapılmasını sağlamıştır. Bedir Savaşı’nda Süheyl esir olarak müslümanların eline düşünce Hiz. Ömer (r.a.) Hiz. Peygamber’in

²²⁷ Müslim, “Birr”, 87.

²²⁸ İbn Hibbân, “Ed’ıye”, 973.

yanına gelerek şöyle demiştir: “ Yâ Resûlellah! Süheyl bin Amr’ın...çıkarayım ki bugünden sonra ayağa kalkıp aleyhinize konuşmasın.” Bunun üzerine “Kesinlikle hayır, Ömer.” diye onu uyarın Hz. Peygamber: “Ben peygamber olduğum halde Allah beni sakat etmesin diye kimseyi sakatlamam.” demiş sonra de Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Ömer, belki Süheyl gelecekte seni memnun edecek bir şey yapar.” Süheyl’in müslüman olma haberi Medine müslümanlarına ulaştığında ve onun ikna edici konuşmasının müminlerin inancını güçlendirdiğini duyduklarında Hz. Ömer, Hz. Peygamber Efendimiz’in sözlerini hatırlamıştır. Nitekim artık İslam’ın, Hz. Ömer’in ölümünü istediği Süheyl’den faydalanma gün gelmişti.²²⁹

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), savaşlarda yüzyıllardır var olan barbar ve insanlık dışı uygulamalara insani, şefkat ve merhamet merkezli reformlar getirmiştir.²³⁰ Bu uygulamalar, Hz. Peygamber’in düşman ve savaş bölgesi civarındakiler de dahil olmak üzere tüm insanlara karşı merhametini göstermektedir. Şöyle ki, Hz. Muhammed düşmana haber vermeden saldırıları özellikle yasaklamaktadır.²³¹ Enes b. Mâlik’in rivayet ettiğine göre Resûl-i Ekrem, Hayber’e doğru yola çıktığında geceleyin müslümanlara yakalayan bir grubun geldiğini haber olmasına rağmen sabaha kadar onlara saldırmadı. Sabah olunca Yahudiler kürekleri ve sepetleriyle dışarı çıktılar, onu görünce: “*Muhammed! Allah’ın izniyle Muhammed, el-khomis (bir ordu) ile gelmiştir.*” Bununla birlikte Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Allahu Ekber! Hayber, insanların topraklarına ne zaman yaklaşırsak o zaman uyarılanlar için ne kötü bir sabaktır.*”²³² Yine İslam’da, düşmanı yakmak ve boğarak öldürmek men edilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu barbarca uygulamayı şu öğretiyle yasaklamıştır: “*Ateşle cezalandırmak ateşin Rabb’inden başkasının haddi değildir.*”²³³ Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) savaşta, masum ve silahsız insanlara dokunulmasını yasakladığı gibi, mabetlerin yıkılmasını, hayvanların telef edilmesini, ağaçların yakılmasını, meskenlerin yıkılmasını da yasaklamıştır.²³⁴ Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hasat,

²²⁹ Khalid Muhammad Khalid, *Resul’un Etrafındaki Erkekler*, 1. b., Kuala Lumpur: İslamic Book Trust, 2005, s. 442–450.

²³⁰ Muhammad Munir, “The Prophet (Peace Be On Him)’s Merciful Reforms in The Conduct of War: The Prohibited Acts”, *Insights, 'Mercy for the Worlds'*, C. 2, S. 2-3 (2009), s. 241.

²³¹ a.yer.

²³² Tirmizî, “el-Câmiu’s-Sahîh”, 1550.

²³³ Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 112, “Edâb”, 164.

²³⁴ Duran Ali Yıldırım, “Vahiy Kaynaklı Çevre Duyarlılığının Tabiatı Koruma Sorumluluğuna Etkisi”, *Çevre ve Akhlak*, ed. İsmail Koyuncu vd., İstanbul: Çevre Vakfı, 2020, s. 35.

hayvancılık ve ormanların yok edilmesini de yasaklamaktadır. Savaş ganimetinden yağma ve yolsuzluk kesinlikle yasaklanmıştır.²³⁵

İslam'de eli bağlanmış kişilerin infazı yasaklanmıştır. Bunun nedeni işkencenin zulüm yöntemi olmasıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) düşman askerlerinin işkence edilerek öldürülmesini kesinlikle yasaklamıştır. Eli bağlı bir kişinin idamını yasaklamıştır. Hişâm b. Hakîm b. Hizâm'dan rivayet edildiğine göre o (s.a.v.), Şam bölgesinde bazı insanlara rastladı. Onların güneşe karşı dikilmiş ve başlarına zeytin yağı dökülmüş olduğunu görünce “*Bu nedir?*” diye sordu. Kendisine, “*Vergi (vermedikleri) için cezalandırılıyorlar.*” dendi. Bu Hişâm şöyle aktarmaktadır:

أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ يُعَذِّبُ الَّذِينَ يُعَذِّبُونَ النَّاسَ فِي الدُّنْيَا». فَدَخَلَ عَلَى الْأَمِيرِ، فَحَدَّثَهُ، فَأَمَرَ بِهِمْ فَحُلُّوا. .“

“*Haberiniz olsun! Ben Allah Resulü'nü şöyle derken işittim: “Bu dünyada insanlara işkence edenlere şüphesiz Allah da azap edecektir.”*”²³⁶

Yasaklanan faaliyetler arasında disiplinsizlik, yüksek sesler çıkarma, geçerken tüm geçidi işgal etme ve böylece diğer insanları dışlama yer almaktadır. Varış noktasına giden insanları yağmalamak ve rahatsız etmek, gürültü yapmak ve tüm geçidi işgal etmek Cahiliye Dönemi'nde uygulanmıştır. Peygamber Efendimiz bu tür tüm uygulamaları yasaklamaktadır. Bir vesileyle bazı askerlerin şiddetli rahatsızlıkları hakkında Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) şikâyetle bulunulduğu bildirilmektedir. Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) “*bütün geçidi işgal edenlerin [yoldan geçenlerin dışlanmasıyla] veya insanları yağmalayanların; cihadın mükafatını alamayacaklarını.*” bildirmiştir.²³⁷

Diğer taraftan Hz. Muhammed (s.a.v.), ölü veya yaşayan insanların yanı sıra hayvanların da sakatlanmasını, parmakları, kulakları, burnu ve vücudun uzuvlarını kesmenin yanı sıra vücudun kendisini kesmeyi ve mızraklarda taşımayı içeren cahiliye uygulamalarını yasaklamıştır. Uhud Savaşı bittikten sonra Peygamber Efendimiz amcası Hz. Hamza'yı aramak için dışarı çıkmış ve katledilen bedenini kulaksız ve burunsuz, midesi yırtılmış

²³⁵ Bkz. Mâlik, Muvata, “Cihâd”, 17.

²³⁶ Müslim, “Birr”, 117.

²³⁷ Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 2629.

ve karaciğeri kayıp olarak bulmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ağır yara almış ve amcasına yapılan zulümden dolayı öfkelenmiştir. Acı ve kederin etkisinde Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yoğun duygularını şöyle ifade etmiştir: “Eğer Allah bana onlara (Kureyş) karşı zafer verirse onların adamlarından otuz tanesini parçalarım.”²³⁸ Diğer müslümanlar da Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) kederine ve öfkesine karşılık intikam konusunda benzer duyguları dile getirmişlerdir. Ayrıca, müslümanların kafirleri yenmeleri halinde intikamlarını katlama yemini ettikleri bildirilmektedir. Yüce Allah, Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Peygamber’e (s.a.v.) şu ayetleri vahyetmiştir:

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ ۖ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ
إِلَّا بِاللَّهِ ۗ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾

“Cezalandırmak isterseniz size yapıldığı kadarıyla cezalandırın fakat sabır gösterirseniz bilin ki sabırlı davrananlar için bu muhakkak daha hayırlıdır. (126) Sen sabret; sabır göstermen de Allah’ın ihsanı sayesinde olacaktır. Onlardan dolayı üzülme, kurdukları tuzaklardan kaygı duyma. (127)”²³⁹

Hız. Peygamber’in (s.a.v.) öğretilerine aykırı fiiler, İslam adına işlenmiş olsalar bile bazı bu fiillerden, Peygamber Efendimiz ve İslam sorumlu tutulamaz. O kötülüğe her zaman af ve nazik davranışlarla karşılık vermiştir. Çünkü onun görüşüne göre, bir panzehir, zehirden daha iyidir. Sevginin nefreti engelleyebileceğine ve saldırganlığın affedilerek insanın kazanılacağına inanmış ve uygulamıştır. İnsanların cehaletini İslam’ın bilgisi ile, insanların kötülüğünü de kendisinin nazik ve bağışlayıcı muamelesiyle aşmıştır. Affıyla insanları günah ve suç esaretinden kurtarmış ve aynı zamanda onları İslam’ın büyük dostları yapmıştır. Kur’an bu durumu şu ayeti ile somutlantırmaktadır: “İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav; o zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcak bir dost oluvermiş.”²⁴⁰ Özetle merhamet, salih müslümanların onları diğer dini gruplardan ayıran belirleyici bir özelliğidir. Başkalarına merhamet edemeyenler, gerçek dinin öğretilerini ve ilahi değerlerini terk eden kimselerdir.

²³⁸ Munir, a.g.m., s. 255.

²³⁹ Nahl, 16/126-127.

²⁴⁰ Fussilet, 41/34.

B. Hz. Muhammed'in Hayvanlara Karşı Merhameti

Hayvanlar da merhamete muhtaçtır. İslam'ın getirdiği şefkat ve merhamet anlayışı sadece insanları değil, hayvanları da kapsamaktadır. Hayvanlar da Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şefkat ve merhamet ikliminden faydalanmıştır. Hayvanları çok seven Hz. Peygamber, onlara iyi bakılıp iyi binilmesini ve yemlerinin muntazam verilmesini emretmiş; bu dilsiz çaresizlerin zevk için dövüştürülmesini, nişan eğitimi için hedef yapılmasını, etini yemek arzusuyla değil de sırf öldürmek için başlarını koparıp atılmasını şiddetle yasaklamıştır.²⁴¹ İslam'ın gelişinden önce pagan hurafeleri ve çok tanrılı uygulamalar, işkence ve hayvan zulmünü içeriyordu. İslam bunu kınamış ve tüm benzer uygulamaları yasaklamıştır. Hz. Muhammed ve ashabı Medine'ye geldiklerinde, insanların deve kamburları ve koyun yağ kuyrukları yediklerini fark etmişler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bunu yapmalarını yasakladı. Ebu Vâkıd el-Leysi'nin (r.a.) rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Canlıyken bir hayvandan kesilen her parça ölü hükmündedir.*”²⁴² Hadisin delalet ettiğine göre canlı hayvanlardan kesilen her parça leş hükmündedir. Bu da onu yemenin haram ve kendisinin necis olduğunu gösterir.²⁴³ Onun merhameti bununla da sınırlı kalmayıp hayvanları sarıp sarmalamıştır. Hayvanlar hedef olarak kullanılmaktan ve öldürülmekten, ateşle yakılmaktan, susuz ve aç bırakılmaktan, ağır bir yük altında sokulmekten, dövülmekten ve lanetlenmekten bu şefkatin bir sonucu olarak kurtarılmıştır.²⁴⁴ Hadis-i şeriflerde konuyla alakalı birçok rivayet vardır.²⁴⁵

İslami gelenekte hayvanların insanca kesilmesi güçlü bir şekilde desteklenmektedir.²⁴⁶ Şadi b. Aus şöyle aktarmaktadır:

²⁴¹ Açikel, a.g.m., s. 265.

²⁴² Tirmızı, “Avcılık”,18,20

²⁴³ Nureddin ITR, *Bulûğu'l Merâm Şerhi*, 1. b., İstanbul: Tahlil Yayınlar, 2011, s. 150–154.

²⁴⁴ Hatip, a.g.m., s. 252.

²⁴⁵ Canlı, a.g.m., s. 83.

²⁴⁶ Sira Abdul Rahman, “Din ve Hayvan Refahı— İslami Bir Bakış Açısı”, *Animal Basel*, C. 7, S. 2 (2017), s. 1–6.

قَالَ ثُنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ”إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلِيُحَدِّدَ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِخْ ذَبِيحَتَهُ.“

“İkisi, Allah’ın Resulü’nün şöyle dediği hatırladığım şeylerdir: Allah her şeyi en güzel şekilde yapmayı emretmiştir. Öldürdüğünüzde bile en güzel tarzda öldürünüz. Kestiğiniz zaman da kesmeyi en iyi şekilde yapınız. Her biriniz bıçağını bilesin ve hayvanını rahatlınsın.”²⁴⁷

İslam’da hayvan kesimiyle ilgili kurallar çok katı ve sabittir. Hayvanları eziyet ve yersiz acılardan korumak her şeyden önemlidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Biriniz kestiği zaman, onu tamamlasın.”* yani kişi bıçağı iyice keskinleştirip hayvanı kesmeden önce beslemeli, sulamalı ve yatıştırmalıdır. Bu nedenle hayvanlar öncelikle dinlenmeye alınmalı, kesimden önce iyi beslenmeli ve bakılmalıdır. Bıçak keskin ve temiz olmalıdır. Kesim eylemi, hayvanın nefes ve yemek boruları ile iki şah damarının veya bu damarlardan birinin kesilmesi şeklinde yapılır. Aksi halde zalimce kesilen hayvanların etleri yemek, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) kesimden önce hayvanlara acı çektirmeme genel emrine uymamak bu hususta spesifik ihtiyati tedbir kararlarını ihlal etmektir.

Nitekim hayvanlar nakil ve kesimde kötü muameleye maruz kalmışlarsa onlar yaralanmış olarak kabul edilir (*mekruh*). Bu hayvanlar İslamî usule göre kesilmiş olsalar bile onlara başka türlü zulümler yapılmışsa etlerinin yenmesi sakıncalıdır (haram).²⁴⁸ Kur’an-ı Kerim’de Allah şöyle buyurmuştur: *“Ey peygamberler! Tertemiz nimetlerden yiyip için, güzel işler yapın. Kuşkusuz ben yaptıklarınızı eksiksiz bilmekteyim.”²⁴⁹* *“Tertemiz nimetler”* diye çevrilen tayyibât kelimesi, hem şer‘î bakımdan yenilip içilmesi, kullanılması helâl olan hem de saf, temiz ve sağlığa uygun olan nimetleri ifade eder.²⁵⁰ İslam’ın hayvan kesimindeki nasihatı bunun en az acı verici şekilde

²⁴⁷ Müslim, “Sayd”, 57; Tirmizî, “Diyât” 1409; Ebû Dâvud, “Edâhî”, 2815.

²⁴⁸ Rahman, a.g.m., s. 1–6.

²⁴⁹ Mü’minûn, 23/51.

²⁵⁰ Zemahşerî, III, a.g.e., s. 49.

gerçekleştirilmelidir. Kesim yöntemi de dahil olmak üzere hayvanların tedavisine ilişkin tüm İslamî kuralları şefkate ve yardımseverliğe dayanmaktadır.

Her alanda ümmetine en güzel örnek olan Hz. Peygamber, hayvan sevgisi ve hayvanların korunması konusunda da ümmetine örnek olmuştur.²⁵¹ Mesela bir seferinde Allah Resulü (s.a.v.), ensardan birinin bahçesine girdiğinde oradaki bir deve onu görünce inlemeye başlamış ve gözlerinden yaşlar akıtmıştı. Hz. Peygamber, devenin başını okşamaya başlayınca hayvan sakinleşmişti. Sonra devenin sâhibine şu rahmet dolu sözleri söylemişti:

مَنْ رَبُّ هَذَا الْجَمَلِ لِمَنْ هَذَا الْجَمَلُ فَجَاءَ فَتَى مِنْ الْأَنْصَارِ فَقَالَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ أَفَلَا تَتَّقِي اللَّهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَكَكَ اللَّهُ إِيَّاهَا فَإِنَّهُ شَكَا إِلَيَّ أَنَّكَ تُجِيعُهُ وَتُدْبِئُهُ

“Bu devenin sahibi kimdir? Bu deve kimindir?” diye devenin sahibini aradı. Medinelilerden bir delikanlı çıkageldi ve: ‘Bu deve benimdir, Ey Allah’ın Resulü!’ dedi. Resûlullah (s.a.v.) da: ‘Allah’ın seni sahip kıldığı şu hayvan hakkında Allah’tan korkmuyor musun? O senin kendisini aç bıraktığını ve çok yordüğünü bana şikâyet ediyor.’ buyurdu.”²⁵²

Bu hadiste, insanların şikâyet ve müşküllerini dinleyip çözümler getiren Resûlullah’ın (s.a.v.) aynı zamanda hayvanlara da aynı muamelede bulunmasının bir örneğini görülmektedir.²⁵³ Ayrıca, kendisinden rivayet edildiğine göre Hz. Âişe bir defasında hırçın bir deveye binmişti. Hayvanı sakinleştirmek için onu bir şekilde bir o tarafa, bir bu tarafa götürmeye başladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Âişe’yi, *“Âişe! Hayvana yumuşak davran.”* şeklinde uyarıyordu.²⁵⁴ İnsanlar Allah tarafından yeryüzünün bekçileri ve koruyucuları olarak yaratılmıştır. İhtiyaç duymadan öldürmek -eğlenmek için öldürmektir ki bu caiz değildir. İbn Mes’ud’dan (r.a.) rivayet edildiğine göre:

²⁵¹ Bahattin Turgut, “Hz. Peygamber ve Doğa Sevgisi”, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, ed. Recep Cetintaş, Anar Gafarov, İbrahim Türkoğlu, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 100.

²⁵² Müslim, “Selâm”, 153.

²⁵³ Ömer Çilek, Mustafa Öztürk, Murat Kaya, *Üsve-i Hasane 2; Tebliğde-Terbiyede-Muamalede En Güzel İnsan -SAV-*, 1. b., İstanbul: Erkam Yayınları, 2018, s. 185.

²⁵⁴ Müslim, “Birr”, 79.

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فِي سَفَرٍ فَاذْهَبْنَا لِحَاجَتِهِ فَرَأَيْنَا حُمْرَةً مَعَهَا فَرْحَانٍ فَأَخَذْنَا فَرَحَيْهَا فَجَاءَتْ تَعْرِشُ فِجَاءِ النَّبِيِّ فَقَالَ : مَنْ فَجَعَ هَذِهِ بَوْلِدَهَا ؟ رَدُّوا وَلَدَهَا إِلَيْهَا . وَرَأَى قَرْيَةً نَمَلٍ قَدْ حَرَّقَهَا . فَقَالَ : مَنْ حَرَّقَ هَذِهِ ؟ قُلْنَا : نَحْنُ قَالَ : إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَعَذِّبَ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ

“Bir yolculukta Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte idik. O sırada iki yavrusu olan bir kaya kuşu gördük, yavrularını aldık. Yavrularını aldığımızı gören kuş çırpınmaya başladı. Peygamberimiz (s.a.v.) döndüğünde: ‘Kim yavrularını alarak bu kuşu böyle korkuttu? Derhal yavrularını verin.’ buyurdu. Bu sırada yaktığımız bir karınca yuvasını gördü. ‘Karıncaları kim yaktı?’ diye sordu. ‘Biz yaktık.’ dedik. Buyurdu ki: ‘Ateşle cezalandırmak ateşin Rabb’inden başkasının haddi değildir.’”²⁵⁵ buyurmuştur.

Dinimizde herhangi bir canlıyı ateşe vererek öldürmek haramdır. Çünkü ateşle cezalandırma yetkisi sadece Allah’a aittir. Bir tarlayı veya ormanı yakmak, çok sayıda canlının ateşle cezalandırılmasını gerektirdiğinden büyük bir sorumluluk gerektirir. Dinimiz şefkat ve merhametin gereklerinin her alana dahil edilmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca İslam’ın spor için avlanmayı yasakladığını da bu hadisten çıkarmalı mümkündür. Müslümanların sadece ihtiyaçlarını karşılamak için gerektiği kadar avlanmalarına izin verilmiştir. Bunu dışında avlanmayı Hz. Muhammed her fırsatta kınamıştır. Zira o (s.a.v.), hayvanlara kaba kuvvet uygulanmasını, fazla yük vurulmasını, aç ve susuz bırakılmalarını yasaklamıştır. Savaş, zevk için avlanma ve avcılıkta işkence araçlarının kullanılmasını yasaklamıştır.²⁵⁶

Hz. Muhammed (s.a.v.) her zaman Allah’ın bütün yarattıklarına karşı nazikti. Bazı hayvanların evçil olmadığı kabul edilse de müslümanlardan onlara şefkat ve merhametle saygı duymaları ve davranmaları beklenir. Örneğin Hz. Peygamber (s.a.v.) köpekleri küçümsemeyi öğretmiştir. Bir hadis-i şerifte, birgün Hz. Peygamber, susuzluktan toprağı yalayan bir köpeğe karşı merhametli davranarak su içiren bir adamın, bu davranışından hoşnut olan rahmeti sonsuz yüce Allah tarafından bağışlandığını söylemişti.²⁵⁷ Ashâb-ı kiramdan bazıları, Hz. Peygamber (s.a.v.):

²⁵⁵ Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 112; “Edâb”, 164.

²⁵⁶ Turgut, a.g.m., s. 100.

²⁵⁷ Canlı, a.g.m., s. 83.

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ لِأَجْرًا فَقَالَ ” فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٌ أَجْرٌ “

*“Hayvanları sulayınca da sevaba erişir miyiz? diye sordular. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.), ‘Elbette, her hayat sâhibini sulama karşılığında size ecir vardır.’ buyurdu.”*²⁵⁸

Yine Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bildirdiğine göre fahişe bir kadın, sıcak bir günde, bir kuyunun etrafında dönen, susuzluktan dilini çıkarıp soluyan bir köpeğe acıyıp mestini çıkararak onu suladığı için Allah’ın af ve mağfiretine kavuşmuştur.²⁵⁹ Görüldüğü gibi, kulun ne kadar günahkâr olduğuna bakılmaksızın acıma ve yardımıyla, sıkıntısını iletemeyen çaresiz bir hayvanı kucaklayarak ve yıkayarak ilahi rahmete erişmiştir. Bu durum Hz. Peygamber tarafından özlü bir şekilde şöyle ifade edilmiştir: *“Merhamet edenlere Allah da merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin.”*²⁶⁰ Bu hadislerden, bir hayvana hatta bir köpeğe iyilik göstermenin Allah’ın büyük bir mükafatıyla sonuç verdiği açıktır. Öte yandan, Allah’ın yarattıklarına karşı zalim olanlar, bunun sonuçlarıyla karşı karşıya kalırlar. Bir defasında Hz. Peygamber, kedi yüzünden bir kadının cehenneme gittiğini, bu kadının kedisini hapsederek yiyecek vermediğini, hatta yeryüzünün haşeratından yemesi için bile salmadığını buyurmuştu.²⁶¹ Abdullah İbnu Amr (r.a.) rivayet edidiği Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ”عُدِّبَتْ امْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا وَلَا سَقَّتْهَا إِذْ حَبَسَتْهَا وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ.“

*“Bir kadın, eve hapsettiği kedi yüzünden cehenneme gitti. Kediye hapsederek yiyecek vermemiş, yeryüzünün haşeratından yemeye de salmamıştı.”*²⁶²

Bu nedenle evcil hayvan sahibi olan kişi, hayvanın bakımlarından sorumludur. Evcil hayvanların tutulması gerekiyorsa tutulup beslenmeleri gerekmektedir. Bu mümkün değilse evcil hayvanlar kendilerini korumak için serbest bırakılmalıdır.

²⁵⁸ Buhârî, “Mezâlim”, 23; Müslim, “Selâm,” 153

²⁵⁹ Müslim, “Tevbe”, 155.

²⁶⁰ Ebu Dâvûd, “Edeb”, 66; Tirmizi, “Birr”, 16

²⁶¹ Açıklık, a.g.m., s. 265–66.

²⁶² Buhârî, “Edeb”, 18, 27; Müslim, “Fedail”, 65.

Kısacası, hayvanlara eziyet eden ve acımayan, hayvanını beslemeyen ve sulamayan, yükünü hafifletmeyen, acımasızca döven bir kimse, ahirette Allah'ın rahmetine kavuşamayacaktır.²⁶³ İnsanoğlu hayvanlara karşı tedavilerinde bir denge kurmalıdır. Bütün canlılar insan faydası için Allah tarafından bu dünyada var edilmiştir. İnsanlarla aynı seviyede değillerdir ama zalimce de muamele edilmemelidirler. Canlılara aşırı yüklenmemeli, suiistimal edilmemeli ve işkence edilmemelidir. Bunun kesinlikle Allah katında bir ceza söz konusu olacaktır. Gerçek bir mümin, bütün yaratılmışlara saygı göstererek Allah'a inancını gösterir ve Hz. Muhammed'in karakteri ve eylemleri, var olan her şeye saygının parlayan bir örneğidir.

C. Hz. Muhammed'in Çevreye ve Bitkilere Merhameti

Sadece insanlar ve hayvanlar değil, bitkiler ve çevre de Peygamber merhametinden hisselerini almıştır.²⁶⁴ Hz. Muhammed (s.a.v.), kategorik olarak insanlara daha az ile yetinmeyi, çevreyi ve bitki yaşamını korumayı ve yaratılışa merhamet göstererek Yaradan'a ibadet etmeyi öğretmiştir. Hz. Muhammed'in tavsiyesinde ayırt edici olan, ahlakî uygulamalar ile ölümden sonraki yaşamdaki ebedi etkiler arasındaki bağlantıdır; bu durum, müslümanların yeryüzüne ve onun kaynaklarına sahip çıkması için daha büyük bir teşvik sağlamaktadır. Çünkü Kur'an'a göre "...göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın..." ibaretler vardır.²⁶⁵ Ayrıca, çevre demek hayat demektir. Çünkü elverişli bir çevre olmadan yaşam olmaz.²⁶⁶ Hz. Muhammed kendi yaşamında doğaya ve çevreye aşırı duyarlılık göstermiş ve müminler için örnek teşkil etmiştir.²⁶⁷ Tabii çevre Hz. Peygamber tavsiyeleri sonucu yeşile kavuşmuştur. Yollardaki engelleri ortadan kaldırmanın imanın bir parçası olarak kabul edilmesi, durgun sularda ve göllerde kirliliği yasaklaması, kıyamet yaklaştığında bile elindeki fidanın dikilmesinin emredilmesi, savaş sırasında gereksiz ağaçların kesilmesine veya mahsulün yok edilmesine izin verilmemesi, hac sırasında Mekke ve Medine bölgelerinde canlıları

²⁶³ Açikel, a.g.m., s. 265.

²⁶⁴ Hatip, a.g.m., s. 265.

²⁶⁵ Bkz. Âl-i İmrân, 3/191.

²⁶⁶ Recep Aslan, "İman Yetmiş Kusur Şubedir. En Üst Şubesi "La İlahe İllallah" Sözü, En Aşağısı da Yoldan Ezayı (Rahatsız Edici Şeyi) Kaldırmaktır..." Hadisi Çerçevesinde Çevre Bilinci", *Çevre ve Akhlak*, ed. İsmail Koyuncu vd., İstanbul: Çevre Vakfı, 2020, s. 70.

²⁶⁷ Yıldırım, a.g.m., s. 35.

öldürmekten, ot ve ağaç kesmekten kaçınılması, bunların hepsi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) emriyledir.²⁶⁸

Birçok insanın köşelerinde veya balkon gibi alanlarda yetiştirdikleri bitkileri vardır. Bitkiler insanın hayatta kalması için gereklidir. Sonuç olarak bitkileri korumak kritik öneme sahiptir. Bitki türleri, evrendeki diğer tüm canlılar gibi sınıflandırılır. Bizim için bir lütuf olarak yaratılan bu bitkileri korumaya devam etmezsek birçoğu yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacak ve hatta sonunda yok olacaktır. Ayrıca Kur'an'da ağaçlarla ilgili meyveler, yapraklar, dallar, kökler ve daha pek çok botanik terim de geçmektedir. Kur'an'da incir, zeytin, nar, üzüm, hurma, şişesu kabakları, ılgın, zencefil, kafur ve diğerleri gibi birçok bitki ve ağaç, adıyla anılmaktadır.²⁶⁹ Bu yüzden Kur'an'da ve hadislerde bitkilere çok sayıda gönderme yapılır. Buda onların insan hayatındaki önemini ortaya koymakta ve onlara rahmet ve nezaketle davranmanın önemini vurgulamaktadır.²⁷⁰ Allah, insanları bitkilerin korunması konusunda çeşitli ayetlerde²⁷¹ uyarmaktadır.²⁷² Bunun yanında, yüce Allah, Hac Suresi'nde şöyle buyurmaktadır: *“Görmez misin göklerde ve yeryüzünde bulunanlar; güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu hep ona secde etmektedir.”*²⁷³ Bu ayetten, ağaçlar tarafından Allah'ın özel olarak zikredildiğini çünkü Allah'ın, onları, varlığının sayısız alametinden biri olarak yarattığını anlamaktayız. Ayrıca Hz. Muhammed (s.a.v.), çok sayıda bitkinin insan sağlığına faydalı olduğunu belirtmiştir. Örneğin çörek otu hakkında Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edilen bir hadiste Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ.”

*“Şu siyah daneye (çörek otuna) sarılın. Çünkü onda ölümden başka her derdin devası vardır.”*²⁷⁴

²⁶⁸ Hatip, a.g.m., s. 261.

²⁶⁹ “Bitkilerin Kur'an-ı Kerim ve Hadis'teki Atıfları”, *The Qur'anic Botanic Garden*, 2018, (<https://qbg.org.qa/content/plants-citations-holy-quran-and-hadith-0>), (10.05.2021).

²⁷⁰ Ali Karakaş, “Sünnet Açısından Çevre (Hayvan ve Bitkilerin Korunması)”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 5 (2017), s. 40.

²⁷¹ el-Bakara, 2/204-207; el-Hicr, 15/19-22; en-Nahl, 16/96

²⁷² Karakaş, a.g.m., s. 42; Hatip, a.g.m., s. 261.

²⁷³ Hac, 22/18.

²⁷⁴ Buhârî, “Tıb”, 5687, 5688; Müslim, “Selâm”, 29, 2215; İbn Mâce, “Tıb”, 3447, 3448

Bu hadisten anlaşıldığına göre çörek otu, çeşitli hastalıkların tedavisinde etkili olmaktadır.²⁷⁵ Peygamber Efendimiz, ashabını ağaçların ve yeşilliklerin korunması konusunda eğitmiş, bu konuda doğru davranmalarını öğretmiş ve tavsiyede bulunmuştur.²⁷⁶ Meselâ Resûlullah (s.a.v.) davalarına yedirmek için, elindeki sopayla ağacın dallarına vurarak yapraklarını dökmeye çalışan bir bedevîye, “*Ağır ol, ağaca vurarak kırıp dökme, güzelce sallayarak yaprakları indirmeye çalış.*” uyarısında bulunmuştur.²⁷⁷

Ağaç, mükemmel bir toprak ve su tasarrufu sağlayan bir canlıdır. Bu yüzden, Hz. Peygamber (s.a.v.) ağaç dikmeyi vurgulamış ve teşviklerde bulunmuştur. Resûlullah (s.a.v.), bir ağaç veya bir tahıl ekmenin önemini şöyle dile getirmiştir:

”مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعْرِسُ عَرْسًا، أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا، فَيَأْكُلُ مِنْهُ طَيْرٌ أَوْ إِنْسَانٌ أَوْ بَيْمَةٌ، إِلَّا كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ“

“*Herhangi bir müslüman, bir ağaç dikse veya bir ekin ekse onun ektiğinden bir kuş, bir insan veya bir hayvan yese mutlaka kendisi için sadaka olur!*”²⁷⁸

İslam, insanları, her ikisi de iyi amel sayılan ağaçlara bakmaya ve toprağı işlemeye teşvik eder. Kur’an’daki şu ayet faydalı amel işlemenin önemini vurgulanması açısından önem arz etmektedir: “*De ki: Durmadan bir şeyler yapın; yaptıklarınızı Allah da peygamberi de müminler de görecektir. Sonunda, gizliyi de açığı da bilen huzuruna çıkarılacaksınız ve o size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.*”²⁷⁹ Ayrıca Resûlullah (s.a.v.) bize ağaç dikmemizi emretmiş çevreyi temizlemeye ve güzelleştirmeye önem verdiğini göstermiştir.²⁸⁰ Enes b. Mâlik’ten (r.a.) rivayet edilen bir hadiste Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

²⁷⁵ Karakaş, a.g.m., s. 43.

²⁷⁶ Yıldırım, a.g.m., s. 39.

²⁷⁷ İzzeddin İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-Ğâbe fî Ma’rifeti’s-Sahabe*, III, Kahire: Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1970, s. 276.

²⁷⁸ Buhârî, “Edâb”, 27, 6012

²⁷⁹ Tevbe, 9/105.

²⁸⁰ Yıldırım, a.g.m., s. 41.

“إِنَّ قَامَتِ السَّاعَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ، فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا.”

“Elinizde bir ağaç filizi varsa kıyamet kopmaya başlasa bile eğer onu dikecek kadar zamanınız varsa mutlaka dikin.”²⁸¹

Ek olarak öbür dünyada ağaçlara hem olumlu hem de olumsuz çok sayıda referans vardır.²⁸² Yine; Câbir’den (r.a.) rivayet olunduğuna göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، غُرِسَتْ لَهُ نُحْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ.”

“Kim, ‘Subhânallâhi ve bihamdihî’ derse onun için cennette bir hurma ağacı dikilir.”²⁸³

Bu hadisten çıkarabileceğimiz, ağaç dikmenin ve bakımının bir iman eylemi olduğudur. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadislerinde çeşitli bağlamlarda ağaçlardan ve ürünlerinden bahsedilmektedir. Örneğin, Hz. Peygamber farklı insan türlerini farklı ağaç türleriyle karşılaştırır: “Kur’ân okuyan mü’min turunç gibidir; kokusu da güzeldir tadı da güzeldir. Kur’ân okumayan mümin hurma gibidir; kokusu yoktur ama tadı güzeldir. Kur’ân okuyan münaфіk reyhan otu gibidir; kokusu güzeldir ama tadı acıdır. Kur’ân okumayan münaфіk ise ebucehil karpuzuna benzer; kokusu olmadığı gibi tadı da acıdır.”²⁸⁴ Ayetlerin anlamlarını açıklamak ve hadislerin arkasındaki niyetleri netleştirmek amacıyla birçok ağaç ve bitki örneği sunulmuştur. Kur’an-ı Kerim ve hadislerde, iki bahçenin hikâyesinde olduğu gibi, insanlar, ağaçlar ve bitkilerle ilgili hikayeler arasında bağlantılar vardır.²⁸⁵ Allah buyurur ki: “Onlara, misal olarak şu iki adamı anlat: Bunlardan birine iki üzüm bağı vermiş, her ikisinin de etrafını hurmalarla donatmış, aralarında da ekin bitirmiştik.”²⁸⁶

Özel koruma alanı olarak Mekke ve Medine’yi belirlemiş olması da bunu açıkça göstermektedir. Hac ibadeti, müslümanın hem kendisi hem birlikte yaşadığı, hem de içerisinde bulunduğu tabiata karşı sorumlulukların yaşanarak öğrenildiği bir eğitim

²⁸¹ Ahmet bin Hambel, “Müsned”, 415

²⁸² Nasir, a.g.m., s. 1.

²⁸³ Tirmizî, “Daavat”, 60.

²⁸⁴ Müslim, “Müsafirîn”, 243.

²⁸⁵ “Bitkilerin Kur’an-ı Kerim ve Hadis’teki Atıfları”, s. 1–2.

²⁸⁶ Kehf, 18/32.

süreci özelliği taşımaktadır.²⁸⁷ Peygamber Efendimiz, Mekke ve Medine bölgesini ve hatta Taif şehri ve civarını Harem bölgesi olarak ilan etmiştir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hayber seferinden dönüşünde, Medine'ye yaklaştığı sırada, Medine'yi işaret ederek şöyle buyurmuştur:

“Ya Rabbi! Hz. İbrahim'in Mekke'yi haram belde ilan ettiği gibi, ben de Medine'yi haram belde ilan ettim, onun iki kayalığı arası haram bölgesidir.”²⁸⁸
Ağaçları kesilmez. Hayvanları avlanmaz. Otu yolunmaz ve ağaçlarının yaprağı koparılmaz.”²⁸⁹

Başka bir rivayete göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu kurallara uymayanların cezalandırılacağını söylemiştir²⁹⁰. Ümmetine çevrenin ve bileşenlerinin korunmasında tedbirli davranmalarını ve bu konuda yasal yaptırımlar hazırlanması için ricada bulunmuştur uyarısını iletebiliriz.²⁹¹ İhramlı insanın ot bile koparamayacağını bildirerek çevreye saygının ve onu korumanın yerine göre bir ibadet olduğunu öğretmiştir.²⁹² Böylece ibadet duygusunun yanında bir çevre bilinci aşıl原因arak müminler tarafından benimsenmesi amaçlanmıştır.²⁹³ Savaş anında bile ağaçlara zarar verilmemesini, durgun suların²⁹⁴ ve ağaç altlarının kirletilmemesini emretmiştir. Haşr Suresi'nin 5. ayetinin değerlendirmelerine bakıldığında gereksiz yere çevreye zarar veren hiç bir uygulamanın gerekçesi olmadığı ortaya çıkmaktadır (*“Herhangi bir hurma ağacını kesmeniz de kökleri üzerinde ayakta bırakmanız da Allah'ın izniyledir ve bu, yoldan çıkmışların burunlarını sürtmesi içindir.”*)²⁹⁵. Buna göre ayette, hurma ağacının kendisi değil, meyvesi kastedilmekte; hurmaları toplama ile dalında bırakma arasında tercih hakkı verilmekte, sahabenin hurma ağaçlarını kesmediklerine, meyvelerini topladıklarına da dikkat çekilmektedir.²⁹⁶

²⁸⁷ Yıldırım, a.g.m., s. 41.

²⁸⁸ Muslim, “Hac”, 475; Tirmizî, “Menâkıb”, 67.

²⁸⁹ Muslim, “Hac”, 464.

²⁹⁰ Ebû Davud, “Menâsik”, 96.

²⁹¹ Hüseyin Akyüz, “Çevre Dostu Bir Peygamber Hz. Muhammed”, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 9, S. 2 (2014), s. 120.

²⁹² Ömer Özpinar, “Rahmet Peygamberi'nin Dilinde Merhamet”, *Kutlu Doğum Haftası “Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi” Sempozyumu*, ed. Sedat Memiş, Hacı Duran Namlı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011, s. 221.

²⁹³ Hatip, a.g.m., s. 256.

²⁹⁴ Buhârî, “Vudu”, 68.

²⁹⁵ Haşr, 59/2.

²⁹⁶ Veysel Nargül, “İslam Hukukunda Çevrenin Savaş Sırasında Korunması”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, C. 23 (2014), s. 233.

Hız. Peygamber, çevre temizliğine büyük önem vermiştir. Çünkü temizliği imanının yarısı olarak tanımlayan Hz. Peygamber (s.a.v.), insanların yakın ve uzak çevrelerini temiz tutmasının öneminden defalarca bahsetmiştir. Nitekim, yüce Allah'ın temiz olduğunu ve temiz olan şeyleri sevdiğini dile getirdikten sonra: “*Siz de evlerinizin avlularını ve bulunduğunuz sahayı temiz tutunuz. Evlerinin iç avlularında çöpler biriktiren Yahudilere benzemeyin.*” buyurmuştur.²⁹⁷ Hz. Peygamber (s.a.v.), bu ifadesiyle ümmetini çevre temizliği konusunda diğer kabilelerden farklı davranmaya davet eder. Gerçekten de bu ayırım onlara çevre duyarlılığı ve çevre sağlığına yönelik endişe duygusunu aşılacaktır. Şüphesiz ki yeryüzünü tamamen temiz tutmak, bu temizliği korumak ve kirletmemek, özellikle insanların yaşadığı şehirler, köyler, mahalleler ve sokaklar, insan sağlığı için olduğu kadar güzellik ve estetik için de kritik önem taşımaktadır.²⁹⁸ Nitekim Ebu Zerr el-Gıfari'dan (r.a.) merfû olarak rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

”عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي حَسَنُهَا وَسَيِّئُهَا فَوَجَدْتُ فِي مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَذَى يُمَاطُ عَنْ

الطَّرِيقِ وَوَجَدْتُ فِي مَسَاوِي أَعْمَالِهَا النَّجَاعَةَ تَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ“

“Ümmetimin iyi kötü bütün amelleri bana gösterildi. İyi işlerinin içinde, gelip geçenlere eziyet veren şeylerin yollardan kaldırılmasını da buldum. Kötü amelleri arasında da mescitte temizlenmeden bırakılmış balgamı gördüm.”²⁹⁹

Bu hadisle, yeryüzünü zararlı unsurlardan korumanın önemini hatırlatılmaktadır.³⁰⁰ Peygamber (s.a.v.) “*Rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmak sadakadır.*”³⁰¹ buyurarak düzenli bir ortamın korunmasının sevap kazandıracağını belirtmiştir. Hatta bu konuyu imanla ilişkilendirerek “*İman yetmiş yahut altmış küsur şubedir. En üst derecesi lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur.) sözü, en alt derecesi ise yolda insanları rahatsız eden bir şeyi kaldırıp atmaktır.*”³⁰² buyurarak çevre duyarlılığının iman gereği

²⁹⁷ Akyüz, a.g.m., s. 115.

²⁹⁸ Turgut, a.g.m., s. 111.

²⁹⁹ Müslim, “Mesâcid”, 57.

³⁰⁰ Yusry Muhammad, Affandy, “Al-Ra'yı Yorumuna Göre Çevreye Yönelik Merhamet Kavramı”, *Proceedings of the 6th International Conference on Quran as Foundation of Civilisation (SWAT 2019)*, ed. Nurulwahidah Fauzi vd., Negeri Sembilan: USIM Yayınları, 2019, s. 654.

³⁰¹ Buharı, “Cihad”, 128.

³⁰² Müslim, “İman”, 58.

olduğuna işaret etmiştir.³⁰³ Bütün bu örneklerden, kulun yapılan çevre hizmetleri için sevap kazanacağı ve Allah'ın rahmetiyle cennete kavuşabileceği açıklanmıştır.

Hız. Muhammed, çevre unsurlarının sorumsuzca kullanılmasını yasaklayarak doğanın korunmasının önemini vurgulamıştır. Doğal yaşamın aslı unsurlarından biri olan suya karşı insanın pek çok sorumluluğu vardır.³⁰⁴ Mesela, bir nehir, insanların korunması gereken doğa harikalarından biridir. Abdest için bile nehir suyunun aşırı kullanımını yasaklayan hadisler vardır.³⁰⁵ Su yaşam için gerekli olduğundan ayırım gözetmeksizin heba edilebilen bir kaynak değildir. Nitekim birgün Sa'd b. Ebî Vakkâs abdest alırken Resûlullah (s.a.v.) onun yanından geçmiştir ve *"Bu israf nedir?" diye sormuştu. Sa'd, "Abdestte israf olur mu ey Allah'ın resulü?" deyince Resûlullah (s.a.v.), "Evet, akan bir nehir üzerinde bile olsan (abdestte israf vardır)."*³⁰⁶ buyurarak suyun en kutsal gayelerle bile olsa hoyratça kullanılmasına izin vermemiş ve kendisi de buna dikkat etmiştir.³⁰⁷

Böylece hadis, nehrin saflığını tehdit eden veya nehir kirliliğine sebep olan hususa dikkat çekerek önemini hatırlatmaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), hava temizliği, çevrenin güzelleştirilmesi ve ağaçlandırılmasıyla iç huzuru destekleyen eşsiz bir duyarlılığa sahiptir. Hız. Peygamber havanın temizliğine de önem vermiş, meselâ hicretten sonra Bilâl-ı Habeşî'nin ifadesiyle "vebâ beldesi" olan Medine'nin hastalıklı havasının güzel bir hâle gelmesi için Allah'a dualar etmiştir.³⁰⁸ Ayrıca o (s.a.v.), başkalarını rahatsız edebilecek herhangi bir kötü kokula camiye yaklaşılmamasının yanı sıra soğan ve sarımsak yererek de yaklaşılmaması hoş görmemiştir.³⁰⁹ Sıcaktan dolayı mescitte ağır ter kokularının yükselmesi üzerine sahabenin cuma namazına yıkanarak gelmelerini istemiştir.³¹⁰

Sonuç olarak dinin, doğanın korunmasında ve bozulmamasında insanlarda üzerinde önemli bir rol oynadığı unutulmamalıdır. İnsanlar, inançlarının emir ve nasihatlerine uygun hareket etmeleri durumunda dinin doğa ve çevre hakkında söyledikleri kritik

³⁰³ Turgut, a.g.m., s. 98.

³⁰⁴ a.yer.

³⁰⁵ Muhammad, Affandy, a.g.m., s. 655.

³⁰⁶ İbn Mâce, "Taharet", 48.

³⁰⁷ Turgut, a.g.m., s. 112.

³⁰⁸ Buharî, "Fedâilü'l-Medine", 12.

³⁰⁹ Buharî, "Ezan", 160.

³¹⁰ Turgut, a.g.m., s. 113.

öneme sahiptir. Çünkü din, insan hayatında ve ahlakta yol gösterici bir işleme sahiptir. Modernizmin etkisi, dinin insan hayatındaki rolünü zayıflatmış, hatta ortadan kaldırmıştır. Hz. Muhammed'den (s.a.v) gördükleri ve öğrendiklerinin “üsve-i hasene” taklit edilmesi sonucunda toplum bitkilere ve çevreye karşı merhametli bir tutum sergileyebilir. Bu ise, insanoglunun bu gezegende halife olarak yaratılması ve onu önemseme ve koruma sorumluluğuyla görevlendirilmiş olmasındandır.

Sonuç olarak müslüman bilginler *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının çok geniş bir kavram olduğu görüşündedir. Nitekim *Lil-Âlemîn* ifadesi, gökleri ve yeri kaplayan evren anlamına gelmektedir. Bu iki kelime Enbiyâ Suresi 107. ayetinde geçmektedir ki rahmetin burada üç yönünün olduğu görülmektedir. Bunlar, rahmet gönderen (Allah), rahmet elçisi (Hz. Peygamber) ve rahmet mesajı (Kur'an)'dır. Bu durum, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son seçilmiş elçi olarak görevinin tüm alemlerin merhametile ilişkili bulunduğunu göstermektedir. Sadece müslüman'ı değil, ayetin bağlamında *Lil-Âlemîn*, insanlar, hayvanlar, bitkiler ve evren de dahil olmak üzere tüm yaşam, işine olmaktadır. Resûlullah (s.a.v.), bu dünyaya ve ahirete yararlı öğretilerle, yani tüm insanları doğru yola yönlendirmek üzere gönderilmiştir. Resûlullah (s.a.v.) hayatı boyunca İslam'ın mesajını bütün âlemler için bir rahmet olarak bizzat talim buyurmuştur. Onun merhameti, yakın çevresindekilerle günlük ilişkilerinde de görülmektedir. Çocuklar, kızlar, kadınlar, yetimler, yaşlılar, köleler ve hatta hayvanlar ve bitkiler için rahmetini izhar etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUM

Güneydoğu Asya ülkelerinden Malezya; kuzeyde Tayland, Güney Çin Denizi ve Brunei; güneyde Endonezya Boğazı, Singapur ve Malaka ile ve batıda Hint Okyanusu'na komşu Andaman Denizi ile sınırlanmıştır. Bu sınırların içinde yer alan Malezya, esasen iki ayrı adadan oluşan bir kara yapısıdır.³¹¹ Malezya, 13 eyaletten oluşan bir federasyon ve coğrafi olarak bütün olmayan iki eyalete bölünmüş bir Federal Bölge'dir. Doğu veya Batı Malezya, Federal Bölge'yi ve eyaletlerin on birini (Pahang, Terengganu Kelantan, Selangor, Perak, Penang, Kedah, Perlis, Negeri Sembilan, Melaka ve Johor) içermektedir. Tayland tarafından kuzeyde sınırlanmıştır ve Malay Yarımadası'ndan ada ülkesi Singapur'a kadar uzanmaktadır. Yarımada dışı (Doğu Malezya), Kalimantan Adası'nın (Borneo) kuzey kesiminde, Güney Çin Denizi'nin 400 mil doğusunda yer alan Sabah ve Sarawak eyaletlerinden oluşmaktadır.³¹² 1999'dan beri Putrajaya (Kuala Lumpur'un 25-kilometre güneyinde) idarî merkez, başkenttir. Parlamento hala Kuala Lumpur'da toplansa da bakanlıkların çoğu Putrajaya'da bulunmaktadır.³¹³ Ayrıca, ülkenin yüz ölçümü toplam 329.847 km² alanı kapsamaktadır.³¹⁴ Malezya hükümetinin resmi rakamlarına göre, ülke nüfusu (2020) 29,7 milyon Malezya vatandaşından ve 3,0 milyonu vatandaş olmayanlardan oluşmaktadır.³¹⁵

Malezya'nın mevcut sosyal, siyasi ve ekonomik yapısı, Büyük Britanya'nın sömürgeci politikalarının bir sonucudur. Ayrıca Malezya'nın benzersiz karakteri nedeniyle, Malezya sosyal yapısını anlamak son derece zordur. Bu yüzden, bugünün Malezya sosyal yapısını ve bölünmelerini anlamak için, konunun ve sömürge döneminin

³¹¹ Alaadin Şahin, "Malezya'da Din, Devlet ve Toplum", *Marmara İlahiyat*, 2018, (www.marmarailahiyat.com/malezya-da-din-devlet-ve-toplum), (10.06.2021).

³¹² Jack A. Shaffer, "Inter-Ethnic Realties in Peninsular Malaysia", *Humboldt Journal of Social Relations*, C. 10, S. 1 (1982), s. 70.

³¹³ "Country Profile: Malaysia", *Library of Congress - Federal Research Division*, 2006, s. 10.

³¹⁴ Hüseyin Azak, "Malezya ve Malezya'daki İslâmî Hareketler", İstanbul, 2019, s. 2.

³¹⁵ Uzir Mahidin, "Current Population Estimates, Malaysia, 2020", Department of Statistics Malaysia: Putrajaya, 2020, s. 3.

kapsamlı bir incelemesini yapmalıdır.³¹⁶ Bu bölümde Malezya'nın tarihi ve etnik yapısı, hükümeti ve Malezya'daki hükümet ile din arasındaki ilişki gibi genel bilgiler verilecektir. Ayrıca, bu bölümde Malezya'nın kültürel çeşitliliği ve aralarındaki bireylerin etkileşimler hakkında bilgi verilecektir. Çünkü, Malezya toplumunun çok çeşitli etnik gruplardan oluşturmaktadır. Yarımada Malezya'sında farklı etnik yapıdaki grupları Malaylar, Çinliler ve Hintlilerin yanı sıra Sarawak ve Sabah'taki İbanlar ve Kadazanlar bulunmaktadır. Sömürgecilikten önce ve sömürgeciliğin ilk aşamalarında, Malezya Yarımadası öncelikle az sayıda Çinli ve Hintli ve bazı göçebe yerli halktan oluşan Malaylar tarafından dolduruldu. İngilizler, sömürge döneminde Hindistan, Çin ve Endonezya'dan, iş gücü ihtiyacı nedeniyle Malezya Yarımadası'na göçü teşvik etmiş ve hızlandırmıştır. Bu da bugünkü Malezya mozaïği veya Malezya çoğul toplumunun oluşmasıyla sonuçlanmıştır.

I. MALEZYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Güneydoğu Asya ve özellikle Malezya, sadece muson yağmurlarının birleştiği değil, aynı zamanda büyük uygarlıkların birleştiği bir bölgedir. Bugün siyasi bir varlık olarak Malezya, tarihsel olarak daha büyük Malay dünyasının veya Malezya, Endonezya ve Filipinler'den oluşan Nusantara'nın kurucu birimiydi. Malay Yarımadası başlangıçta Malezya'nın ana bileşeni olarak anılıyordu ve buranın Malay halkının ata yurdu olduğu ima ediliyordu. Bununla birlikte, tarihin akış içinde ve özellikle 16. yüzyıldan itibaren batı sömürgeciliğinin gelişimiyle (ve daha fazlası, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiliz sömürgeciliğinin saldırısından bu yana), Malay Yarımadası homojen bir toplumdaki heterojen bir topluma dönüştürüldü ve değişiklikleri başlatan sömürgeci yöneticilerin veya planlamacıların hayal gücünün çok ötesinde geniş kapsamlı sonuçlar doğurdu.³¹⁷

³¹⁶ Sami Denker, "The Plural Society and Consociational Democracy Theory: Malaysia's Case (Çoğul Toplum ve Konsosyal Demokrasi Teorisi: Malezya Davası)", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17 (2015), s. 3.

³¹⁷ Abdul Rahman Embong, "Malaysia as a Multicultural Society", *Macalester International*, C. 12, S. Article10 (2002), s. 38.

A. Malezya Tarihi ve Etnik Yapısı

Malezya resmi ve yasal olarak 16 Eylül 1963'te kurulmuştur. O tarihi günde Malezya Yarımadası (Malaya), Singapur, Sabah ve Sarawak Malezya Federasyonu'na bağlı kurulmuştur.³¹⁸ Ancak 1965 yılında Singapur, Malezya Federasyonu'ndan çekilmiştir. Bugüne kadar Malezya Yarımadası (Malaya), Sabah ve Sarawak Malezya Federasyonu'nda kalmaya devam etmektedir. Güneydoğu Asya'da çok dinli ve çok ırklı bağımsız bir ulus devlettir. Etnik olarak Malezya çoğunlukla Malaylar, Çinliler, Hintliler ve diğer küçük etnik topluluklar tarafından teşekkül etmektedir.³¹⁹ Malezya'nın 2019 yılında 32,5 milyon olan nüfusunun 2020 yılında 32,7 milyon kişiye ulaşması beklenmektedir. Malezyalılar ağırlıklı olarak Malaylar (%69,5), Çinliler (%22,6), Hintliler (%6,8) ve diğerleri (%0,1) şeklinde bir etnik dağılıma sahiptir.³²⁰ Bu çok ırklı ve çok dinli kompozisyon büyük ölçüde 19. yüzyıl İngiliz ticari ve sömürgeci hakimiyetinin bir sonucudur. Yüz binlerce işçi teneke sektöründe çalışmak için Çin'den getirilmiş ve İngilizler geniş kauçuk tarlalarını yönetmek için, ucuz iş gücü sağlamak için Hindistan'a yönelmiştir. Sömürge politikası, bu gruplaşmalar içindeki muazzam etnik ve dilsel çeşitliliği sıklıkla göz ardı etmiş ve ekonomik roller "ırk" temelinde tayin edilmiştir.³²¹

Malezya Yarımadası, Avrupa, Orta Doğu, Afrika ve Hindistan'ı Çin'e bağlayan en kısa deniz yolu olan Malaka Boğazı'nın yer aldığı stratejik bir konuma sahiptir. Burası, 1200'lerde Malakka'da İslam'ın yayılmasında etkili olan Arapları kendine çekmiştir.³²² Malezya, Budist Srijaya İmparatorluğu'nun devrilmesinin ardından 14. yüzyılda müslüman etkisi altına girmiştir. Müslüman İmparatorluğu, Portekiz'in 1511'de Malakka'daki başkentinin fethine kadar iktidarda kalmıştır.³²³ Avrupa ülkeleri boğazların kontrolü için mücadele etmiştir. Malakka 1511'de Portekizliler tarafından, 1641'de Hollandalılar tarafından ele geçirilmiştir.³²⁴ 1511 ve 1641 yılları arasında,

³¹⁸ Barbara Watson Andaya, Leonard Y. Andaya, *A History of Malaysia*, 1. Houndmills: Macmillan Education Ltd., 1986, s. 274.

³¹⁹ Ibrahim Abubakar, "The Religious Tolerance in Malaysia: An Exposition", *Advances in Natural and Applied Sciences*, C. 7, S. 1 (2013), s. 92.

³²⁰ Mahidin, "Current Population Estimates, Malaysia, 2020" s. 2.

³²¹ Tamir Moustafa, "Malezya'da Dini Özgürlük Siyaseti", *The International Law and Politics of External Intervention in Internal Conflicts*, 2014, s. 491-92.

³²² Shaffer, a.g.m., s. 70.

³²³ U.S. Defense Intelligence Community, "Malaysia Country Handbook", y.y., s. 30.

³²⁴ Shaffer, a.g.m., s. 70-73.

Portekizliler Malakka'yı sömürgeleştirmiş ve arkasında önemli tarihi eserler, özellikle A Famosa Kalesi ve küçük bir Portekiz topluluğu bırakmışlar. 1641-1824 yılları arasında Portekizlileri tahttan indiren ve Malakka'yı yöneten Hollandalılar, bazı tarihi kalıntılar bıraktılar ancak Malay sosyal yapısını değiştirmemişlerdir.³²⁵ İngilizler, Hollandalıların kontrolü yeniden ele geçirmesinden sonra 1818-1824 yılları arasındaki kısa bir süre dışında 1786'da Hollandalıları yerinden etmiştir. Doğu Hindistan Şirketini temsil eden Francis Light'ın 1786'da Penang'ı ele geçirmesinden sonra İngilizlerin boğazları kontrolü giderek artmıştır.³²⁶

Sir Stamford Raffles 1819'da Singapur'un, İngilizler ise 1824'te Malakka'nın kontrolünü ele geçirmiştir. Penang, Malakka ve Singapur'da 1826'da Boğazlar Yerleşim Kolonisi kurulmuştur. Federal Malay Devletleri 1895 yılında Malay Yarımadası'ndaki çeşitli İngiliz himayelerinden kurulmuştur.³²⁷ 1914'e gelindiğinde Malay Yarımadası'nın geri kalanı - Kedah, Perlis, Kelantan ve Terengganu (o zamanlar Siam tarafından yönetiliyordu) ve Johor- İngiliz yönetimi altında "Federal Olmayan Malay Devletleri" olarak birleşmiştir.³²⁸ Aralık 1941'de Japon İmparatorluk Ordusu doğal kaynakları için Malezya'yı işgal etmiştir. Şubat 1942'de İngilizler, Japon kuvvetleri tarafından çabucak yenilmiştir. Japon işgali sırasında, çok sayıda Çinli, 1945'te savaş sonrası komünist isyanın temeli haline gelen silahlı bir direniş kurmuştur. Japonların teslim olmalarından sonra, İngiliz kuvvetleri hızla harekete geçmiş ve Malay Federe Devletleri'ni yeniden kurmuştur.³²⁹ Bu federasyon, 1948'de Borneo'daki İngiliz himayeleriyle birlikte Malaya Federasyonu'nun Kraliyet Kolonisi'ni oluşturmak üzere yeniden düzenlenmiştir.

1948'den 1960'a kadar süren Malayan Acil Durumu, adını bu dönemden almıştır. İngiliz sömürge yetkilileri, Malayan Komünist Partisi (MCP) üyelerinin isyanına tepki olarak Haziran 1948'de olağanüstü hal ilan etmiştir. Temmuz 1960'a gelindiğinde MCP'nin en ciddi tehdidi geçmiş ve parti, çoğunluğu güney Tayland'da bulunan üç fraksiyona ayrılmıştı. Bununla birlikte, MCP'nin resmen teslim olduğu Aralık 1989'a kadar, Malezya silahlı kuvvetlerinin büyük bir kısmı hala MCP'ye karşı isyan karşıtı

³²⁵ Abdul Rahman Embong, a.g.e., s. 40.

³²⁶ U.S. Defense Intelligence Community, s. 35-38.

³²⁷ a.yer.

³²⁸ Abdul Rahman Embong, a.g.m., s. 42.

³²⁹ Shaffer, a.g.m., s. 70; U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m., s. 50-51.

operasyonlara katılıyordu. Malezya hükümeti; Malezya, Tayland ve MCP arasındaki üçlü teslimiyet anlaşmasına uygun olarak eski MCP üyelerinin Malezya toplumuna yeniden entegre olmalarına izin vermiştir. Bu izin, MCP'nin Marksist-Leninist ideolojiyi terk etme, ulusal hükümetin şiddetli bir şekilde devrilmesi çağrısını geri çekme ve ülkeyi yönetene bağlılık yemini etme konusundaki resmi vaadinin ardından gelmiştir. Malezya hükümetinin isyanla mücadele operasyonları Ekim 1990'da son teşkilatlı isyancı grubun geri kalan 51 üyesinin teslim olmasıyla sona ermiştir. 1957'de Malaya Federasyonu Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını ilan etmiştir.³³⁰ Böylece, İngiliz etkisi yavaş yavaş tüm Malay Devletleri'ne yayılmıştır. Önceki sömürgeci güçlerin (Portekizliler ve Hollandalılar) aksine, İngilizler 1780'lerde Penang'ın ilhakı ile başlayıp 1957'de ülkenin bağımsızlığıyla sona eren Malaya'yı yaklaşık 200 yıl sömürgeleştirmiştir.³³¹ Öte yandan İngilizler, sultanların Malay dini ve gelenekleri üzerinde kontrol sahibi olmalarını sağlayan statüsünü tanımıştır.³³²

1963'te Malaya Federasyonu, Singapur ve Borneo'daki Sarawak ve Sabah eyaletleriyle birleşerek Malezya Federasyonu'nu oluşturmuştur. 1965'te Singapur kendi ulusunu kurmak için Federasyon'dan ayrılmıştır. Bağımsızlık döneminden bu yana geçen süre, Malaylar ve Çinliler arasındaki gerginliğin devam etmesiyle karakterize edilmiştir. 1969'da Malaylar ve Çinliler arasındaki ayaklanmalar Malezya'nın ilk başbakanı Tunku Abdul Rahman'ı ("Tunku" veya Prens olarak bilinir) istifaya zorlamış ve 10.000 isyancının tutuklanmasıyla sonuçlanmıştır.³³³ Ayaklanma, Birleşik Malay Milli Örgütü (UMNO) liderliğinde iktidarda olan ittifak koalisyonunun genel seçimlerde yenilgiye uğramasından birkaç gün sonra başlamıştır.³³⁴ O zamandan beri yaygın bir etnik şiddet yaşanmış ancak Malaylar ve Çinliler arasındaki güvensizlik ve düşmanlık devam etmiştir. 1992'nin sonlarından itibaren Başbakan Mahathir, 1955'ten beri güç merkezi olarak hizmet veren sultanlara karşı sert bir kampanya yürütmüştür. Kamusal, özel ve mali ilişkilerdeki yetkinlikleri, onları azaltılmış bir siyasi rolü kabul etmeye zorlamak

³³⁰ Shaffer, a.g.m., s. 70-72 ; U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m., s. 45.

³³¹ Abdul Rahman Embong, a.g.m., s. 43.

³³² Zainal Abidin Abdul Wahid, *Glimpses of Malaysian History*, 1. b., Kota Kinabalu, Sabah: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1970, s. 105-10.

³³³ U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m., s. 40.

³³⁴ Kua Kia Soong, "Racial Conflict in Malaysia: Against The Official History", *Race and Class*, C. 49, S. 3 (2008), s. 33-38.

için durum halka açılmıştır. Kampanya üç ay içinde başarılı olmuş ve Başbakanı daha baskın bir konumda bırakmıştır.³³⁵

İngiliz sömürge yönetiminin bir sonucu olarak birkaç önemli değişiklik fark edilebilir. İlk olarak siyasi sistemde bir değişim olmaktadır. Malaya, bağımsız Malay sultanlıklarından dolayı İngiliz yönetimi altında bir koloniye dönüştürülmüştür. İkincisi, Malay Devletleri feodal bir tarım ve ticaret ekonomisinden metropole bağımlı sömürgeci bir ikili ekonomiye geçiş yaparken aynı zamanda İngiltere için ham madde üreticileri olarak hizmet etmiştir. Nitekim, 19. ve 20. yüzyıl başlarında, Avrupa ve Amerika'nın sanayi devrimlerini sürdürmede kritik öneme sahip olan kauçuk ve teneke, Malaya ekonomisinin “ikiz sütunları” haline gelmiştir. Üçüncüsü, sömürgeci ekonominin iş gücü taleplerine yanıt olarak 19. yüzyılın ortasından 1930'a kadar Çinli ve Hintli göçmen akını gerçekleştirmiştir. Bu, temelde tek ırklı yerli toplumu radikal bir şekilde yerli halk ve göçmenlerden oluşan çoğul bir topluma dönüştüren dramatik demografik değişikliklere yol açmıştır. İngilizlerin bölme ve yönetme politikasının sonuçları siyasi alanda açıkça görülebilir. Diğer birçok sömürgeleşmiş ülkede olduğu gibi Malaya da 1930'da milliyetçiliklerin yükselişi için bir tiyatro olmuştur. İlk milliyetçilikler, Çin'e yönelik Çin milliyetçiliği ve Hindistan'a yönelik Hint milliyetçiliği ile doğasında farklı olmuştur. Yalnızca Malay milliyetçiliği Malaya'ya yönelik olmuş ve Malay onların niyet ulusuydu, ancak daha geniş “Melayu Raya” (Büyük Malay dünyası) bağlamı içindeki umutları olmuştur.³³⁶ Sonuç olarak “böl ve yönet” ilkesiyle kurulan İngiliz hükümet sistemi, Malezyalıları Malay, Çinli ve Hintli olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Sömürgecilik duygusu Malezya'da ırk çatışmasında ana faktördür. Malezya 40 yıl önce bağımsızlığına ulaşmış olsa da İngiliz sömürgeciliği insanların zihninde yaşıyor gibi görünmektedir.³³⁷

B. Malezya'nın Yönetim Şekli

Malezya Federal Anayasası 1957'de yürürlüğe girmiştir. Malezya Federal Anayasası, Malezya'daki diğer anayasa ve yasalarla karşılaştırıldığında en yüksek anayasa ve yasadır. Malezya'daki diğer anayasalar ve yasalar, Malezya'nın Kuala Lumpur, Labuan

³³⁵ U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m. s. 55.

³³⁶ Abdul Rahman Embong, a.g.m., s. 45–47.

³³⁷ Ahmad Ali Seman, “Multicultural and Ethnicity History Approach Towards National Integration in Malaysia (Ulusal Bütünleşmeye Yönelik Çok Kültürlü ve Etnik Köken Tarihi Yaklaşımı)”, *Historia: Jurnal Pendidik dan Peneliti Sejarah*, C. XI, S. 2 (2018), s. 39–44.

ve Putrajaya Federal Toprakları'nın ardışık olarak kurulmasından sonra 13 eyalet ve 3 federal bölgeden oluşan bir Federasyon olması nedeniyle eyalet anayasalarına ve yasalarına atıfta bulunmaktadır.³³⁸ Kuala Lumpur Federal Bölgesi ilk olarak kurulmuş, ardından Sabah'taki Labuan Federal Bölgesi ve son olarak 2001 yılında da Dr. Mahathir Mohamad'ın başbakanlığında Putrajaya Federal Bölgesi kurulmuştur. Putrajaya, Malezya'nın federal idari başkenti olmuştur. Malezya'da Malay hükümdarı veya sultanının yanı sıra “*Yang Dipertua Negeri*” olarak bilinen bir Malay lideri vardır. Bununla birlikte, üç federal bölgeden (Kuala Lumpur, Putrajaya ve Labuan) hiçbirinde Malay hükümdarı veya Malay dini ve geleneklerinden sorumlu bir “*Yang Dipertua Negeri*” yoktur. “*Yang Dipertua Negeri*” başkanlığındaki eyaletler Penang, Malakka, Sabah ve Sarawak'tır. Her eyalette Malay hükümdarının başkanlık ettiği eyaletler Perlis, Kedah, Perak, Negeri Sembilan, Johor, Selangor, Pahang, Terengganu ve Kelantan'dır. Malay hükümdarı veya sultanı aynı zamanda ülkede dini liderdir. Bu arada Penang, Malakka, Sabah, Sarawak eyaletleri ve üç federal bölge, İslam dini başkanı (*Yang Dipertuan Agong*) veya Malezya Kralı olarak adlandırılmaktadır. Malezya Kralı beş yıl boyunca Malay hükümdarları arasından seçilmektedir. Malay hükümdarları ve “*Yang Dipertuan Agong*”un yanı sıra ilgili devletler, Malezya Federal Anayasası uyarınca İslam dini işleri veya meseleleri üzerinde güç ve yargı yetkisine sahiptir.³³⁹

Anayasada, tüm dini işleri yönetme yetkisini sultana devredilmiştir. Zekât, beytülmâl, vakıf ve diğer İslami dini konular buna dahildir. Sultan, tüm İslami meseleleri yönetme yetkisini İslam Dini Konseyi'ne devretmiştir.³⁴⁰ İslam mahkemeleri yetkilidir ve müslüman suçluları dini konularda kovuşturma yetkisine sahiptir. Müslüman mahkemeleri sadece müslümanlar içindir. Malezya Federal Anayasası ve Malezya'daki eyalet anayasalarına göre gayrimüslimler müslüman mahkemelerinde yargılanmaz. Malezya Federal Anayasası, İslam'ın statüsünü ve diğer dinlerin Malezya'nın herhangi bir bölgesinde barış ve uyum içinde uygulanacak haklarını açıkça belirtmektedir.³⁴¹ Malezya Anayasası'nın 3. maddesinde “Devletin resmi dini İslam'dır.” ifadesi müslüman toplumun çeşitli kesimleri ve etnik gruplar arasında siyasi tartışma konusu

³³⁸ Ibrahim Abu Bakar, “Islam and Other Religions in the Federal Constitution of Malaysia”, *Al-Mahdah*, C. 22, S. 1 (2003), s. 21–24.

³³⁹ Abubakar, a.g.m., s. 92.

³⁴⁰ Abd Rahim Rahimin Affandi vd., “Religious Dialogue: Its Reality and Prospects in Malaysia”, *Kajian Malaysia*, C. 29, S. 2 (2011), s. 94–96.

³⁴¹ Bakar, a.g.m., s. 21–24.

olmuştur ve bu konu güncelliğini korumaktadır. Bu ifadeye dayanarak İslam hukukunun tam olarak uygulanması mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda, anayasanın bu maddesine rağmen ülkenin İslam hukukuna göre yönetildiğini belirtmek mümkün değildir çünkü uygulama geniş ölçüde aile ve miras gibi çeşitli alanlarla sınırlıdır. Bu noktada İslam hukukunun ülke gerçekliğinde uygulanmasına ilişkin ileriye yönelik argümanları incelemekte fayda vardır. Özellikle bu noktada, ülkenin bir İslam devleti mi yoksa liberal/seküler bir yapı mı olduğu tartışmaları akademi, siyaset ve sivil toplum kuruluşları arasında konusu devam etmektedir.³⁴²

Malezya hukuk sistemi ağırlıklı olarak İngiliz ortak hukukuna dayanmakla birlikte, İslam hukuku ve örf ve adet hukuku gibi hukukun belirli bölümlerini eşzamanlı olarak etkileyen başka ikincil hukuk sistemleri de bulunmaktadır. İslam hukuku aynı zamanda Federal Anayasa uyarınca yürürlüğe giren Malezya hukukunun önemli bir kaynağıdır. Sadece müslümanlar için geçerlidir ve ayrı bir mahkeme sistemi olan şer‘i mahkemeler tarafından yönetilir. Devlet yasama organı, şer‘i mahkemelerinin anayasası, organizasyonu ve prosedürü üzerinde yetkiye sahiptir ve ayrıca İslam dinini itiraf eden kişilerle ilgili İslami yasalar çıkarmasına izin verilir. Müslümanlardan gayrimüslimlere veya gayrimüslimlerden müslümanlara gibi dinler arası dönüşümler, bazı kişisel bakış açılarına göre Malezya’daki bazı yasal konulardır. Malezya’da gayrimüslim, müslüman olduğunda hukuk sistemine göre şer‘i mahkemeler İslami dini meseleleri üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Bir müslüman başka bir dine geçmek isterse ikamet ettiği eyalet veya federal bölgedeki şer‘i mahkemeye başvuruda bulunmalıdır. Yasa, şer‘i mahkemeye herhangi bir nedenle İslam’dan ayrılma ve başka bir dine geçme talebine karar verme yetkisi vermektedir.³⁴³

İktidardaki Malay Partisi Birleşik Malaylar Ulusal Örgütü (UMNO; Malezya’nın en büyük siyasi partisidir), İslam’ı meşruiyetin sembolü olarak kullanmaktadır. UMNO, Malezya’nın ilk başbakanı Tunku Abdul Rahman liderliğinde kurulduğu günden bu yana Malezya İslami diplomasisi için yönergeler sağlamada başarılı olmuştur. Özellikle UMNO ve Malezya İslam Partisi (PAS; Malezya’da İslamcı bir siyasi parti) arasındaki

³⁴² Mehmet Özyay, “Malezya’da Din-Devlet İlişkinine Kısa Bir Bakış: Dr. Mahathir Mohamad Dönemi İslamlaştırma Politikaları ve Yansımaları”, *Journal of History Culture and Art Research*, C. 2, S. 1 (2013), s. 106–108.

³⁴³ Abubakar, a.g.m., s. 93.

ciddi ve derinleşen Malay içi rekabetin bir sonucu olarak İslam zaman içinde Malezya siyasetinde daha büyük bir rol oynamıştır. Bu nedenle UMNO, ardışık başbakanların liderliğinde, Malezya'nın İslam dünyasındaki ulusal çıkarlarına yardımcı olmak, korumak, tanıtmak ve güvence altına almak için İslam'ı önemli bir politika aracı olarak kullanma taahhüdünü sürdürmektedir.³⁴⁴ En güçlü iki Malay müslüman partisi UMNO ve PAS, gayrimüslimleri yabancılaştırmaktan ve anayasal güvence altına aldıkları haklarını ihlal etmekten kaçınırken Malay müslüman oyları için yarışmışlardır.³⁴⁵

Sonuç olarak, çok dinli, çok kültürlü, çok dilli ve birçok açıdan farklı bir ulusta, barış ve uyumu ayakta tutan temel ilke, verme ve alma kavramıdır. İnsanoğlu dini ve kültürel inançlarını benimser ve çoğu zaman bu inançlar için ölmeye hazırdır. Bu nedenle, herkesin dini inançlarına ve kültürüne saygı gösterilmelidir. Toplumda uyumu sağlamak için uygunsuz davranışları kısıtlayan kurallar uygulanmalıdır.

C. Malezya'da Din-Devlet İlişkisi

31 Ağustos 1957'de Malaya bağımsızlığını ilan etmiştir. İslam, yeni Merdeka Anayasası uyarınca ilk kez Penang ve Malakka'nın yanı sıra Malay Devletleri de dahil olmak üzere tüm Federasyon'un resmi dini haline getirilmiştir.³⁴⁶ Malezya müslüman bir ülke olarak sınıflandırılabilir.³⁴⁷ Birçok Batılı araştırmacı tarafından Malezya seküler bir ülke olarak yaftalansa da Federal Anayasa Malezya'nın seküler bir devlet olmadığını açıkça belirtmektedir. Bunun nedeni, Malezya'nın gayrimüslimlere onurlu ve saygılı davranılan çoğulcu bir toplum olmasıdır. Anayasa, İslam'ın rolünü kabul eder ve çeşitli İslami kurumlara yasal zemin sağlanmıştır. Hükümetin kabine yapısı ve federal, parlamenter demokrasi sistemi, İslami ilkelerle uyumlu hale getirilmiştir. Seçimler düzenli olarak yapılır ve düzenli bir değişim prosedürü vardır. Şûrâ, hükümdarlar konferansında, kabinede ve parlamentoda uygulanmaktadır. Yukarıdaki ilkelere göre

³⁴⁴ Anidah Robani, "Attitude and Commitment of the Malaysian Government towards Islam in the Foreign Policy (1957-2003): An Assessment (Malezya Hükümetinin Dış Politikada İslam'a Karşı Tutumu ve Bağlılığı (1957-2003): Bir Değerlendirme)", *Political Managements and Policies in Malaysia*, C. 3, S. 2 (2003), s. 195-98.

³⁴⁵ Erica Miller, "The Role of Islam in Malaysian Political Practice (Malezya Siyasi Pratiğinde İslam'ın Rolü)", *al-Nakhalah; The Fletcher School Online Journal*, C. Fall, S. 4 (2004), s. 8.

³⁴⁶ *Laws of Malaysia; Federal Constitution*, 15. b., Kuala Lumpur: The Commissioner Of Law Revision, Malaysia, 2006.

³⁴⁷ Robani, a.g.m., s. 199.

Malezya, bir İslam'ın devletinin gerekliliğini yerine getirmektedir.³⁴⁸ Buna ek olarak müslümanların çoğunluğu ve İslam devlet dini olduğu Malezya; dinamik ve ilerici İslam ümmetinin bir parçası olmaktan büyük gurur duymaktadır. Malezya, ümmetin bir üyesi olarak İslami kardeşlik ve adalet ilkelerine olan titizliğini ve bağlılığını göstermek için her türlü çabayı sarf etmektedir. İslam, siyasi olarak egemen Malayların etnik kimliğiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu için ulusal yaşamın merkezindedir.³⁴⁹

15. yüzyılda Malakka Sultanlığı zamanından bu yana, İslam Malezya hükümet işleri ve siyasi yaşamı ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Ancak modern kökleri, Malay milliyetçi hareketini ve Malezya İslam siyasetinin doğuşuna zemin hazırlayan İngiliz dekolonizasyonunun başlangıcına kadar izlenebilmektedir.³⁵⁰ 1970'lerden bu yana Malezya İslam'ı yavaş ve istikrarlı bir şekilde evrilerek Hindu ve animist köklerinden uzaklaşmış daha muhafazakâr ve Arap tarzı bir İslamı anlayışa doğru ilerlemiştir. Bu gerçek bağlamında ilk literatürün bir kısmı toplumsal ve kültürel faktörlere bakarak açıklanmaya çalışılsa da son yıllarda literatürün çoğu,³⁵¹ PAS Partisinin artan İslami siyasi meydan okumasına yanıt olarak Malezya Devleti'nin bir İslamlaşma sürecini sürdürmedeki rolüne odaklanmıştır.³⁵² Malezya demokratik ve otoriter, Asyalı ve İslami, gelişmiş ve az gelişmiş, istikrarlı ve istikrarsız olarak tanımlanabilmektedir. Bununla birlikte, %60'lık müslüman nüfusuyla İslam, Malezya siyasetini etkileyen en önemli faktördür.³⁵³ Malay siyasetinin tarihsel bir incelemesi yapıldığında, İslam'ın Malay-müslüman toplumsal ve siyasi kimliğine olan etkisi nedeniyle siyasi bir güç olarak öneminin arttığını ortaya koymaktadır.³⁵⁴ Malay, Malezya Anayasası'na göre "İslam dinine inanan, Malay dilini konuşan ve Malay geleneklerini takip eden kişi" anlamına gelmektedir. Bu tanım, Malezya siyasetinde din ve etnisite arasında güçlü bir bağlantı olduğunu açıkça göstermekte ve İslam'ın güçlü bir iç ve uluslararası siyasi güç

³⁴⁸ Abdul Rashid Moten, "Malaysia as an Islamic State: A Political Analysis", *TAFHIM: IKIM Journal of Islam and the Contemporary World*, C. 1, S. 2 (2003), s. 40–44.

³⁴⁹ Robani, a.g.m., s. 200–205.

³⁵⁰ Miller, "The Role of Islam in Malaysian Political Practice (Malezya Siyasi Pratiğinde İslam'ın Rolü)", s. 7.

³⁵¹ Judith Nagata, "Religious Ideology and Social Change: The Islamic Revival in Malaysia", *Pacific Affairs*, C. 53, S. 3 (1980), s. 405–10.

³⁵² Jason P. Abbott, Sophie Gregorios-Pippas, "Islamization in Malaysia: Processes and Dynamics (Malezya'da İslamlaşma: Süreçler ve Dinamikler)", *Contemporary Politics*, C. 16, S. 2 (2010), s. 135–41.

³⁵³ Miller, a.g.m., s. 8.

³⁵⁴ Shanti Nair, *Islam in Malaysian Foreign Policy*, 1. b., Londra: Routledge, 1997.

olarak ortaya çıkmasının yolunu açmaktadır.³⁵⁵ Malezya hükümeti ve devletinin İslami sembollerin ve kavramların, tarihsel ve yapısal temellerinden, devam eden siyasi söylem ve uygulamalarına kadar siyasi yaşamın çeşitli yönlerine nüfuz ettiği ortaya çıkmaktadır.³⁵⁶

Anayasanın 3. Madderi, İslam'ın Malezya'nın resmi dini olarak tanındığını ve diğer dinlerin Federasyon'un herhangi bir bölgesinde barışçıl bir şekilde uygulanabileceğini göz önünde bulundurarak dinin itiraf özgürlüğünü belirtmektedir.³⁵⁷ Bu madde, İslam dışındaki tüm dinlerin, dinlerini uygulama hakkını açıkça garanti eder ve ayrıca kralları olmayan devletler dışındaki devletlerde kralların dini lider olarak rolünü açıklar. Krallar dışında, sultanı olmayan Malakka, Penang, Sabah ve Sarawak eyaletlerinde İslam dininin başı olan “*Yang di Pertuan Agong*” vardır.³⁵⁸ Bu hükmün bir sonucu olarak İslam'ı tanımlama anlayışını teşvik eder ve diğer dinlere inananlarla sınırlı olmayan bir topluluğun oluşmasına katkıda bulunur. Örneğin, Malezya'da hakim olan durum değiştikçe İslam ırksal veya etnik bir grup olmaktan çıkmıştır. Malaylar, küresel ve uluslararası düzeyde de dahil olmak üzere toplumun daha geniş çıkarlarını etkilemeye bile başlamıştır.³⁵⁹ Buna ek olarak İslam dini sadece müslümanlar arasında değil, aynı zamanda bir ülkenin toplumunda yaşayan gayrimüslimler arasında da birliği desteklemektedir. İslam şeriatına göre, çeşitli ırk ve dinlerden insanların yaratılmasının başlıca nedenlerinden biri birbirlerini öğrenmek, birbirlerini anlamak ve daha büyük bir ulus olarak barış içinde bir arada yaşamalarına izin vermektir. Nitekim Yüce Allah bunun hakkında ayette şöyle buyurmaktadır:

*“Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınmanızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.”*³⁶⁰

Malezya, İslami yönetimli bir ülke olarak gayrimüslimlerin müdahale veya zorlama olmadan orijinal inançlarını sürdürmelerine ve dini uygulamalarına izin vererek

³⁵⁵ Robani, a.g.m., s. 200.

³⁵⁶ Miller, a.g.m., s. 6.

³⁵⁷ *Laws of Malaysia; Federal Constitution.*

³⁵⁸ Hussin Hanipah vd., “Reflection of Knowledge Dissemination in Malay-Islamic World : A Review”, *Asian Social Science*, C. 11, S. 17 (2015), s. 9–13.

³⁵⁹ Rahimin Affandi vd., a.g.m., s. 100.

³⁶⁰ Hucurât, 49/13.

zikredilen ayetin (Hucurât Suresi, 49/13) özünü somutlaştırmıştır. Malezya’da gayrimüslimlerin dini özgürlüğü, ülkede siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasındaki öncelikli hedefi olan toplam birliğe ulaşmak için kritik öneme sahiptir.³⁶¹ Anayasanın 11. maddeni dini uygulama özgürlüğüne şunu ekler, “Her insanın kendi dinini ifade etme ve uygulama” hakkı vardır. Bununla birlikte, bu tür bir özgürlük, eyalet ve federal yasaların Malaylara dininin yayılması üzerinde kontrol ve kısıtlamaya sahip olduğu Madde (4)’e tabi olduğu için kişinin dinini yayma özgürlüğünü içermez.³⁶² Madde 3 ile ilişkisinde, din özgürlüğünün hiçbir şekilde etkilenmediği unutulmamalıdır, çünkü madde 3(4) madde 3’teki hiçbir şeyin Anayasa’daki diğer hükümlerden arındırılmadığını belirtmektedir. Ancak, madde 3(1)’de belirtildiği gibi, dini özgürlüğün kullanılması “barış ve uyum” içinde yapılmalıdır. “Barış ve uyum” ile çelişecek her türlü uygulamanın bu hükümle desteklenemeyeceğini edilmektedir. Müslüman vatandaşlar söz konusu olduğunda, Anayasanın 9. maddesi halvet, zina, irtidat, kumar, içki ve sapkınlık faaliyetleri gibi İslam’ın ilkelerine karşı işlenen suçlardan dolayı müslümanları cezalandırmak için yasaları yürürlüğe koyma yetkisi vermektedir.³⁶³ Bu nedenle, gayrimüslimler de özgürlük hakkı karşılığında, iffetlerini ortaklaşa korumalı, ülkede devletin temel taşı olarak hizmet eden birincil dine saygı göstermeli ve dinin temel öğretilerinde ki asil değerlere sahip çıkmalıdır.

Malezya’da ancak Sünni mezhebinin öğretisi takip edildiği sürece, devlet ve dini otorite tarafından onaylandığı takdirde dini ifadeye izin verilmektedir. İslam resmi din olduğu için kesinlikle anayasa tarafından korunmaktadır. Ayrıca, yayın kısıtlamaları, kıyafet kuralları, dine küfretme ve dinlerarası bir komisyon kurma niyeti de dahil olmak üzere dini ifadeye çok sayıda kısıtlama getirilmektedir. Açık olan şey, Malezya’nın ırk ilişkilerinde dini özgürlük ve dini ifadenin son derece hassas konular olduğudur. Hükümetin Malezya’da siyasi istikrarı ve ırksal uyumu korumaya çalıştığı, ancak aynı zamanda rejimin güvenlik mekanizmasının bir yolu olarak statükoyu korumaya çalıştığı görülmektedir. Sonuç olarak Malezya, İslam’da bulunan ve diğer dinler tarafından genel kabul gören asil değerleri İslami değerlerin uygulanması politikası ile aşılama başlamıştır. Bu, güven ve barış üzerine kurulmuş bir devletin sorumluluğuyla kendine

³⁶¹ Rahimin Affandi vd., a.g.m., s. 100–105.

³⁶² Husin, Ibrahim, a.g.m., s. 1220.

³⁶³ Mohd Azizuddin Mohd Sani, Dian Diana Abdul Hamed Shah, “Freedom of Religious Expression in Malaysia”, *Journal of International Studies*, C. 7 (2010), s. 38.

emanet edilen ülke yönetimine asil değerler aşlamayı amaçlayan bir hükümet politikasıdır.³⁶⁴ Bu nedenle, konu çok karmaşıktır ancak Malezya gibi çoğul bir toplumda dini konular toplumun tüm kesimleri tarafından medeni, entelektüel tartışmalara açık olmalıdır. Toplumsal istikrar kaygıları anlaşılabilir olsa da eylemler insan onuru pahasına değil, makul olmalıdır.

II. MALEZYA VE KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK

Malezya zengin etnik, kültürel ve dini çeşitliliğe sahip bir ülkedir.³⁶⁵ Malezyalılar, her biri ülkenin karmaşık sosyal ve kültürel olaylarına katkıda bulunan kendi iç varyasyonlarına sahip 70’den fazla etnik gruptan oluşturmaktadır.³⁶⁶ Malezya’nın etnik çeşitliliği, çeşitli ülkelerden gelen göçmen akınından ortaya çıkmış ve dünyanın her köşesinden çok ırklı bir nüfus ortaya çıkmıştır.³⁶⁷ Yanlarında çeşitli kültürler, gelenekler, diller ve inançlar getirmişlerdir. Malezya’nın anlamı, farklı ırklara, kültürlere, dillere, geleneklere ve inançlara sahip farklı etnik gruplardan oluşan bir toplum olmasıdır. Bu kültürün etkisiyle Malezya çok ırklı ve çok kültürlü bir ülke haline geldiğinden ancak vatandaşları barış ve uyum içinde yaşayabilmektedir.³⁶⁸ Sosyokültürel farklılıklarla ilgili olarak, Malezya toplulukları bugün çoğunlukla Malaylar, Çinliler ve Hintliler olmak üzere üç farklı alt toplumdaki veya kesimden oluşmaktadır. Malezya toplumunun her kesiminin kendi dili, gelenekleri, dini normları ve bir toplumdaki diğerine çok farklı değer sistemleri vardır. Sadece toplumun ekonomik dengesizliği kutuplaşmaya yol açmaz, aynı zamanda sosyokültürel unsurlar Malaylar, Çinliler ve Hintliler arasında kutuplaşma yaratmaktadır.³⁶⁹

Bununla birlikte, Malezya toplumuna mensup Malay’ın dini inançlarından elde edilen asil değerlerin uygulanmasının sosyal uyum ve kültürel farklılıkların kabulü üzerinde etkilesi vardır. Çin toplumu inancın sağlık, refah, mutluluk ve zenginliği destekleyen

³⁶⁴ Sayuti Ab. Ghani vd., “Cultural Diversity In Malaysia: Analysis From Islamic Perspective”, *Journal of Chemical Information and Modeling*, C. 53, S. 9 (2008), s. 287–88.

³⁶⁵ Noor Aziera Mohamad Rohana vd., “Diversity and Ethnic Integration in Malaysia According to Islam”, *Sains Insani*, C. 2, S. 2 (2017), s. 90.

³⁶⁶ Baterah Alias, Huzaimah Ismail, Che Zarinna Sa’ari, “Unity Of Races In Malaysia : An Assessment”, *Technology, Science, Social Sciences and Humanities International Conference 2014*, ed. Syazliyati Ibrahi vd., Langkavi: Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah, 2014, s. 153-155.

³⁶⁷ Ooi Kee Beng, “Towards A Federalism That Suits Malaysia’s Diversity”, *Kajian Malaysia*, C. 29, S. 1 (2011), s. 200–205.

³⁶⁸ Alias, Ismail, Sa’ari, a.g.m., s. 150–55.

³⁶⁹ Denker, a.g.m., s. 5.

yönlerine değer vermektedir. Çoğunluğu ahlak ve insan etiği kavramına bağlıdır. Bu, Konfüçyüsçülüğün dini çağrışımlarla ulus olma doktrini olan felsefesi ile gösterilmiştir. Örneğin *Analektler Kitabı (Konuşmalar)*, değerlerin pratiğini ve insanlığın ahlaki doğasını ele almaktadır. Ülkedeki Hint toplumunun temel yapısının ayrılmaz bir parçası aile olmaktadır. Hint toplumu, dini öğretilere uygun hareket edebilmesi için toplumun kişiliğini ve kimliğini şekillendirdiğine inanılan ortak bir aile yapısına dayanmaktadır. Özetle, Malezya'daki herhangi bir ırk, ister Çinli, ister Hintli, ister Malay olsun, bırakın ulusal birlik arayışını, çok kültürlü bir toplumda ahlak ve değerlerin uygulanmasıyla temel olarak ilgilidir.³⁷⁰ Bu nedenle, bu kısımda birlikte Malezya'nın etnik, ırksal ve kültürel çeşitliliği hakkında daha fazla ayrıntıya girilmiştir. Bölüm, Malezyalı her etnik grubun ve din ile ilişkili kültürel farklılıkları hakkında verilen sona ermektedir. Malezya'daki çoğulcu toplumunun kökenlerinin iyi anlaşılması bakımından aşağıda ele alınan durumlar önem arz etmektedir.

A. Etnik Unsurlar ve Bölgeleri

Malezya bir ulus topluluğudur. Nüfusa göre etnik oranın baskın bir çoğunluk yaratmadığı poli etnokrazi bir toplumdur. Malaylar bir grup olarak veya Sabah, Sarawak ve ilk Halk'taki diğer yerli gruplarla birlikte, küçük bir Çinli ve diğer azınlık nüfusuna sahip Taylandlılar ve Endonezyalılarla rekabet edebilmektedir. Çin ve Hint etnik grupları birleştirildiğinde toplam nüfusun %40'ının önemli bir azınlığını oluşturmaktadır.³⁷¹ Malezya tarihinin başlangıcında var olan tek ırklı Malezya ulusu, çok ırklı bir Malezya ulusu olarak orijinal formuna ve doğasına geri dönene kadar bir dizi dönüşüm geçirmiştir. "İrk" terimi, yeni bir etnik yapıya, yani Malezyalıların çok ırklı kurulmasını kolaylaştırmak için etnik statüye düşürülmüştür. Malezya toplumunun yapısı, sosyal ve kültürel kimliklerini yeni bir ortamda sürdüren Çinli ve Hintli göçmenlerin varlığıyla karmaşıklaşmıştır. Buna ilave olarak, her göçmen daha küçük alt etnik gruplara ayrıldığında durum daha karmaşık hale gelmektedir. Dahası, etnik, dilsel,

³⁷⁰ Mohamad Rohana vd., a.g.m., s. 90.

³⁷¹ Shamsul Amri Baharuddin, Mansor Mohd Noor, "Multiculturalism in Malaysia: The Need of Local Knowledge to Grapple with Identity and Ethnicity", *Demokrasi*, C. V, S. 2 (2006), s. 191-93.

dini ve ekonomik eşitsizlikler içindedir. Sonuç olarak hiçbir etnik grup sosyal, ekonomik veya siyasi olarak homojen olarak kabul edilememektedir.³⁷²

Ülkenin nüfus kompozisyonu, Batı Malezya, Sabah ve Sarawak (Doğu Malezya) içindeki etnik gruplar aşağıdaki 3. tabloda ayrıntılı olarak yer almaktadır.³⁷³

Tablo 3 Malezya Etnik Gruplarının Bileşimi

Batı Malezya				Sabah	Sarawak
Malay	Çin	Hint	İlk Halk	Kadazan	Bidayuh
<i>Banjar</i>	<i>Hokien</i>	<i>Malayalı</i>	<i>Negrito</i>	<i>Bajau</i>	<i>Bisaya</i>
<i>Boyan</i>	<i>Chuan-chew</i>	<i>Punjabi</i>	<i>Senoi</i>	<i>Dusun</i>	<i>İban</i>
<i>Bugis</i>	<i>Chin-chew</i>	<i>Selon</i>	<i>Melayu porto</i>	<i>Murut</i>	<i>Kayan</i>
<i>Java</i>	<i>Eng-Hua</i>	<i>Tamil</i>		<i>Bisaya</i>	<i>Kedayan</i>
<i>Kampar</i>	<i>Eng-choon</i>	<i>Telegu</i>		<i>Kadayun</i>	<i>Kelabit</i>
<i>Kerinçi</i>	<i>Hok-chew</i>			<i>Orang Sungai</i>	<i>Kenyah</i>
<i>Mendaling</i>	<i>Kwantung</i>			<i>Suang Laut</i>	<i>Melanau</i>
<i>Minangkabau</i>	<i>Kanton</i>			<i>Brunei</i>	<i>Murut</i>
<i>Rawa</i>	<i>Teochew</i>				<i>Penan</i>
<i>Johor-Riau</i>	<i>Hakka</i>				<i>Punan</i>
	<i>Hailam</i>				

Yukarıdaki 3. tablo Malezya'daki etnik çeşitliliği göstermektedir. Malezya, en büyüğü Malay, Çin ve Hint olan çeşitli etnik gruplardan gelen yaklaşık 29,7 milyon nüfusa sahiptir. Daha küçük etnik gruplar İban, Bidayuh, Melanau, Kelabit, Kedayan, Kadazan, Murut, Dusun, Bisaya ve Bajau'dan oluşmaktadır; Diğerleri Sabah ve Sarawak'ın yerli gruplarıdır. Malaylar nüfusun yaklaşık %69,6'sını, Çinliler yaklaşık %22,6'sını ve Hintliler yaklaşık %6,8'ini oluşturur ve bu topluluklar ülkedeki en büyük gruplardır.³⁷⁴

³⁷² Mohd Anuar Ramli, Mohammad Aizat Jamaludin, "The 'Urf of Plural Society: The Concept and Its Practices in Malaysia (Çoğul Toplumun Urf'u: Malezya'daki Konsept ve Uygulamaları)", *Journal of Fiqh*, C. 8 (2011), s. 55.

³⁷³ Seman, a.g.m., s. 40-44.

³⁷⁴ Mahidin, a.g.m., s. 4.

Malezya toplumu etnik ve ırksal çeşitlilik ile karakterizedir. Dini inançlar, dil ayrımları, ekonomik uzmanlık, siyasi tutumlar ve ikamet biçimleri etnik grup tanımlamasıyla kabaca paraleldir. Bu hal 38 yıldır sürmesine rağmen gerçekliği çağdaş gerçekliklerle ilgili olmaya devam etmektedir. Harold Crouch'a göre, Malezya toplumu 1990'ların sonunda ortak hatlar boyunca bölünmüş kalmıştır. Her etnik grubun kendine özgü bir öz kimliği vardır.³⁷⁵

Malezya'nın etnik ilişkileri benzersiz olup diğer ülkelerdekilerden biraz farklıdır.³⁷⁶ İlk olarak, her etnik grup ırk dışı bir etnik grup olarak daha fazla görmüş ve arzu edilmiştir. Tipik olarak etnik gruplar sosyokültürel faktörlerle tanımlanırken ırk, fiziksel özelliklerle tanımlanmaktadır. Malezya'da, çeşitli etnik gruplar sıklıkla aynı soydan olarak adlandırılmaktadır. Örneğin Malaylar ve Çinliler bazı fiziksel farklılıklar sergilerken Moğol olan aynı cins kökenini paylaşırlar.³⁷⁷ Buna ek olarak ilk yerleşimler arasında orta Taş Devri sırasında insanlarla temas eden İlk Halk'ın yanı sıra Sabah ve Sarawak yerli halkı da vardır. 5. yüzyılda Malay takımadalarını ziyaret etmeye başlayan Malaylar ve Çinliler; Hindistan, Sumatra ve Cava tüccarları tarafından takip edilmiş ve Budist ve Hindu etkilerini bir araya getirilmiştir. İslam'la 14. yüzyılda tanışılmıştır. Tüccarlar daha sonra Malaya'da kalıcı bir yerleşim kurmuşlardır. Ayrıca bu kozmopolit toplumun tarih kaydedilmeden çok önce var olduğuna inanılmaktadır. Malakka Sultanlığı (1400-1511) günümüzde varlığını sürdüren çok kültürlü bir toplumun ilk örneğidir.³⁷⁸ Parameswara (Malakka'nın ilk Malay Sultanı) döneminde etnik grup Hindu Malay olmuş, ancak Parameswara 1414'te İslam'a geçtiğinde Malakkalılar da buna uymuştur. Parameswara yönetimi sırasında Malakka çok sayıda Cavalı, Hintli, Çinli, Birmenyalı ve diğer göçmenleri çekmiştir.³⁷⁹

İkincisi, iktidardaki mevcut etnik yapının, bir grubun diğerinden daha fazla olduğu ve daha baskın olduğu azınlıkların çoğunluğu arasındaki ilişkiyle hiçbir ilgisi yoktur. Çin ve Hindistan'dan gelen göçmenlerle birlikte Malaya, etnik Endonezyalılar için bir

³⁷⁵ Mohd Anuar Ramli, Jamaludin, a.g.m., s. 58–60.

³⁷⁶ Syed Husin Ali, *Ethnic Relations in Malaysia, Harmony & Conflict*, 1. b., Petaling Jaya: Strategic Information and Research Development Centre, 2008, s. 1–3.

³⁷⁷ George A. Hillery, "Definitions of Community: Areas of Agreement", *Rural Sociology*, C. 20 (1955), s. 113–115.

³⁷⁸ Hood Salleh, *The Encyclopedia of Malaysia Peoples and Traditions*, 1. b., Singapur: Archipelago Press, 2006, s. 8.

³⁷⁹ Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 155–56.

cazibe merkezi olmuştur. Endonezya'da etnik Cava ve Banjarese çoğunluktadır. Onu Sumatra (Minangkabau, Mandailing, Kerinci ve diğerleri), Boyan ve Bugis takip etmektedir. Endonezya takımadalardan çok ırklı göç, sonunda dini eşitliğin bir sonucu olarak homojen Malay nüfusuna dahil edilmiş ve Çin ve Hindistan'dan gelen göçmenlerin heterojen bileşiminin yanı sıra Malaylara elverişli siyasi ve ekonomik güçleri dengelenmiştir.³⁸⁰ Malezyalılar, dünyanın hemen hemen her köşesinden çeşitli göçmen topluluklarını kapsayan çeşitli göçmen köle ırklarından gelmektedir. Modernleşme ve kalkınma, geleneksel demografik veriler, ekonomik faaliyet, kültürel miras ve dil üzerinde etkili olsa da çeşitli etnik gruplar farklı sosyal ve kültürel kimliklerini korumuştur.³⁸¹ Üçüncü olarak Malezya'nın etnik ilişkilerinde çok sayıda gerginlik ve çatışma yaşanmış ve Malaylar ve Çinlilerin karıştığı 13 Mayıs 1969 olaylarında olduğu gibi, can kaybının yaşandığı ayaklanmalarla sonuçlanmıştır. Bazı hadisler kısa bir süre içinde başarıyla çözülsede hayal kırıklığı ve memnuniyetsizlik evrensel olarak çeşitli etnik gruplar tarafından ifade edilmektedir. Bu çerçevede insanların olumsuz duyguları genellikle eğitim, kültür ve sosyal örgütlerin yanı sıra ait oldukları siyasi partilere yöneliktir.³⁸²

Irksal çeşitlilik toplumda bir dizi sorun yaratmaktadır. Örneğin, bazı ülkelerde ırk ayrımları ayrımcı uygulamalara ve hatta şiddete yol açmıştır. Endonezya'da Bosna-Hersek, Ruanda, Ambon ve Maluku da dahil olmak üzere birçok ülkede soykırıma varan çok sayıda ırkçı olay meydana gelmiştir.³⁸³ Malezya'nın durumu, 13 Mayıs 1969, Kampung Medan Olayları ve diğerleri gibi ırklar ve dinler arasındaki çok sayıda olayın tarihsel kayıtlarına rağmen istikrarlı olmaya devam etmektedir. Irklar ve dinler arasındaki fiziksel çatışmaların yanı sıra, sığır başlarının geçit töreninde, domuz başlarının camilerde sergilenmesi, Malay'da el-Kitab'ın yayınlanması ve *Interlok* romanı gibi irksal hoşnutsuzluğa katkıda bulunan bazı hassas konular gündeme gelmiştir. Bu yaşanan trajedi ve olaylardan sonra, hoşgörü ve uyumla karakterize edilen bir toplumda var olan sevgi, saygı, yardım ve etkileşim atmosferinde Malezyalılar arasındaki iç bağları güçlendirmek için proaktif önlemler alınmalıydı.³⁸⁴ Nitekim

³⁸⁰ Mohd Anuar Ramli, Jamaludin, a.g.m., s. 155–58.

³⁸¹ Salleh, a.g.e.. s. 6.

³⁸² Hillery, a.g.m., s. 119.

³⁸³ Salleh, a.g.e.. s. 6.

³⁸⁴ Mohd Anuar Ramli, Jamaludin, a.g.m., s. 58.

hükümet çerçevesinde ırklar arasındaki eşitsizliği azaltmayı amaçlayan çeşitli ırklar arası entegrasyon kampanyaları ve programları uygulamaya koymuştur. Öne çıkan kampanyalar arasında takdir kampanyasının *Ulusal İlkeler (National Principle)*³⁸⁵, “*Vizyon okulları*”³⁸⁶ kurulması, yurtlarda ırklar arası odaların paylaşılması ve şenlik sezonunda çeşitli ırklar arasında açık evlerin açılması yer almaktadır. Tanıtılan “açık ev daveti” programı Malezya’ya özgü bir ve âdetin bileşik formudur. Bu kavram hükümet tarafından benimsenmiştir ve ırklar arası anlayışı teşvik etmek için özel şirketler ve bireyler tarafından uygulanmaktadır. Bununla birlikte, bu uygulama, özellikle İslam hukuku açısından, esasları ve uygulamaları konusunda tartışmalara yol açmıştır.

B. Dinler ve İbadethaneleri

Malezya etnik, kültürel ve dini açıdan farklı bir nüfusa sahiptir. Malezya İstatistik Bakanlığı tarafından 2010 yılında yapılan bir araştırmaya göre nüfusun %61,3’ü Sünni Müslümandır; %19,8 Budist, %9,2 Hristiyan, %6,3 Hindu, %1,3 Konfüçyüsçülük ve Taoizm gibi geleneksel Çin dinlerine mensup ve yerli dini uygulamalar da dahil olmak üzere “diğer dinler” %0,4’tür.³⁸⁷ Malaylar Müslüman, Çinliler ise ağırlıklı olarak Budist, Konfüçyüsçü veya Hristiyan ve çeşitli Çin lehçelerini konuşmaktadırlar. Malezya’da Hintlilerin çoğunluğu Hindu’dur. Çin ve Hint topluluklarının bir başka dikkat çekici yönü, Malaylarla özel bir ilişkisi olan çok sayıda Çinli ve Hintli Müslüman’ın varlığıdır.³⁸⁸ Din ayrıca, belirli bir dini grup tarafından yönetilen herhangi bir dini veya dini kurum veya organın işleriyle ilgili veya ilgili işler dışında, Malezya’da istihdam için bir temel veya kriter değildir. Örneğin camide imam veya lider olarak bir müslüman’ın, kilisede Hristiyan’ın, Budist tapınağında Budist’in ve Hindu tapınağında Hindu’nun olması gerekmektedir. Malezya Federal Anayasası, madde 8 (2), “*Bu Anayasanın açıkça yetkilendirdiği durumlar dışında, herhangi bir yasada veya kamu*

³⁸⁵ Ulusal İlkeler, Malezya’nın Bağımsızlığının 13. yıldönümünü anmak için 31 Ağustos 1970’te ilan edilmektedir. 1969’da Malezya’daki ırklar arasındaki birliği zayıflatan 13 Mayıs olayının ardından tanıtılmaktadır. Güçlü bir birlik oluşturmak temel amacı ile oluşturulmuştur. İlkeler, ülkenin başarısı ve istikrarı için uyum ve birliğin anahtarını açıkça içeriyordu.

³⁸⁶ “Vizyon Okulu”, Malezya’daki öğrenciler arasında ırksal birlikteliği ve dayanışmayı teşvik etmek için kurulan bir okul yeniden tasarlanmaktadır. Üç ana dil ilköğretim okulunu (Malayca, Çince ve Tamilce) aynı bileşikte barındıracak ve ortak fiziksel olanakları paylaşacak ve ortak okul etkinlikleri düzenleyecektir.

³⁸⁷ Department of Statistics Malaysia, “Population Distribution and Basic Demographic Characteristic Report 2010”, *Department of Statistics Malaysia Official Portal*, 2015, (<https://www.dosm.gov.my>), (08.06.2021).

³⁸⁸ Denker, a.g.m., s. 14.

otoritesi altında herhangi bir makama veya istihdama atanmada, sadece din, ırk, iniş veya doğum yeri konusunda vatandaşlara karşı ayrımcılık yapılmayacaktır...”³⁸⁹ hükmü yer almaktadır.

Malezya hükümeti, Malezyalı vatandaşların müslümanlar, Budistler, Hindular ve Hristiyanlar da dahil olmak üzere büyük dini festivallerini anmak için resmi resmi tatiller uygulamaktadır. Müslümanlar dini bayram günlerini Ramazan ve Kurban Bayramları olarak ifade eder ve dini bayramları müslüman ay takvimlerine göre belirlenmektedir. Budistlerin dini festivallerine her yıl mayıs ayında ilk günü gerçekleşen *Wesak* günü denmektedir. Hinduların dini festivalleri her yıl şubat ayının ilk gününe denk gelen *Thaipusam* ve her yıl kasım ayının sekizinci gününe denk gelen *Deepavali*'dir. Hristiyanların dini bayramları, her yıl 25 Aralık'taki Noel'dir. Çin yeni yılı için iki resmi resmi tatil vardır. 2021 için Çin yeni yılı, Malezya'da Çinliler tarafından kutlanan 12 ve 13 Şubat'taydı. Yukarıda zikredilen başlıca dini festival kutlamaları Malezyalıların tarafından ziyaretler ve şükran günleri ile kutlanmaktadır. Malezya Hükümeti, müslümanların ve gayrimüslimlerin Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve diğer bakanlar ve milletvekilleri ile devlet düzeyindeki başbakanların sahip olduğu açık evlere davet edildiği, açık evlerde bu dini bayramları kutlamaktadır. Açık evlerde (kapısı herkese açık davet) misafirler için yiyecek ve içecekler sunulmaktadır. Malezya Hükümeti, müslümanların dini amaçlarının yanı sıra gayrimüslim dini amaçlar için de mali yardımları genişlemiştir. Hükümet, Müslümanlar için bazı camiler, Hindular ve Budistler için bazı tapınaklar ve Hristiyanlar için bazı kiliseler inşa edilmesine finansal yardım oluşturmaktadır.³⁹⁰

Malezya'da dini hoşgörü ve uyumun varlığını sürdürülmesini sağlayan birincil faktör, müslümanların, Budistlerin, Hristiyanların ve Hinduların büyük çoğunluğunun kendi dini toplulukları içinde ve dışında dini hoşgörü ve uyum üzerine kendi dini öğretilerini kabul etmiş ve uygulamış olmalarıdır. Malezya Federal Anayasası dini özgürlüklerini ve haklarını güvence altına aldığı için kendi dini öğretilerini koruyup ve uygulayabilmektedir; Malezya'da uygulanan ikili hukuk sistemi, gayrimüslimleri şer'i hukuka ve mahkemelerine tabi olmaya zorlamaz ve hükümet müslümanların, Hinduların, Hristiyanların ve Budistlerin dini kutlamaları, “*İslam Hadhari*”, “*I*

³⁸⁹ Abubakar, a.g.m., s. 92–93.

³⁹⁰ a.yer.

Malezya” ve “*Rahmatan Lil ‘Alamin (RLA)*” anlayış için resmi tatiller yoluyla dini hoşgörü ve uyumu teşvik etmektedir.³⁹¹ Malezya Hükümeti müslümanları, Budistleri, Hristiyanları ve Hinduları dini hoşgörü ve uyumu tercih etmeye ve desteklemeye çağırmaktadır. Çünkü hepsi tüm Malezyalıların huzuruna yöneliktir ve etnik kökenleri veya dini bağlantıları ne olursa olsun tüm Malezyalılara barış, istikrar ve refah getirmeyi amaçlamaktadır. Malezya’nın herhangi bir yerinde, müslümanlar ve gayrimüslimler dini inançlarını barış ve uyum içinde uygulamakta özgürdürler.

C. Diller ve Eğitimleri

Malezya, çok ırklı ve çok kültürlü bir ülkedir. Batı Malezya’dakilerin konuştuğu başlıca diller, ulusal bir dil olarak Malaycadır ve bunu İngilizce, Mandarin ve Tamilce gibi diğer diller takip etmektedir. Sarawak toplumunda, Malayca en çok konuşulan lehçedir ancak Malayca ve İngilizce genellikle Sabah’takiler (genellikle daha yüksek sosyal ve ekonomik sınıf) tarafından kullanılmaktadır.³⁹² Malezyalıların büyük çoğunluğu iki dillidir (en az iki dil konuşabilmektir). Ulusal dil Malayca olmasına rağmen İngilizce özellikle elit kesim arasında yaygın olarak konuşulmaktadır. Malezya’da ziyaretçiler, eski neslin genç nesilden daha akıcı bir şekilde İngilizce konuştuğunu fark edecektir. Bunun nedeni, bir eğitim aracı olarak İngilizcenin 1970’te aşamalı olarak kaldırılmış olmasıdır.³⁹³ Bunun yanı sıra, Malezya’daki Çin toplumunun dili önemli bir faktördür. Birbirleriyle iletişim kurmak için *Kantonca, Hokkien, Teochiew, Hailam ve Hakka* gibi birçok lehçe günlük iletişim için kullanılır ve sadece farklı dil gruplarının eğitilmiş insanları (Çince) Mandarin ortamı aracılığıyla birbirleriyle kolayca iletişim kurmaktadır. Bu arada, Hintliler, Hint dilinin çeşitli lehçelerini konuşmaktadırlar. Malezya’daki Hintlilerin büyük çoğunluğu *Tamiller, Malayalis ve Telugus*’tır.³⁹⁴

Herhangi bir toplumda eğitim sistemi toplumsal ihtiyaçlarla yakından ilgilidir ve bu nedenle işlevlerini etkileyen siyasi, ekonomik, kültürel ve ideolojik faktörleri göz ardı edemez. Diğer taraftan, eğitim sistemleri onlara amaç ve anlam veren ve işlevlerini, sınırlamalarını ve çatışmalarını tanımlayan ortamlara sahiptir. Malezya’da,

³⁹¹ a.yer.

³⁹² Samsudin Suhaili, Sathish Rao A/I Apalanaidu, Norliza Jamaluddin, “Multiculturalism in Higher Education: Idealism, Challenges and Opportunities in Malaysian Region Context”, *Journal of Critical Reviews*, C. 7, S. 8 (2020), s. 989–93.

³⁹³ U.S. Defense Intelligence Community, s. 65–68.

³⁹⁴ Denker, a.g.m., s. 7–9.

bağımsızlıktan bu yana ulusal hedeflerden biri birlik olmuştur. Bundan sonra, yürürlüğe giren tüm eğitim politikalarının, birliğin kapsamlı hedefleri olduğu belirtilmiştir.³⁹⁵ Malezya 40 yıl önce bağımsızlığını kazanmış olsa da İngiliz sömürgeciliği halkın zihninde hala canlıdır. Malezyalılar, İngiliz hükümet sistemi altında “böl ve yönet” kavramına dayanan üç gruba ayrılmıştır: Malay, Çin ve Hint. Sömürgeci göç, eğitim, ekonomi, yönetim, toprak, dil ve kültür konsepti modern dünya üzerinde etkili olmaya devam etmektedir. Açık göç konsepti ülkenin nüfus kompozisyonunu değiştirmektedir. Ekonomik konseptler, etnik gruplar için ayrı bir ekonomik düzenin yanı sıra ekonomik faaliyetlerin bir sonucu olarak yaşam alanlarının yabancılaşmasıyla da sonuçlanmıştır. İngiliz sömürge yönetimi, çok ırklı bir toplumu bütünleştirmenin bir aracı olarak eğitime öncelik vermemiştir.³⁹⁶ Öte yandan, kendi çıkarları için İngilizce’yi belirli bir grup için bir statü sembolüne yükseltmişlerdir. Ayrıca Malayca eğitimi de üstlenilmiştir. Bu toplulukların her birinin çocukları için ayrı okullar bile açılmıştır.³⁹⁷

Malezya ise ideolojik, siyasi, ekonomik ve sosyal bölünmelerin yanı sıra eğitim sistemini iyileştirme çabaları arasında köprü olmak için birçok somut adım atmıştır. Eğitim sisteminde 1956 tarihli *Razak* Raporu ve sonraki milli eğitim politikalarına zemin hazırlayan *Rahman Talib* Raporu gibi bazı eğitim reformları yapılmıştır. Ulusal dil politikasına göre Malayca, devlet okullarındaki ulusal dil eğitim arz eder. Merkezi müfredat ve sınav sisteminin takip edilmesinin yanı sıra sivil çalışmalar sürdürülmektedir. Bunlar entegrasyon, hoşgörü ve ulusal kimlik duygusunu sağlamaya yönelik girişimlerdir.³⁹⁸ Bununla ilgili olarak Malezya’da siyasi değerleri öğretme hedefinin yanı sıra öneminden dolayı tarih eğitimine önem verilmiştir.³⁹⁹ Tarih eğitimi, öğrencilerin daha karmaşık bir topluma girebilmeleri için bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmelerine yardımcı olabilmektedir. Başarılı olursa genç neslin ülkesine olan sevgi ve saygı ruhu geliştirilebilecektir.⁴⁰⁰ Tarih eğitimi, yol gösterici olarak toplum ve kültür

³⁹⁵ Abu Bakar Nordin, Norlidah Alias, Saedah Siraj, “National Integration in Multicultural School Setting in Malaysia.”, *The Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, C. 1, S. 1 (2013), s. 25–26.

³⁹⁶ Seman, a.g.m., s. 45.

³⁹⁷ Mohamed Fauzi Yaacob, “The Challenge of Religious Pluralism in Malaysia”, *Journal of Oriental Studies*, C. 21, S. 3 (2011), s. 171–73.

³⁹⁸ Nordin, Alias, Siraj, a.g.m., s. 25.

³⁹⁹ Mohamad Johdi Salleh, Baharom Mohamad, Abdul Said Ambotang, “The Significant of History Curriculum in the Development of Active Citizen : A Critical Analysis of the”, *International Journal of Scientific and Research Publications*, C. 3, S. 9 (2013), s. 5.

⁴⁰⁰ Mavis B. Mhlauli, “The Paradox of Teaching Citizenship Education in Botswana Primary Schools”, *European Journal of Educational Research*, C. 1, S. 2 (2012), s. 90–91.

hakkında bilgi paylaşımı ve aynı zamanda toplum içindeki çeşitliliğe saygı duyma fırsatı sunarak demokratikleşme hakkında bilgi edinmek ve Malezyalıların hak ve sorumlulukları arasındaki ilişkiyi görmelerini sağlamaktır.⁴⁰¹

Ayrıca olarak Malezya Hükümeti 1997’de vizyon okullarının kurulması, yeterli öğretim öğrenme olanaklarının sağlanması yoluyla ulusal okulların güçlendirilmesi, tarih ve müziğin okullarda zorunlu dersler olarak dahil edilmesi ve Malezya’nın diğer büyük etnik gruplarının gelenek ve göreneklerinin öğretiminin teşvik edilmesi gibi bir dizi reformu hayata geçirmiştir. 2006 yılında orta okulların %80’inin karma etnik grupları içeren sanat kulüpleri kurduğu, çoğu okulda *kompang*⁴⁰², *caklempong*⁴⁰³, koro, fanfar ve yaylı çalgılar gruplarında yer alan karma etnik grupların müzik kulüplerinin de kurulduğu bildirilmiştir. Diğer taraftan hükümet, etnik kökeni ne olursa olsun, tüm öğrencileri bir planlama çerçevesinde Çince ve Tamilce eğitim almaya, öğretme öğrenme sürecine aktif olarak katılmaya, ortak müfredat etkinliklerinde yeni tanıtılan kültürler arası sanat ve el sanatlarına aktif olarak katılmaya ve teneffüs ve müfredat dışı etkinlikler sırasında karışmaya teşvik etmektedir.⁴⁰⁴ Ülkede tarihsel olarak entegrasyon çabaları sınırlı olmuş ancak tüm bu yeni girişimlerin çok kültürlülük çerçevesinde entegrasyonu desteklemesi umulmaktadır. Böylece, Malezya’nın dini, kültürel ve etnik çeşitliliği hoşgörü neticesinde birbirine uyum, birbirini kabul etme ve nihayetinde Malezya ruhunun ayrılmaz bir parçası olarak bu çeşitliliğin kabulüne kadar ilerlemiştir.⁴⁰⁵

D. Kültürler ve Kutsalları

Malezya, birçok farklı etnik köken, dil ve din içeren birbirinden farklı kültürlere sahip bir ülkedir. Her etnik kökenden gelen insan genellikle atalarının kültürel geleneklerini korumuştur. Bu yüzden, Malezya toplumu zengin bir yaşam tarzı, inanç ve değer

⁴⁰¹ Seman, a.g.m., s. 47.

⁴⁰² *Kompang*, keçi derisinden yapılmış dairesel bir zara sahip malay geleneksel bir müzik aletidir. Membranof olarak sınıflandırılır. Aswati Ismail vd., “Analysis of the Sound of the Kompang for Computer Music Synthesis”, *4th Student Conference on Research and Development*, Universiti Teknologi Mara (UiTM) Student Branch, 2006, s. 95–98.

⁴⁰³ Caklempong, Negeri Sembilan’da tanınmış geleneksel sahne sanatlarından biridir. Caklempong’un geleneksel müziği Minangkabau, Batı Sumatera’dan gelmektedir. Caklempong küçük bir “gong” veya “bonang” kümesidir ve her birinin kendine özgü bir tonu vardır. Centre For Arts & Cultural Sustainable Development, “CiTRA IIUM Andeka Caklempong”, *International Islamic University Malaysia*, y.y., (<https://www.iium.edu.my/centre/CiTRA/iium-andeka-caklempong>), (18.06.2021).

⁴⁰⁴ Nordin, Alias, Siraj, a.g.m., s. 27.

⁴⁰⁵ Suhaili, A/I Apalanaidu, Jamaluddin, a.g.m., s. 991–92.

çeşitliliğine ev sahipliği yapmaktadır.⁴⁰⁶ Malezya ulusal kültürü, Malayların yerli halk kültürüne dayanmaktadır. İslam'ın öğretileri, aile üyeleri, komşular ve toplum arasında nezaketin, sadeliğin, güzelliğin ve uyumun önemini vurgulayan kültürün temelini oluşturmaktadır. Farklı ırklardan insanlar için hoşgörü de bir ilkedir. Diğer tüm dinlerin kültürel ifadelerine her zaman saygı duymaktadırlar.⁴⁰⁷ Tarihsel olarak Malay, Çin ve Hint toplulukları genellikle bir arada yer alıp kurumsal ve kültürel olarak ayrı kalmıştır. Malaylar köylerinde yaşamış ve burada tarım, balıkçılık, el sanatları ve çeşitli da faaliyetler uğraşmışlardır. Kasabalarda ve şehir merkezlerinde bulunan Malaylar da mevcuttur. Ancak sayıları pek önem arz etmey kentteki Malayların çoğunluğu kamu sektöründe çalışmaktadır. Malay köylerinde Malay köylüleri ile kasabalardaki pazarlar arasında aracı olarak hareket eden Çin kökenliler vardır. Bununla birlikte, Çinlilerin çoğunluğu kasabalarda, ticaretle uğraşan veya teneke madenlerin yakınında yaşamaktadır. Malezya'da Çin köyleri de vardır. Hintlilerin çoğunluğu kauçuk meskenlerle yaşamakta olup bazıları kasabalara yerleşmiş ve hizmet sektörü ve ticaretle uğraşmaktadırlar.

Malezyalılar, böyle çok kültürlü bir toplumun üyeleri olarak genellikle her kökenden insanla saygılı temelli etkileşime girme konusunda çok vicdanlıdırlar. Malezya toplumuna neyin uygun ve uygunsuz davranış olduğuna dair kamuoyu algılarını şekillendiren kültürel normlar ve tabular vardır.⁴⁰⁸ Buna ek olarak Malaylar genellikle nazik ve kibar olarak tanımlanır, alçakgönüllülük göstermenin yanı sıra “*sopan santun*” (sosyal zarafet) olarak da bilinen iyi karakter ve davranış sunmak için konuşurken veya fiillerinde dikkatli davranmaktadırlar. Bu olumlu özellikleri, Sanskritçe “*buddhi*” kelimesinden türemiş, bilgelik, anlayış veya akıl anlamına gelen “*budi*” ile ilgilidir.⁴⁰⁹ Nitekim bu kavram kibarlık ve saygının insan etkileşimi için gerekli olduğunu ifade eder. Kelimenin doğrudan İngilizce karşılığı yoktur ancak genellikle kişinin bilgeliği,

⁴⁰⁶ Nina Evason, “*Malaysian Culture*”, *Cultural Atlas*, 2016, (<https://culturalatlas.sbs.com.au/malaysian-culture/malaysian-culture-references#malaysian-culture-references>), (18.06.2021).

⁴⁰⁷ Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 158.

⁴⁰⁸ Evason, “*Malaysian Culture*” y.y., (<https://culturalatlas.sbs.com.au/malaysian-culture/malaysian-culture-references#malaysian-culture-references>), (20.06.2021).

⁴⁰⁹ Juaina Ahmad Fadzil, Sanghamitra Dalal, “The Significance of the Concept of Budi in the Malay Worldview: An Analysis of the Malaysian Animated Film Putih”, *The Asian Conference on Media, Communication & Film*, Tokyo: IAFOR Research Centre & The International Academic Forum, 2018, s. 7-8.

erdem, görgü kuralları ve ahlakı gibi nitelikleri tanımlamak için kullanılır. Sonuç olarak Malezya kibarlığının ve görgü kurallarının etik olarak onu çıktısı görülebilmektedir. “*Budi*” geleneksel bir Malay kavramı olmakla birlikte, Malezya’nın daha geniş sosyal kültürünü etkilemiş ve her kökenden insanın davranışlarına yansımıştır. “*Budi*” kavramına göre, zarif, kibar, dostane ve sakin olmak gerekmektedir. Gerçekten de Malezyalılar nazik, çekingen ve müstesna bir halktır. Kıyafetlerinde, vücut dillerinde ve tavırlarında hep mütevazıdırlar ve günlük yaşamda büyük bir sabırları vardır.⁴¹⁰ Malay erkekleri törenlerde “*baju melayu*” (gevşek gömlek) ve bir çift uzun pantolon giyerler. Kadınlar tipik olarak gevşek oturan bir bluz ve etekten oluşan “*baju kurung*” veya bedene oturan bir bluz ve etekten oluşan “*baju kebaya*” giyerler. Çinliler çok rahat giyinirler. Batı tarzı giyim tercihinin popülaritesi artmaktadır. Bununla birlikte, az sayıda muhafazakar Çinli kadın, “*samfoo*” ceket ve pantolon kombinasyonunu giymeye devam etmektedir. Malezya’daki Hintliler geleneksel olarak giyinmeye devam etmektedir. Vücudu saran altı metre uzunluğunda bir kumaş parçası olan “*sari*”, kadınlar arasında popülerdir.⁴¹¹

Malezya kültüründe, uygunsuz bir şey yapmak bir bireye “*malu*” (utanç ve utangaçlık) verir. Bu utanç duyguları, bir birey saygınlığını yitirğinde yaygın olarak hissedilmektedir.⁴¹² Malayca konuşulan toplumlarda “*malu*” (utanç) çok çeşitli kişisel ve sosyal alanda etkileri olan bir kavramdır.⁴¹³ Malaylar, Çinliler ve Hintliler hem kamusal hem de özel olarak utançtan kaçınmak için çaba gösterir. Haysiyet, iyi bir nam, iyi bir karakter ve kişinin akranları tarafından saygıyla tutulması gibi nitelikleri belirleyen kişisel bir konseptir. Haysiyet, verilip kaybedilebilen, alınabilen veya kazanılabilen bir mal olarak kabul edilmektedir. Bu haysiyet anlayışı aileye, okula, şirkete ve hatta ulusun kendisine de uzanmaktadır. Haysiyeti koruma arzusu uğruna Malezyalılar uyumlu ilişkiler göstermek için çabalamaktadır.⁴¹⁴ Haysiyet, bir kişinin itibarını, etkisini, saygınlığını ve onurunu gösteren çoğu Asya kültüründe var olan kalite göster. İnsanlara iltifat ederek, onlara saygı göstererek veya özgüvenlerini artırmak için

⁴¹⁰ Evason, a.g.m., s. 1–2.

⁴¹¹ U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m., s. 77.

⁴¹² Evason, “Malaysian Culture” a.g.m., s. 1–2.

⁴¹³ Elizabeth Fuller Collins, Ernaldi Bahar, “To Know Shame: Malu and Its Uses in Malay Societies”, *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, C. 14, S. 1 (2000), s. 35–59.

⁴¹⁴ Commisceo Global Consulting Ltd., “*Language, Culture, Customs and Etiquette*”, *Language, Culture, Customs and Etiquette*, 2020, (<https://www.commisceo-global.com/resources/country-guides/malaysia-guide>), (22.06.2021).

bir şeyler yaparak, onlarla iletişimde bulunmaktadır. Bu nedenle, Malezya'daki bireyler genellikle şahsiyetlerin ve akranları karşısında saygınlıklarını korumak için bilinçli ve itidalli davranmaktadırlar. Bu muhafazakar bir davranış normudur. Çünkü insanlar öne çıkarak veya uygunsuz bir şey yaparak itibar kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmak istemezler.⁴¹⁵ Ayrıca, kamusal alanda uyulması gereken belirli jestler ve davranışlar vardır. Örneğin orta parmak jest için kullanılmaz. Saygı göstermek için hediyeler iki elle verilir, alınır ve nesnelere genellikle sol elle geçirilmez. Nesnelere de ayaklarla hareket ettirilmez. Bir kişinin ayağının tabanı asla başka bir kişinin yönüne işaret etmemelidir. Esnerken veya kürdan kullanırken ağız kapatılır.⁴¹⁶

Malezya'da selamlaşmalar çok önemlidir ve o andan itibaren bir bireye göstereceğiniz saygıyı gösterdiği düşünülmektedir.⁴¹⁷ Sosyal bağlamda selamlaşmak, görüştüğünüz kişinin etnik kökenine bağlı olacaktır. Genel olarak Malayların çoğu batı âdetlerinin farkındadır, bu nedenle tokalaşma normaldir. Yine de küçük farklılıklar olabilir ve akılda tutulması gereken birkaç şey vardır; Mesela, Malay kadınlar erkeklerle tokalaşmayabilir. Kadınlar elbette kadınlarla el sıkışabilir. Erkekler de kadınlarla tokalaşmayabilir ve bunun yerine ellerini kalplerine koyarken eğilebilirler. Erkekler birbirlerini tokalaşarak karşılarlar. Yaşlı bir kişiyi selamlarken hafif bir yay veya başını sallama hareketi yaygındır. Kadınlar ve yaşlılar nadiren el sıkışırlar ancak sözlü selam verebilirler. Ortak bir selamlama "*Selamat pagi*" (Günaydın). Sıradan bir selamlama "*Hai*" (Merhaba)⁴¹⁸ ya da müslüman iseler birbirlerini "*Assalamualaikum*" ve "*Walaikumussalam*" (Selam) ile selamlayacaklardır. Uyumlu ilişkilerin sürdürülmesi ihtiyacının bir uzantısı olarak Malezyalılar sözel olmayan iletişime (yüz ifadeleri, ses tonu, vücut dili vb.) güvenmektedir. Böyle bir iletişim tarzı ince ve dolaylıdır. Malaylar doğrudan bir açıklama yapmak yerine bir noktaya işaret edebilir çünkü bu diğer kişinin itibarını kaybetmesine neden olabilmektedir. "Hayır" demek yerine, "Deneyeceğim." veya "Ne yapabileceğime bir bakayım." diyebilmektedirler. Bu, isteği yapan kişinin ve geri çeviren kişinin yüzünü kurtarmasını ve ilişkisinde uyumu korumasını sağlamaktadır.⁴¹⁹ Malezya'daki yabancılara dokunmak da genellikle uygunsuzdur. Sırt

⁴¹⁵ Evason, "Malaysian Culture" a.g.m., s. 1-2.

⁴¹⁶ U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m. s. 78-83.

⁴¹⁷ Evason, "Malaysian Culture", a.g.m., s. 1-2.

⁴¹⁸ U.S. Defense Intelligence Community, a.g.m., s. 88-89.

⁴¹⁹ Andaya, Leonard Y. Andaya, a.g.m., s. 274.

çırpmaktan veya kolunuzu insanların omuzlarına dolamaktan kaçınılması gerekir. Tesadüfi dokunmaya (örneğin kalabalıkta) izin verilmektedir. Ayrıca, ağırlıklı olarak müslüman bir nüfus olan Malezya toplumu genellikle cinsiyetlerin ayrılmasına saygı duymaktadır. Bu nedenle, toplum içinde karşı cinsten birine sevgiyle dokunmak özellikle garip ve uygunsuz olarak görülmektedir.⁴²⁰

Malezya çok ırklı ve çok etnik kökene sahip bir ülke olarak bilinmektedir. Ancak İslam'ı devlet dini olarak belirleyen erk, Malezya kültüründe ve toplumunda İslami değerlerin uygulanma biçiminde etkili olmuştur. Malezyalılar, genel olarak olağanüstü samimi ve iyimser insanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İlişkilere ve insanlara olan kolektif kültürel vurguları nedeniyle, hadisler karşısında genelde son derece düşüncelidirler. Bugün Malezya'daki ortak toplumsal tutum; demokrasi, örgün eğitimin, tüm ırklar için fırsat eşitliği ve diğer dinlere hoşgörü arayışına dayanmaktadır. Ülke, insanlığın doğasında var olan iyiliğe olan güçlü bir kültürel inançla birbirine bağlıdır.

III. MALEZYA'DA ÇOĞULCU TOPLUMUN ETKİLEŞİMİ

Malezya'nın nüfusu çok ırklı ve etnik çeşitliliğe sahiptir. Esasen, bu ülkenin yerli halkı Malaylar, *Semelai* ve *Jah Hut*'ın yanı sıra Sabah ve Sarawak'taki *Kadazan*, *Murut* ve *Iban* da dahil olmak üzere yarımadaadaki *Bumiputera* topluluğudur. Bunun dışında Endonezyalı, Çinli ve Hintli gibi diğer ırklar Malezya'da yer alır. Malezya, bu ırkların etkileşimi ve asimilasyonu sonucunda çoğulcu bir topluma sahiptir.⁴²¹ Malezya'nın çoğulcu toplumu, Malay, Çin ve Hint olmak üzere üç büyük ırka dayanan ırk çeşitliliğine dayanmaktadır. Malezya toplumunun çeşitliliğini incelense ülkenin 70'ten fazla farklı etnik gruba ev sahipliği yaptığı görülecektir. Bu toplam, alt etnik grupları, dil gruplarını ve lehçeleri temsil edenler de dahil olmak üzere 200 grubu aşabilmektedir.⁴²² Malezyalılar on yıllardır çoğulcu bir toplumda bir arada yaşamaktadır. Birkaç topluluğun aynı toplum biriminde bir arada bulunması ancak ayrı yaşamlarını sürdürmesi söz konusudur. Her toplum dini inançlar, kültür, dil, fikirler ve yaşam biçimi açısından farklıdır.⁴²³

⁴²⁰ Evason, "Malaysian Culture" a.g.m., s. 1-2.

⁴²¹ Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 158-60.

⁴²² Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 158-60.

⁴²³ Mohd Hedzir, Yahya, a.g.m., s. 251-53.

Bağımsızlıktan önce de Malezya çoğulcu bir topluma sahiptir. Bu toplum yapısı Malay dünyasında yabancı tüccarların ve misyonerlerin varlığı ile şekillenmiştir. Bu toplulukların çoğulluğu, yabancı işçileri getirmek için *Kangani*⁴²⁴ ve *Kangchu*⁴²⁵ sistemlerini kullanan Malaya'daki İngiliz sömürge politikası uygulaması ile olmuştur.⁴²⁶ Malezya'nın çoğul toplumunun uzun bir geçmişi vardır. Bu hızlı veya basit olmamıştır. Malezya'nın toplum yapısının bugünkü haline getirmek yüzlerce yıl sürmüştür. Malezya'da çoğulcu bir toplumun gelmesi, İngilizlerin; Çin ve Hindistan'dan⁴²⁷ yabancı işçileri, kapitalist Batı'daki ekonomik faaliyet için bir katalizör olarak getirmesi ve Malay Takımadaları'ndan insanların Malaya'daki yaşam standartlarını iyileştirmek için bir hareket olarak Endonezya'ya göç etmesiyle başlamıştır.⁴²⁸ Bu, diğer ırkların önemsiz olduğu anlamına gelmez ancak üç kabile Malezya nüfus kompozisyonunu etkileyen büyük bir nüfusa sahiptir. Snodgrass'a göre Malayların, 1957'de bağımsızlığını kazanan Malezya'da göçmen akını nedeniyle birkaç yıl azaldığı belirli dönemler vardır.⁴²⁹

Kling (1985), bugün Malezya'da çoğul bir toplumu “*yerli kültüre dayanan ulusal tabanlı bir ortamda etnik ve kültürel grupların çeşitliliği*” olarak tanımlamaktadır. Şimdiye kadar, Malezya toplumu, her ırk ve etnik grubun bir arada olduğu gibi çoğul bir toplumun özelliklerini korumuştur. Bununla birlikte, her etnik grubun kimliği korunur ve nesiller boyunca aktarılan geleneksel uygulamalar hala uygulanmaktadır.⁴³⁰ Abdullah ve Pedersen'e (2003) göre böyle çoğul bir toplumun durumu şöyle görülmelidir: “... *Malezya'nın çok kültürlülük markası yıllar içinde bütünleştirici bir modele dayandığı için olumlu bir kaynak olarak görülüyor ve bir zorluk ya da engel*

⁴²⁴ Güneydoğu Asya'nın bazı bölgelerinde İngiliz sömürge yönetimi altında, *Kangani* sistemi bir işçi alımı ve örgütlenme sistemi idi. *Kangani* sistemi altında, işe alım ve yönetim, doğrudan Hintli göçmenleri işe alan *kangani* (Tamil kelimesinden) olarak bilinen kişilere devredilmiştir.

⁴²⁵ *Kangchu* sistemi, 19. yüzyılda Johor'daki Çinli tarım yerleşimcileri tarafından geliştirilen sosyoekonomik bir organizasyon ve yönetim sistemi idi. “*Kangchu*” terimi, 19. yüzyılda Çinli göçmenlerin Johor eyaleti ve çevresine yerleşmesi ve kedi pençesi ve biber tarlaları kurmasıyla popüler hale gelmiştir.

⁴²⁶ Samsudin Suhaili, Norliza Jamaluddin, “Çoğul Toplum ve Çok Kültürlü Eğitim: Devlet Üniversitelerindeki Akademisyenlerin Yansımaları ve Deneyimler”, 1., Bangi, 2011.

⁴²⁷ Just Faaland, Jack Parkinson, Rais Saniman, *Growth and Ethnic Inequality*, 1. b., Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors, 2003, s. 44.

⁴²⁸ Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 158–60.

⁴²⁹ Donald R. Snodgrass, *Inequality and Economic Development in Malaysia*, 1. b., Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1980, s. 26.

⁴³⁰ Zainal Kling, *Sociocultural System Diversity: Structure and Antstructure in Cultural Development in Malaysia*, 1. b., Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1985, s. 7.

değil, Malezya çok kültürlülük modeli, farklı kültürel ve etnik kökenden insanların barış ve uyum içinde yaşayabileceğini göstermiştir. Dinleri, dilleri, giyinme kodları, âdetleri, davranış kalıpları, mimari tarzları ve diğer tüm dış tezahürleri açısından farklılıklar, uyumu, birliği ve anlayışı korumak adına tolere edilir”.⁴³¹ Başka bir deyişle, Malezya toplumunda uzun süredir var olan ve bugün de varlığını sürdüren çoğulculuk, daha fazla ilerleme ve refah için alan ve fırsat olarak kabul edilmelidir.⁴³² Nitekim bu çeşitlilik, Malezya çeşitlilikle karakterize oluşmaya başlayan bir devlet olmasına rağmen dayanışma, iş birliği ve karşılıklı anlayış ilkelerine bağlı kalan tüm insanların mücadelesi sonucunda Malaya'nın kurtuluşu ve Malezya'nın oluşmasıyla sonuçlanmıştır.⁴³³

Çoğulcu bir ortamda yaşamak uyum ve denge duygusunu beslemektedir. Ayrıca, çoğulcu bir toplumun barış ve huzuru siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarı teşvik edebilmektedir.⁴³⁴ Bunun nedeni, toplumun günlük yaşamda çeşitliliği kabul etmenin değerini öğrenebilmesi ve daha mensup oldukları ırklar adına bağnazlık ve aşırılıktan kaçınabilmesidir. Aksi durumda bir ulusun, etnik kökenin, kabilenin ve dindarların kimliğinin bölücü bir parçası haline gelmektedir. Bu nedenle, var olan her kültürü yönetmek Malezya'nın uyumunun sağlanmasında aşılması gereken bir zorluktur.⁴³⁵ Bir toplum, kültürel çeşitlilik içinde var olduğunda ve diğer toplumlarla etkileşime girdiğinde, yanlış iletişimin, müslümanlar ve gayrimüslimler meselesi de dahil olmak üzere çeşitli toplulukları ilgilendiren konuların bir takım sorunlarına ortaya çıkması kaçınılmazdır.⁴³⁶ Bununla birlikte, etkili çatışma yönetimi, daha iyi bir yaşam elde etmek için fikir ve eylemlerin harekete geçirilmesine olumlu yönde etki edebilmektedir. Bu, düşmanlık, nefret, olumsuz klişeler, kavgalar ve şiddet gibi olumsuzlukların etkilerini dolaylı olarak önleyebilmektedir. Malezya'daki çok toplumlu ilişkiler deneyimi, etnik ve dini unsurların toplumlar arasındaki çatışmaları tetikleyen temel etkileri olmadığını göstermektedir. Öte yandan, sosyoekonomik dengesizliklerin faktörleri ve hükümetin konuyu ele almada kapsamlı bir politika sunmadaki zayıflığı,

⁴³¹ Asma Abdullah, Paul B. Pedersen, *Understanding Multicultural Malaysia: Delights, Puzzles & Irritations*, XIII. Petaling Jaya: New York : Pearson Prentice Hall, 2003, s. 18.

⁴³² Suhaili, Jamaluddin, a.g.m., s. 14.

⁴³³ Azlan Selamat, Mohamad Iszuan Safarudin, “Evaluation of Factors of Ethnic Unity in Malaysia as Obstacles to National Unity”, *Jurnal Kinabalu*, C. 19 (2013), s. 88.

⁴³⁴ Mohd Hedzir, Yahya, a.g.m., s. 255–57.

⁴³⁵ Rosele vd., a.g.m., s. 87.

⁴³⁶ Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 156–57.

bazı tarafların toplumda çatışma ve gerginliği kışkırtmak için etnik ve dini unsurları manipüle etmesine neden olabilmektedir.⁴³⁷

Mansor'a (2005) göre, Malezya'da ırklar arası gerginliğe katkıda bulunan faktörler üç aşamayla sınıflandırılabilir: vatandaşlık, sosyal sözleşme ve dil konularıyla karakterize edilen unsurlar birinci aşamadır (1950-1970); yeni ekonomi politikasının uygulanmasına kadar sosyoekonomik dengesizliklerle karakterize edilen durum ikinci aşamadır (1970-1990); ve dini sömürü ile karakterize edilen durum üçüncü aşamadır (1990-milenyum).⁴³⁸ Birinci aşama Malezya siyasetiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu, etnik kökene veya ırka, dine veya ideolojiye dayalı birden fazla siyasi parti kurulduğunda belirleşmiştir. Tek başına kötü bir şey olmak zorunda değildir ancak yerleşik partiler ırk ve ideolojiyi daha ulusal bir politikaya göre önceliklendirdiğinde anlaşmazlıkların birincil kaynağı haline gelmektedir.⁴³⁹ Ayrıca dil hususunda, İngilizce öğretim dili olarak kullanıldığında eğitim sektöründe açık bir bölünme vardır. Bu, henüz çözülmemiş bir çekişme ve polemik noktasına dönüşmüştür.⁴⁴⁰

Dini meselelerin istismar edildiği 3. aşama (1990-milenyum), toplumlar arası uyum üzerinde zararlı bir etkiye sahiptir.⁴⁴¹ Çoğul bir toplum ırksal ve dini uyumun sağlanmasında zorluklar ortaya çıkarmıştır. Nazri'ye (2012) göre, ırksal ve dini faktörlerin istismar edilmesi hafife alınmamalıdır. Çünkü bu durum Malezya'nın çok ırklı ve çok dinli topluluğu içindeki gerginliği tırmandıracak, istenmeyen sonuçları tetikleme riski taşıyan bir saatli bomba gibidir.⁴⁴² Bu iki faktör, duyarlılık ve çatışma alevlerini körüklemek isteyen belirli taraflarca sıklıkla en etkili kışkırtıcı sermaye olarak görülmektedir.⁴⁴³ UPR sürecinde Malezyalı hükümet dışı koalisyondan (COMANGO)⁴⁴⁴ gelen taleplerin yanı sıra Hristiyanların Allah terimini kullanması

⁴³⁷ Khairul Azhar Meerangi, "Wasatiyyah Approach in The Social Interaction of New Brothers in Malaysia", *Memperkasakan Potensi Muallaf Era Kontemporeri*, S. November (2019), s. 20.

⁴³⁸ Mohd Noor Mansor, *Integrasi Etnik di Institut Pengajian Tinggi Awam*, Kuala Lumpur: Monograf Penyelidikan Pendidikan Tinggi, 2005, s. 189–205.

⁴³⁹ Selamat, Safarudin, a.g.m., s. 90–91.

⁴⁴⁰ Suhaili, Jamaluddin, a.g.m., s. 16.

⁴⁴¹ Mansor, a.g.m, s. 190.

⁴⁴² Nazri Muslim, "The Implications of the Provisions for Islam and the Malays in the Federal Constitution on Ethnic Relations in Malaysia", *Kemanusiaan*, C. 19, S. 2 (2012), s. 45.

⁴⁴³ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 33–38.

⁴⁴⁴ COMANGO veya UPR Sürecinde Malezyalı NGO'lar Koalisyonu (COMANGO), 2008 yılında Birleşmiş Milletler'in Küresel Periyodik Değerlendirmesi'ne katılmak üzere liberal bir sivil toplum kuruluşu tarafından kurulmaktadır.

konusu da dahil olmak üzere müslüman ve gayrimüslim topluluklarla ilgili endişeler dile getirilmiştir. Bu sorun, 2009-2013 yılları arasında yapılan 12'nci ve 13'üncü genel seçimlerde ("*Pilihan Raya Umum-PRU*") zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde gayrimüslim toplum ve liberalizm için mücadele edenler daha fazla ses getirmiş ve insan hakları için mücadele kisvesi altında haklarını talep etmişlerdir.⁴⁴⁵

Malezya'nın çoğul toplumunun gerçekliğine sadece benzersizlik ve çeşitlilik açısından bakılamaz. Çünkü böyle çoğul bir toplumun kurulmasına ilişkin tarihsel süreç bazı önemli çatışmalar ve ayrışmalarla sonuçlanmaktadır. Malezya'nın çoğul toplumunun yaşamında hala çok sayıda ırksal ve dini sorun ortaya çıkmaktadır. Mohd Anuar (2018) ayrıca Malezya'nın çoğul toplumunun etkileşimi ile ilgili çeşitli konuları da tartışmaktadır. Bu konular şunlardır⁴⁴⁶:

- i. İslam federasyonunun resmi dini olarak statüsü
- ii. Anayasadaki Malay haklarına meydan okunmuş
- iii. Monarşik kurumun konumunu sorgulanması
- iv. JAKİM⁴⁴⁷ gibi İslami kurumların işlevlerinin sorgulanması ve İslami ajansların yeniden yapılandırılması
- v. Malayca'nın ulusal dil olarak konumuna meydan okunması, Mandarin ve Tamil dilinde yayın yapılması
- vi. MARA Teknoloji Üniversitesinin (UiTM) tüm ırklara açık olmasını talep edilmem.

Yukarıda zikredilen konulara dayanarak Siti Khatijah ve Fadzli'ye (2017) göre, toplumda ne kadar çok duyarlılık gündeme gelirse ırk birliği konusu da o kadar gündeme getirilmektedir. Çalışma, din ve toplum etkileşimi arasında dolaylı bir bağlantı kurmuştur.⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ Alias, Ismail, Sa'ari, a.g.m., s. 157.

⁴⁴⁶ Mohd Anuar Ramli, "Sensitive Issues in a Pluralistic Society in Malaysia After the General Election (PRU14): Application of the Moderation Approach", *Serantau Islam dan Alam Melayu: Pendidikan, Kewangan, Kehartaan dan Isu Kontemporari*, ed. Mohd Yakub @ Zulkifli, Mohd Roslam, Khadher A., Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Islam, University Malaya, 2018, s. 10.

⁴⁴⁷ Malezya İslami Kalkınma Departmanı (Malayca: *Jabatan Kemajuan Islam Malaysia*) veya halk arasında JAKİM olarak bilinen Malezya'da yöneten bir federal hükümet kurumudur.

⁴⁴⁸ Rosele vd., a.g.m., s. 88.

14. Genel Seçim sonrasında olduğu gibi, gerginlikler artmaya başlamış ve bu da başta din ve ırkla ilgili hassas konuların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bunun üzerine toplumun çoğulculuğunu kapsayıcı bir şekilde uzlaştırmak için *Rahmeten Li'l-Âlemîn* konsepti ortaya konmuştur. İrk ve din hakkındaki kışkırtıcı açıklamalar, hükümeti ırk ve dine yönelik artan hakaret eğilimini dizginlemek için *Dini ve İrkçi Nefret Yasası*'nı (*Racial and Religious Hatred Act*) yürürlüğe koymaya sevk etmiştir. Hükümetin bir önceki muhalefet bloğuna geçmesiyle başlayan yeni Malezya dönemi, hükümete yeni zorluklar çıkarmıştır. Özellikle de çeşitli ırklar ve dinler arasındaki uyumu korumak konusunda. Bu da kasıtlı ve kapsamlı bir eylemi gerektirmektedir. Sonuç olarak, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* konsepti bu zorluğu giderebilecek bir mekanizma olarak tanıtılmaktadır. Bununla birlikte, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* anlayışı, İslam'ın kapsamlı yorumuna ve daha da önemlisi, Malezya'da uzun zamandır ulusal uyum ve refahın temel taşı olan federal anayasanın içeriğine uygun olarak uygulanmalıdır.⁴⁴⁹ Bu nedenle, bu fenomenin daha şiddetli hale gelmesini ele almak veya en azından önlemek için kapsamlı bir yaklaşım uygulanmalıdır. Dinlerarası diyalogun geliştirilmesi yoluyla, dinler arası ve ırksal anlayışı teşvik etmek gerektir.⁴⁵⁰

Bu çalışma, 2020 yılında Malezya'da uygulanan ve toplum arasında tartışmalara yol açan *Rahmeten Li'l-Âlemîn* konseptinin uygulanmasını değerlendirecektir. Nitekim, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, tefsirciler tarafından yorumlandığı şekliyle, federal anayasanın istekleriyle tutarlıdır. Ancak bu kavramın kavranışındaki kusurlar ve hatalar tespit edilmeni önem arz etmektedir. Bu nedenle, dini ırklar arasındaki uyumlu ilişkileri sürdürmek için, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının, sosyal sözleşmeye dayalı Malezya Federal Anayasası'nda yer alan tefsircilerin yorumuyla tutarlı olmasını sağlamak gerekmektedir. Sonuç olarak tüm taraflar İslam'ın anayasal konumunu, onun uygunluğunu sorgulamadan kabul etmelidir. İslam'ın anayasal konumunu sorgulayan herhangi bir eylem, dolaylı olarak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını da sorgulamaktadır.

⁴⁴⁹ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 48.

⁴⁵⁰ Rahimin Affandi vd., a.g.m., s. 103.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALEZYA'DA RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMİN KONSEPTİ VE ÇOĞULCU TOPLUMDAKİ YANSIMALARI

Rahmet son derece önemli bir kavramdır ve faydaları sadece insanlara değil, hayvanlara, bitkiler ve Allah'ın diğer tüm yarattıklarına kadar uzanır. Onu yaşam sistemine entegre etmek çok daha önemlidir. Ancak müslümanlar olarak bunun uygulanmayla bir İslamî daveti yapılabildiği bilinmelidir. Rahmet, sevgi ve endişe, İslam'ın Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından yayılan öğretilerinden üçüdür. En azından, kavramı sıkı sıkı tutulduğu noktaya gelmiş ve Allah'ın her müslüman için tayin ettiği gibi, günlük hayatımızın bir parçası olarak müslümanlar onun uygulanmasına kendilerini adanmıştır.⁴⁵¹ Merhamet, her zaman ihtiyaç duyulacak değerlerden biridir. Bu kavramın insanların zihninde inşa edilmesi ve yaygınlaştırılması önemli bir yaşam ilkesi olarak kabul edilmelidir. Çağdaş şiddet eylemlerinin, psikolojik sıkıntıların ve toplumsal sorunların çözümü için mümkün olan en iyi şekilde bu kavramın içerisinden yararlanılmalıdır.⁴⁵²

Gerçekten de, insanlar yaşamda saygı ve sevginin yokluğunda birbirlerine karşı daha saldırgan ve şiddetli hale gelmişlerdir. Yemek, barınmak ve hayatta kalmak için mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Ancak böyle bir yaşam kimseye merhamet getirmeyip yalnızca insan sefaletine ve ıstırapına katkıda bulunmaktadır. Bu, İslam'ın insanlığa öğrettiklerine aykırıdır, yani iyi olmaya ve birbirine saygı duymaya. İslam bize insanın iyi dostluklar kurmasını ve kardeşlik duygusunu korumasını hatırlatır. Bu, doğruluk, nezaket ve mutluluk yönünde birbirine sıkıntılı zamanlarda yardım etmeyi gerçekli kılmaktadır.⁴⁵³ Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de belirttiği gibi, “...İyilik ve takvâ hususunda yardımlaşın, günah ve haksızlık yolunda yardımlaşmayın. Allah'tan korkun çünkü Allah'ın cezası çetindir.”⁴⁵⁴ Gerçekten de, rahmetin bir yaşam biçimi olarak terfi ettiğini ve yayıldığını görmek büyüleyici olurdu.

⁴⁵¹ Khairul Azhar bin Idris, “Promoting Rahmah as a System of Life”, *IKIM*, 2019, (<https://www.ikim.gov.my/new-wp/index.php/2019/12/09/promoting-rahmah-as-a-system-of-life/>), (01.07.2021).

⁴⁵² Musa Çetin, a.g.m, s. 253.

⁴⁵³ Idris, a.g.m., s. 1–2.

⁴⁵⁴ Mâide, 5/2.

ABD'nin Chicago kentindeki İmam Nawawi Vakfından bir akademisyen olan Şeyh Dr. Umar Faruq Abdullah, 2012 Radyosunda cuma günü yayınlanan konu programında “İslam'ın merhamet ve güzel ahlak dini” olduğunu anlatmıştır. ‘Rahmah’ (rahmet) kelimesinin, sık sık ‘af’ anlamına geldiğini, ancak ‘rahmah’ kavramının bundan daha fazla olduğunu açıklamıştır. Rahmet yüksek bir değere sahiptir, çünkü insanlara, hayvanlara veya tüm yaratıklarına olsun, herkese adil davranılmasını sağlamaktadır.⁴⁵⁵ Hak edenlere bir şeyler vermek adalet kavramıdır ve bu adalet kavramı Hz. Muhammed'in müslümanlara takipçi ve rol model olarak günlük hayatında belirgindir. Hz. Muhammed (s.a.v.) rahmetin hayattaki en iyi temsilini, uygulanabilirliğini göstermektedir.⁴⁵⁶ Hz. Muhammed, evrensel merhameti sağlama arayışında yalnız değildi. Müslümanlar olmak üzere çağdaşlarıyla el ele mücadele etmiştir. Tek bir ümmet, merhamet topluluğu, üç temel ilke üzerine kurulmuş merhamet toplumu olarak yan yana gelmişlerdi: güven, adalet ve ahlâk. Bu insanlığa karşı merhametli olmanın sadece İslami bir çaba olmadığını göstermektedir. İlkel kökenleri ne olursa olsun herkesi, elde edilmesi için çaba sarf etmek, İslam davetinde evrensel bilgeliktir.⁴⁵⁷

Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'in 21. suresinin 107. ayetinde Resûlullah olarak bütün insanlara rahmet, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* olarak geçmektedir. Bu terim (*Rahmeten Li'l-Âlemîn*) daha sonra insan ilişkilerinin yanı sıra sosyal etkileşim bağlamında geliştirilmiş ve tartışılmıştır. Aynı zamanda İslam'ın barışın, sevginin, hoşgörünün doğasını getiren ve iyiliğe çağıran evrensel bir din olduğunu göstermektedir.⁴⁵⁸ Böylece, bu ifadenin ilgili iki terimden oluştuğu sonucuna varabiliriz. Bunlardan ilki, kelimenin tam anlamıyla rahmet olarak çevrilen ve hoşgörüsüzlük ve şiddet yerine hoşgörü ve barışla kolayca ilişkilendirilen ‘*Rahmeten*’ terimidir. İkincisi, merhametin evrensel olduğunu ima eden ‘*Âlemîn*’ terimidir. Bu, Hz. Muhammed'in peygamberlik görevinin kapsam olarak evrensel olması anlamına gelmektedir. İslam, Hz. Muhammed'in kökeni

⁴⁵⁵ Nik Roskiman Abdul Samad, “The Nature of Mercy Fulfills the Rights of All Beings”, *Berita Harian*, 2017, (ikim.gov.my/index.php/2018/10/29/a-mercy-to-the-worlds/%0AArtikel), (14.05.2021).

⁴⁵⁶ Çetin, a.g.m., s. 254.

⁴⁵⁷ Nyong Eka Teguh Iman Santosa, “Foundations of the Society of Mercy; Trust, Justice, and Ethics”, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*, C. 125, S. ICIGR 2017 (2018), s. 274–78.

⁴⁵⁸ Ahmad Sanusi Azmi, Mohd Yusuf Ismai, a.g.m., s. 5; Santosa, a.g.m., s. 274–78; Khadijah Mohd Khambali @ Hambali, Mohd Herzali Mohd Haled, “Toleransi Beragama Dan Amalannya di Malaysia: Rujukan Kepada Artikel 11 Perlembagaan Persekutuan Malaysia”, *Jurnal Usuluddin*, C. 27 (2008), s. 83; Khairul Azhar Meerangani, Adam Badhrulhisham, Taufiq A. Rashid, a.g.m., s. 43.

ve görevine başladığı Araplara münhasır değildir. Irk veya etnik kökenden bağımsız olarak tüm ulusları kapsamaktadır. Bu ilahi mesaj küresel bir iyilik hareketidir.⁴⁵⁹ Başka bir deyişle İslam, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) öğretilerinin belirli bir ırka münhasır olmadığını taraftarlarına bir hatırlatma görevi görmektir. Öğretilerinin içeriği bile, dünyanın diğer dinlere bağlı taraftarları için adaleti tesis edebilecek evrensel ilkeler içermektedir.⁴⁶⁰

Bununla birlikte, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı çok sayıda yoruma tabi tutulmuştur. Bu güne kadar merhamet kavramının çeşitli anlayış ve yorumları tartışılmaya devam etmektedir.⁴⁶¹ Barışçıl ve hoşgörülü bir yaklaşımla bakılan rahmet kavramını anlama hatası önyargılı bir anlama yol açabilmektedir. Bazı durumlarda, sağlam ve tavizsiz bir duruş doğayı merhametli ifade eder. Bu, huzurlu ve uyumlu bir ortamda gerçekleştirildiğinde daha az sorun teşkil eder.⁴⁶² Malezya'da İslam'ı merhamet dini olarak tanıtmak için bir kampanya başlatılmıştır. Bu kavramın, temelini geliştirilmesi ve Kur'an temelli yönetim politikalarının zemini hatırlanarak hizmet verilmektedir. Malezya'nın çok ırklı bir ülke olarak benzersiz durumu, ilgi çekici bir tartışma noktası oluşturmaktadır.⁴⁶³ Yeni hükümetin 14. Genel Seçim'den kısa bir süre sonra iktidara gelmesi sonrasında, ülkede İslam'ı tanıtmak için sık sık tekrarlanan slogan "İslam Dünyalara Bir Rahmettir" olmuştur.⁴⁶⁴

Malezya hükümeti tarafından tanıtılan *Rahmeten Li'l-Âlemîn*, İslami kavramı, toplumsal çoğulculuk gerçeğiyle kapsayıcı bir şekilde yüzleşmede İslami şefkatlik değerlerinin uygulanması yoluyla reformları getirebilecek kapasitede görülmektedir.⁴⁶⁵ Buna ek olarak, bu merhamet ulusu kurma politikasını takip ederken Medine modeli, etik ve ahlâkî yanısıra o zamanki İslami yönetim adaletinin, ırksal ve dini çeşitliliğe rağmen barış içinde, uyumlu ve birleşmiş güçlü bir ulusun oluşumuyla nasıl sonuçlandığının bir örneği olarak seçilmiştir.⁴⁶⁶ Ancak bu durum başta akademisyenler ve dini liderler olmak üzere toplum katmanları arasında endişeye yol açmaya devam

⁴⁵⁹ Santosa, a.g.m., s. 274–78.

⁴⁶⁰ Hambali, Haled, a.g.m., s. 84.

⁴⁶¹ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 7.

⁴⁶² Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 51.

⁴⁶³ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 8.

⁴⁶⁴ Nik Roskiman bin Abdul Samad, a.g.m. s. 1–4.

⁴⁶⁵ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 51.

⁴⁶⁶ Ridauddin Daud, "Without unity, the country is vulnerable to various threats: Mujahid", *Sinar Harian*, 2019, s. 1–5.

etmektedir. Bunun nedeni, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* İslami yaklaşımının liberaller, laikler ve müslüman karşıtları gibi belirli gruplara birçok yönden daha eğilimli ve elverişli olarak algılanıyor olmasıdır. Sosyal medyanın da kanıtladığı gibi, hoşgörü ve açıklığı vurgulayan *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, müslüman toplumun öfkesini körüklemektedir.⁴⁶⁷ Ayrıca, gündeme gelen konular İslam'ı “federasyonun dinini” devlet politikası olarak değerlendirmeden veya gözden geçirmeden bir tarafı kayırdığı kabul edilmektedir. Soru, bu ilkenin nerede başarısız olduğudur; iktidarın başarısızlığı mı yoksa halkın bu kavram üzerinde ki tartışmalarla sonuçlanan bir yanlış anlaşması mı?

Pakatan Harapan (Umut İttifakı) Partisi hükümeti, 14'üncü Genel Seçimler'de kazandığı tarihi zaferin ardından *Rahmeten Li'l-Âlemîn* adlı İslami bir kavramı hayata geçirmiştir. Bu kavram, Din Bakanı'nın lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüellikle mücadele insanlarla sosyalleşme, otellere ve diğer yerlere yapılan halvet veya ahlaksız baskınlara son verme, hukuk sistemi aracılığıyla İslam hukukunu güçlendirme gündemine sahip olmama ve daha pek çok tepkili yaklaşımla kendini gösterilmiştir. Bu bağlamda, çeşitli partiler bu fikre hala gelişmekte olan ve zayıf bir kavrammış gibi itiraz etmiş ve hatta İslam federasyonun dinini olarak güvenilirliğini sarsmayı amaçlayan bir gündem olarak eleştirmiştir.⁴⁶⁸ Konuya yönelik aşırı tutumlar ve kısıktıcı yaklaşımlar, Malezya'nın çoğul toplumunda din-ırk ilişkilerinin bütünlüğünü tehdit etmiştir. Malay toplumu için, gelenek, kültür, dil, din ve monarşi konusu ulusun haysiyeti ve egemenliği ile ilgili hassas bir konudur.⁴⁶⁹ Bu nedenle bu bölüm, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının rahmet ulus inşası çerçevesinde ulusal bir politika olarak geliştirilmesinin ardından ortaya çıkan tartışmaları incelemektedir. 10 Mayıs 2018'de *Pakatan Harapan* (PH) Partisi hükümetinin liderliğinde ortaya çıkmış, 24 Şubat 2020'ye kadar ülke yönetimini işgal etmiş ve Malezya ırkları arasında hararetli bir tartışmaya yol açmıştır. Tartışmalar, Kur'an kavramının “*Rahmeten Lil-Kâfirîn*” (kafirlerle merhamet) olarak etiketlenme noktasına kadar olumsuz şekilde yanlış anlaşılmasına neden olmuştur. Bu nedenle, bu çalışma ulusal bir politika olarak tanıtılan kavramı yeniden değerlendirecek ve

⁴⁶⁷ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 48.

⁴⁶⁸ Shukeri Mohamad, Mohamad Azrien Mohamed Adnan, Nor Hazrul Mohd. Salleh, “The Idea of Rahmatan li al-Alamin and the Future of Islam in the Era of the Pakatan Harapan (PH) Government: A Preliminary Observation”, *al-Basirah*, C. 10, S. 1 (2020), s. 20–22.

⁴⁶⁹ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 52.

Malezya'nın ırk çeşitliliğini göz önünde bulundurarak iyileştirilmesi için önerilerde bulunacaktır.

Bu bölüm üç kısma ayrılmaktadır. Birinci kısımda Malezya'nın yönetim sistemiyle ilgili rahmet ulusu kavramı ele alınmaktadır. İkinci kısımda Malezya'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı ile ilgili konular tartışılmaktadır. Daha sonra üçüncü kısımda, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının Kur'an ve hadislerin tefsir çerçevesine göre anlaşılmasının yanı sıra, Malezya'da önceki yönetim tarafından uygulanmaya çalışılan *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının doğru anlaşılmasına yönelik iyileştirmeler önermektedir.

I. MALEZYA'DA 'NEGARA RAHMAH' (RAHMET ULUSU)'NUN TESİSİ

Uyum sağlama çabaları, seçilmiş hükümetlerin sosyal istikrarı ve ulusal güvenliği korumak için sıklıkla başvurdukları devam eden süreçlerdir. Uyum sağlamak için, ülkenin hükümetine göre sıklıkla değişen çeşitli sloganlar, politikalar ve fikirler uygulanmaktadır.⁴⁷⁰ Malezya hükümeti, 1980'lerde Başbakan Dr. Mahathir'in görev süresi boyunca 'İslami Değerleri Teşvik Etmek', Başbakan Abdullah Badawi'nin 2004'te görev süresi boyunca 'Medenî İslam (*İslam Hadhari*)', Başbakan Najib Razak'ın 2010 yılında görev süresi boyunca 'İlmlilik (*Wasatiyah*)' ve '*Rahmeten Li'l-Âlemîn*' ise son zamanlarda 2018'de yeni hükümet prensibidir.⁴⁷¹ Bugün ya da geçmişte hükümet tarafından uygulanan federal anayasa ve idari kavramlara göre dürüstlük, ılımlılık, adalet, engellilere merhamet, yurttaşlık bilinci, yasalara uygunluk ve sosyal uyum gibi merhamet unsurları vardır. Bununla birlikte, tamamen laik ve insan hakları açısından insani bir ihtiyaç olarak daha fazla vurgulanmaktadır.⁴⁷² Yine, hükümet her zaman İslami değerler aracılığıyla ülkedeki istikrarı teşvik etmeyi amaçlayan bir yaklaşımı daha dengeli ve yapıcı bir toplum geliştirmek için gerekli bir politika olarak görmüştür.⁴⁷³ Böylece kapsayıcı, çok kültürlü bir toplumu uyumlu bir şekilde

⁴⁷⁰ Mohd Nazmi Mohd Khalli, Suraya Sintang, Syamsul Azizul Marinsah, a.g.m., s. 36.

⁴⁷¹ Abdul Mua'ti Zamri bin Ahmad, "From Inculcating Islamic Values to 'Rahmatan-Lil-Alamim': Promulgating Various Approaches of Islam in Malaysia", *Journal of Malay Islamic Studies*, C. 3, S. 2 (2019), s. 40.

⁴⁷² Nor Asmahan Binti Abdul Kadir, "The Idea of the Merciful State; Application of Maqasid Syariah Model Malaysia", *Bangkit*, 2019.

⁴⁷³ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 37.

oluşturmak için *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı tanıtılmıştır.⁴⁷⁴ Bu, ülkenin tüm Malezyalıları için rahmet ve adalete yönelik kalkınma stratejisi olan *Makâsîdü'ş-Şerîa* ile tutarlı olmaktadır.⁴⁷⁵

Rahmeten Li'l-Âlemîn, Yöneticiler Konseyi ve 14 Mart 2019'da İslami Diyanet İşleri Malezya İslam Ulusal Konseyi toplantısı tarafından onaylanmıştır. Tüm yaklaşımlar, Malezya'nın ağırlıklı olarak Malay-müslüman toplumunda modern bir toplumun gelişimine yöneliktir. Genel olarak bu politika, genel seçimlerden önceki siyasi kampanyalar sırasında manifestonun bir parçası olarak tanıtılmıştır. O zamandan beri, Malezyalıları, müslümanlar ve gayrimüslimler, politikaların ve bunların çok dinli bir toplumdaki uygulamalarının daha ayrıntılı açıklamalarını beklemişlerdir. Başbakan zaman zaman yaklaşımlarını yeniden belirlemiş ve toplumun bu politikalara ilgisini temin ilişkin prosedürleri ayrıntılarıyla anlatmıştır. Aralarında Enformasyon Bakanı'nın da bulunduğu Başbakan ve üst düzey bakanlar, birkaç ek konuşmada kavramlar üzerinde ayrıntılı olarak durmuştur. Ana akım medya, seyrek de olsa ve süreklilikten yoksun da olsa, politikanın yayılmasına özel sütunlar ve programlar ayırmıştır.⁴⁷⁶ Malezya'da tanıtılan *Rahmeten Li'l-Âlemîn*, refah ve uyumlu devlet politikasını yaşamın her alanına yayarak evrensel İslami değerleri ve ilkeleri teşvik etmeyi de amaçlamaktadır. Bu kavram, terörizm, İslamofobi ve yabancı düşmanlığı gibi devam eden küresel sorunlara yanıt olarak geliştirilmiştir. Dolayısıyla, bunların hepsi İslam'ın dünya gözündeki güvenilirliğini zayıflatan hususlardır.⁴⁷⁷

“*Negara Rahmah*” (Rahmet Ulusu) tanımı, onurlu, iyi yönetişime sahip, hukuk ilkelerini uygulayan bir ülke olarak anlaşılabilir. Toplum, barış ve refah yaratmak için Kur'an ve sünnetin öğretileri tarafından yönlendirilir.⁴⁷⁸ Hükümet sorunları ve zorlukları ele alma taahhüdünün yanı sıra, önceki hükümetlerin fikir ve politikalarının devamında fikir birliği ve uyum da dahil olmak üzere ülkenin liderliği ve yönetimindeki gelişmeler doğrultusunda hareket eder.⁴⁷⁹ *Makâsîdü'ş-Şerîa* ayrıca, Malezya halkının atmosferi, gelenekleri ve kültürü ile uyumlu olan Malezya modeli İslami yönetim tarafından

⁴⁷⁴ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 49.

⁴⁷⁵ Prime Minister's Office (Religion), “Towards the Country of Mercy”, *Media Rahmah*, 2019, (<http://www.elsevier.com/locate/scp>), (01.05.2021).

⁴⁷⁶ Abdul Mua'ti Zamri bin Ahmad, a.g.m., s. 35–37.

⁴⁷⁷ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 36–37.

⁴⁷⁸ Prime Minister's Office (Religion), “Towards the Country of Mercy”.

⁴⁷⁹ Nor Asmahan, a.g.m, s. 2.

tanımlanan ve küresel bir kriter olarak hizmet edecek bir idari politika oluşturmanın merkezinde yer almaktadır.⁴⁸⁰ Bu bağlamda *Pakatan Harapan* hükümetinin öncelikli odağı *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına kaymıştır. Bu kavram, Din Bakanı Datuk Seri Dr. Mujahid'in çeşitli düzeylerde ve hedeflerde belediye programları düzenleyerek gibi ülkenin yönetimine ilişkin açıklamalarına ve bu konudaki ciddiyetine yansımıştır.⁴⁸¹ Malezya'da bu uyumu sağlamak için aşılması gereken sayısız engele rağmen toplumda aşırılık görülmemektedir. Bunun nedeni, toplum içindeki hoşgörünün hala *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının bir parçası olarak vurgulanmasıdır.⁴⁸² Bu nedenle, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* politikası başlangıçta Malezya'nın ırklarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik bir adım olarak görülmektedir.

Rahmetin ulus inşası kavramı üç bileşene ayrılmıştır: *Rahmeten Li'l-Âlemîn*, *Makâsîdü's-Şerîa* ve Malezya modeli. Bu üç sütun yedi kümeye ayrılmıştır: sosyoekonomik, yasal ve adli, davethane ve medya, eğitim / beşeri sermaye, helal / hac düzenlemeleri, camiler, araştırmalar ve makâsîd. Yedi kümede hedeflenen 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi (entegre değer) vardır: (1) Yoksulluğa son, (2) Açlığa son, (3) Sağlık ve kaliteli yaşam, (4) Nitelikli eğitim, (5) Toplumsal cinsiyet eşitliği, (6) Temiz su ve sanitasyon, (7) Erişilebilir ve temiz enerji, (8) İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme, (9) Sanayi, yenilikçilik ve altyapı, (10) Eşitsizliklerin azaltılması, (11) Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, (12) Sorumlu üretim ve tüketim, (13) İklim eylemi, (14) Sudaki yaşam, (15) Karasal yaşam, (16) Barış, adalet ve güçlü kurumlar, (17) Amaçlar için ortaklıklardır. Rahmet ülkelerine ulaşmada, *Makâsîdü's-Şerîa*'nın 5 ilkesi de iyi ulusal yönetimin oluşumunun özünde yer almaktadır. Bunları inanç veya dinin korunması, canın korunması, neslin korunması, aklın korunması ve ırzın korunması.⁴⁸³

Rahmeten Li'l-Âlemîn ve *Makâsîdü's-Şerîa*'nın değerini içeren rahmet ulusal kavramının uygulanmasına ilişkin etki ölçümü, etkisini ve etkinliğini belirlemek için çeşitli yönetim alanlarında gerçekleştirilmektedir. Federal ve eyalet düzeyindeki tüm devlet kurumları, rahmet ülkesi fikrinin direkleri olan *Rahmeten Li'l-Âlemîn* ve

⁴⁸⁰ Prime Minister's Office (Religion), "Towards the Country of Mercy".

⁴⁸¹ Nor Asmahan, a.g.m., s. 3.

⁴⁸² Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 36.

⁴⁸³ Prime Minister's Office (Religion), "Towards the Country of Mercy".

Makâsîdü'ş-Şerîa'nın değer aydınlatma programlarını uygulamaktadır.⁴⁸⁴ Özetle, *RAHMAH* kelimesinin kısaltmasının (Malay dilinde) aşağıdaki gibi kullanılması önerilmektedir:

- i. R- **Ramah** (Sıcakkanlı); Endişe ve bakılışı mesajlarını ileten bir hükümet
- ii. A- **Aman** (Güvenlik); Barış, adalet ve refah değerlerini bünyesinde barındıran bir hükümet
- iii. H- **Harmoni** (Uyum); Çoğulculuğa değer veren, barışı destekleyen ve ırklar arası ve dinler arası ilişkileri teşvik eden bir hükümet
- iv. M- **Mesra** (*Misafirperver*); Azınlıklara karşı ayrımcılık yapmadan toplumun her kademesine rahatlık sağlayan ve tüm taraflarla etkileşime giren bir hükümet
- v. A- **Alami** (Doğal); Enerji tasarrufu ve çevre yönetimini koruyarak ve uygulayarak çevre dostu bir yaşam tarzını teşvik eden bir hükümet
- vi. H- **Hormat** (Saygı); İnsan onuru, insani değerlere, dini çeşitliliğe ve saygın bir kişiliğin gelişimine bağlı bir hükümet

Bu nedenle, Malezya hükümeti tarafından getirilen kavramlar, sloganlar ve politikalar İslami ilkelere dayanmaktadır ve bu Malezya'daki ırk çeşitliliğinin uyumunu sağlamak içindir. Aynısı, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı etrafında geliştirilen 'rahmet usulu' politikası için de geçerlidir. Bu kavram genel olarak şu üç özelliğe uygundur: İslam, toplumda barışı ve refahı teşvik eden tüm varlıklar için bir merhamet dinidir. İkincisi, yönetim *dharuriyyah el-Khams*'ın (din, yaşam, akıl, soy ve mülk) korunmasını vurgulayan *Makâsîdü'ş-Şerîa*'ya dayanmaktadır. Üçüncüsü, İslam'ın temellerini terk etmeden Malezya halkının kültürel gelenekleri olan adetye bağlı olan Malezya modeline dayanmaktadır.⁴⁸⁵ Bu konsept ancak sınırlı bir süre için uygulanabilse de Malezya hükümeti halkı bu kavram hakkında eğitmek için övgüyü hak eden çabalar sarf etmiştir. Bununla birlikte, bu kavramın halka aktarılmasında, toplumda tartışma ve yanlış anlaşılmalara neden olan hatalar nerede ortaya çıkmıştır? Hükümetin bu kavramı önemli bir faktör haline getirme çabalarına yeterince hazırlanmadığı için mi, yoksa Malezya'nın ırksal ve dini çeşitliliğinin kavramın sorunlarını davet ettiği için mi? Sonuç olarak, bir

⁴⁸⁴ a.yer.

⁴⁸⁵ Nor Asmahan, a.g.m, s. 5.

sonraki başlıkta, bu kavramın Malezya’da tanıtılmasının ardından ortaya çıkan sorunları ve tartışmaları ele alınacaktır.

II. MALEZYA’DA *RAHMETEN LI’L-ÂLEMÎN* KAVRAMININ UYGULANMASI

Malezya hükümeti, 2018’de *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramına dayanan İslami yaklaşımı uygulamaya koymuştur. Bu kavram, Malezya’nın çoğul toplumu karşısında bir hükümet gücü olarak hizmet etmektedir. Ayrıca bu kavram, dinler arası kararlar alınırken Malezya’daki Din Bakanına rehberlik etmektedir.⁴⁸⁶ *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramını destekleme çabalarının mücadele etmeden ve Malezya toplumunun omurgası olmadan gerçekleştirilmesi zordur. Bununla birlikte, görünürde Malezya topluluğunun hala kontrol edilen toplumsal ilişkisine dayanarak birleştirilmesi imkansız değildir. Ancak kimi zaman, bilinçsizce uygulanan, toplum uyumu için bir itici güç olarak hizmet eden merhamet unsurları olabılmıştır.⁴⁸⁷ Dr. Mujahid göre, yeni hükümet özgürlük, adalet, ılımlılık, barış ve uyumun sağlanmasının yanı sıra Malezya’nın insan hakları sistemini düzene sokmaya kararlıdır. Bu kavram, toplumun etkileşimleri ve ilişkileri yoluyla çeşitli inançlardan topluluklar da dahil olmak üzere tüm taraflar için adaletin önemine vurgu yapmaktadır.⁴⁸⁸

Öte yandan, Dr. Mujahid’in bu ilkeyi kullanmasının gerekçelerinden birinin ülkenin sorunlarını çözmek olmuştur. Bu nedenle, bağımsızlıktan bu yana uyum var olmuş ve hissedilmiş olsa da *Rahmeten Li’l-Âlemîn*’i taşımak İslam’ın teşviki için ulusal bir özlemdir. *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramı, kültürlere ve dinlere sahip bir ülkede sosyal entegrasyon için de gereklidir.⁴⁸⁹ Ülke genelinde yüksek öğrenim kurumlarını ziyaret eden *Rahmeten Li’l-Âlemîn* konsepti, kampüs turları da dahil olmak üzere toplumu bu kavram hakkında eğitmek için çok sayıda program düzenlenmiştir. Ayrıca, Malezya’daki İslami yönetim kavramını daha iyi açıklamak için Avrupa Birliğine (AB)

⁴⁸⁶ Muhammad Syaqqi, “Perbandingan Perlaksanaan Konsep Rahmatan Lil ‘Alamin Berdasarkan Al-Quran dan Hadith di Antara Kementerian Agama Malaysia dan Nahdhatul Ulama Indonesia”, *al-Takamul al-Ma’rifi*, C. 3, S. 1 (2020), s. 49–50.

⁴⁸⁷ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 38.

⁴⁸⁸ Mujahid Yusof Rawa, “High-Level Closed-Door Dialogue on Religion and Human Rights in the New Malaysia”, *Islam and Civilisational Renewal*, C. 10, S. 1 (2018), s. 136–39.

⁴⁸⁹ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 8; Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 38.

bu kavram daha iyi tanıtılmıştır.⁴⁹⁰ Din Bakanlığına göre, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının açıklamasındaki vurgu, insan hakları kavramlarını benimsemek, dinler arası çatışmaları çözmek, çok kültürlü ve dini toplulukları bütünleştirmek ve Malezya'nın çoğul toplumunda İslam'ı teşvik etmede adaletsizliğin yaşanmamasını sağlamaktadır.⁴⁹¹ Ayrıca Malezya'da ırk ve din yeni konular değildir ancak bu kavram ortaya çıktığında bazı taraflar bunu kişisel kazanç ve memnuniyet için kullanmaya başlamıştır. Bu konu müslüman toplumun Malezya'daki barışına da tehdit oluşturmuştur.

Sonuç olarak, konseptin uygulanması çeşitli taraflardan önemli eleştiriler almıştır. Yöneltilen eleştiriler bile, bunun huzursuz ve sağlam bir kavram olmaya devam ettiğini ve İslam'ın federasyonun dini olarak güvenilirliğini baltalayan bir gündem olduğunu göstermiştir.⁴⁹² Ayrıca, bu kavramın gayrimüslimlerin haklarına dar bir şekilde odaklandığı ve İslam diniyle alay edenlerle ilgisiz olduğu düşünülmemiştir.⁴⁹³ Bu arada rahmet sadece sevgi eylemleriyle sınırlı değildir; bazı durumlarda, özellikle İslam hukukunu savunurken, Resûlullah'ın (s.a.v.) gösterdiği sertlik de bir merhamet biçimidir.⁴⁹⁴ Malezyalı araştırmacıların çoğunluğu bunu doğrulamaktadır. Sonuç olarak, bu kısım, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının ve fikrinin Malezya'da ortaya çıkmasından bu yana ortaya çıkan sorunları, fikrin Malezya'da iyileştirilmesi için daha kapsamlı bir çerçeve önermek üzere daha derinlemesine incelemektedir. Gündeme getirilen konular arasında şunlar yer almaktadır: LGBT hakları mücadelesi, terör sorunları, halvet baskınlarının uygulanması, dinleri ve ırkları içeren hassas konular, kadın ve çocuk istismarı ve ihmali, hayvan istismarı endişeleri ve çevre kirliliği sorunlarıdır.

A. LGBT Hakları Mücadelesi Sorunu

LGBT: Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (travesti ve transseksüel); zaman zaman “cinsel azınlıklar” diye de anılan grup ve kimliklerin tümünü kapsayan bir terimdir.⁴⁹⁵ LGBT, her ülkede var olan ve sosyal ve dini etki yaratan sosyal bir olgudur. Her ülkenin

⁴⁹⁰ Halimatun Saadiah Sulaiman, “Mujahid Explained The Concept of Rahmatan Lil Alamin to 13 Ambassadors, EU Representatives”, *Bernamea*, (2019), (<https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2019/10/619825/mujahid-perjelas-konsep-rahmatan-lil-alamin-kepada-13-duta-perwakilan>), (15.05.2021).

⁴⁹¹ Rawa, a.g.m., s. 136–39.

⁴⁹² a.yer

⁴⁹³ Azmi, Ismai, a.g.m, s. 3.

⁴⁹⁴ a.yer; Syaqq, a.g.m., s. 51–55; Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 38; Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 44.

⁴⁹⁵ Kaos GL, *LGBT Hakları İnsan Haklarıdır*, *Kaos GL*, 1. b., Ayrıntı Basımevi, 2011, s. 6–11.

LGBT sorunlarıyla başa çıkma yolu vardır. Birleşmiş Milletlerde LGBT'nin kaderini belirlemede tek tip bir yasa yoktur.⁴⁹⁶ Bununla birlikte, Malezya'da LGBT eylemlerinin İslam hukukuna göre yasa dışı ve yasak olarak kabul edildiği açıklanmaktadır.⁴⁹⁷ LGBT eylemleri, devletlerin Şeriat Ceza Suçları Yasaları'na göre, livata, erkeklerin kadın gibi davranması, kadınların erkek gibi davranması, lezbiyenlik ve aynı cinsiyetten ilişkileri içeren suçlardır. Cinsiyet ve cinsellik konusunda genel olarak muhafazakar görüşlere sahip müslüman çoğunluğa sahip bir ülke olarak cinsiyet ikilisi ve cinsellik sıklıkla savunulmakta, muhalefetsiz hale getirilmekte ve transseksüel insanları çevreleyen damgalanmaya katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak müslüman liderler ve Hristiyanlar da dahil olmak üzere azınlık dini liderleri transseksüel "sapma" ve "günaha" karşı çıkmışlar ve trans müslüman gençler için devlet tarafından finanse edilen Mukhayyam Programı (Rehabilitasyon Kampı) gibi dini rehabilitasyon terapisi yoluyla trans bireylerin cinsiyet kimliklerini değiştirme çabaları rehabilite edilmektedir. JAKİM'e göre, programın başladığı 2011 yılından bu yana yaklaşık 1700 LGBT birey "cinsiyet bozukluğu eğitimi tedavi ve rehabilitasyon programlarına" katılmıştır.⁴⁹⁸

Çağdaş liberalizmden etkilenen diğer ülkeler gibi Malezya da LGBT'liler tarafından yer ve tanınma için hedef alınmaktadır.⁴⁹⁹ 1980'lerde Malezya'daki LGBT topluluğu travestilerin varlığıyla başlamıştır. 13 Aralık 1989'daki 126. Yöneticiler Konferansı'nda LGBT bir yaşam biçimi olarak uygulanacak yasa dışı bir eylem olarak ilan edilmiştir. Bu fetvanın yasallaşması nedeniyle, hiçbir birey kimliğinde cinsiyetini değiştirememiştir. Malezya toplumu, Doğu kültürünün dini taleplerini ve davranış kurallarını ihlal eden yaşam tarzlarına karşı son derece hassastır, insanın yasa dışı eylemlerinden bahsetmemektedir. Sonuç olarak, Malezya sık sık LGBT'leri eleştirmektedir.⁵⁰⁰ Luhur, Brown ve Goh (2020) ayrıca Malezyalıların çoğunun bu

⁴⁹⁶ Murry Darmoko, "Application of Islamic Law in Handling LGBT (ASEAN Religious Social Harmonization)", *International Conference on Law, Environment, Culture and Globalization (ICLECG2018)*, 2018, s. 1-9.

⁴⁹⁷ Mohamad Afandi Md Ismail v.dğr., "LGBT Issues In Malaysia: A Review Of Research Aspects", *INSLA E-Proceedings*, 2020, s. 459-60.

⁴⁹⁸ Winston Luhur, Taylor N.T. Brown, Joseph N. Goh, "Public Opinion on Transgender Rights in Malaysia", *School Law Williams Institute*, 2020, s. 1-2.

⁴⁹⁹ Mohd Izzat Amsyar Mohd Arif v.dğr., "Misconduct of LGBT in the Malaysian Law: Law as the Mechanism of Obliteration and Control", *Journal of Advanced Research in Social and Behavioural Sciences*, C. 13, S. 1 (2018), s. 22-23.

⁵⁰⁰ Noor Hafizah bt. Mohd Haridi, Norsaleha bt. Mohd Salleh, "Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Groups Threaten to Peace and Religious Harmony in Malaysia", *ISLAM RELITAS: Journal of Islamic & Social Studies*, C. 2, S. 2 (2016), s. 205-11.

grupların faaliyetlerine ve davranışlarına karşı olduğunu ortaya koymaktadır. Transseksüellerin aynı cinsiyetten biriyle evlenmeyi, cinsiyet ameliyatı geçirmeyi, gebe kalmayı ve bir çocuğu doğurmayı veya orijinal cinsiyetleriyle tutarlı bir umumi tuvalet kullanmayı talep ettikleri birkaç durum vardır. Bununla birlikte, ülkedeki LGBT hareketi daha cesur ve saldırgan bir hal almış ve dolaylı olarak Malezya'nın federasyonun dini olarak İslam'ın kutsallığına hakaret eden, Malezya hukukunu baltalayan ve ülkenin kamu düzenini ve dini barışını tehlikeye atan bir olguyu ateşlemektedir.⁵⁰¹

Ülkedeki pek çok kişi de insan hakları hareketlerine katılmaktadır. Bu insani özgürlük hareketinde söz konusu olan, bu ülkedeki LGBT bireylerin tanınmasıdır. Ambiga Sreenevasan bu çabaya öncülük etmiştir. Ambiga Sreevenasan, ruhunun akıntıya karşı savaşıma kabiliyetinden dolayı hayatını sözde insan haklarının savunulmasına adanmıştır. Bu amaçla, çeşitli kesimlerden eleştiri ve provokasyonlarla karşı karşıya kalmış, ancak aynı zamanda çeşitli kesimlerden saygı ve tanılama toplamıştır. 2009 yılında Amerikan hükümeti, ayakta durma kararlılığından dolayı onu Uluslararası Cesaret Kadınları Ödülü ile onurlandırmıştır. Ayrıca Fransız hükümetinin en yüksek onuru olan *Şövalye De Legion D'honneur*'u (Onur Lejyonu Şövalyesi) kazanmıştır. 2012 yılında Malezya'da LGBT'lilere verdiği desteği kamuoyuna açıklayarak ilgili odağı olmuştur. Ancak mücadelesi Malezya'nın değerlerine, ahlakına ve dinine karşıdır. Ancak Malezya, İslam'ı resmi dini yapan çok demokratik bir ülkedir. Sonuç olarak Ambiga'nın mücadelesi İslami öğretilere aykırıdır ve Malezya dini duygularına müdahalesi nedeniyle terk edilmelidir.

2018'den 2019'a kadar Malezya'daki LGBT hakları mücadelesi sıcak bir konuydu. 10 Ağustos 2018'de Din Bakanı, Dr. Mujahid ile transseksüel topluluk temsilcisi Nisha Ayub arasında bir toplantıyla başlamıştır.⁵⁰² Toplantı, toplumdan eleştiriler almış, bazıları Dr. Mujahid'in LGBT halkının mücadelelerini ve eylemlerini kabul ettiğini iddia etmiştir.⁵⁰³ Dr. Mujahid, toplantıda öncelikle bu gruplara yönelik ayrımcılık sorununun çözümüne ve karşılaştıkları sorunların, özellikle dini meselelerin ve ibadetlerin takdirinin çözümüne odaklanıldığını açıklamıştır. Dr. Mujahid şöyle devam

⁵⁰¹ Mohamad Afandi Md Ismail v.dğr., a.g.m., s. 462.

⁵⁰² Azmi, Ismai, a.g.m., s. 6.

⁵⁰³ Mohamad, Adnan, Salleh, a.g.m., s. 19–20.

etmiştir: “*Malezyalı topluluklar davet çalışmalarında şefkatli bir tutum benimsemelidir çünkü İslam, taraftarlarını başkalarına zarar vermeye teşvik etmemektedir.*”⁵⁰⁴ Dr. Mujahid, basın toplantısında gazetecilere verdiği demeçte, bu grupların ülkedeki İslami işlerin yönetiminde merkezi olan *Rahmeten Li'l-Âlemîn* ilkesine uygun olarak korunacağına dair güvence vermiştir. Bu durum yaygın olan toplumun tepkilerine yol açmıştır.⁵⁰⁵ Dr. Mujahid’in hükümetin *Rahmeten Li'l-Âlemîn* ilkesine dayanan LGBT hakları iddialarını ele alacağına dair açıklaması çerçevesinde, federal hükümetteki dini kurumları temsil eden bakan olarak rahmet yaklaşımını seçmiştir olduğunun bir göstergesi olarak görülebilir.⁵⁰⁶

Ancak, ifadeleri dikkate alındığında karara çeşitli eyaletlerdeki müftüler de dahil olmak üzere farklı kitleler tarafından itiraz da bulunulmuştur. Bunların arasında Dr. Mujahid’in dine aykırı faaliyetlerden taviz verilmemesi gerektiği yönündeki açıklamasına cevap veren Pahang Müftüsü de bulunmuştur. Ancak birçok eyaletteki müftüler de dahil olmak üzere çeşitli taraflar, ifadesine dayanarak karara itiraz etmişlerdir. Bunların arasında Pahang Eyaleti Müftüsü Dr. Mujahid’in İslam’a aykırı faaliyetlerden kimsenin taviz vermesine izin verilmemesi gerektiği yönündeki açıklamasına cevap vermiştir. Bu arada Penang Müftüsü, LGBT’nin özgürlükleri mücadelesini hayvanla karşılaştırdığı daha sert bir bildiri yayınlamıştır. Dr. Mujahid, çeşitli kaynaklardan eleştiri aldıktan sonra 13 Ağustos 2018’de ifadesini geri çekmiş ve söylemin yanılıcı bir ifade olarak nitelendirmiştir.⁵⁰⁷ Aslında, hükümetin tutumunun hala LGBT’lerin davranışlarıyla aynı fikirde olmadığına dikkat çekmiştir. Buna da “... *Hükümetin LGBT uygulamalarının bu ülkede hiç hoş görülmeceği konusunda çok sağlam olduğu ve mümkün olduğunda yasa dışı bir eylemi tanıdığımız anlamına geliyor.*” sözleri ifade etmiştir. Uygulanan hoşgörü çerçevesinde de bu eylemi reddederek sağlam bir yaklaşım benimsemiştir.⁵⁰⁸ Buna ek olarak İnsan Kaynakları Bakan Yardımcısı Datuk Mahfuz Omar da benzer bir bildiri yayınlayarak toplumu LGBT’lilere *Rahmeten Li'l-Âlemîn* ilkesiyle yaklaşmaya çağırmıştır. Datuk Mahfuz, “*Onlara (LGBT) nazikçe yaklaşın ve Rahmeten Li'l-*

⁵⁰⁴ “Nisha Ayub ile Tanışmak LGBT’yi Desteklemek Anlamına Gelmez”, *Bernama*, 2018, (<https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2018/08/11/nisha-ayub>), (13.05.2021).

⁵⁰⁵ Mohamad, Adnan, Salleh, a.g.m., s. 21.

⁵⁰⁶ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 7; Syaqqiq, a.g.m., s. 50.

⁵⁰⁷ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 7.

⁵⁰⁸ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 36.

Âlemîn'in (tüm evrene bir rahmet) atmosferi oluşturun, çünkü İslam her insana değer veren bir dindir.” demiştir.⁵⁰⁹

Malezya’da LGBT bireylerin orijinal cinsiyetine göre halka açık yerlerde umumi tuvaletlerin kullanılması da bir sorun olmuştur. Bu, Dr. Mujahid’in transseksüellerin kadın tuvaletine girmesine izin verdiği ifadesini de içermiştir. Bu kararı değerlendiren Perlis Eyaleti Müftüsü, bir kişinin idrarının nereden geldiğine bağlı olarak bir kişinin tuvalete girmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Eğer bir erkeğin cinsel organından geliyorsa o zaman erkek tuvaletine gitmelidir.⁵¹⁰ LGBT bireyler, cinsiyet değiştirme ameliyatı geçirmiş olmalarına bakılmaksızın tuvaleti doğal cinsiyetlerine göre kullanma hakkına sahip olduklarına inanmaktadır. Bu Malezya toplumunda kaosa neden olmaktadır.⁵¹¹ Bu nedenle, Din Bakanlığı Yardımcısı Fuziah Salleh, düzenlediği basın toplantısında, transseksüel topluluğun, toplum tarafından tamamen kabul edilinceye kadar engelli tuvaletlerini geçici olarak kullanmaya çağırıldığını açıklamıştır. Bunun nedeni, transseksüel bireyler kadın tuvaletlerini kullandıklarında kendilerini güvensiz hisseden kadınların duygularını dikkate almaktır. Ayrıca bu LGBT bireyler erkek tuvaletlerini kullanırken taciz edilmekten korkumaktadırlar.⁵¹² Ancak, aynı zamanda Engelliler Derneğinin başkanı ve kurucusu olan Ras Adiba Radzi, Fuziah Salleh LGBT bireylerin engelli tuvaletlerini kullanmalarına izin verme önerisine itiraz etmiştir.⁵¹³

Dr. Mujahid ayrıca, toplumun LGBT bireylere karşı ayrımcılık yapmamasının önemini vurgulamıştır çünkü bunlar toplumda artık uzlaşması gereken kaçınılmaz bir gerçekliktir.⁵¹⁴ Bu açıklama, LGBT bireylerim Malezya’da kabul mücadelesinde cesaretlendirmiştir. Sonuç olarak, bu gruplar ek iddialarda bulunmuş, bunlardan biri iş yerinde ayrımcılığa uğratılmamalarıdır. Bu kişiler, cinsel yönelimleri kamuya açık hale gelirse çalışmaya devam edebilmeleri veya kovulmaktan kaçınabilmeleri için hükümetten koruma istemektedir.⁵¹⁵ Bu durum, Numan Afifi’nin eş cinsel eğilimleri

⁵⁰⁹ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 7.

⁵¹⁰ a.yer

⁵¹¹ Namri Sidek, “Malezya ve Dünyada LGBT Mücadelesinin 7 Sütunu”, *Iluminasi*, 2018, (<https://iluminasi.com/bm/7-isu-lgbt-yang-menjadi-tunjang-perjuangan-mereka.html>), (12.05.2021).

⁵¹² “Trans Bireyler Engelli Tuvaletini Geçici Olarak Kullanabilir”, *The Star*, 2018, (<https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2018/08/13/transgender-tandas-oku>), (10.06.2021).

⁵¹³ “Ras Adiba Opposes Transgender People To Use Toilets For People With Disabilities”, *Star Media Group*, 2018, (<https://www.suria.my/sensasi/trending/ras-adiba-bantah-golongan-transgender-guna-tandas-oku/>), (10.06.2021).

⁵¹⁴ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 7.

⁵¹⁵ Namri Sidek, a.g.m., s. 4.

nedeniyle Gençlik ve Spor Bakanı Syed Saddiq Abdul Rahman'a geçici basın görevlisi olarak istifa etmesi çağrısında bulunduğu Malezya'da bir tartışma noktası haline gelmiştir. Dr. Mujahid konuyla ilgili yorumda, bu tür grupların eşit vatandaşlık haklarına sahip olduğunu ve iş yerinde de dahil olmak üzere hiçbir şekilde ayrımcılıkla karşılaşmaması gerektiğini belirtmiştir.⁵¹⁶ Bunun ardından, Malezya Din Bakanlığı, bu tür gruplara karşı ayrımcılığa son vermenin yollarını tartışmak üzere ülkenin transseksüel topluluğuyla görüşerek adalet ve insan haklarını sağlamaya çalışmıştır. Dr. Mujahid, toplumun baskısıyla ilgili bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Toplantıda ele alınan konular arasında toplumun mali yükünü hafifletme, onlara öğretme ve transseksüel topluluğun toplum tarafından kabulüne yönelik stratejiler yer almıştır.⁵¹⁷

Buna ek olarak Malezya hükümeti, JAKİM tarafından 2011 yılından bu yana, belirlenen bölgelere sosyal yardım faaliyetleri yürüterek ve müslümanları tedavi ve rehabilitasyona katılmaya davet ederek gruba yardım etmek için inisiyatif alan federal düzeyde bir İslam dini ajansı olarak gerçekleştirilen *Mukhayyam* Programı (Rehabilitasyon Kampı) aracılığıyla bu insanların orijinal cinsiyetlerine dönmelerine yardımcı olma çabalarını da yinelemiştir. Program dahilinde 2018'de hükümet, LGBT'lilerin köken cinsiyetlerine (fitrat) dönmeleri için bir el kitabı olarak Öz Göç Rehberi e-kitabını da yayınlamıştır.⁵¹⁸ Bununla birlikte, bu grup, bir kişinin aynı cinsiyetten başka bir kişiye yönelik cinsel arzusunu değiştirmeyi amaçlayan danışmanlık veya terapi oturumlarının insan haklarının ihlali anlamına geldiğine inanmaktadır. Onlara göre, yetkililerden, topluluktan veya aile üyelerinden herhangi bir müdahalede bulunmaksızın diledikleri kişiyle ilişki kurma hakları vardır.⁵¹⁹ Bu şartlar içerisinde, 2018'te hükümet, LGBT insanlarla nazikçe ve insanca iletişim kurma girişiminde *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını tanıtmıştır. Bu eylemin, çeşitli kötülük biçimlerine ve dini yanlış uygulamalara hizmet etmeye elverişli olduğu için Malezya topluluğundan güçlü eleştiriler maruz kалаğı kesindir.⁵²⁰

⁵¹⁶“İşyerinde LGBT Ayrımcılığına Gerek Yok”, *The Star*, 2018, (<https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2018/07/17/diskriminasi-lbgt>), (10.06.2021).

⁵¹⁷ “İşyerinde LGBT Ayrımcılığına Gerek Yok”, a.g.m., s. 1–2.

⁵¹⁸ Shafawi, “e-Hijrah Guidebook for LGBT Communities Published”, *Bernama*, 2018, (<https://ikimfm.my/e-buku-panduan-hijrah-diri-untuk-golongan-lgbt-diterbitkan/>), (11.06.2021).

⁵¹⁹ Namri Sidek, a.g.m., s. 4.

⁵²⁰ Mohamad, Adnan, Salleh, a.g.m., s. 22–23.

LGBT davranışı, Malezya toplumunun yasaları ve kültürel normlarının yanı sıra Kur'an ve hadislerle uygun olarak prensipte kabul edilemez olsa da bu kişilerin yönlendirilme ve tavsiye edilme hakkı yadsınamaz. Bu yaklaşım, günah ve ahlaksızlık işleyenlere tövbe etmeleri ve Allah'ın bağışlanmasını istemeleri için fırsatlar sağlamayı içeren İslam'ın davet ilkeleriyle tutarlıdır. Bu nedenle, Malezya Din Bakanlığı, *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'i uygulayarak, nazik davranarak, bu gruplara karşı ayrımcılık yapmamak, onlara bu insanları yeniden bütünleştirmek için haklar (örneğin, umumi tuvaletleri kullanmak gibi), maddi yardım ve programlar sağlayarak LGBT sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Bazıları, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına uygun olarak saygı gösterilmesi ve nazikçe davranılması gerektiğini belirterek bu eylemi kabul etmiştir. Bununla birlikte bu anlayış, Malezya'daki bazı toplumların ve müftülerin eleştirisine ve muhalefetine maruz kalmıştır. Çünkü onlara göre bu durum dine aykırıdır ve bu konunun ele alınmasında bir ihlalin (LGBT bireylerinin faaliyetleri) tehlikeye girmemesi söz konusudur. LGBT eylemlerini destekleyen ve G25 grubu gibi bu grupların haklarını korumak için çalışanlar tarafından gerginlikler daha da şiddetlendirilmiştir. Bu çerçevede hükümetin Malezya'da hak talepleri ve LGBT bireylerini kabulünün aciliyeti konusunu ele almak için önemli çaba sarf ettiği sonucuna varılabilmektedir. Ancak bu çaba, bu gruplara destek vermek gibi görülmesi vd. nedenlerden ötürü bazı topluluklar tarafından yanlış anlaşılmalı ve bu gerginlikten yararlanmaya çalışanlarla birleşerek sorunun çözümünde tartışmalara yol açmıştır.

B. Halvet Baskınlarının Uygulanması Sorunu

Halvet⁵²¹ suçu, karşı cinsten akraba olmayan üyeler arasındaki yakınlığı ifade eden bir terimdir. Malezya'daki bu suçlar gerçek cinsel temasla sınırlı olmayıp, aynı zamanda plaj veya park gibi izole yerlerde birlikte görülen genç çift vakalarını da içermektedir.⁵²² İbn Abbas'ın (r.a.) bildirdiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

⁵²¹ Halvet kelimesi dinî literatürde, aralarında nikâh bağı ve devamlı evlenme engeli bulunmayan bir erkekle kadının baş başa kalmasını, fıkıh terimi olarak sahih bir nikâhtan sonra karı kocanın, üçüncü bir kişinin izinsiz muttali olamayacağından emin buldukları bir yerde cinsî birleşme olmaksızın baş başa kalmalarını ifade etmektedir. (TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/halvet-fikih>)

⁵²² Harold Crouch, *Government and Society in Malaysia*, 1. London: Cornell University Press, 1996, s. 170.

لَا يَخْلُونَ رَجُلًا بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ

“Bir erkek, bir kadınla ancak kadının bir mahremi olmak şartıyla beraber bulunabilir.”⁵²³

İmam el-Nevevi bu hadisi şöyle açıklamıştır: Bir ecnebi erkek ile bir ecnebi kadın, üçüncü bir kişi olmadan yalnız (akraba olmayan karşı cins) olduklarında İslam alimlerine göre bu haramdır.⁵²⁴ Dolayısıyla mahrem olmayan bir erkek ile kadın arasında yalnız kalmanın haram olduğu ve İslam hukukuna göre yasaklanması gerektiği açıklanmaktadır. Malezya’da, evli olmadığı bilinen bir çiftin bir evde veya odada birlikte görüldüğü durumlarda, bu suçun yasaklanabilmesi için bu bilgilere duyulan ihtiyaç yetkililere bildirilir. Halvet suçları, Malezya’daki en sık görülen şeriat suçlamalarıdır. Malezya polis departmanından gelen yeni bir rapora göre, birçok kişi mevcut yasa ve yansımaları konusunda ilgisiz kalmaya devam etmektedir.⁵²⁵ Malezya’nın bazı grubu tarafından temsil edilen laik topluluğunun bir kısmı, bireysel gizlilik haklarını ihlal ettiğini iddia ederek halvet cezasının kaldırılmasını talep etmiştir. Dolayısıyla endişe ve talepleri tartışmalara yol açtığı ve İslam’ın Malezya’daki otoritesini baltaladığı görülmektedir. Bu grubu, halvet uygulanmasını İslamî öğretileri ihlal etmek olarak görmekte ve İslam’ın yalnızca ahlaki değerleri korumak için ceza kullandığı izlenimini yaratmaktadır. Ayrıca, hiçbir Arap ülkesinin baskın yapmak ve halvet suçlularını aramak için sakinlerin veya otel misafirlerinin mahremiyetini istila etmek için ahlak polisi kullanmadığını iddia etmektedirler.⁵²⁶

Star gazetesi, 6 Ekim 2018’de Din Bakanlığı’yla yaptığı röportajın sonuçlarını yayınlamış ve Dr. Mujahid’in belirttiği gibi müslümanların özel hayatına artık gece halvet baskınları veya izinsiz girişler olmayacağı sonucuna varmıştır. Haberde ayrıca Dr. Mujahid’in bunu uygulama isteğinin *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına dayandığı

⁵²³ Buhârî, “Nikâh”, 111; Müslim, “Hacc”, 434.

⁵²⁴ Umar Mukhtar Mohd Noor, “Bayan Linas 42nd Series: G25 And Khalwat Issues”, *Mufti of Federal Territory, Malaysia*, 2015, (<https://www.muftiwp.gov.my/en/artikel/bayan-linnas/1823-bayan-linnas-siri-41-g25-dan-isu-khalwat>), (10.06.2021).

⁵²⁵ Nurul 'Izzati Mohamad, “Close Proximity: The Need for Whipping and Alternative Sentencing”, *JUUM*, C. 19 (2015), s. 5.

⁵²⁶ Nur Farhana Abdul Rahma, Nur Solehah Shapiee, “Religious Authority in Malaysia: Position and Criticism”, *International Journal of Islamic Thought*, C. 14, S. (Dec.) (2018), s. 72.

belirtmiştir.⁵²⁷ Hükümet, halvet baskınlarına veya izinsiz girişlere gece son vermek istemiştir çünkü bunu hükümetin müdahale etmekten kaçınması gereken özel bir mesele/kapalı kapılar ardında görmektedir. Çok sayıda İslam alimi ve dini lider, Dr. Mujahid'in yanlış gördükleri görüşlerine karşı çıktıklarını ve eleştirdiklerini ifade etmek için öne çıkmışlardır.⁵²⁸ Dr. Mujahid, kendi devletlerinin Malezya'daki şeriat yasalarını kontrol etmesi nedeniyle eyaletlerdeki müftülerden bir yanıt almıştır. Aralarında Perak Müftüsü, Negeri Sembilan Müftüsü ve Pahang Müftüsü Datuk Seri Dr. Abdul Rahman Osman'ın da bulunduğu çok sayıda müftü, Dr. Mujahid'in açıklamalarına katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Dr. Abdul Rahman Osman, "... *icra memurlarının tek taraflı olarak özel konutlara baskın veya operasyon yapamayacağını, ancak yeni şikayetlere yanıt olarak hareket edebileceğini...*" de sözlerine ekleyerek ahlaksızlıkları önlemenin hükümetin görevi olduğunu ifade etmiştir.⁵²⁹ Perak Müftüsü, Tan Sri Harussani Zakaria, hiçbir tarafın yanıtılmayacağından emin olmak için medyaya veya gazeteye açıklama yapmadan önce Dr. Mujahid'in Devlet Din Dairesine (devletler müftüsü) danışmasını da tavsiye etmiştir.⁵³⁰

Penang Müftüsü ve Perlis Müftüsü ise Dr. Mujahid'in görüşleriyle aynı fikirdeydiler.⁵³¹ Ayrıca Dr. Mujahid'in bakış açısını da benimsemektedirler. Bu zina veya halvet yapan birinin icra eylemiyle aşağılanmaması gerektiğidir. Diğer taraftan Penang Müftüsü, dini departman uygulayıcısını, otel işletmecilerini evlenmemiş çiftlerin birlikte kalmasına izin verilmediği konusunda uyarmaya çağırmıştır.⁵³² Bu konsept, bir olayın gerçekleşmeden önce önlenmesine eş değer olarak görülmektedir. Dr. Mujahid, ifadesini yanlış yorumladığı iddiasıyla *Star* gazetesinden özür talep etmiş ve 24 saat içinde özür alınmaması halinde katı cezalar vereceği uyarısında bulunmuştu. Ancak *Berita Harian* gazetesinde, *Star* gazetesinin Dr. Mujahid'in bu ifadeyi istediğinden eminmiş gibi özür dilemediğini bildirmiştir.⁵³³ Dr. Mujahid, görüşme özetinin

⁵²⁷ Nor Ain Mohammed Radhi, Ahmad Suhael Adnan, Zarul Fitri Mohd Zamrie, "No khalwat complaints, no raids - Mujahid", *Berita Harian*, (<https://www.bharian.com.my/berita/pendidikan>), (08.10.2018).

⁵²⁸ Mohamad, Adnan, Salleh, a.g.m., s. 21.

⁵²⁹ "Khalwat Raid: The Muftis Have Different Opinions", *Malaysia Kini*, 2018, (<https://www.malaysiakini.com/news/446236>) (06.06.2021).

⁵³⁰ "If you can't obstruct, there's no need for a law' - Mufti of Perak", *Sinar Harian*, 2018, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kalau-tak-boleh-tegah-maksiat-tak-perlulah-ada-undangundang-mufti-perak-187538>), (18.06.2021).

⁵³¹ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 8.

⁵³² "Khalwat Raid: The Muftis Have Different Opinions", a.g.m., s. 1-4.

⁵³³ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 8.

anlatıldığı gibi olmadığını yalanmıştır. Ayrıca, yaptırımı ortadan kaldırmayı değil, otoritenin kötüye kullanımını iyileştirmeyi ve daha etkili teknikler geliştirmeyi amaçladığını belirmiştir. Dava yargılanmadan sorun çözülmüş ve Dr. Mujahid de kendisine yöneltilen suçlamalardan dolayı medyayı affetmiştir.⁵³⁴

Dr. Mujahid, ülke genelinde dini departmanlar tarafından yürütülen halvet suç operasyonlarının ve prosedürlerinin uygulanmasının, ahlaksızlıkların önlenmesine yönelik İslami ilkelerle tutarlılığı sağlamak için gözden geçirilmesini amaçlamaktadır. İKRAM Sivil Toplum Derneğinin Kadın Şefi Datin Paduka Che Asmah İbrahim, İslam'ın önleme hedeflerini yerine getirmek için bu konudaki uygulamanın güçlendirilmesi gerektiğini belirterek bu bildiriye kabul etmiştir. *Sisters İn Islam* (SIS) İletişim Müdürü Majidah Hashim, Dr. Mujahid ile müslümanların kapalı kapılar ardında yaptıklarının bir hükümet meselesi olmadığını kabul etmiştir. Bunun nedeni, ona göre, helvat tutuklamasının uygulanmasının müslümanlara ölümle sonuçlanabilecek fiziksel, psikolojik ve duygusal travma ile sonuçlanmasıdır. Bu, Malezya'da kötü bir İslam imajı bırakabilmektedir.⁵³⁵ Utara Malezya Üniversitesinde (UUM) öğretim görevlisi olan Dr. Kamarul Yusoff gibi akademisyenler, İngiliz gazetesinin haberine cevaben Dr. Mujahid'in açıklamasına verdiği yanıtta toplumu objektif olmaya çağırmıştır. Ona göre, özellikle *Star*'ın manşetlerinin ve haberlerinin diğer gazeteler tarafından nasıl alıntılanıp yayılmaya devam ettiği göz önüne alındığında, *Star*'ın röportaj sonucundaki başlığı oldukça şaşırtıcıdır. Bu gazete manşetleri konuyu daha da sansasyonel hale getirmiş ve Dr. Mujahid toplumu büyük ölçüde etkilemeye ve kınamaya devam etmiştir. Ancak Dr. Kamarul, *Star* gazetesinin Dr. Mujahid hakkındaki, “*Artık ahlaki polislik yok*”, “*Artık gece halvet baskınları veya müslümanların özel hayatlarına izinsiz giriş yok*” ve “*Artık gecenin bir yarısı kapıyı çalmak yok ve halvet veya diğer iddia edilen yanlışlar hakkındaki raporları araştıran dini otoriteler tarafından kapıları kırmak yok*” cümlelerini, Dr. Mujahid'in ağzından çıkan cümleler olmayıp sadece *Star*'ın gazetesi

⁵³⁴ Firdaus Azil, “I forgive their criticism, even if they do not try to understand”- Mujahid”, *Astro Awani*, 2018, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/saya-maafkan-kritikan-mereka-biarpun-mereka-tidak-cuba-memahami-mujahid-187602>), (14.06.2021).

⁵³⁵ Syalikha Sazili, “Review enforcement, OPS khalwat”, *Harian Metro*, 2018, (<https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2018/10/383967/teliti-semula-penguatkuasaan-ops-khalwat>), (13.06.2021).

tarafından yorumlanan cümleler olduğunu ifade etmiştir.⁵³⁶ Ona göre, Dr. Mujahid'in açıklaması şu şekildedir:

“Halvet infazı konusu kötüye kullanılmış, hepsi değil ama sorunlar var ve istismar edildiği yerler var; günah işleyenlere adalet vermektedir. Bu yüzden şu anda durumu iyileştiriyoruz ve şefkatli İslam'ı temel almaları önemlidir. Görevlerini yerine getirirken şimdi azaldığını düşündüğüm bireysel haklara tecavüz etmemeye de çok dikkat etmem gerekiyor. Başka konular da var; bilgin olsun, halvet'in önlenmesinin uygulanması hakkında konuştuğunda bunu benim yargım altında değil, devlet yargısı içinde bulacaksınız. Çünkü biz eyalet yasalarına ya da otoritesine ve federal gücüne bağlıyız. İslam yargısının büyük bir kısmı benim yetkim değil, devletin yetkisi altındadır. Yine de tüm bu konularda federal hükümetin görüşlerini tartışabileceğimiz ve paylaşabileceğimiz tüm Devlet İslam İşleri müdürleriyle bir araya geleceğimiz bir platforma sahip olabiliriz.”

Bu nedenle Dr. Kamarul, Dr. Mujahid'in verdiği cevapların yanlış anlaşıldığını açıkladı. Sözlerin Dr. Mujahid'in ağzından çıkmadığı, ancak *Star* gazetecileri tarafından verilen yorumlanmış kısım olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu uygulama alanı federal hükümetin yetkisi altında değil, eyalet hükümetinin yetkisi altındadır. Bu nedenle Dr. Mujahid yalnızca bu konuda öneri ve görüşleri paylaşabilmektedir.⁵³⁷ Ayrıca Dr. Mujahid'in halvet suçu meselesine yaklaşımı, dini otoriteye rapor vermeden önce eylemden kaçınmak olan *emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker*⁵³⁸ kavramına dayanmaktadır Bu konudaki tutumu, İslam'ın topluma yansımalarını vurgulamak gibi herhangi bir eylemde bulunmadan önce araştırma yapmaktır. Rahmet (merhamet) kavramı, soruna yönelik şiddete değil, soruşturma yoluyla (*tabayyun*) suçluya yönelik eylemlere odaklanmaktadır.⁵³⁹ Bu, Dr. Mujahid'in Malezya'daki sosyal sorunları ele aldığı çatışmaları çözerken *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı gibi şefkat ve merhametin sıklıkla önemini her zaman vurguladığı anlamına gelmektedir. Dr. Mujahid'in yaklaşımı,

⁵³⁶ “Be fair in thump on Dr Mujahid' said Dr Kamarul”, *MalaysiaDateline*, 2018, (<https://malaysiadateline.com/berlaku-adillah-dalam-menghentam-dr-mujahid-kata-dr-kamarul/>), (11.06.2021).

⁵³⁷ “Be fair in thump on Dr Mujahid' said Dr Kamarul”, a.g.m., s. 1–5.

⁵³⁸ İyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışma yönündeki faaliyetler için kullanılan dinî, ahlâkî ve hukukî bir tabir.

⁵³⁹ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 38–39.

İslam'ın bugün dünyanın algıladığı gibi aşırı bir din olmadığı için İslam'ın otoritesini tanımlayan rahmet için çaba göstermektedir.

C. Terörizm Sorunları

Rahmeten Li'l-Âlemîn'in dini olarak İslam, barışı korumak, sevgi ve şefkat kurmak, kardeşliği teşvik etmek, insanları baskıdan kurtarmak, hakikat ve adalet için savaşmak ve baskıcı tutumlardan kaçınmak gibi bazı önemli değerlere sahiptir. Bununla birlikte, müslümanlar arasındaki mevcut durum İslam'ı *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'in dini olarak temsil etmemektedir. Örneğin, radikal İslami hareketlerin ve anlayışların ortaya çıkması, münhasır İslam, terörist İslam vb. İslam'ın toplumda korkutucu (İslamofobi) bir din olarak görülmesine katkıda bulunmaktadır.⁵⁴⁰ 'Terörizm' terimi, kişinin tüm hedeflerine ulaşmak için güç kullanmakla eş anlamlıdır. Kaçırma, el koyma, cinayet ve savaşı kapsamaktadır. Her biri şiddet içerir ve kontrolden çıkmış olarak sınıflandırılır. Terörizm şu anda çağdaş dünyadaki müslümanlar için ideolojik bir meydan okuma haline gelmiş olarak algılanabilmektedir. İslam Devleti (İD) ve kendilerini cihatçı ilan eden ve Orta Çağdaki 'Kutsal Savaş' fikrine benzer İslami cihat propagandası yapan diğerleri gibi terörist grupların yükselişi sadece gayrimüslimleri veya inanmayanları değil, müslüman kardeşlerini de hedef almaktadır. Bu terör eylemi, genel olarak müslüman toplumlar arasında, aşırı grupları destekleyip desteklemeyecekleri ya da kendilerini bütün müslümanları temsil ediyormuş gibi gösterdikleri gibi onlara karşı çıkıp çıkmayacakları konusunda bir ikilem yaratırken aslında sadece hayal kırıklığına uğramış müslümanlardan oluşan bir grubu temsil etmektedir.⁵⁴¹

Malezya'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının tanıtılmasının ardından bu konu uluslararası toplumun da dikkatini çekmiştir. Dr. Mujahid, İslam kavramını bir hoşgörü dini ve rahmet ülkesini inşa etme ideali olarak ifade ederken Din bakanı olarak görev yapmış ve çeşitli ülkelerden gelen heyetleri ziyaret etmiş veya kabul etmiştir. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını Şubat 2019'da İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ülkelerinin büyükelçilerine, Ekim 2019'da Malezya'yı ziyaret eden AB delegasyonunun 13 üyesine⁵⁴² ve ayrıca Ocak 2020'de Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) üyesi

⁵⁴⁰ Arsam, a.g.m., s. 278.

⁵⁴¹ Zul'Azmi Yaakob, Ahmad Sunawari Long, "Terrorism as Ideological Challenge on Contemporary Muslim: A Philosophical Analysis", *International Journal of Islamic Thought*, C. 7, S. (June) (2015), s. 59.

⁵⁴² Sulaiman, a.g.m., s. 1-2.

ülkelerin büyükelçilerine tanıtmıştır.⁵⁴³ Bu çaba, ülkenin yönetişimini kontrol etmek için *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını benimseyerek Malezya'yı örnek bir ülke olarak şekillendirmeyi amaçlamaktadır.⁵⁴⁴ Dr. Mujahid'in çabaları Malezya'yı dünyaya tanıttığı için takdir edilmelidir. Dr. Mujahid'in, Uygur Müslüman cemaati üyeleri için bir gözaltı kampını “Uygur cemaati için eğitim ve meslek merkezi” olarak tanımladığında çeşitli partilerin tartışma ve eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu bilgiler 26 Haziran 2019 tarihinde Facebook sosyal medya platformunda kişisel bir gönderi ile elde edilmiştir.⁵⁴⁵ Gerçekten de, Çin Komünist Rejiminin terörizmi önleme eylemlerini zorla dağıtma yöntemiyle açıkça desteklemiştir. Görüşleri, Dışişleri Bakanlığı, İslami aktivist Dr. Ahmad Farouk Musa, Uygur İnsan Hakları Portalı gibi uluslararası haber kuruluşları ve Malezya toplumu da dahil olmak üzere çeşitli örgüt ve kişilerin Dr. Mujahid'e öfkesine yol açmıştır.⁵⁴⁶

Buna ek olarak, sözleri Malezya'nın insan hakları konusundaki gerçek tutumu, özellikle Çin'in Sincan eyaletindeki azınlık müslüman toplumuyla ilgili olarak yanlış anlaşılmaya sebep olmuştur.⁵⁴⁷ Halbuki daha önce Tun Mahathir (7. Malezya Başbakanı), Pekin'e teslim edilmesi talebine rağmen Tayland üzerinden Güneydoğu Asya ülkesine kaçan Uygur Müslüman tutukluları kurtarıp Türkiye'ye göndererek daha sağduyulu ve cesur hamleler yapmıştır.⁵⁴⁸ Bu, Malezya'nın etnik temel hakka olan bağlılığını ve ülkedeki müslümanlara yönelik şiddete karşı tutumunu göstermektedir. Ancak Dr. Mujahid, Pekin Yabancı Araştırmalar Üniversitesinde yaptığı konuşmada Çin'in terörle mücadele çabalarını överken Uygur Müslümanlarına yapılan baskıyı da sahte haber olarak nitelerken görüşleri büyük ilgi görmüştür. Dr. Mujahid, Malezya'da okuyan Uygur halkı tarafından kınanmıştır. Bunu aşağıdaki şu açıklama kavuşturmaktadır:

⁵⁴³ “Rahmatan Lil 'Alamin Introduced to APEC Countries”, *Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (MAIWP)*, 2020, (<https://www.maiwp.gov.my/i/index.php/en/berita-maiwp/571-rahmatan-lil-alamin-diperkenalkan-kepada-negara-apec>), (12.06.2021).

⁵⁴⁴ “Efforts to Introduce The Concept of Rahmatan Lil 'Alamin at The World Level”, *Bernamea*, (2019), (<https://www.sinarharian.com.my/article/54793/BERITA/Nasional/Usaha-perkenal-konsep-Rahmatan-Lil-Alamin-di-peringkat-dunia>), (12.06.2021).

⁵⁴⁵ “Praise China for Fighting Terrorism: Mujahids ‘agree’ with Uighur Islamic Ethnic Oppression?”, *SabahKini2*, 2019, (<https://sabahkini2.com/en/home>), (14.06.2021).

⁵⁴⁶ Kamarool Haidi, “Mujahid’s Ignorance Against Uighur Ethnic Suffering Scratches Muslims Hearts with Superficial Statements”, *Editor Malaysia*, 2019, (<https://www.editormalaysia.com/10633/>), (1306.2021).

⁵⁴⁷ Haidi, a.g.m., s. 1–3.

⁵⁴⁸ Zachary Abuza, “Malaysia : Navigating between the United States and China”, *Asia Policy*, C. 15, S. 2 (2020), s. 117.

“Sevgili Malezyalı arkadaşlar bu Çin ajanına güvenmiyorlar; Çin hükümeti, doğruyu söylese aile fertlerini idam etmeleri şartıyla onu Malezya’ya getiriyor; bedeni Uygur, ama dili, düşünceleri ve zihni Çin hükümeti; akademisyen olduğum için yalan söylemiyorum, reşit olmayan çocuklarım da yalan söylemiyor!”

Bu tartışmanın bir sonucu olarak sarf edilen sözleri yalnızca müslümanlara değil, Malezya hükümetine de aşağılayıcı olarak yorumlanmıştır.⁵⁴⁹ Aslında bu, Malezya’nın onurunu cahil ülkelerinkiyle eşittir. Yine ülkeyi yönetme ve ülkenin adını İslam dünyasına tanıtma politikasına aykırıdır.⁵⁵⁰

Diğer taraftan, Dr. Ramasamy da iftira, kıskançlık ve olumsuz medya açıklamaları yaptığında Malezyalı müslümanların çoğunluğunu kızdırmıştır. Dr. Ramasamy daha önce 10 Nisan 2016’da bir Facebook gönderisinde Dr. Zakir Naik’e “şeytan” adını vermişti. Dr. Ramasamy yorumları geri çekmiş ve 12 Nisan’da özür dilemiştir. Ancak, 14. Genel Seçimler’in ardından, Dr. Ramasamy, Dr. Zakir Naik’in kendisini terörizmle ilişkilendiren şüpheleri gidermek için Hindistan’a iade edilmesini önerdiğinde bu tartışma yeniden alevlenmiştir. Dr. Mohd Asri, iddialara dayanarak Dr. Ramasamy’nin de bir terörist olduğunu ve onu Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) Derneğine atıfta bulunarak uluslararası bir Tamil terörist kimliğine bağladığını iddia etmiştir.⁵⁵¹ 13 Temmuz 2018’de *Sinar Harian* gazetesi, Dr. Mohd Asri’nin Dr. P. Ramasamy’ye, Dr. Zakir Naik’i terör unsuruna karışma konusundaki ikinci iddiasıyla ilgili olarak tartışmaya çağırıldığını bildirmiştir. Dr. Asri’nin, “*DAP Yürütme Komitesi (MSK) Üyesi Dr. Ramasamy, tanınmış bir vaiz olan Dr. Zakir Naik’in bu ülkeye tehdit oluşturan ve sınır dışı edilmesi gereken bir terörist olduğundan eminse tartışma onun mahkumiyetini göstermesi için bir fırsattır.*” demiştir.⁵⁵² Bunun üzerine Dr. Mujahid, ikisi arasında bir görüşme ayarlamıştı. Görüşmede, Dr. Mohd Asri ve Dr. Ramasamy, artık Tamil Eelam’ın Kurtuluş Kaplanları hakkında açık tartışmalara girmeyecekleri konusunda anlaşmışlar. Nitekim uluslararası vâiz Dr. Zakir Naik daha önce iki kişi arasında ateşli bir tartışma başlatmıştı. Dr. Ramasamy ve Dr. Mohd Asri, aralarındaki endişeleri

⁵⁴⁹ Haidi, a.g.m., s. 1–3.

⁵⁵⁰ “Praise China for Fighting Terrorism: Mujahids ‘agree’ with Uighur Islamic Ethnic Oppression?”, s. 1–6; Haidi, “a.g.m., s. 1–3.

⁵⁵¹ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 39.

⁵⁵² Azmi, Ismai, a.g.m., s. 11.

gidermek için inisiyatif aldıkları için Dr. Mujahid'e şükranlarını dile getirmişlerdir. Malezya'da masumları koruyarak ve çatışmadakileri *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramıyla uzlaştırarak terör sorununu çözebileceklerini belirtmiştir.⁵⁵³

Sonuç olarak, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının toplum gündemine getirilmesinden bu yana, bu kavramın Malezya'nın barışı üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Fakat bir taraftan çatışan tarafları birleştirirken diğer taraftan ülkenin insan hakları yükümlülükleri hakkında yanlış anlamalar sebep olduğu da açıktır. Örneğin Dr. Mücahid'in merhameti bütünsel olarak görme çabası, Uygur cemaati hakkındaki ifadesi gibi duruşlarının bir sonucu olarak toplumsal parçalanmaya neden olabilmektedir. Bununla birlikte, bu kavramın Malezya toplumunda uzlaşmaya teşebbüs etmek ve Malezya'nın şiddet karşıtı tutumunu vurgulamak için de kullanıldığı inkar edilemez. Bu nedenle, Dr. Mujahid ifadesini yayınlarken daha dikkatli olmalı; *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına dayanarak Çin ile uluslararası ilişkileri korumaya çalışmış, ancak Tun Dr. Mahathir'in bu konuyla ilgilenirken sürdürmeye çalıştığı terörizm konularının reddedilmesine yönelik sağlam tavrı da vurgulanmalıdır. Malezya toplumsal ilişkilerinde *Rahmeten Li'l-Âlemîn* girişimi, Dr. Ramasamy ve Dr. Asri Zainal Abidin'i etkili bir şekilde uzlaştırdığı ve yanlış bir şekilde terörist olmakla suçlanan Dr. Zakir Naik'i savunduğu için tanınmayı hak etmektedir. Açıkçası, eğer doğru anlaşılırsa ve kullanılırsa bu kavram Malezya'da barış ve uzlaşma ortamını sağlayabileceği düşünülmektedir.

D. Dinleri ve Irkları İlgilendiren Hassas Konular

Dini ve ırksal hassasiyetler genellikle ulusal uyumun sağlanmasında büyük bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca medyada sıklıkla dinler ve ırklar arasındaki aşırılıkçılık ve iletişimsizliğin öne çıkarılması da toplumsal önyargıya katkıda bulunmaktadır. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, Malezya'nın çeşitli toplumları arasındaki uyumu teşvik etmek için tanıtılmaktadır.⁵⁵⁴ 14. Genel Seçimler'in ardından yeni kurulan bir hükümet olarak her politika kesinlikle Malezya topluluğu tarafından yakından izlenmiştir. Bu politikaların bazıları önceki politikalara göre bir gelişme olarak görülürken hükümetin bazı olumsuz algıları çözememesi başta Malaylar ve müslümanlar olmak üzere toplum

⁵⁵³ "The Mufti of Perlis and Ramasamy Made Peace", *Bernama*, 2018, (<https://www.utusanborneo.com.my/nasional>), (10.06.2021).

⁵⁵⁴ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 37.

arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır.⁵⁵⁵ Malay topluluğunun haklarını koruma ve İslam'ı federasyonun dini olarak koruma amacı, Malezya'nın çeşitli toplumlarında birkaç konuyu gündeme getirmiştir. Nitekim ırklar, dinler ve cinsiyetler arasındaki eşitlik gibi konularda davalar gazetelerde manşet olmuş, hafızlık okullarının kapatılması, Malay hükümdarlarının kurumlarına hakaret edilmesi, yanlış yönlendirilmiş Şii fetvalarının gözden geçirilmesini talep etmek, İncil'in halka açık yerlerde yayılmasına izin verilmesi konusunda ısrar etmek, JAKİM'in kaldırılması konusunda ısrar etmek, zekatın gayrimüslimlere ve diğerlerine dağıtılması konusunda ısrar etmek istenmiştir.⁵⁵⁶ Bu talepler ve konular, Malezya'daki Malay veya müslüman ayrıcalıklarının kaldırılmasını savunanların sesini temsil etmiş, dolaylı olarak ülkedeki ırksal ve dini gerilimleri tırmandırmıştır.

2018'de Malezya'daki ırkla ilgili konular arasında 26 Kasım'da USJ 25 Putra Height Subang Jaya'daki Sri Maha Mariamman Tapınağı'ndaki Malaylar ve Hindular arasındaki isyan çıkmıştı. Saat 03:00 sularında 18 otomobilin alev alev yanmasının yol açtığı çatışma sonucunda 700 güvenlik gücünün durumu kontrol altında tutmak için seferber oluşturu. Polis Genel Müfettişi Tan Sri Mohamad Fuzi Harun, polislin 17 erkeği tutukladığını ve 24 saat gözlem yaptığını açıklamıştır. 27 Kasım 2018'de Subang Jaya İtfaiye ve Kurtarma İstasyonu'nun (BBP) ve Acil Servisler Yardım Birimi (EMRS) üyesi Muhammed Adib (24 yaşında) saldırıya uğramış ve feci şekilde dövülmüş, itfaiye aracı ise tahrip olmuştur. Diğer iki araç ateşe verilmiştir. Tapınak yetkilileri Muhammed Adib'in bir trafik kazasında ağır yaralandığını iddia etse de Polis Genel Müfettişi ve bir değişiklik uzmanı aksini ifade etmiştir. Muhammed Adib'in, terapi sürecinin herhangi bir faydalı sonuç üretememesinin ardından 17 Aralık 2018'de öldüğü açıklanmıştır.⁵⁵⁷ Buna ek olarak Hindu Hakları Eylem Gücü'nün (HINDRAF) 28 Mayıs 2018'de MARA Teknoloji Üniversitesini (UiTM) tüm ırklara açma aciliyeti Malay öfkesine yol açmıştır. Çünkü bu üniversiteyi Malay olmayanlara açma kararı kurumun misyonuyla çelişmektedir. Bu da federal anayasanın Malayların hak ve ayrıcalıklarına ilişkin 153. maddesile korumaktadır. Tun Abdul Razak Üniversitesi, Tunku Abdul Rahman Üniversitesi, Lim Kok Wing Üniversitesi, HELP Üniversitesi gibi özel yükseköğretim

⁵⁵⁵ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 38–39.

⁵⁵⁶ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 37; Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 37–38.

⁵⁵⁷ Ahmad Suhael Adnan, "Article 1(4) of the ICERD Consterates the Federal Constitution", *Berita Harian*, (23.11.2018).

kurumlarının varlığının gerekçesinin yanı sıra, Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanan nüfus kotasına göre tüm ırklara açık olan devlet üniversitelerine tercih dışında Malaylardan daha iyi olan ekonomik sınıflarda yer alan Malay olmayan öğrencilerin taleplerini karşılamaya yeterlidir.⁵⁵⁸

Yukarıdaki bahsedilen hususlar çerçevesinde göre, tüm ırkların adalete kavuşmasını ve ülkenin barışçıl kalmasını sağlamak için hükümetten ICERD’yi Malezya’da uygulaması istenmiştir. ICERD, Uluslararası Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme’dir. Birleşmiş Milletler sözleşmesi, kapsamındaki bu sözleşme temel haklar ayrımcılığını ortadan kaldırmak ve ırklar arasındaki temel hakların bilinmesini için bir araç haline gelmektedir. Sözleşme ayrıca her türlü bir ırkçı söyleme karşı çıkmakta ve ırkçılık olarak bilinen kişi veya kuruluş cezai yaptırım getirmektedir. Sözleşme, Malay ve Bumiputera’nın özel haklarını ortadan kaldıracak uluslararası bir gündem olarak anlaşıldığı için halkta antipati olmuştur. ICERD, ırksal ayaklanmaların trajedisiyle sonuçlanmasa da Malezya’daki Malay topluluğunu hakları için kızdırmıştır.⁵⁵⁹ Bunun nedeni, hükümetin ICERD’yi onaylama arzusunun ülkenin İslami kimliğini ve öne çıkmasını etkileyebileceğidir. Ancak Senatör Waytha Moorthy, ICERD’nin onaylanmasının Federal Anayasa’nın 153. maddesi (Malayların ve Bumiputeraların konumunu ve özel haklarını tanıma) üzerinde hiçbir etkisinin olmayacağını vurgulamıştır. Onayın ancak yaygın müslüman protestolarına yanıt olarak ertelenebileceğini belirtmiştir.⁵⁶⁰ Sorunlarla ilgilenirken Malezya hükümetinde dini portföyü elinde bulunduran bakan, ICERD’nin onaylanmasını ırkçılık sorununa karşı bir sözleşme olduğunu, bu nedenle desteklenmesi gerektiğini söylemiştir. Bakan ayrıca, ICERD anlaşmasının devlet tarafının anayasal, kültürel veya diğer özelliklerini değiştirmeyeceğine de güvence vermiştir. Dr. Mujahid görüşlerini cesurca dile getirmiş ve sosyal medyada öfkeye yol açmıştır.⁵⁶¹ Bununla birlikte bakan, Malezya hükümeti

⁵⁵⁸ a.yer

⁵⁵⁹ Kartini Aboo Talib@Khalid, Suraiya Ishak, “Acceptance and Rejection International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD) amongst the Malays and Bumiputera in Malaysia”, *İslamiyyât*, C. 41, S. 2 (2019), s. 82–83.

⁵⁶⁰ Mohamad, Adnan, Salleh, “The Idea of Rahmatan li al-Alamin and the Future of Islam in the Era of the Pakatan Harapan (PH) Government: A Preliminary Observation”, s. 33.

⁵⁶¹ “ICERD: Don’t make extreme assumptions - Mujahid”, *Bernamea*, 2018, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/icerd-jangan-buat-andaian-melampau-mujahid-190409>), (11.06.2021).

tarafından resmi olarak tartışılmadan önce Malezyalıların bu konuyla ilgili pervasız varsayımlarda bulunmamasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca Malezya'nın çoğul toplum kaygıları ülkenin hak ve din özgürlüğü ile bağlantılıdır. Madde 11(4) İslam dışındaki diğer dinlerin dinlerini uygulamak için özgür olduklarını ancak müslümanlara vaaz veya kendi dinlerine girmek için baskı kurmamaları gerektiğini belirtirken bu durum, Malezya'nın diğer dinlere hoşgörüsünü göstermektedir. Ancak Penang, Bukit Mertajam'daki bir ortaokulun önünde öğrencilere İncil kitaplarının dağıtılması, müslüman öğrenciler de dahil olmak üzere müslüman toplumu kızdırmıştır. Dr. Mujahid, yetkililerle görüştüğünü ve bu davranışın gerçek olduğunu öğrendiğini belirtmiştir.⁵⁶² IRIMM (Müslümanların Tahvilleri Malezya) örgütü Başkanı, İncil'in okul saatlerinden sonra Malezya'nın müslüman topluluğuna karşı kötü bilgilendirilmiş ve hakaret edici olarak dağıtılmasını kınamıştır.⁵⁶³ Dr. Mujahid'in İslam dinine yönelik hakaretlere rağmen bu konuda ciddi bir işlem yapmadığı iddia edilmiştir. Buna ek olarak davalar sadece hükümet dışındakiler tarafından açılmış ve konuyla ilgili bir polis raporu olmasına rağmen konu karar alınmadan çözülmüştür.⁵⁶⁴ 2019 yılında bir Çin vatandaşının Hz. Muhammed ile Hz. Aişe'nin evliliğine hakaret içeren bir karikatür yüklemesi üzerine Hz. Peygamber'e yapılan hakaret kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Hükümet, karikatürleri yükleyen failleri yargılayarak kararlı bir şekilde hareket etmiştir. Peygambere hakaret eden şüpheli, RM 20,000 (44.581 Türk Lirası) kefaletini ödeyemediği için ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır.⁵⁶⁵

Malezya'nın çoğul toplumunda, tartışmalı konularda, özellikle diğer ırklar ve dinlere mensup kimselerin Malayların ve Bumiputera'nın ve İslam'ın haklarına itiraz ettiğinde *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına bir meydan okuma olarak görülmektedir. Bu kavramın getirilmesinin sorunları hafiflettiği görülmekle birlikte, yetersiz uygulanması toplumda sıklıkla yanlış yorumlanmış ve sorunlu anlaşılmıştır. Malezya bir İslam ülkesi olarak

⁵⁶² a.yer.

⁵⁶³ "NGO Reports On Bible Distribution to Students", *Harian Metro*, (09.11.2018).

⁵⁶⁴ Nur Izzati Mohamad, "6 suspects distributed Bibles to students", *Harian Metro*, 2018, (<https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2018/11/393681/6-suspek-edar-bible-kepada-pelajar-sekolah>), (11.06.2021).

⁵⁶⁵ Nurbaiti Hamdhan, "Senior citizen charged with posting offensive caricature on FB", *The Star*, 2019, (<https://www.thestar.com.my/news/nation/2019/02/28/senior-citizen-charged-with-posting-offensive-caricature-on-fb>), (12.06.2021).

çoğulcu bir toplumda var olan çok ırklı ve dini hayatı asla reddetmemektedir. Diğer müminlere hoşgörü, rahmetin (merhamet) her zaman uygulanan yönlerinden biridir. Bu delilin Malezya Federal Anayasası'nın 11(1) maddesinde açıkça görüldüğü ve atıfta bulunulduğu anlaşılmaktadır. Nitekim soz konusu madde şöyledir: “*Her insanın dinini ilan etme, uygulama ve 4. maddesine tabi olarak onu yayma hakkı vardır.*” Bu madde ile müslümanlara ve gayrimüslimlere din özgürlüğü garantisi verilmektedir. Ancak, diğer dinlerin müslümanlığa terfi ettirilmemesi şartıyladır.⁵⁶⁶

Yaşanan meselelerden yola çıkarak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının uygulanması kapsamlı İslami yoruma uygun olmalı ve daha da önemlisi Malezya bağlamında, uzun zamandır ülkenin huzur ve esenliğinin ‘bel kemiği’ olan federal anayasa’nın içeriğine uygun olmalıdır.⁵⁶⁷ Yukarıda vurgulanan hususlar ekseninde bakıldığında, hükümetin İslam’ın konumunu savunmadaki ve müslümanların insan haklarının korunması gerekçesiyle adaletsizlik ve çöküş belirtilerinden korumadaki rolünü azalttığı görülmektedir. Bu yaklaşım müslüman ulus inşası kavramına aykırıdır. Gerçek hükümet İslam’ın ve taraftarlarının birincil koruyucusu olduğu için İslam’ı ve ümmetini hükümetten yeterli savunma almadan doğrudan düşman saldırılarına ve baskılarına maruz bırakmak son derece tehlikelidir.

E. Kadın ve Çocuk İstismarı Ve İhmali

Halkın refahını sağlamak için şefkat ve merhamet esastır. Toplumun refah için yardımlaşma hoşgörü ve başkalarını hukukuna saygı gösterme önemli hususlar arasındadır. Günümüz müslüman toplumunda saz konusu hususların önemsememe eksikliği gözlemlenmektedir. İslam’ın öğretileri bireylerde, ailelerde ve topluluklarda şefkat kültürünü büyük ölçüde vurgulasa da gerçek şu ki bazı suç vakaları ve halkın şefkatli bir kültüre karşı güvensizliği daha belirgin hale gelmektedir.⁵⁶⁸ Malezya’da aile içi şiddet ve çocuk haklarının ihmali konusunda olduğu gibi. Malezya’da aile içi şiddetin azaldığı görülürken, çocuk ihmalinin şiddeti ve tutarlılığı artmaktadır.⁵⁶⁹ Aile içi şiddet, genellikle erkeğin yakınlarıyla ilişkisinde inisiyatifini kötüye kullanarak çoğu zaman

⁵⁶⁶ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 37.

⁵⁶⁷ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 41.

⁵⁶⁸ Siti Norlina bt Muhamad v.dğr., “Budaya Penyayang dalam Kehidupan Masyarakat Islam: Antara Teori dan Praktis”, t.y., y.y, s. 6–7.

⁵⁶⁹ Mohd Azam Syah Yaacob, “Cases of Child Abuse are on The Rise”, *Harian Metro*, 2019, (<https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2019/04/448789/kes-dera-kanak-kanak-meningkat>), (12.06.2021).

eşini kontrol etme yada domine etmeye çalışması olarak tanımlanabilmektedir. Bu güç istismarı fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik olarak kadınların kendilerini çaresiz hissetmelerine ve her zaman korku içinde yaşamalarına neden olmaktadır.⁵⁷⁰

2018'deki aile içi şiddet sorunu, 2017'deki 4026 vakadan, 2018'de 3947'ye düşüş eğilimi göstermiştir. Malezya Kraliyet Polisi'ne göre, bu düşüşün sebebi, vakaların utanç, yapamama veya koruma hakkı konusunda farkındalık eksikliği nedeniyle bildirilmemesi sonucunda ortaya çıkmış olabilir. Malezya'nın 521 (1994) Aile İçi Şiddet Yasası, şiddeti fiziksel yaralanma, gasp, cinsel eylemlerin nedeni olarak tanımlamı şiddet uygulams eş, eski koca/eş, çocuklar ve diğer aile üyeleri de dahil olmak üzere mağdurlar üzerinde psikolojik sıkıntıya neden olmaktadır.⁵⁷¹ Eski Kadın, Aile ve Toplum Gelişimi Bakanı Datuk Seri Şehrizat Abdul Celil'e (2009-2012) göre Malezya'da kadına yönelik şiddetin başlıca nedenleri kıskançlık, aldatma, alkolizm, çok eşlilik, maddi zorluklar, çocuklarla ilgili zorluklar ve kumardır.⁵⁷² Bu, aile içi şiddetin başlıca nedenlerinin anlık öfke, yanlış anlamalar ve uyuşturucu bağımlılığı olduğunu gösteren 2019 istatistikleriyle örtüşmektedir. Bu nedenle, şiddetin giderilebilmesini ve mağdurların uygun şekilde savunulmasını sağlamak için topluluk yetkililere rapor vermede önemli bir rol oynamaktadır. Şiddet konusunu ele almak ve mağdurların yeterli koruma almasını sağlamak için toplumun yetkililerle irtibata geçmeni bilgi kanalı olarak rolü memnuniyetle karşılanmaktadır. Bunun için Kadın, Aile ve Toplum Gelişimi Bakanlığı ve Malezya Kraliyet Polisi, aile içi şiddet olaylarına karşı mağdurlara veya üçüncü taraflara yardım etmek üzere 24 saat açık bir *Talian Kasih* 15999⁵⁷³ yardım hattı kurmak için birlikte çalışmaktadır. Aslında, hükümet dışı kuruluşların ve diğer devlet kurumlarının Malezya polisi ile yardımlaşma halk ve hedef gruplar için çeşitli suç farkındalığı ve önleme kampanyaları da yürütülmüştür. Bu girişimin şiddet mağdurlarına yalnız olmadıklarına ve çeşitli tarafların her zaman destek ve yardım sağladıklarına dair bir mesaj iletmesi beklenmektedir.⁵⁷⁴

⁵⁷⁰ Mariny Abdul Ghani, Sabasiah Husin, Azizul Mohamad, "Domestic Violence Issues: The Effectiveness Of Counselling Services Based On The Perspectives Of Women Victims Of Abuse Clients", *Jurnal Kemanusiaan*, C. 25, S. 2 (2016), s. 2.

⁵⁷¹ a.yer

⁵⁷² Muhamad vd., a.g.m., s. 6.

⁵⁷³ *Talian Kasih* - 15999 yardım hattı, bakanlık tarafından halkın istismar, bebek terk etme ve danışmanlık konularında şikayette bulunmaları için tanıtılmaktadır.

⁵⁷⁴ Yaacob, a.g.m. s. 1-2.

Ayrıca Malezya’da, bir çocuk genellikle 1989 Çocuk Hakları Bildirgesi’nin 2. maddesi ile uyumlu olan 18 yaşın altındaki bir kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu yaşta çocukların çoğu, genellikle haklarının ve çocuk olarak konumlarının zararına ihmal mağduru olmaktadır.⁵⁷⁵ Dünyanın dört bir yanındaki çocukların temel haklarının reddedilmesiyle karşı karşıya kaldıkları bir gerçekliktir. Bu haklar arasında yaşam hakkı, özgürlük, bireysel güvenlik, adil yargılanma hakkı, düşünce ve din özgürlüğü, sosyal güvenlik ve çalışma hakkı, eğitim hakkı sayılabilmektedir.⁵⁷⁶ Malezya’daki çocuk hakları ihmali vakaları endişe verici bir oranda artmaktadır. Sosyal Yardım İstatistikleri Dairesi Başkanlığına göre 2013 yılında 1769, 2014 yılında 2035, 2015 yılında 2236, 2016 yılında 2547, 2017 yılında 2410 ve Haziran 2018’e kadar 1318 çocuk hakları ihmali vakası meydana gelmiştir. Bu eğilim, bu sorunu engellemek için henüz etkili bir önlem alınmadığını göstermektedir.⁵⁷⁷ Çocuk istismarını içeren vakadan 2017 yılında 429 iken, 2018 yılında 456’ya yükselmiştir.⁵⁷⁸ Daha da endişe verici olanı, 2018’den bu yana geçen üç yıl boyunca, çocuk istismarı vakalarının faili olarak kaydedilenlerin %46 ile en yüksek yüzdesinin biyolojik ebeveynler olmasıdır.⁵⁷⁹

Failin, alkol veya narkotik maddelerin bir sonucu olarak zayıf bir öfke veya kendi kendini kontrol etme kaybı gibi sorunu, bu istismarın %65 birincil nedenidir. Vakaların %21’ini oluşturan ikinci neden, uykuya dalmak, süte boğulmak, konvülsiyonlara sahip olmak veya farkında olmadan beyinde kanama gibi tesadüfi durumlardır. Kurbanı gözetimsiz bırakmak, göletlere, nehirlere ve diğer su birikintilerine düşme gibi yaralanmalara ve otomobilde geride kalma gibi dikkatsizliklere neden olmak da olayların %5’ini oluşturmaktadır. Buna karşılık, kalan %9’unda çocuklara terbiye için şiddet uygulanmıştır. Bu kategori genellikle yaramaz veya kontrol edilmesi zor olan çocuklarda görülürken bunlar ciddi olmayan yaralanmaları da içermektedir.⁵⁸⁰

⁵⁷⁵ Nurul Izzah Izzati Hashim, Wafaa Yusof, Zuliza Mohd Kusrin, “Child Neglect and Legal Protection According to Shariah and Law in Malaysia”, *Journal of Contemporary Islamic Law*, C. 4, S. 1 (2019), s. 25–26.

⁵⁷⁶ Alias Azhar v.dğr., “Guarantees Of Protection and Welfare Of Children In Framework Of Fundamental Rights Of Children: Practice In Malaysia”, *International Journal of Law, Government and Communication*, C. 3, S. 10 (2018), s. 34–35.

⁵⁷⁷ Hashim, Yusof, Kusrin, a.g.m., s. 21.

⁵⁷⁸ Yaacob, a.g.m., s. 1–2.

⁵⁷⁹ “Cases of Abuse Involving Biological Parents are Highest”, *Sinar Harian*, 2021, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kes-dera-libat-ibu-bapa-kandung-paling-tinggi-281019>), (12.06.2021).

⁵⁸⁰ a.yer.

Çocukların ihmali, ebeveynler veya veliler tarafından evde veya halka açık yerlerde işlenen çeşitli eylem ve ihmalleri de içermektedir. Örneğin, evdeki vakalar kovalarda boğulan çocukları, binadan düşmeyi, oyun oynarken havai fişek yakmayı, ebeveynleri tarafından vurulmayı vb. içermektedir. Benzer şekilde, yürüyen merdivenlerden düşmek, tatil yerlerinde boğulma, otomobilde yalnız bırakılma, kaçırılma, öldürülme vb. gibi halka açık yerlerde de vuku bulan durumlar söz konusudur. Bu, yetersiz gözlem, ihmal ve ebeveynlerin veya velilerin her çocuğun davranışını, eylemlerini, tutumlarını ve faaliyetlerini bir şeyler ters gidene kadar kontrol edememesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır.⁵⁸¹ Sosyal Refah Bakanlığına (2018) göre, ebeveyn dikkatsizliği çocuk ihmalinin en yaygın biçimlerinden biridir. Bu, istihdam ve eğitim ile meşgul olan, onları daha az uyanık bırakan ve çocuklarının jestlerini hem velayet içinde hem de dışında izleyen ebeveynlerin tutumlarında görülmektedir.⁵⁸²

Malezya'daki ebeveynler arasındaki yoğun çalışma nedeniyle, çocuk bakımı genellikle belirli bir süre içinde başkaları tarafından yapılmaktadır. Ne yazık ki, Malezyalılar arasında endişeye yol açan bir davada, 11 aylık bir bebeğin Selangor'da Kajang'daki bir dadı tarafından fiziksel ve cinsel olarak işkence gördüğü iddia edilmiştir. Ölümcül hasta olduğu bildirildikten iki gün sonra Serdang Hastanesinde ölen kız bebeğin dadısı tarafından fiziksel ve cinsel istismara uğradığına inanılmıştır. Bu davaların ardından, 1 Nisan 2020'den itibaren hükümet, çocukları yöneten kişi ve kuruluşların, Çocuk Suçlarına Karşı Cinsel Suçlar İnceleme Sistemi (eDKK) aracılığıyla çalışanların veya çalışma ihtimali olan kimselerin cinsel sabıka kayıtlarını gözden geçirebilmeleri için bir sistem geliştirmiştir. Çocuklara Karşı Cinsel Suçlar Yasası 2017'ye (Kanun 792) göre, sistem 2017'den Şubat 2019'a kadar çocuklara karşı 3000'den fazla cinsel suç suçlusu tespit etmiştir. Sonuç olarak ebeveynler veya diğer ilgili taraflar, sabıka kaydı olmayan bir dadıyı işe almadan önce her zaman arka plan kontrolleri yapmalıdır.⁵⁸³ 2020 yılı için bildirilen Malezyalı çocuk istismarı vakalarının %35'inden fazlası cinsel suçlar

⁵⁸¹ Hashim, Yusof, Kusrin, a.g.m., s. 25.

⁵⁸² Izzati Hashim Nurul Izzah, Yusof Wafaa, Mohd Kusrin Zuliza, "Tinjauan Literatur Faktor Pengabaian Kanak-kanak di Malaysia", *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences*, C. 2, S. 1 (2019), s. 17.

⁵⁸³ Nor Harthina Shuib, "The Issue of Teenagers, Children Throughout 2019", *Berita Harian*, 2019, (<https://www.bharian.com.my/wanita/keluarga/2019/12/642794/isu-remaja-kanak-kanak-jadi-tumpuan-sepanjang-2019>), (13.06.2021).

içerdiğinden, buna özellikle dikkat edilmesi önemlidir.⁵⁸⁴ Aile üyeleri çocuk cinsel istismarı vakaları durum işlediğinde daha da kötüdür. Ensest, insanlar rasyonel duygularını görmezden geldiklerinde ve yalnızca arzularına göre hareket ettiklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu, aile bağlarına dayanan otantik sevginin kaybının bir sonucudur. Medya babalar, kızları, amcalar ve yeğenler, kardeşler, büyükanne, büyükbabalar ve torunlar arasındaki ensest ilişkileri ve modern çağda toplumun ne kadar zarar gördüğünü gösteren diğer çeşitli örnekleri sık sık rapor etmektedir. Çocuklara tecavüz ve cinayet, toplumun günümüz yetişkinlerinin korunması ve bakımı muhtaç olanlara karşı sevgi ve zarafet duygularını ne kadar çok kaybettiğini göstermektedir.⁵⁸⁵

Ölüme yol açan çocuk istismarı vakaları inanılmaz derecede endişe vericidir. Bu çocukların ve gençlerin ebeveynleri ve velileri tarafından korunması gerekiyorken bunun tersi gerçekleşmektedir. Nisan 2018’de olduğu gibi, Malezyalılar, annesinin erkek arkadaşı tarafından bir cisimle dövüldükten sonra kaburgasının kırılıp bağırsağının zarar görmesine neden olan ve sonra ölen altı yaşındaki bir çocuğun istismarı karşısında şok olmuşlardır. Erkek şüphelinin, çoğunluğu motosiklet hırsızlığıyla ilgili olan çeşitli suçlardan 12 suç geçmişi tesbit edilmiştir. Bu davanın sona ermesinin ardından, hem kendisi hem de kurbanın annesi suçlanmış ve tutuklanmıştır.⁵⁸⁶ Benzer şekilde, Pahang’daki Lanchang’da bir hafızlık öğrencisi olan 7 yaşındaki Muhammed Amin Nurul Amin’in Kasım 2019’da bir pansiyon müdürü tarafından sağlık durumu kötü halde bulunduktan sonra istismar edildiğine inanılmıştır. Kurbanın vücudunun ön incelemesinde vücudunda morluklar tespit edilmiştir. Kayıt dışı bir pansiyonda 13 yaşındaki diğer üç öğrenciyle aynı odayı paylaşmıştır.⁵⁸⁷ Ebeveynlerin bakımı altındaki veya bakıcı olarak velayet hakkı verilen çocuklar hususunda özel dikkat gösterilmelidir. Yetimler ve toplum korumasına ihtiyacı olan yoksullar hususunda da dikkatli olunmalıdır. Bu çocukların hayatları korumasız bırakılmamalıdır. Hayırsever evlerin ve sosyal organizasyonların oynayacağı rol sayesinde bu çocukların

⁵⁸⁴ Umavathi Ramayah, “Child Abuse: Over 35 Percent of Reports Involve Sexuality”, *Astro Awani*, 2020, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/penderaan-kanakkanak-lebih-35-peratus-laporan-libatkan-seksual-273089>), (14.06.2021).

⁵⁸⁵ Muhamad vd., a.g.m., s. 8–9.

⁵⁸⁶ Muhammad Mustakim Ramli, “6-year-old Boy Fatally Suspected Abused”, *Berita Harian*, 2018, (<https://www.bharian.com.my/berita/kes/2018/04/414537/kanak-kanak-6-tahun-maut-disyaki-didera>), (12.06.2021).

⁵⁸⁷ Shuib, a.g.m, s. 1–4.

hayatları kurtarılacaktır. Ancak bu görevler sadece bu kurumlara devredilemez. Toplumun da katkısı ve onların sorunlarını çözmek için yardımcı olması gerekmektedir. Çocukların korunması çerçevesinde çocuklar arasında evlilik konusu da dikkat çekmektedir. Kadın, Aile ve Toplum Kalkınma Bakanlığı, destek için başbakanlar toplantısında gündeme alınmadan önce müslümanlar için evlilik yaş sınırını 18'e çıkarmak için Malezya İslam Kalkınma Bakanlığı (JAKİM) ile işbirliği yapılmalıdır. Gayrimüslimlere gelince, İçişleri Bakanlığı (KDN) yasada değişiklik yapılmasına gerek olmadığını bildirmiştir. Bunun nedeni, mevcut yasanın 1976 Kanun Yenileme (Evlilik ve Boşanma) Yasası [164] uyarınca kadın ve erkekler için asgari evlilik kayıt yaşının 18 olmasını öngörmesidir.⁵⁸⁸ Dönemin Din Bakanı Dr. Mujahid, çocuk haklarını korumak için evlilikte 18 yaş sınırı önermiştir. Küçükler arasındaki evliliklerin yalnızca evlilik sebeplerine odaklanmak yerine korumayı içeren daha geniş bir bağlamda ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Sabah Müftüsü, Aziz Cafer'in yaptığı açıklamaya yanıt olarak asgari evlilik yaşının kadınlar için 14, erkekler için 16 yaşa düşürülmesi çağrısında bulunarak, çocukların şu anda erken yaşta cinsel ilişkiye maruz kaldıklarını belirtmiştir.⁵⁸⁹ Dr. Mujahid'in açıklamasına yanıt olarak, Negeri Sembilan İslam Hukuk Avukatları Derneği, evlilik yaş sınırının yükseltilmesinin sosyal sorunları çözenin bir aracı olarak gerekçelendirilmemesi gerektiğini, aynı zamanda onları daha da kötüleştireceğini açıklamıştır. Zaten çocuğu olan ancak ilişkilerini yasallaştırmak isteyen çiftler, çocuk evliliğinin yasaklanması ve meşru bir aile kuramamaları nedeniyle zorluklarla karşılaşacaklardır.⁵⁹⁰ Bununla birlikte, Ulusal Fetva Konseyi'nin tartışmaları, çocuklar için evliliği 18 yaşa çıkarmak için bir anlaşma ile sonuçlanmıştır.⁵⁹¹

Yukarıdaki sorunların çözümünde, 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHC) gibi federal yasa da çocukların korunmasını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yasa Birleşmiş Milletler antlaşmasıdır. Malezya, antlaşmayı 1995 yılında, günümüze kadar yürürlükte

⁵⁸⁸ B Nantha Kumar, "Prohibit underage marriage: 7 states agree, seven more disagree", *Malaysia Kini*, 2019, (<https://www.malaysiakini.com/news/500370>), (14.06.2021).

⁵⁸⁹ Nor Afzan Mohamad Yusof, Mohamad Ridzuan Mohamad Anwar, "Age Limit for Protecting Children", *Berita Harian*, 2018, (<https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2018/09/477580/had-usia-untuk-lindungi-kanak-kanak>), (14.06.2021).

⁵⁹⁰ Hasbi Sidek, "Maintain marriage age limit", *Harian Metro*, 2019, (<https://www.hmetro.com.my>), (14.06.2021).

⁵⁹¹ Yusof, Anwar, a.g.m., s. 1-2.

olan birkaç maddeye ilişkin çekincelerle onaymıştır. Bu sözleşme, taraf devletlere, çocuk esirgeme ve koruma ile ilgili tüm eyalet yasalarına, ayrılmış maddeler hariç, uyulmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu ÇHC’yi kabul eden hükümet, ÇHC’nin çocuk haklarını uygulamak için uygun idari önlemleri alacaktır. Ayrıca Malezya Sosyal Yardım Dairesi, Malezya’daki çocukların korunması ve refahının sağlanmasında rol oynamaktadır.⁵⁹² Yine hükümet, 2016 Çocuk Yasası’nın (değişikliği ile) mevcut hükümlerini güçlendirmek için çok çaba sarf etmiştir. Değişiklikler arasında, bölüm 31 (1) (a) kapsamındaki suçluların RM 50.000’ye (yaklaşık 11.145.265 Türk lirası) para yükseltile ve 20 yıl hapis cezasında bir artış vardır. Ceza, çocuğu kendi ebeveynlerinin veya vasilerinin davranışlarına karşı onu bilinçlendirmek ve savunmak içindir.⁵⁹³ Yasanın uygulanmasının yanı sıra, Malezya Kraliyet Polisi de 2019 kayıp çocuklara yönelik Ulusal Acil Müdahale (*NUR*) Uyarı Sistemi’ni kurmada Facebook operatörleri ile birlikte çalışmaktadır.⁵⁹⁴ Kolluk kuvvetleri ve uygulama geliştirme yoluyla hükümet, çocukların refahını korumaya ve kollamaya olan bağlılığını göstermiştir.

Malezya’nın *Rahmeten Li’l-Âlemîn* konseptinden bakıldığında Dr. Mujahid asgari evlilik yaşını 18 yıla sınırlandırarak çocuk haklarını korumaya olan bağlılığını göstermiştir. Buna ek olarak, özel bir evlilik mahkemesi, velayet ve nafaka oluşturma fikri, kadınları koruma ve vasilerinin korunması altındaki çocuklara karşı adil olma çabasıdır. 2019’daki hükümet, bu mahkemenin inşasına ilişkin bir çözüm bulmak için Devlet Bankası ve Çalışanlar İhtiyat Fonu (EPF) dahil olmak üzere birçok paydaşla müzakerelere girmiştir.⁵⁹⁵ Bu, rahmet milletinin kalkınma politikasında ele alınan ilk oluşuma, yani yasal ve adli oluşuma, karşılık gelmiştir. Bu oluşum, Eylül 2019’da evlilik mahkemesi, velayet ve nafakayı kurarak ve işleterek başarıya ulaşmayı amaçlamaktadır.⁵⁹⁶ Bu nedenle, kadın ve çocuk haklarının korunmasında, kolluk kuvvetleri ve mahkeme inşası, özellikle *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramı çerçevesinde ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik çabalardır. Malezya’da rahmet kavramının ortaya çıkmasından sonra, hükümetin toplumun korunması gereken iki kesiminin,

⁵⁹² Azhar v.dğr., a.g.m., s. 45.

⁵⁹³ Hashim, Yusof, Kusrin, a.g.m., s. 25–26.

⁵⁹⁴ Yaacob, a.g.m., s. 1–2.

⁵⁹⁵ Syamilah Zulkifli, “Special Courts of Marriage, Hadhanah and Nafkah in Negotiations”, *Sinar Harian*, 2019, (<https://www.sinarharian.com.my/article/49450/BERITA/Nasional/Mahkamah-Khas-Perkahwinan-Hadhanah-dan-Nafkah-dalam-rundingan>), (14.06.2021).

⁵⁹⁶ Bernama, “Rahmatan Lil Alamin’s Most Outstanding Achievement”, *Selangor Kini*, 2019, (<https://selangorkini.my/2019/12/rahmatan-lil-alam-in-pencapaian-paling-cemerlang/>), (15.06.2021).

çocukların ve kadınların haklarını korumak için söz konusu sorunları çözme çabası haline geldiği anlamına gelmiştir.

F. Hayvan Hakları İhlalleri

İslam, mensuplarına hayvanlar da dahil olmak üzere tüm canlılara karşı merhametli olmayı öğreten evrensel bir merhamet dinidir. Ayrıca İslam, ister insan, ister hayvan, ister bitki, ister çevre olsun, bütün yaratıklara karşı her türlü zulmü yasaklamaktadır.⁵⁹⁷ Ebû Zer'in Hz. Peygamber'den (s.a.v.) ; onun da Allah Tebâreke ve Teâlâ hazretlerinden rivayet ettiğine göre Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا

*“Kullarım! Ben zulmetmeyi kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Artık birbirinize zulmetmeyiniz.”*⁵⁹⁸

Hayvanlara eziyet, bir tatil sırasında bir evcil hayvanı uzun süre terk etmek, evcil hayvanı kaçma şansı olmadan ömür boyu zincirlemek, hayvanı sıcak suyla sarmak, kör, hastalıklı veya dövülmüş kaynaklanan yaşlanmış hayvanın bakımını yapmama da dahil olmak üzere birçok şekilde olabilmektedir. Köpek ve kedi gibi refakatçi hayvanlar sıklıkla istismar edilirken, kobaylar, tavşanlar, sürüngenler ve egzotik evcil hayvanların da hak ihlalleri yapılabilmektedir. Zulüm veya hayvan istismarı, hayvanların insanlar tarafından kasten yaralanmasıdır. Ahlaki ve etik açıdan yanlış olsa da hayvanlara eziyet olayları her geçen yıl artmaktadır.⁵⁹⁹

Malezya'da, 1953 Hayvan Yasası ve 2015 Hayvan Refahı Yasası gibi hayvan hayatını korumak için kolluk kuvvetleri uzun süredir çalışmaktadır. Hayvanların yiyecek ve içeceklerini ihmal etmekle kalmayıp aynı zamanda hayvanlara karşı haksız davranan her birey, hayvanlara karşı işlenen suçlara göre para cezası ve hapis cezasına çarptırılmaktadır. Hayvan haklarını korumak için yasalar zaten mevcut olsa da kolluk kuvvetlerinde hayvan suçlarıyla ilgili kamu bilinci düzeyi çok düşüktür. Veterinerlik

⁵⁹⁷ Wan Hassan Mohd Ramli, “Islam Religion Mercy: Be Courtesy of Animals”, *Harakah Daily*, 2021, (<https://harakahdaily.net/index.php/2021/03/05/islam-agama-rahmat-bersifat-ihsanlah-terhadap-haiwan/>), (15.06.2021).

⁵⁹⁸ Müslim, “Birr”, 55.

⁵⁹⁹ Meenakshi Raman, “Decisive Action Needed Against Abuse Animal”, *Sahabat Alam Malaysia*, 2019, (<https://foe-malaysia.org/my/articles/tindakan-tegas-diperlukan-terhadap-penderitaan-haiwan/>), (15.06.2021).

Hizmetleri Departmanı (DVS), özellikle 2015 Hayvan Refahı Yasası'nda tüm hükümlerin uygulanmasından sorumlu kurum olarak ifade edilmektedir. Bu konu, toplumun hayvan hakları konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi açısından bir zorunluluktur.⁶⁰⁰ DVS'ye göre, ülke genelinde bildirilen hayvan istismarı vakalarının sayısında 2017'de 510'dan 2018'de 662'ye %30'luk bir artış olmuştur. Ayrıca, 2016 yılında bir önceki yıla göre 463 vakada %10'luk bir artış olmuştur. Bu vakaların %90'ından fazlası köpekleri ve ardından kedileri içermiştir.⁶⁰¹ Bölümün genel müdürü Quaza, “*Davaların sayısı oldukça endişe verici, ancak bu ülkedeki hayvan zulmünü ele alma gereği konusunda halkın farkındalığından kaynaklanıyor.*” demiştir.⁶⁰² Bu nedenle, artış endişe verici olsa da hayvan refahının önemini anlamaya başlayan Malezyalılar arasında farkındalığın arttığını göstermektedir.⁶⁰³

Malezya'da Eylül 2018'e kadar uzanan hayvan istismarı ile ilgili belki de en şok edici davalardan birinde, Malezyalı bir adam, hamile bir kedinin çamaşırhanede ölümüne neden olduğu için iki yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Malezya'daki Selangor eyaletindeki Veteriner Servis Departmanı Savcısı, Roslan Mohd Isa, yerel basında çıkan haberlere göre, çamaşırhanenin yöneticisi, kurutuculardan birinde bir kedi ölüşünün bulunduğunu bildiren bir müşteriden çağrı almıştır. Kapalı devre televizyon görüntülerinde, çamaşırhanedeki masanın altındaki kediyi çıkarıp kurutucuya atan iki adam görülmüştür. İki adam daha sonra dükkandan çıkmadan önce jetonları kurutucuya yerleştirmiştir. Viral güvenlik kamerası görüntüleri Malezyalılar arasında öfkeye neden olmuştur. Bununla birlikte, bu istatistikler buz dağının sadece görünen kısmıdır çünkü daha birçok vaka bildirilmemiş veya tespit edilmemiştir. Ülkede hayvanlara karşı acımasızca davrananlardan yakalananların yeterince cezalandırılmasını sağlayan 2015 Hayvan Refahı Yasası'na rağmen birçok hayvan istismarcısı zarar görmeden kaçmaktadır.⁶⁰⁴ Temmuz 2017'de yürürlüğe giren 2015 yeni Hayvan Refahı Yasası uyarınca, suçlular mahkumiyet üzerine RM 20.000 ila RM 100.000 arasında para cezası ve/veya üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir.⁶⁰⁵ Yasanın yürürlüğe

⁶⁰⁰ Ramli, a.g.m., s. 2.

⁶⁰¹ Athira Nortajuddin, “Animal Cruelty On The Rise In Malaysia”, *The ASEAN Post*, 2021, ([⁶⁰² Nortajuddin, a.g.m., s. 1–5.](https://theaseanpost.com/article/animal-cruelty-rise-malaysia#:~:text=According to Malaysia's Veterinary Services,compared with the previous year), (15.06.2021).</p></div><div data-bbox=)

⁶⁰³ Merzuk, “a.g.m., s. 7–9.

⁶⁰⁴ Nortajuddin, a.g.m., s. 1–5.

⁶⁰⁵ Merzuk, a.g.m., s. 7–9.

girmesinden bu yana, çamaşırhanede kedi istismarı bu yasanın uygulandığı ilk dava olmuştur. Yaşa çerçevesinde, Doğa Dostları Malezya örgütü ayrıca polisi ve Veterinerlik Servis Departmanını hayvan istismarı vakalarını insanla ilgili suçlarla aynı şekilde değerlendirmeye çağırmıştır. Bunun nedeni, hayvanlara yapılan zulmün kişilerce kazara yapılmaması; aksine, eylemin canlı hayvanlara karşı kasıtlı olarak yapılması ve hırsızlık gibi diğer suçlara benzer şekilde muamele edilmesi gerektiğidir.⁶⁰⁶

Mart 2021’de Malezya medyası, yerel polisin bir köpeği okla vurduğuna inanılan bir adamı yakaladığını bildirmiştir. Sosyal medyada dolaşan bir güvenlik kamerası kaydında, hafta içi bir gün sabahın erken saatlerinde elinde okçuluk aleti tutan ve vahşi köpekleri vuran bir adam yakalanmıştır. Çevre ve kalkınma konularında faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşu olan *Sahabat Alam Malezya* (SAM) Başkanı Meenakshi Raman, Malezya’da köpeklere ve yavrulara yönelik saldırıların özellikle yaygınlaştığını, sokak köpeklerinin vurulduğunu, zehirlendiğini ve hatta bir köpeğin doğranıp yakıldığı vakasıyla ilgili raporların olduğunu bildirmiştir.⁶⁰⁷ Sayılan tüm bu vakalar Malezya’da hayvan istismarı ve ihmali göstermektedir. Vakalardaki artış son derece endişe vericidir çünkü hayvan istismarı vakalarının bildirilmemesi muhtemeldir. Bir dava sosyal medya üzerinden yayıldığında toplumun dikkatini çekmektedir. Sosyal medyadaki yayılma, özellikle uluslararası toplumdan ilgi gördüğünde Malezya’nın itibarını zedeleyecektir.⁶⁰⁸ Butün eylemleri bir suç olarak kategorize edilebilmektedir. Hayvan suçluları, psikolojik durumlarına veya hayvana olan yakınlıklarına, sorunlarına göre iki kategoriye ayrılabilir.⁶⁰⁹ Bazı insanların hayvanlara karşı saldırganlık göstermesinin çeşitli nedenleri vardır. Hayvan istismarcıları genellikle psikolojik ve zihinsel olarak hastadır. Hayvanları, duygu ve acı çekebilen canlılar yerine nesnelere olarak görebilmektedirler. Bu temel gerçeği anlamamak, hayvanlara yönelik şiddetin tetikleyicilerinden biri olabilmektedir. Nitekim birçok çalışma, hayvan zulmünün

⁶⁰⁶ Bernama, “NGO Urges Police to Tackle Animal Abuse Cases Similar to Human Crime Cases”, *Malaysia Kini*, 2018, (<https://www.malaysiakini.com/news/445563>), (14.06.2021).

⁶⁰⁷ Nortajuddin, a.g.m., s. 1–5.

⁶⁰⁸ Mohd Jamilul Anbia, Md Denin, Ekhwan Haque Fazlul Haque, “Sasaran Emosi Kacau; MyAct Akui Kes Aniaya Haiwan Meningkatkan Sejak Perlaksanaan PKP 18 Mac Lalu”, *Harian Metro*, (31.10.2020).

⁶⁰⁹ a.yer.

insanlara yönelik şiddet olasılığının daha yüksek olmasıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.⁶¹⁰

DVS, bu hayvanların istismarı ve ihmali ile mücadele etmede birçok engelle karşı karşıyadır. Çünkü toplumun hayvanlar için şefkat, refah ve esenlik kültürü ülkede düşük kalmaktadır.⁶¹¹ Bütünsel olarak uygulanmadığında insanlığa karşı işlenen bu insancıl suçlar sağduyuyla bağdaşmaz ve din de onlara göz yumulmaz.⁶¹² Hayvanlara zulüm büyüyen bir olgudur ve derhal durdurulabilmesi için daha fazla farkındalık gerektirmektedir. Genellikle hayvan istismarı yetkililer tarafından göz ardı edilmektedir. Hayvanlara karşı acımasız eylemleri önlemek için daha sert cezalara ihtiyaç vardır. Evcil hayvan sahipleri, bir hayvana sahiplenmeden önce dikkatlice düşünmelidir.⁶¹³ Perlis Müftüsü Dr. Mohd Asri Zainul Abidin'in önerdiği gibi, bazı insanlar hayvanları hobileri için yarıların da tutuyorlar, aksine onları etkili bir şekilde yönetememişler ve komşularıyla çatışmaya neden olmuşlardır. Kedilere, köpeklere, tavşanlara veya inek ve keçi gibi diğer hayvanlara bakma sorumluluğu büyüktür. Çünkü sadece yeme ve içmeye değil, aynı zamanda hayvanın sağlığına, doğal yaşam alanının çevresine ve duygularına da dikkat etmeyi gerektirmektedir. Mahallede dolaşmasına veya başkalarının çiftliklerine ve bahçelerine tecavüz etmesine izin verilirse bir evcil hayvanı savunmanın bir anlamı yoktur. Çünkü bu sonuçta çeşitli sorunlara yol açar.⁶¹⁴ Sonuç olarak Malezyalılar, ister evcil hayvanlar ister sokak hayvanları olsun, hayvanların bakımıyla ve korunmasıyla daha fazla ilgilenmelidir.

G. Çevre Kirliliği Sorunları

Çevreye karşı merhamet, Kur'an'da yer alan İslami öğretiler arasındadır. İslam'da çevreyi koruma ve sürdürülebilirlik önemsenir.⁶¹⁵ İşte bu, insanlara çevreye özen göstermelerini öğütleyen Kur'an ayetleriyle tutarlıdır. Ayrıca insanlar toprağın doğal

⁶¹⁰ Merzuk, a.g.m., s. 7-9.

⁶¹¹ Nawawi, a.g.m., s. 1-2.

⁶¹² Anbia, Denin, Haque Fazlul Haque, a.g.m., s. 2.

⁶¹³ Raman, a.g.m., s. 1-4.

⁶¹⁴ Abdul Razak Raaff, "There is No Place for Animal Bullies.", *Berita Harian*, (15.07.2019).

⁶¹⁵ Yusry Muhammad, Affandy, "Al-Ra'yı Yorumuna Göre Çevreye Yönelik Merhamet Kavramı", *Proceedings of the 6th International Conference on Quran as Foundation of Civilisation (SWAT 2019)*, ed. Nurulwahidah Fauzi v.dğr., Negeri Sembilan: USIM Yayınları, 2019, s. 657-58.

yaratılmıştır. Bununla birlikte, Kur'an'ın ayetleri çevre korumasına özel bir gönderme yapmamaktadır.⁶¹⁶ Örneğin Hûd Suresi 61. ayette Allah'ın söyle buyurmaktadır:

﴿ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ۚ قَالَ يُقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنِّي إِلَهٌ غَيْرُهُ ۗ هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ
وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّحِيبٌ ۝۶۱﴾

*“Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih'i gönderdik. Dedi ki: “Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka Tanrı'nız yoktur. O sizi yerden var etti ve size orayı mâmur hale getirme görevi verdi. O halde O'ndan mağfiret isteyin; sonra O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabb'im yakındır, duaları kabul eder.”*⁶¹⁷

Evren, Allah'ın birliği hakkında farkındalık yaratmak için insan tüketimine sayısız faydalar sağlamaktadır. Çevre, insanlar da dahil olmak üzere tüm mahlukata fayda sağlayan, Allah'ın var ettiği bir ortamdır. İnsan halifedir ve evrensel dengenin korunmasından sorumludur. Bununla birlikte, kirlilik ve çerveye verdiği artış dünya çapında büyük bir endişe ve sorun haline gelmiştir. Çeşitli alternatif projeler yapılmış ve çevrenin korunmasının ne kadar yararlı olduğunu sağlamak üzere toplum bilinci oluşturmak için çeşitli yönlerden önlemler alınmıştır.⁶¹⁸

Çevre bugün teknolojik gelişmeler ve ahlak problemleri yüzünden yerle bir olmaktadır. Bu bakımdan asıl sorun bilimsel ve teknolojik gelişmelerin artması değil, insanlığın çevreye karşı ilkesiz davranmasıdır.⁶¹⁹ Sonuç olarak, İslami öğretilerde belirtildiği gibi, İslami gereksinimlere göre çevre yönetimi kavramını uygulamak için proaktif bir yaklaşım izlenmelidir. Örneğin, 2004 yılında Malezya'da Başbakan Abdullah Badawi'nin yönetimi, İslami yönetimin on ilkesine dayanan '*politika ve stratejilerin toplumun çıkarlarını en iyi şekilde temsil edecek şekilde formüle edilip gözden geçirileceği*' Medenî İslam ideolojisini desteklemiştir. Burada yerden bir ilkelerden “çevre koruması” yönelik idi. Diğer bir örnek ise İskan ve Yerel Yönetimler Bakanlığı

⁶¹⁶ 'Imaaduddin Abdul Halim, Noor Shakirah Mat Akhir, “Interpretation of The Qur'anic Verses on Preservation of Enviroment and Analysis of Enviromental Issues in Malaysia”, *Afkar*, C. 18, S. 1 (2016), s. 100–101.

⁶¹⁷ Hûd, 11/61.

⁶¹⁸ Farrah Wahida Mustafar v.dğr., “The Environmental Conservation by Maqasid Syariah and Law”, *Journal of Law & Governance*, C. 3, S. 1 (2020), s. 99–100.

⁶¹⁹ Osman Oruçan, a.g.m., s. 190–91.

Şehir ve Ülke Planlama Dairesi tarafından kabul edilen *Toplam Planlama ve Kalkınma Doktrini* ile İslami değerlerin arazi kullanım planlamasına entegre edilmesidir.⁶²⁰ Ancak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* konsepti ortaya çıktıktan sonra, kirlilik olayları sık olmasına rağmen çevre koruma daha az öncelikli hale gelmiştir. O dönemde bu durum Malezya hükümeti için önemli bir tehdit oluşturmaktaydı ve bazıları *Pakatan Harapan* hükümetini kirlilik sorunlarına duyarsız olarak görmüştür. Hükümet ayrıca, her yıl tekrarlanan kirlilik olaylarına karşı daha proaktif önlemler almadığı için kınanmıştır.⁶²¹ Bu nedenle, 2018 ve 2020 arasında ortaya çıkan ve Malezya halkının dikkatini çeken bazı çevre sorunları, bir sonraki hükümete ders olarak hizmet etmek için gözden geçirilmelidir. Malezya'da, insan faaliyetlerinin neden olduğu kirlilik, hava kirliliği, gürültü kirliliği ve toprak kirliliğini içermektedir.

Malezya, 2019'da meydana gelen pusun bir sonucu olarak dünyanın en yüksek hava kirliliğine sahip ülkeleri listesinde ilk sırada yer almıştır.⁶²² Malezya'ya eylül ayında şiddetli bir sis çarpmıştır. Bu, Kalimantan ve Sumatra'daki orman yangınlarından çıkan dumanın Malezya Yarımadası'nın batı kıyısı ve Sarawak'ın batı kesiminde yoğunlaşması ve Selangor, Kuala Lumpur, Negeri Sembilan ve Sarawak'ta pus oluşması nedeniyle meydana gelmiştir. Malezya hükümeti, yüksek hava kirletici endeksi okumaları nedeniyle bazı bölgelerde neredeyse acil durum ilan etmiştir. Malezya'nın pus nedeniyle olağanüstü hal ilan ettiği son durum 2015'teydi.⁶²³ O sırada ülkeyi yöneten *Pakatan Harapan* hükümeti, pus meselesiyle başa çıkmak için hazırlıksızdı. Malezya Doğal Mirası Koruma Örgütü Başkanı Shariffa Sabrina Syed Akil'e göre, hükümet yalnızca acil ve etkili pus sorununu değil aynı zamanda mevcut çevre sorunlarını da çözememiştir. Neredeyse her yıl pus, okulları kapatmaya zorlayarak astım, göz ağrısı ve solunum yolu enfeksiyonları gibi sağlık sorunları öğrencilerin öğrenimlerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca orman tahribatı, zarar görmüş nehirler ve sürdürülemez faaliyetler kalkınma gibi birçok sorunun çözülememesine rağmen

⁶²⁰ Shazny Ramlan, "Implementing Islamic law to protect the environment: Insights from Singapore, Malaysia, and Indonesia", *Asia Pacific Journal of Environmental Law*, C. 23, S. 2 (2020), s. 211-12.

⁶²¹ Yasmin Ramlan, "Haze Issue: PH is Not Much Different from BN - Environmental Activists", *Malaysia Kini*, 2019, (<https://www.malaysiakini.com/news/493182>), (15.06.2021).

⁶²² Nailah Huda, "Malaysia In First Place The World's Highest Air Pollution", *Astro Awani*, 2019, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/malaysia-di-tempat-pertama-pencemaran-udara-tertinggi-dunia-217879>), (15.06.2021).

⁶²³ Azneal Ishak, "Religious Minister Urges Prayers to Keep Away Friday's Haze", *Malaysia Kini*, 2019, (<https://www.malaysiakini.com/news/492463>), (15.06.2021).

hükümet hala kirliliğin önlenmesinde eksik ilgisiz olduğunu itiraf etmiştir.⁶²⁴ Ayrıca, Din Bakanı Dr. Mujahid, tüm camileri yağmur duasına ve pusuyu azaltmak için istiska sünnet namazlarını kılmaya çağırarak bu sorunun çözümünde proaktif bir rol almış, toplumun dikkatini çekmiştir.⁶²⁵

Pusun yanı sıra, 7 Mart 2019'da Pasir Gudang'daki Kim Nehri'nde meydana gelen kimyasal atık bertaraf olayı Johor'da 1,5 kilometrelik bir nehri kirlendirirken birçok öğrencinin ve etkilenen halkın zehirli gazlardan kaynaklanan havadan zarar gördüğü düşünülmektedir.⁶²⁶ Başta öğrenciler olmak üzere yaklaşık 6.000 Pasir Gudang sakinini etkilediğinden bölgedeki 111 okulun kapatılması zorunda kaldığı Malezyalıların dikkatini çekmiştir. Olaylar ilgili yapılan soruşturmanın ardından Kim Nehri, 1.500-ton nehir suyu ve 900-ton çamur ile tehlikeli kimyasal atıklar kullanılarak zehirli atıklardan arındırılmıştır. Nehir suyunun kirliliği Pasir Gudang, Johor'daki Kim Nehri'nde, Sungai Bertam, Tanjung Malim, Perak'taki ve Kuala Koh, Gua Musang'daki yerli halkının ölümüne sebep olmuştur. Bu trajedi, Malezya'nın fiziksel zarar ve ölüm açısından gördüğü en kötü felaketlerden biridir. Johor, Pasir Gudang'daki nehir kirliliği trajedisi, çevrenin gelişimini, ilerlemesini ve refahını ele almak için tüm topluluklara, kamu ve özel sektöre ve hükümete güçlü bir ders olarak hizmet etmelidir.⁶²⁷ Ek olarak, bu felaket, çeşitli düzeylerde halkın farkındalığının son derece düşük ve endişe verici olduğunu göstermektedir. Toplumun bazı üyelerinin çeşitli atıkları çöp olarak nehirlere atması, yerel toplumun can damarı olan nehir ekosistemine karşı tutumlarının sonuçlarına bakılmaksızın zihniyet düzeylerini göstermektedir.⁶²⁸

Profesör Dr. Mohd Ekhwan Hacı Toriman'a göre, 2020 yılına kadar Malezya'da toplam 25 nehrin kirlenmiştir. Johor en kirli nehir suyuna sahipti, onu Pulau Pinang ve Melaka izlemektedir.⁶²⁹ Malezyalılar, Eylül 2020'de Selangor Nehri Su Arıtma Tesisi Faz 1,2,3,4 ve Rantau Panjang'ın kimyasal kontaminasyon nedeniyle kapatılması sonucu

⁶²⁴ Ramlan, a.g.m., s. 1–2.

⁶²⁵ Ishak, a.g.m., s. 1–2.

⁶²⁶ Ramlan, a.g.m., s. 1–2.

⁶²⁷ Haryati Shafii, "Deterioration in The Quality of The Environment Affects the Safety and Well-Being of Urban Communities", *Universiti Tun Hussein Onn Malaysia (UTHM)*, 2020, (<https://news.uthm.edu.my/ms/2020/03/kemerosotan-kualiti-alam-sekitar-jejaskan-keselamatan-dan-kesejahteraan-hidup-masyarakat-bandar/>), (15.06.2021).

⁶²⁸ Rosmidzatul Azila binti Mat Yamin, "Kim Kim River Disaster Lessons", *IKIM*, 2019, (<https://www.ikim.gov.my/new-wp/index.php/2019/04/08/iktibar-bencana-sungai-kim-kim/>), (16.06.2021).

⁶²⁹ Shafii, a.g.m., s. 1–4.

Klang Vadisi'ndeki 5 milyon kişiye su temininin yetersizliği nedeniyle öfkelerini dile getirmişlerdir. Ayrıca, Selangor Nehri'ndeki koku kirliliğinin bir sonucu olarak en son 3 Eylül'de olmak üzere yalnızca 2020'de üç su kesintisi meydana gelmiştir.⁶³⁰ Bu ölçekte kimyasal kirlenme olayları keyfi olarak gerçekleşmemelidir. Bunun nedeni, Malezya'nın her eyalette çevre suçlarını en aza indirmek için etkin bir şekilde izlenmesi gereken çevre organlarına sahip olmasıdır. Çevre her zaman en yüksek kalitededir.⁶³¹ Ayrıca su krizi, nehir yönetiminin ve su temini yönetiminin kritik niteliğini sürdürülebilir bir şekilde olması gerekliliğini göstermektedir.⁶³²

Etkisiz kolluk kuvvetleri, nehir temizliği, çevre koruma ve atık yönetiminden sorumlu birden fazla devlet kurumunun olması ve bu da sorumsuz kirleticilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu konuda tespitle bulunanların birçoğu, mevcut yasaların ülkenin su kaynaklarının kirliliği azaltmada etkisiz olduğu ve bu nedenle ihlal edenlere daha katı ve daha ağır cezalar verilmesi gerektiği kanısındadır. Bu, 1974 tarihli Çevre Kalitesi Yasası'nın (127 sayılı Kanun) güçlendirilmesi ve herhangi bir boşluk veya zafiyete meydan verilmemen gerektiği, böylece çevre suçlarının faaliyet gösterebileceği alanın etkin bir şekilde kapatılabileceği anlamına gelmektedir.⁶³³ Hava ve su kirliliğinin yanı sıra Malezya gürültü kirliliğinden de muzdariptir. Jalan Tunku Abdul Rahman, Jalan Chow Kit, Jalan Tun H.S Lee, Jalan Raja Laut, Jalan Dang Wangi ve Jalan Tun Perak'ta olduğu gibi, gürültü kirliliği sadece fabrikalar veya inşaat işçileri tarafından değil, aynı zamanda araçlar tarafından, özellikle de kornalarını çalmaktan hoşlanan sürücüler tarafından üretilmektedir. Ezici korna sesinin neden olduğu şokun bir sonucu olarak, bir kişi yırtılmış bir kulak zarına sahip olabilir veya kalp krizi geçirebilir. Gürültü kirliliği sadece insanlar için değil, aynı zamanda hayvanlar için de zararlıdır.⁶³⁴ Yine, Malezya'nın nüfus artışı, özellikle kentsel alanlarda atık üretiminde artışa neden olmuştur. Artışların sosyal, ekonomik ve çevresel alanlar üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Kentte kişi başı günlük ortalama üretilen çöp miktarının 1,8 kg/gün (2018) olduğu tahmin edilmektedir. Artan nüfusa rağmen, yetkililerin atıkları etkin bir şekilde

⁶³⁰ Haliza Abdul Rahman, "Lessons From the Water Crisis!", *Institut Pengajian Sainsa Sosial (UPM)*, 2020, (https://ipsas.upm.edu.my/artikel/pengajaran_daripada_krisis_air-58346), (14.06.2021).

⁶³¹ Yamin, a.g.m., s. 1-2.

⁶³² Rahman, a.g.m., s. 1-4.

⁶³³ a.yer

⁶³⁴ Mustafar v.dğr., a.g.m., s. 107.

yönetme çabaları etkisiz kalmaktadır. Etkisiz atık yönetimi çevre kirliliğine neden olarak toplumun güvenliği, sağlığı ve refahı üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.⁶³⁵

Ayrıca, Malezya’da toprak kirliliği de meydana gelmektedir. Kirliliğe Kuantan, Pahang’daki yaygın ve düzenlenmemiş boksit madenciliği neden olmaktadır. Boksit madenciliğinin insan ve çevre üzerinde zararlı bir etkisi olmuştur. Üretimi durdurmak için boksit madenciliğine bir moratoryum getirilmiştir.⁶³⁶ Malezya’nın bazı kirlilik sorunları, insanların, hayvanlar ve çevre gibi diğer yaşam alanlarını konforunu olumsuz yönde etkilediği için endişe verici bir seviyededir. Kontrolsüz kirlilik meydana geldiğinde, kaçınılmaz olarak ülkenin imajı zedelenmekte ve çevre yönetim organlarının rolüne ilişkin olumsuz algılar artmaktadır. Büyük olasılıkla meydana gelecek olayları, olumsuz çevre ortaya çıkması kesin olan konular, ilgili kurumları endişelendirmektedir.⁶³⁷ Malezya’nın ekolojik krizi, atık bertarafı veya arıtılmamış sıvı, gaz veya katı atıkların çevreye boşaltılması gibi insan faaliyetlerinin neden olduğu aşırı kirliliğin bir sonucu olarak insanlara ve çevreye verilen çevresel tepkilerden biridir. Doğal olarak, kirlilik miktarı küçükse çevre onu emebilmektedir. Bununla birlikte, kirlilik seviyeleri çok yüksek olursa çevre buna felaketler getirerek cevap verecektir.⁶³⁸

Malezya’da, çevre koruma çabalarında hükümetin görünürlüğü düşük seviyededir. Bununla birlikte, çevresel projeleri sürdürme girişimlerine ilişkin gösterilen çabalar göz önüne alındığında bir umut işiği belirlemektedir. JAKİM, 21 Ekim 2019’da Selangor İslam Dini Departmanı ve diğer bazı kurumlarla uyum içinde Kuala Lumpur’da Ulusal Çevre Günü’nü kutlamak için ‘*Temiz ve Yeşil: Herkes için Rahmet*’ etkinliğini düzenlemiştir. Genel olarak, etkinlik, Malezya’nın çevre koruma ahlakının bir kolu olarak ırk ve dinden bağımsız olarak topluluklara hoşgörü ve karşılıklı sevgi kültürü aşılamaı ummaktadır.⁶³⁹ Programın konsepti, ırk veya dinden bağımsız olarak topluma hizmet etmek ve uyum, birlik, temizlik ve öz bakımı vurgulayarak birlikteliğin çeşitli yönlerini vurgulamaktadır. Ayrıca program Dr. Mujahid’in Barış Dayanışma Komitesi’nin bir girişimidir. *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramıyla uyumlu olduğu için

⁶³⁵ Shafii, a.g.m., s. 1–2.

⁶³⁶ Mustafar v.dğr., a.g.m., s. 107.

⁶³⁷ Yamin, a.g.m., s. 1–2.

⁶³⁸ Shafii, a.g.m., s. 1–2.

⁶³⁹ Ramlan, a.g.m., s. 211–12.

böyle bir programın genişletileceğini umulmaktadır.⁶⁴⁰ Etkinliğin sosyo-ekolojik hedefleri bir yana, JAKİM'in şu ana kadarki tek etkinliği budur. Gelecekte benzer olaylar görülmeye devam etse de bunlar Malezya'daki İslami çevre hukukunun fiili uygulamasına yönelik ilk adımlar olarak görülebilir.⁶⁴¹ Bir İslam ülkesi olarak tüm Malezyalıların zayıf yönlerini iyileştirmeleri için bir ders ve rehber görevi görebilecekleri için doğal kirlilik ve felaketlerle ilgili olaylara daha fazla dikkat edilmelidir.

III. MALEZYA'DA RAHMETEN Lİ'L-ÂLEMİN KAVRAMI PRATIĞİNDE YAŞANAN

Tefsircilere göre Enbiyâ Suresi 107. ayette geçen *Rahmeten Li'l-Âlemîn* terimi, ancak Hz. Peygamber'in getirdiği İslam ile elde edilebilecek hakikat, esenlik ve mutluluğu ifade etmektedir.⁶⁴² *Lil-Âlemîn* kelimesine uygun olarak, rahmet kavramı evrenseldir ve insan, hayvan veya çevre olsun, tüm yaşamı kapsamaktadır. İslam'ın bütün varlıklar için rahmet olduğu, Hz. Muhammed tarafından Allah'ın elçisi olarak vurgulanmaktadır. *Rahmeten* kavramı, Hz. Muhammed tarafından günlük iletişimde, gayrimüslim topluluklarla ilişkilerde, yabancı ülkelerle diplomasi ilişkilerinde; çocuklara, kadınlara, yaşlılara, yetimlere ve hayvanlara da gösterilmektedir.⁶⁴³ Hz. Peygamber'in özellikle İslam inancı ve onun ilkelerini içeren konularda net sınırlar koyduğu görülmüştür. *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'in değerinin takdir edilmesi ve uygulanması için İslam'ın davet misyonu unutulmaktadır. Çünkü *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'i özellikle gayrimüslimlere karşı aşırı hoşgörülle ilişkilendiren bir anlayış doğrudur. Başka bir deyişle rahmet kavramı, merhamet ve barış adına kötülöklere ve kötülöklere göz yumulduğu anlamına gelmez. Bunun aksine İslam'ın konumunu tehdit edebilecek unsurlara karşı kararlı davranmak gerekmektedir.⁶⁴⁴ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şefkati ve sertliğı İslam'ı

⁶⁴⁰ Bernama, "People Regardless of Religion Need to Take Care of The Environment Together", *Astro Awani*, 2019, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia>), (14.06.2021).

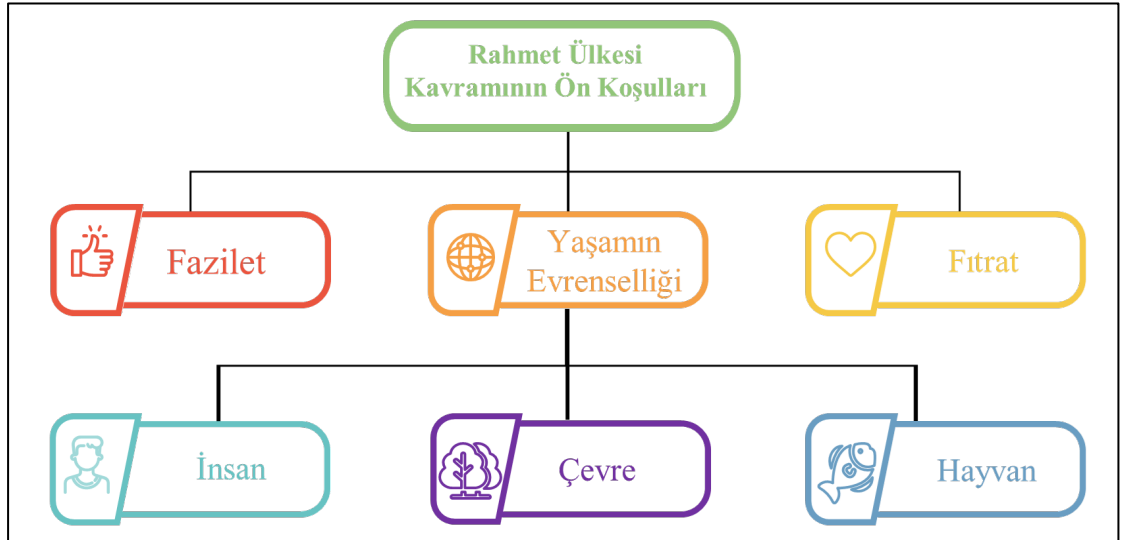
⁶⁴¹ Ramlan, a.g.m., s. 211-12.

⁶⁴² Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed, a.g.e., s. 441; Ebü'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Ahmed Zemahşeri, *el-Keşşâf an hakâ'ik-ı ğavâmizî 't-tenzîl ve uyûni'l-akâvîl fi vücûhi't-te'vîl*, Beyrut: Daru'l-kitabi'l-'Arabi, 3. b., 4 c. 1987, s. 688.

⁶⁴³ Mohamad Nordin Ibrahim, *Konsep Rahmah dalam Tadbir Urus*, 1. b., Kuala Lumpur: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), 2019, s. 2-3.

⁶⁴⁴ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 32.

korumada yol göstermiştir.⁶⁴⁵ Bu iki unsur, Malezya'daki *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının çerçeve gelişimine ve uygulanmasına rehberlik eden temeli oluşturmaktadır. Belirlenmesine, iyi öğretim ve delille yaklaşımı ön planda tutan İslami davetin benzersizliği bağlamında, hükümetin bunu belirli grupları islami hakikatle buluşturmak için kullanması gerektiği kabul edilmektedir. Bununla birlikte, kullanılan yaklaşım, ahlakın bozulmasına yol açabilecek ve aynı zamanda iyi yaşam uygulamalarını baltalayabilecek faaliyetler karşısında Hz. Peygamber her zaman sağlam olduğu için, bazı tarafların iftira alanını veya liberal veya laik yönlerini teşvik etme fırsatını ortaya çıkarmamalıdır; cinsel suçlular ve diğerleri durumunda gösterildiği gibi.⁶⁴⁶ Bu nedenle, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının, merhamet ilkesinin yeryüzündeki insanlığın her kademesine etkin bir şekilde uygulanabilmesi için ön koşullardan biri olarak doğru bir şekilde takdir edilmesi ve anlaşılması gerekmektedir. Aşağıdaki şekil 2, ilk ön koşulun, ruhun eğitimi ve Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirme eylemlerinin temel dayanağı olan erdem olduğunu göstermektedir. İkincisi insanlar, hayvanlar ve çevre de dahil olmak üzere tüm yönleri kapsayan yaşamın evrenselliği, belirli yönlerde, zamanlarda veya yerlerde iyilik yapmak arasında ayırım yapmamaktır. *Rahmeten*'in son ön şartı, insanlar arasında farklı soy ve dinlerden olmalarına rağmen üzüntü, saygı, şefkat içgüdüsüne sahip olmalarının irtibat noktası olan insan tabiatıdır.⁶⁴⁷



Şekil 2

Rahmet Ülkesi Kavramının Ön Koşulları

⁶⁴⁵ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 9.

⁶⁴⁶ Mohamad, Adnan, Salleh, a.g.m., s. 32-32.

⁶⁴⁷ Nor Asmahan Binti Abdul Kadir, a.g.m., s. 4.

İslam tarihi, *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'in ya da merhamete yönelik çabanın, savaş, yönetim ya da toplumun hayatta kalması yoluyla yaşamın çeşitli yönleriyle uygulandığını da kanıtlamıştır. Kur'an-ı Kerim, insanların muhaliflere hiçbir baskı ve şiddet uygulamayarak merhameti yadıklarının da açıklamıştır⁶⁴⁸. Ancak bu, İslam dinine hakaret edildiğinde veya hür görüldüğünde müslümanların sessiz kalması gerektiği sonucuna varmak değildir. Müslümanlara alenen saldırırsa İslam'da cihada izin verilmektedir.⁶⁴⁹ *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının Malezya'da ortaya çıkmasından sonra ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanan meseleler, hükümetin İslam'ın konumunu korumadaki rolünü azaltmaktadır. Bu da müslümanların insan haklarının korunmasındaki gerekir hassasiyetinden kaynaklanmaktadır. Bu düşünce siyasi şeriat kavramına aykırıdır ve çok tehlikelidir. Çünkü İslam'ı hükümetten uygun bir savunma olmadan doğrudan düşmanın saldırılarına ve baskılarına maruz bırakacaktır. Buna karşılık, hükümet İslam'ın ve İslam ümmetinin koruyucusu olmalıdır. Bu nedenle, mevcut hükümet İslam'ı korumak ve savunmak için bazı sorumluluklarından vazgeçmek istemeni, İslam'a ihanet anlamına gelmektedir.⁶⁵⁰ Sonuç olarak, *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'in ana yönü, bazılarının iddia ettiği gibi, sadece sevgi, birlik ve insan hoşgörüsü değil, İslam inancının gerçeğidir. Bu çerçevede aşağıdaki başlıkta, İslam'ın egemenliğini ve Malezya toplumunun birliğini güçlendirmek ve korumak için bir öneri olarak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının Kur'an ve hadis bağlamında Malezya'da nasıl uygulanması gerektiği konusu işlenecektir.

A. Sosyal Meselelere Rahmet İle Çözüm

Sosyal meseleler, Malezya da dahil olmak üzere ülkelerin çoğunluğu için önemli bir sorun kaynağıdır.⁶⁵¹ Ülkedeki sosyal sorunlar, toplumun çeşitli taraflarınca tepkilerle karşılamakta ve ülkenin uyumu tehdit edilmektedir.⁶⁵² Kürtaj, yasa dışı yarış, uyuşturucu bağımlılığı, zina, ve LGBT sorunu ve cinsel taciz. Malezya'da giderek endişe verici hale gelen sosyal meselelerden veya problemlerden bazılarıdır. Son zamanlarda yayınlanan istatistiklere göre, bu sosyal sorunlara en çok müslümanların ve Malayların karıştığı gerçeği, olayın boyutunu daha da kötü bir hal aldığı

⁶⁴⁸ Bkz. Nahl, 16/90.

⁶⁴⁹ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 36.

⁶⁵⁰ Mohamad, Adnan, Salleh, a.g.m., s. 29–30.

⁶⁵¹ Mohamad Afandi Md Ismail v.dğr., a.g.m., s. 461.

⁶⁵² Azmi, Ismai, a.g.m., s. 2.

göstermektedir.⁶⁵³ LGBT, halvet, zina, eşcinsel kadınlar (*musahaka*)⁶⁵⁴, fuhuş, zina ortamının normalleşmesi ve kadın gibi davranan erkeklerin ortaya çıkması da dahil olmak üzere dini ilkeleri ihlal eden tüm faaliyetler İslam'da cezalandırılması gereken ahlaki suçlardır. Şeriat yasalarına göre, dini inançlara aykırı faaliyetlerde bulunan herkes cezalandırılabilir.⁶⁵⁵ Bununla birlikte, bu şeriat suçları genellikle mağdur olmayan suçlar olarak kabul edilmekte ve çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. Kurallar çok iyi anlaşılmadığından, bazı insanlar seçtikleri her şeyi yapmakta özgür olmaları gerektiğine, insanların kişisel yaşamlarına müdahale etmenin gerçekten insan haklarının ihlali olduğuna inanmaktadır. Bununla birlikte, dini öğretilere dayanmayan sınırsız özgürlük, halkın refahı için bir tehdit oluşturmaktadır ve dini, kültürel ve etik ilke ve değerler üzerine kurulu bir toplumda sosyal sistemi ve değerleri potansiyel olarak tahrip edebilmektedir.⁶⁵⁶

Yaygın olarak tartışılan kaygılar arasında toplumun LGBT topluluklarını kabul etme ve *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına dayanarak onlara karşı ayrımcılık yapmaktan kaçınma yükümlülüğü olduğudur. Cinsel ve cinsiyet bozuklukları, lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel (LGBT) topluluğuyla ilgili olduğu için yeni bir endişe kaynağı değildir. LGBT topluluklarıyla ilgili Malezya mevzuatı, bunları genel olarak büyük ölçüde bir suç olarak görmesine rağmen kafa karıştırıcı durumlar vardır. Eş zamanlı olarak, seminerler, konuşmalar ve farkındalık programları gibi çeşitli yollarla konuyu ele almak için bu konuyu vurgulamak üzere çok sayıda parti ortaya çıkmıştır. Bu çabalar ve faaliyetleri bireysel bir hak olarak açıkça savunan LGBT bireylerin ve LGBT yanlısı örgütlerin saldırganlığını arttırmaktan ziyade etkisiz olarak görülmektedir.⁶⁵⁷ Malezya Din Bakanı Dr. Mujahid'in bu grubun davranışını kabul ettiği ve Malezyalıları kendilerine karşı ayrımcılık yapmaktan kaçınmaya çağırdığı bildirildiğinde bu daha büyük bir sorun haline gelmiştir. Öte yandan Malezyalılar, özellikle insan doğasına kötü muamele söz konusu olduğunda, din ve doğu kültürü standartlarına aykırı yaşam

⁶⁵³ Rajwani Md. Zain, Khairullah Mokhtar, Mushaddad Hasbullah, "Social Problems in Malaysia: The Approach of Islam and The Role of Leaders in Prevention Efforts", *1st International Islamic Heritage Conference (ISHEC)*, ed. Hasan Bahrom, S. Salahudin Suyurno, Abdul Qayuum Abdul Razak, Malacca: Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS), UiTM Melaka, 2015, s. 330.

⁶⁵⁴ Kadınlar arası eşcinsel ilişki (*musahaka*) da benzer ceza hükümleri içermektedir.

⁶⁵⁵ Shafiyah Iqlima Mohd Nadzri, "Dissolving Liberals' Disputes Over Moral Criminal Law", *Perspektif*, 1, Kuala Terengganu, 2021, s. 2-3.

⁶⁵⁶ Mohamad Afandi Md Ismail vd., a.g.m., s. 463-64.

⁶⁵⁷ Mohamad Afandi Md Ismail v.dğr., a.g.m., s. 464.

tarzlarına karşı son derece hassastırlar.⁶⁵⁸ Sonuç olarak LGBT toplulukları Malezya'nın müslüman toplumu içinde yaygın bir sansürle karşı karşıyadır.

Kur'an ayetleri ve hadis-i şeriflerde bu davranışın bir tikslenme olduğunu açıkça ortaya konmakta ve Hz. Muhammed de bu tür eylemler de kınanmaktadır. Bu husus Kur'an ayetleri ve aşağıdaki hadislerle şöyle açıklanmaktadır:

a. Kur'an'da, A'râf Suresi 80-84. ayetlerde, Hz. Lut (a.s.)'ın kavmi arasında yaygınlık kazanan eşcinsellik konusunu işlenmiş ve bu tür eylemlerin aşağılık eylemler olduğundan söz edilmiştir. Bu ayetler, Hz. Lut (a.s.)'ın, erkeklerle yakın ilişki kurma eğiliminde olan kavminin davranışlarını açıklamaktadır. Hadislerde aynı cinsiyetten çiftler veya eş cinseller arasındaki cinsel yönelimden eş cinsellik ve *sihâk* (sevicilik) olarak bahsedilir. Kur'an'ın ayetlerinde, Sodom halkına ve Şam topraklarındaki Amoro halkına olan azabı anlatılmaktadır.⁶⁵⁹

b. Bir hadisi şerifle Lut kavminin bu tür eylemleri şu şekilde lanetlenmiştir İbni Abbas'den (r.a.) Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

لَعَنَ اللَّهُ مَنْ عَمِلَ قَوْمَ لُوطٍ ، لَعَنَ اللَّهُ مَنْ عَمِلَ قَوْمَ لُوطٍ ، ثَلَاثًا

“...Lut kavminin yaptığını yapana Allah lanet etsin.” Resûlullah (s.a.v) son cümleyi üç defa tekrarladı.”⁶⁶⁰

Lanetli olmak, Nahlawi'nin açıkladığı gibi ilahi merhametten uzaklaşmaktır.⁶⁶¹ İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye'ya göre Hz. Peygamber, bu eşcinsel suçlulardan başka hiçbir suçluyu üst üste üç kez lanetlemedi. Bu onun bu duruma bakışındaki ciddiyetini göstermektedir.⁶⁶²

c. Hz. Peygamber bu insanların ortaya çıkışıyla ilgili endişelerini dile getirmiştir. Câbir b. Abdullah'dan (r.a.) Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur :

⁶⁵⁸ Haridi, Salleh, a.g.m., s. 208.

⁶⁵⁹ a.yer

⁶⁶⁰ Ahmed, “Müsned”,300, Ebu Ya'la, “Müsned”, 212 & İbn Hibban, “Sahih”, 298,299.

⁶⁶¹ Nahlawi, Khalil ibn 'Abd el-Qâdir el-Shaybânî, *el-Durar el-Mubaha fi el-Hazr wa el-Ibaha*, Beyrut: Dâr Ibn Hâzm, 2005, s. 123

⁶⁶² İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, Muhammed ibn Abî Bakr, *el-Cevab el-Kafi li man sa'ala 'An el-Dawa' el-Shafi*, Fas: Dar al-Yakın, 1. b., s. 170

إِنَّ أَحْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ

“Ümmetim için en çok korktuğum şey Lût kavminin işlediği (cürümdür).”⁶⁶³

d. Resûlullah (s.a.v), Lut kavmi gibi fiillerden suçlu bulunanlara da ağır cezalar olduğunu haber vermiştir. İbn Abbas’ın (r.a.) bildirdiğine göre Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ فَأَقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ

“Bu işi yapan da yapılan da öldürülür” buyurmuştur.”⁶⁶⁴

Hadisler incelendiğinde Hz. Peygamber’in bu gruba ilişkin ağır cezalar olduğunu haber verdiği ve bu grubun ortaya çıkmasından duyduğu endişeyi dile getirdiğini görülmektedir. Resûlullah (s.a.v.) İslam’da bu davranışın kabul edilemez olduğunu net bir şekilde ifade ederek bir zihin çerçevesi oluşturmuştur.⁶⁶⁵ Hz. Peygamber’in bu tutumu *Rahmeten Li’l-Âlemîn* fikriyle çelişmemektedir. Çünkü daha önce de söylendiği gibi rahmet yalnızca şefkatle ilgili değildir; sıklık ve tavizsizlik de nimetler olarak kabul edilmektedir.⁶⁶⁶ Malezya’nın LGBT davranışını açıkça suç saymayan yasal yaklaşımı nedeniyle, ilgili uygulayıcılar 1997 Şeriat Ceza Suçları (Federal Bölgeler) Yasası, 2012 Barışçıl Meclis Yasası ve Eğlence Yasası (Kuala Lumpur Federal Bölgesi) 1992 ve diğerleri gibi genel yasal hükümlere göre denilmektedir.⁶⁶⁷ Bu ahlaksızlık üzerine ortaya çıkan LGBT sorunlarının gelişmesiyle mücadele etmek ve ortadan kaldırmak için cinsel suçların, farklı davranma ve giymenin suç olarak ilan edilmesi, özgün cinsiyetten farklı davranılması ve giyinilmesi, LGBT bireylerin cinsiyet değiştirme suçunun özellikle suç haline getirilmesi önerilmektedir. Bu yasaları yürürlüğe koyarak hükümet, bu dine, kültüre, etiğe ve ahlaka aykırı sorunları çözme konusundaki hassasiyetini ve kararlılığını göstermektedir. Bu zamanda, LGBT bireylerin ayrımcılıkla karşı karşıya kalmasını gerektirmemektedir. Bunun nedeni, bu gruplara Federal Anayasa uyarınca sosyalleşme hakkı verilmesidir. Bununla birlikte, LGBT bireylerin eylemleri cinsel ve ahlaki ihlaller bağlamında kabul edilemey. Sonuç olarak, federal ve eyalet yasama

⁶⁶³ İbn Mâce, “Hudûd”, 12, Tirmizî, “Hudûd”, 24

⁶⁶⁴ Tirmizî, “Hudûd”, 1456, Ebû Dâvud, “Hudûd”, 4462.

⁶⁶⁵ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 10–11.

⁶⁶⁶ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 38.

⁶⁶⁷ Arif v.dğr., a.g.m., s. 30–31.

düzeyindeki parlamento, LGBT sorunlarını veya daha doğrusu LGBT suçunu azaltmayı amaçlayan belirli ve açık yasa hükümlerini önerme, tartışma ve geçirme konusunda daha ilerici ve daha sıkı olmalıdır. Bu benzeri görülmemiş özgürlüğün yalnızca halkın huzurunu tehlikeye atmakla kalmayıp aynı zamanda Malezya'nın dini, kültürel ve etik ilkelerin yönlendirdiği sosyal sistemini ve ideallerini yok etmekle tehdit ettiği kabul edilmeli ve anlaşılmalıdır.

Nitekim hükümetin kolluk kuvvetlerinin değerlere olan bağlılığı 24 Haziran 2021'de LGBT meseleleriyle ilgili özel bir toplantıda sergilemiştir. Özel Görev Gücü, Malezyalı müslümanlar arasında lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel meselesini ele almak üzere toplanmıştır. Toplantı, özellikle sosyal medyada LGBT yaşam tarzlarını çaydırmak genel olarak dini aşağılamak isteyen bu gruplara karşı hızlı ve güçlü bir şekilde harekete geçme kararıyla sonuçlanmıştır.⁶⁶⁸ Ayrıca, bu çaba sorunun çözümü için hükümete bağlılığında göstermektedir. Yine, toplantı sonuç olarak, dini hakaretlerle ilgili şikayetleri ele almak ve LGBT yaşam tarzlarını teşvik etmek için standart işletim prosedürleri veya kapsamlı yazılı kurallar geliştirmeyi önermektedir. Hükümet Malezya'daki şeriat suç ihlalini azaltmaya çalıştığını açıklamaktadır. Ayrıca, liderin ülkenin barışını ve düzenini koruma yükümlülüğü de söz konusudur. Sosyal güvenlik aynı zamanda ülkenin en büyük zorluklarının bir parçası olduğu için liderin sosyal sorunları çözme sorumluluğunun bir parçasıdır. Sosyal sorunları çözmeye bireylerin tümünün sorumlu olduğu hadis-i şerifte şu şekilde belirtilmektedir. İbni Ömer (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah'in (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

كُلُّكُمْ رَاعٍ فَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

“Hepiniz çobansınız, güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur.” Abdullah b. Ömer diyor ki: “Sanırım şöyle de

⁶⁶⁸ Samadi Ahmad, “Special Meetings address LGBT issues”, *Berita Harian*, 2021.

*demışti: ‘Kişi, babasının malının çobanıdır ve sürüsünden sorumludur.’
Netice itibariyle hepiniz çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz.’⁶⁶⁹*

Zikredilen bu hadiste, toplumsal sorunların çözümüne ve engellenmesine yönelik çabaların, liderden bireyin kendisine kadar tüm tarafların sorumluluğunda olduğu açıklanmaktadır. “Çobansınız”ın anlamı sadece başbakanlar, bakanlar ve sadece dini liderler için değil, herkes için anlam ifade etmektedir. Sonuç olarak her bir tarafın sorunu çözmek için bu konuyu ciddiye alması gerekmektedir. Bu sadece sosyal medyada tanıtım gerektiren bir konu değildir. Gerçekten de ihtiyatlı bir şekilde ele alınmalıdır. Bu gruplara, hiçbir partinin ilgisi ve desteği olmadan yaşam boyunca bırakılmaya devam edemeyecekleri şekilde yaklaşılmalıdır.⁶⁷⁰ Hükümet, sivil toplum kuruluşları ve müslüman bireyler, bu sorunun çözümüne yardımcı olmak için toplanmaya ve birleşmeye çağırılmalı ve LGBT sorunu derhal ele alınmalıdır.

Ayrıca vaizler davet alanını baltaladığı ve davet ajanları ile hedef grupları, yani LGBT grupları arasında bir boşluk oluşturduğu için kendilerini LGBT bireylere yönelik yargılayıcı tutumlardan ve olumsuz damgalamadan vazgeçmelidir.⁶⁷¹ Bu sorunun çözümü, şu anda vaizlerin yaptığı gibi insanları sadece Allah’ın azabı tehdidiyle korkutmakla değildir.⁶⁷² Bununla birlikte, bu bireyleri doğru yola geri getirmek için makul ve akıllıca sorun ele alınmalıdır. Bu çaba, grubun yaptıklarının kendileri için normal olmadığını anlamasını sağlamak için kritik öneme sahiptir. Gerçekten de, yaşam tarzlarını Kur’an ve sünnette belirtildiği gibi İslami yaşam tarzına uygun olarak değiştirme yeteneğine sahiptirler. Hükümetin veya herhangi bir siyasi partinin marjinalleştirdiği LGBT bireylere ulaşma çabaları desteklenmelidir. Olması gereken de budur. Bu samimi yaklaşım, sorunun çözümüne ivme kazandıracaktır.

Müslümanlar arasında dinin korunmasına fayda sağlayıp sağlamadığına bakılmaksızın kaldırılması istendiği belirtilen halvet baskını konusuna gelince konu küçümsenerek tartışılmış ve Dr. Mujahid, basınla yaptığı röportajda yayınladığı bildiriden dolayı tekrar eleştirilmiştir. Malezya’da halvet terimi, yalnızca müslümanlar için geçerli olan şeriat

⁶⁶⁹ Buhârî, “Cum’a” ,11, Müslim, “İmâre”, 20, Ebû Dâvûd, “İmâre”, 1, 13, Tirmizî, “Cihâd”, 27.

⁶⁷⁰ Haridi, Salleh, a.g.m., s. 208–209.

⁶⁷¹ Noor Hafızah Haridi, Kamal Azmi Abd. Rahman, Rosni Wazir, “Da’wah Methodology Towards Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Groups”, *Jurnal Pengajian Islam; Fakulti Pengajian Peradaban Islam*, C. 9, S. II (2016), s. 117.

⁶⁷² Omar Mohamed, “Dekati LGBT, bina kepercayaan mereka”, 2020.

suçlarından biri olarak bilinmektedir. Yasanın halveti tanımlamasına ve suç oluşturmak için karşılanması gereken maddeleri ortaya koymasına rağmen sözde “özgürlük savaşçıları” nüfusu belirli kesimlerinin muhalefetinden bahsetmek yerine, gerçeklerin soruşturulmasında ve aydınlanılmasında hala engeller koymaktadır. Yaptıkları en yaygın şikayet halvet yasası ile ilgilidir. Halvet hükmü incelediğinde toplumun ahlaksız davranışlardan, değerini ve yapısını tehlikeye sokan yanlışlardan arınmasını sağlamak için insanların ahlaki davranışlarını yönettiği görülmektedir. Prensip olarak bu kural, evlenmemiş çiftlerin özel kişisel ilişkilere girmesini önleyerek müslümanların itibarını korumayı amaçlamaktadır. Bu kuralın uygulanması, otoritenin ve toplumun iyiyi teşvik etme ve kötüyü yasaklama (*emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker*) sorumlulukları ile tutarlıdır. Bir müslüman'ın ahlaki kolluk meselesine bu şekilde yaklaşması gerekmektedir. Hiçbir müslümanı temel haklarından mahrum etmeyip aksine onları güçlendirmekte ve korumaktadır. Halvet ve diğer ilgili suçlar ilişkin hükümler, müslüman toplumunu İslam ahlakı, inançları ve asaleti ile ilgili toplumsal ahlâka uymayan çirkin eylemlerden korumayı amaçlamaktadır.

Ahlaki suçlar bağlamındaki konular sadece onların uygulanmasına değil, aynı zamanda varlıklarına da bağlıdır. Dindar bir müslüman'ın üçüncü bir şahıs olmadan herhangi bir kadınla, yalnız kalması yasa dışıdır. Halvet yasası, kişinin mahremiyetini temel özgürlüğünü ihlal etmek için kurulmamıştır.⁶⁷³ Halvetin ele alınması ve önlenmesi açısından hapis cezaları ve para cezaları hala etkisizdir. Para cezaları suçluları korkutmamaktadır. Çünkü para cezasını ödedikten sonra özgür olunacağına inanılmaktadır. Öte yandan, hapis cezası, suçlular için korkutucudur. Alternatif bir ceza olarak sopalamak, halvet suçlarını azaltmak için Malezya'da halvet cezası olarak kullanılmalıdır. Endonezya'nın Açe kentinde sopalamanın uygulamasının iyi bir örneği görülebilmektedir. Halvet suçluları için 2003 tarihli 14 sayılı Kanun, 9 vuruş (maksimum) ve 3 vuruş (minimum) vuruş yapılmasını öngörmektedir. Cezanın Açe halvet davası üzerinde dolaylı bir etkisi olacaktır.⁶⁷⁴ Ayrıca, sopalamakla halvet yapmak isteyenler utanç ve teşhir edilecek bir cezaya uğramaktadır. Ayrıca, suçluların etik normalara uymalarına sağlamak için, ahlâkî ve dini değerlerini yeniden tesis etme

⁶⁷³ Siti Zubaidah Ismail, “The Legal Perspective of Khalwat (Close Proximity) as a Shariah Criminal Offence in Malaysia”, *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, C. 24, S. 3 (2016), s. 931.

⁶⁷⁴ Mohamad, a.g.m., s. 1–8.

çabalarının periyodik izleme ile gerçekleştirilebilmesi için dini rehberlik sınıflarına konulması gerekmektedir.

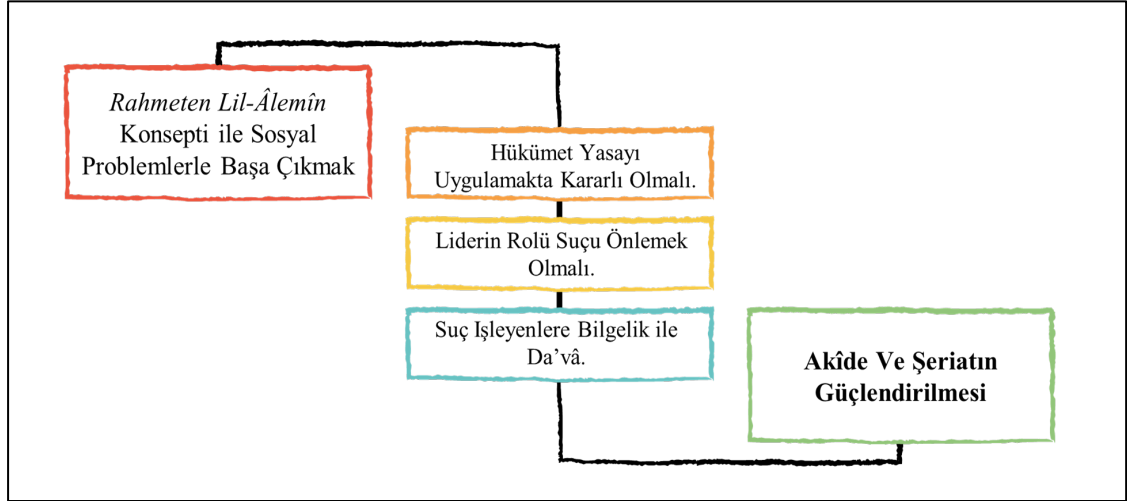
Diğer taraftan Malezya toplumunun, Dr. Mujahid'in Malezya'da dini lider olarak "halvet baskınlarına hayır" ile ilgili yaptığı açıklamaları yanlış yorumladığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Dr. Kamarul, Dr. Mujahid'in verdiği cevapların anlaşılmasının yanlış olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, sözlerin Dr. Mujahid'in ağzından çıkmaması, *Star* gazetesi tarafından verilen tercümanların sözü olmasıdır. Bu uygulama alanı federal hükümetin yetkisi altında değil, eyalet hükümetinin yetkisi altındadır. Bu nedenle Dr. Mujahid sadece bu konudaki öneri ve görüşlerini paylaşabilmiştir.⁶⁷⁵ Ayrıca Dr. Mujahid'in halvet meselesine yaklaşımı, *emri bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker* kavramına dayanmaktadır ki, bu dini makamlara rapor vermeden önce eylemden kaçınmalarına gelmektedir. Onun bu konudaki tutumu, İslam'ın topluma yansımaları vurgulamak, herhangi bir eylemde bulunmadan önce araştırma yapmaktır. Rahmet (merhamet) kavramı, yalnızca suçu şiddetlendirdiği için soruna yönelik şiddete değil, soruşturma yoluyla suçluya yönelik eylemlere odaklanmaktadır.⁶⁷⁶ Dr. Mujahid'in Malezya'daki sosyal sorunları ele alması, çatışmaları çözerken rahmet kavramı gibi sıklıkla merhametin önemini her zaman vurguladığı anlamına görülmektedir. Dr. Mujahid yaklaşımı, İslam'ın otoritesini tanımlayan rahmet için mesai sarf etmektir. Çünkü İslam, bugün dünyada kimi ent niyetlilerin algılanması için tam güçlerini kullandığı bu şekilde gibi aşırı bir din değildir.

Bu nedenle, Malezya'daki LGBT veya halvet meseleleri söz konusu olduğunda Malezya hükümeti gazete mevzuatının uygulanmasında daha proaktif olmalı ve bu şeriat suçunu Malezya yasalarına uygun olarak ele alınması gereken bir konu olarak görmelidir. Buna ilaveten ülkenin lideri ve özellikle İslam'ı temsil eden biri olarak LGBT bireylere destek verilmemeli veya konuyla ilgili alanan tavır konusunda kafa karışıklığına sebep olan yaratan açıklamalar yapılmamalı, yapılırken de daha dikkatli oluşmalıdır. Ayrıca hükümetin müslümanlarla ilgili suç ve ahlaksızlıklarla mücadelede önemli bir rolü vardır. Bir şikayet söz konusu olduğunda belirlenen süreçlere uygun olarak uygun önlemler alınmalıdır. Bununla birlikte, bu sorunun çözümünde bilge İslami davetinin önemli olduğuna şüphe yoktur. Gerçek şu ki, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, akîdenin

⁶⁷⁵ "Be fair in thump on Dr Mujahid' said Dr Kamarul", a.g.m., s. 1-5.

⁶⁷⁶ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 38.

(inanç) ve şeriatın (İslam hukuku) ilkeli gelişimi ve güçlendirilmesi üzerine kuruludur. Amaçlanan eylemler, insanlığın inancını (akîdesini), ruhunu ve onurunu savunmak olan *Makāsîdû'ş-Şerîa*'nın öncülünü bile tutmadan, yaygın günaha neden olma potansiyeline sahipse o zaman terk edilmelidir. Daha önemli olan müslümanları korumak ve istenmeyen davranışlarda bulunmalarını engellemektir. Bunun şekilsel ifadesi aşağıda şekil 3'te gösterilmiştir.



Şekil 3 *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Konsepti İle Sosyal Problemlerle Başa Çıkmak

B. Mevzuatta Merhamet ve Toplum Uyumu

Malezya terörle ilgili durumlar söz konusuna olduğunda bunun dışarıdan mı içeriden mi olduğunu araştırır. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı da konuyu ele almayı bu çerçevede amaçlamaktadır. Ancak Din Bakanı Dr. Mujahid Facebook'taki mesajlarından birinde Pekin ziyareti sırasında yaptığı açıklamada, bir Uygur İslam cemaati gözaltı kampını "Uygur halkı için eğitim ve meslek merkezi" olarak tanımlamıştır. Bu açıklama tartışmalara yol açmış ve çeşitli partiler tarafından kınanmıştır. Çünkü insan hakları ve onuruyla ilgilenen Malezyalılar söylemlerinden ötürü aşağılanmıştır. Bakan, mesajını "#rahmatanlilalamin" etiketiyle tamamlamadan önce "eğitim merkezi" terimini coşkuyla tekrarlamıştır. Yine bakanın yaptığı çıkışla müslümanları ve ülkeyi utandırdığı bildirilmiştir. Bunun nedeni, "eğitim merkezi" olarak kelimesinin Sincan hükümetinin müslüman baskısı politikasını onayladığını gösterdiği ileri sürülmektedir. Dr. Mujahid'in Pekin Yabancı Araştırmalar Üniversitesin'de yaptığı konuşmada Çin'deki müslüman zulmüne ilişkin haberlere 'yalan haber' olarak atıfta bulunduğu

da aynı tepki başvurulmuştu.⁶⁷⁷ Ayrıca bakan, Çin'e terörizm sorunuyla yüzleşmesinden ötürü övgüde bulunurken, Sincan'da yaşananlar insani bir suçtur. İslam'ın nimetleri, insanlığı insan baskısının prangalarından kurtarsa da insanın insana zulmü uzun bir süredir devam etmektedir. Buna ek olarak Kur'an, her müminin zulmü ve baskıyı sona erdirmek için harekete geçme ihtiyacını vurgulayan çok sayıda pasaja sahiptir.⁶⁷⁸

Burada İslam'ın merhametinin baskıya karşı çıkmak olduğu açıklanmaktadır. Bununla birlikte, Dr. Mujahid'in *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına dayanan iki muhalif partiyi uzlaştırmadaki eylemleri takdir edilmelidir. İki birbirine karşıt halkı uzlaştırdığında Dr. Asri (müslüman) ve Dr. Ramasami (gayrimüslim) bu barış eylemi *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına uygundur. Bunun nedeni, amaç asil olsa bile şiddetin hiçbir nedenle uygulanmaması gerektiğidir. Bunun nedeni, *Abdul Moqsih Gazali*'nin belirttiği gibi, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* olarak İslam'ın, bu ilkesinin amaçlarını (الغاية) ilerletmek için şiddet kullanımını kategorik olarak reddetmesi ve yasaklamasıdır. الغاية تبرر الوسيلة (herhangi bir olayı haklı çıkaramama amacı) İslami bir kuraldır. Belli bir emperyalizm türünün ortadan kaldırılmasının emperyalizmle yapılmaması gerektiğini belirterek devam etmiştir. Bir şiddet eylemi için ahlaki bir gerekçe yoktur.⁶⁷⁹

Ayrıca Malezyalılar ve liderleri, ister uluslararası ilişkilerde ister ülke içinde olsun, bu ülkede terörle mücadelede *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını tam olarak anlamalıdır. Kararları İslam hukukuna ve şeriata dayandırarak bu tür meselelerle karşı karşıya kalındığında adil davranılmalıdır. Ayrıca İslam, etnik çeşitliliğin diğer etnik gruplara karşı haksızlık yapmak için bahane olarak kullanılmaması gerektiğini öğütlemektedir. Allah Kur'an'da şöyle buyurmuştur:

لَا يَنْهَئُكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْتُلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُواكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۗ

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

⁶⁷⁷ "Praise China for Fighting Terrorism: Mujahids 'agree' with Uighur Islamic Ethnic Oppression?", s. 1-6.

⁶⁷⁸ Arsam, a.g.m., s. 278-79.

⁶⁷⁹ a.yer

“Allah, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlarla iyi ilişkiler içinde olmanızı ve onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz. Allah adaletli olanları elbette sever.”⁶⁸⁰

Hamka'ya göre Allah, müslümanları kendi topraklarından kovup savaşmadıkları sürece, ister Yahudi ister Hıristiyan ister müşrik olsun, diğer ırklara karşı nazik, girişken, adil ve dürüst olmalarını yasaklamamaktadır.⁶⁸¹ Ayrıca gayrimüslimler, bir İslam ülkesindeki müslümanlarla aynı temel haklara ve ihtiyaçlara erişime sahiptir. Müslümanlar ve gayrimüslimler hayatlarını adalet, sevgi ve merhamet temelinde yaşamaktadırlar. İslam'ın ortaya çıkışının amacı, toplumun inanç sistemini mükemmelleştirmek, düzeltmek ve onları yanlış düşüncelerden kurtarmaktır. Müslüman olmayanlardan nefret etmek, onlara kaba davranmak ve kalplerine saldırgan sayılabilecek her şeyi yapmak gibi *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına aykırı şeylerden kaçınmaktır.⁶⁸² Aynı zamanda gayrimüslimler, yanlış anlaşılmalara ve bunlarla ilgili olumsuz algılara yol açabilecek fırsatlardan kaçınarak İslam hükümetinin özgürlük güvencesine saygı göstermelidir. Barış ve sosyal istikrarın sağlanması için müslümanların duygularının yanı sıra üzüntü verici sonuçlar olan tartışmalardan kaçınılmalıdır.⁶⁸³ Bu nedenle, farklı inançlardan olanlara karşı adil ve saygılı olmak hoşgörü için gerekli bir koşuldur. Müslümanların, insanların çevrenin hayatının bir denge içerisinde sürmesini sağlayan İslam'ın prensipleridir.

İslam, bir güç kaynağı olarak hoşgörünün niteliğine de önem vermektedir. İslam ne zorlayıcı ne de baskıcı bir dindir. Medine Anayasası'nın sonuçlandırılması, Hz. Peygamber'in barış ve berabirliğe dayanan gayrimüslimlere yönelik genel politikasını ne kadar anlamalı olduğunu göstermektedir. Sosyal ilişki, yaşamın her alanında müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki paralelliklere dayanmaktadır. İlk bakışta, bu ilişkinin kavram ve ilkeleri oldukça zorlayıcı görünmektedir. Toplumun her bir üyesinin toplumsal ilişkiyi sürdürebilmesi için samimiyet, dürüstlük ve açık bir vicdanla hareket

⁶⁸⁰ Mümtetine, 60/8

⁶⁸¹ Hamka, a.g.t., s. 57.

⁶⁸² Mohd Lukman Daud, Asfaridzuan Abdullah, “Principles of Interacting with Non-Muslims in Malaysia”, *Proceedings of the Islamic Management Seminar: Towards Strengthening the Ummah*, ed. Ahmad Irdha Mokhtar, Zulkefli Aini, Bangi: Department of Dakwah and Leadership Studies, Faculty of Islamic Studies, 2018, s. 40.

⁶⁸³ Hambali, Haled, a.g.m., s. 85–86.

etmesi gerekmektedir.⁶⁸⁴ Bununla birlikte, Malay haklarının kaldırılması talepleri veya İslam'a hakaret gibi ırksal ve dini konular ortaya çıktığında ülkenin uzun süredir devam eden hoşgörü ilkelerini ihlal ettiği görülmektedir. Bu arada, federal anayasanın diğer dinler için din özgürlüğünü açıkça koruduğu düşünülmektedir. Din özgürlüğü hakkı dolaylı olarak diğer dinlere verilen hoşgörünün değerini göstermektedir.⁶⁸⁵ Federal anayasa, çok ırklı ve dini toplulukların huzurunu korumak için bir adalet ve eşitlik ortamını teşvik etmek üzere hazırlanmıştır. İslam'ın, federal anayasadaki ayrıcalıklı konumunun kapsamlı bir şekilde anlaşılması ve kabul edilmesi, daha uyumlu ve sorumlu çok ırklı ve dindar bir toplum geliştirmek için gereklidir.⁶⁸⁶ Bu nedenle, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, uzun zamandır Malezya'nın güvencesi olan federal anayasanın temeli üzerine inşa edilmelidir.

Malezya'nın bir İslam devleti olarak otoritesi, çoğul bir toplumun varlığını asla reddetmemiştir. İslam'ın öğretilerinde somutlaşan değerler, diğer taraftarlara hoşgörü gibi, rahmetin bileşenleri arasındadır. Bu, Malezya Federal Anayasası'nın 11 (1) maddesinde açıkça gösterilmiş ve belirtilmiştir: “*Her insanın dinini kabul etme, uygulama ve 4. maddesine tabi olarak onu yayma hakkı vardır.*” Dini özgürlük, hem müslümanlar hem de müslüman olmayanlar için garanti altına alınmıştır. Ancak, dini öğretilerin müslümanlara karşı hiçbir şekilde yayılmasına izin verilmemesi şartına tabidir. Sonuçta her Malezya vatandaşı, federal anayasa hükümlerine tabi olarak istediği herhangi bir dini kabul etme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, özellikle İslam'ın taraftarları, federal anayasanın, diğer dinleri tanımalarını veya İslam'dan vazgeçmelerini yasaklayan ve din değiştirme olarak adlandırılan çeşitli hükümleriyle hala bağlantılıdır. Sadece inanç açısından bir özgürlük garanti edilmekle kalmaz, aynı zamanda hem dini kurumları, okulları hem de ibadet yerlerini uygun biçimde geliştirmek için dini hükümlere de yer verilir.⁶⁸⁷

Ayrıca, müslümanlar ve gayrimüslimler arasında bir sorun ortaya çıktığında, müslüman olmayanlarla adalet temelinde uzlaşma eylemi, akîde (inanç), şeriat veya İslami öğretiler

⁶⁸⁴ Latifah Abdul Majid, Mohd Nasir Abdul Majid, “Persaudaraan dan Toleransi Antara Muslim Dan Non Muslim Dalam Islam”, *Rahmah Li Al-Alamin: Dakwah Dalam Masyarakat Majmuk Di Malaysia*, ed. Ahmad Irdha Mokhtar, Zulkefli Aini, Department of Dakwah and Leadership Studies, Faculty of Islamic Studies, 2018, s. 103–104.

⁶⁸⁵ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 40.

⁶⁸⁶ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 30.

⁶⁸⁷ Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 40.

konularını içermediği sürece *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramıyla tutarlıdır. Ancak Hz. Peygamber, rahmetin yüksek değerini ve ruhunu aşılıyarak akîde ve şeriat ile ilgili net sınırlar bağlamda koymaktadır. Bu nedenle gayrimüslimler, İslam'ı anayasalarına yerleştiren bir ülkede yaşarken müslümanlara ve ana hatlarıyla belirtilen İslam yasalarına saygı göstermelidirler. Buna müslüman toplumun duyarlılığına saygı gösterilmesi ve sürdürülmesi de dahildir. Dr. Yusuf Karadâvî, cizye (vergi) ödemenin ve yasalara uymanın yanı sıra, yapılması gereken gayrimüslim (*zimmî*) sorumluluklarından birinin de müslümanların duygularına (hassasiyetlerine) bakmak olduğunu açıklamaktadır. Böylece herkesin İslam, Peygamber Efendimiz ve Kur'an'a saygılı olması gerektiğini Karadâvî açıklamaktadır. Nitekim, Ramazan ayında açıktan yemek yemenin müslüman duyarlılığını korumak için sınırlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁶⁸⁸ Buna '*Barış Sorumluluğu*' denir ve gayrimüslimler bundan ortaklaşa sorumludur. Gayrimüslimlerin fitne, dini provokasyonlar, insan hakları ihlalleri ve dini öğretilerinin müslümanlar arasında yayılması gibi müslümanları rahatsız edebilecek eylemlerde bulunmaları kesinlikle yasaktır.⁶⁸⁹ İslam'ı bir rahmet dini olarak tanışırken bu hoşgörü çerçevesinde yapılmalıdır. Müslümanlar gayrimüslimlere karşı adil ve şefkatli davranırken gayrimüslimler, müslüman toplum hassasiyetlerinin korunmasında daha dikkatli ve düşünceli davranmalıdır.

Malezyalılar gibi, çok dinli topluluklar arasında birliği tesis etmede rahmet kavramının iyi anlaşılıp toplumun İslamî bilinç seviyesinin yükseltilmesi önem arz etmektedir.. İslam, toplumsal yaşama açık, bütüncül bir dindir. Gerçekten de İslam şiddet içermeden, bir arada yaşamayı teşvik etmektedir. Kur'an şöyle açıklar:

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۗ وَجَدِّهِمْ بِالتِّي هِيَ أَحْسَنُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ

بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۗ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

*“Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel yöntemle tartış. Kuşkusuz senin Rabb'in, yolundan sapanların kim olduğunu en iyi bilendir; O, doğru yolda bulunanları da çok iyi bilir.”*⁶⁹⁰

⁶⁸⁸ Azmi, Ismai, a.g.m., s. 7–8.

⁶⁸⁹ Khairul Azhar Meerangi, “Wasatiyyah Approach in The Social Interaction of New Brothers in Malaysia”, *Memperkasakan Potensi Muallaf Era Kontemporeri*, S. November (2019), s. 25–26.

⁶⁹⁰ Nahl, 17/125.

Bu ayet, davetin akıllıca veya hikmet'ı yayarak Kur'an hükmüne uyulması gerektiğini belirtmektedir. Ayette geçen 'hikmet' teriminin geniş bir tanımı vardır. Dr. Ali Jarisyah gibi İslam alimlerine göre hikmet, daveti doğru bir şekilde yaymanın önemini gösteren bilgi ve nezaketi içermektedir.⁶⁹¹ Rahmetin adil ve ilkeli bir hoşgörü ortamında uygulanmasının Malezya'daki İslami davet üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu açıklar. Gerçek şu ki bu rahmetin temeli Malezyalılara aşılandığından ve çok uzun süredir uygulandığından, bu değer ülkenin sosyal entegrasyonuna ve istikrarına katkıda bulunmuştur.⁶⁹² Yine hükümet Malezya toplumunun uyumunu ve İslam'a itaatini sürdürmek için çeşitli yönetmelin ve yasalar çıkarmaya çalışmıştır. Örneğin, Malezya'nın ırk ve din konusundaki çatışan taraflarını uzlaştırmak için Dini ve Irksal Nefret Yasası çıkarılmıştır. Ayrıca, artan ırksal ve dini hakaret eğilimini ele almak için de yasa çıkmaktadır.⁶⁹³

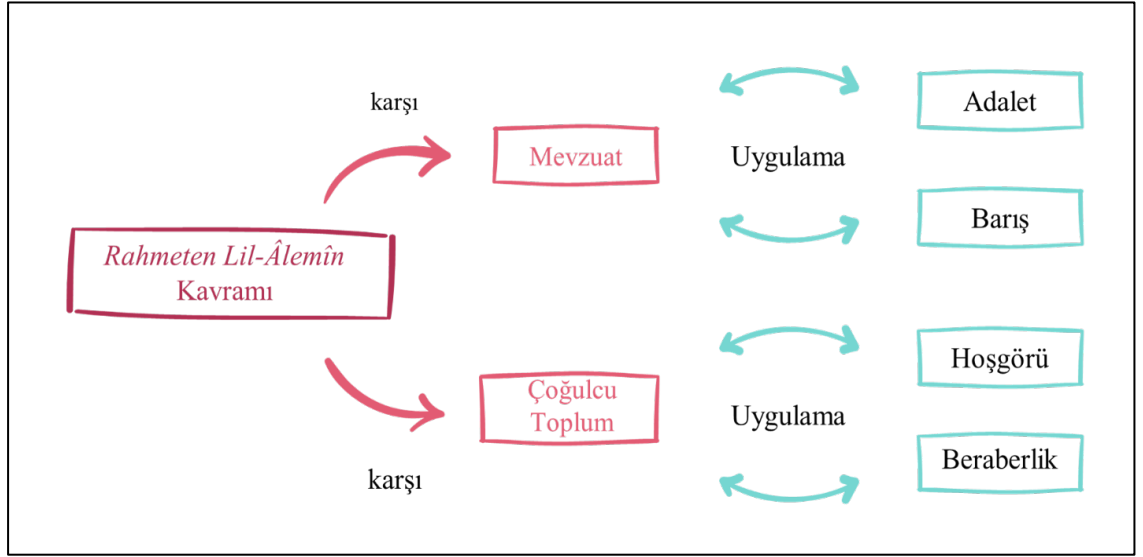
Dolayısıyla, çok ırklı ve çok dinli bir toplum olan Malezya'da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını uygulamak için aşağıdaki unsurlar daha da güçlendirilmelidir (Şekil 4'te atıfta bulunulmuştur). *Rahmeten Li'l-Âlemîn* aspirasyonuna uygun olarak Malezya yasaları adil olmalı, aynı zamanda toplumun barışını ve İslam'ın değerlerini korumalıdır. Adalet toplumda tesis edilmeli ve İslam hukukunu ihlal eden ve İslam'ın kutsallığına gölge düşünen mahfillerle kararlı bir şekilde mücadele edilmelidir. Malezya toplumunun barış ve güvenliğini yürürlükteki yasalarla sağlamak da bu cümledendir. Ayrıca çok ırklı bir toplum olarak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, hem müslümanlar hem de gayrimüslimler hoşgörüyü uygulamaya istekliyse, yani müslümanlar gayrimüslimlere karşı adil, nazik ve zarifken gayrimüslimlerin müslüman topluluğuna saygı duyması ve duyarlılık göstermesi durumunda gerçekten uygulanabilmektedir. Toplumun anlaşmazlıklarında ve kavgalarında bölünmelerden kaçınmak için uyum, beraberlik ve birliğe ulaşmada da *Rahmeten Li'l-Âlemîn* uygulaması önemli unsurlarından biridir. Nitekim rahmet süreci, çoğul toplum içinde benimsedikça farklı

⁶⁹¹ Abdul Ghafar Don v.dğr., "Da'wah Through Social Services Method: The Experience of the Department of Da'wah and Leadership Studies, National University of Malaysia", *Advances in Natural and Applied Sciences*, C. 6, S. 4 (2012), s. 546.

⁶⁹² Khalli, Sintang, Marinsah, a.g.m., s. 39-40.

⁶⁹³ Meerangani, Badhrulhisham, Rashid, a.g.m., s. 41-42.

etnik gruplar ve dinler arasında anlayış alanı ve hoşgörü daha da genişleyecektir. Nihayet, tüm bu faktörler İslam'ın davetini olumlu yönde.



Şekil 4 Mevzuata Ve Çoğul Topluma Yönelik *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Kavramı

C. Korunmaya Muhtaç Olanlara Merhamet

Rahmeten Li'l-Âlemîn kavramını Malezya bağlamında incelerken kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler vb. gibi korunmaya ihtiyacı olanlara karşı merhameti dikkate almak gerekmektedir. Bunun nedeni, rahmet kavramı çerçevesinde bu grupların toplumun ve hükümetin dikkatini ve korumasını hak etmesidir. Ancak *Rahmeten Li'l-Âlemîn* fikrinin ortaya çıkmasından bu yana kadına yönelik istismar vakaları azalmış olsa da çocuk istismarı vakaları sabit kalmıştır.⁶⁹⁴ İslam inancında kadın ve çocukların korunması ile ilgili aşağıdaki hadis-i şerif güzel bir örnektir. İbnu Ömer (r.a.) anlatıyor. Resûlullah'ın (s.a.v.) katıldığı gazvelerden birinde öldürülmüş bir kadın bulundu:

فَأَنْكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتْلَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ

“Resûlullah (s.a.v) bunun üzerine kadınları ve çocukları öldürmeyi yasakladı.”⁶⁹⁵

Bu hadis, çocuk ve kadınların her türlü istismarının yasak olduğuna işaret etmektedir. Malezya'nın hukuk sistemi, çocukları ebeveyn veya vasi ihmeline karşı da korumuştur.

⁶⁹⁴ Yaacob, “Cases of Child Abuse are on The Rise”. *Harian Metro*, 2009, (<https://www.bharian.com.my>), s. 1–2, (28.08.2021).

⁶⁹⁵ Buhari, “Cihad”, 147, 148, Müslim, “Cihad”, 1744, Tirmizi, “Cihad”, 1569.

Malezya'daki çocuk istismarı ve ihmalini ele almak için, Ulusal Çocuk Politikası, 2016 Çocuk Yasası (Değişikliği), Ceza Kanunu ve İslami Aile Yasası'nın çeşitli hükümleri dahil olmak üzere çocuklarla ilgili çok sayıda politika ve yasa hazırlanmış, yürürlüğe konmuş ve uygulanmıştır. Bununla birlikte, hukuk sisteminin etkin bir şekilde işlemesini sağlamak için hala ele alınması gereken bazı zayıf noktalar vardır.

Ayrıca, tüm taraflar daha sistematik ve düzenli eylemler gerçekleştirmek için birlik içinde çalışmalıdır. *Makāsidiü'ş-şeria*'nın iyiyi koruma ve kötülüğü reddetme ilkesine uygun olarak sorumlu davranmayan bazı ebeveynler veya bakıcılar arasında duyarlılık yüksetilebilir. Her eylem veya önlem çocuğun yararına olmalıdır.⁶⁹⁶ Yine Malezya'da çocuk istismarı konusunu ele almak için müreffeh ve güvenli bir aile modeli geliştirmeye yönelik bir kılavuz geliştirilmeli ve Malezya toplumuyla paylaşılmalıdır. Bu öneriler, topluma sağlıklı ve müreffeh bir aile biriminin sürdürülmesinde yardımcı olmak için İslami eğitim unsurları ve tevhit anlayışı ile desteklenmelidir. Diğer taraftan ebeveynler ev ve çocuk psikolojisi konusunda bilgili ebeveynlere dönüşmek için ebeveynlik bilgisi edinmeye çalışmalıdır. Günlük yaşamlarında etkin bir şekilde uygulayabilmek için çocuk ve ev yönetimi bilgilerini geliştirme bildiriler.⁶⁹⁷

İslam, tüm canlılar için merhametli bir din olduğu gibi kadınlar için de merhametli bir dindir. İslam, kadına yönelik şiddet ve baskıyı kesinlikle yasaklamakta ve bu kesimi onurlu bir konuma yükseltmektedir. Aynı şekilde, hakları da erkekler (baba veya koca) tarafından uygun şekilde verilmelidir.⁶⁹⁸ Gerçek şu ki bu kadın haklarını hiçe sayma yeni olmayıp Hz. Peygamber zamanına kadar uzanmaktadır. Bunu kocasının ihmal ettiği Hind bint Utbe'nin (r.a.) hikayesinde görmek mümkündür. Hind, kocası Ebu Süfyan'ın kendisini ve ailesini geçindirememesinden duyduğu hoşnutsuzluğu ifade etmek için Hz. Peygamber'e gitmişti. Bu durumda Hz. Peygamber, Hind'e kocasından nafakasını örfüne göre tahsil etme hakkı vermiştir.

⁶⁹⁶ Hashim, Yusof, Kusrin, a.g.m, s. 20.

⁶⁹⁷ Norsaleha Mohd. Salleh v.dğr., "Statistics Of Child Abuse Cases In Malaysia: An Analysis", *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly and Disabled*, C. 5, S. October (2018), s. 18.

⁶⁹⁸ Moh Bahardin, "The Position of Women in the Perspective of Islamic Law", *ASAS*, C. 4, S. 1 (2012), s. 7.

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ دَخَلْتُ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ امْرَأَةَ أَبِي سُفْيَانَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ لَا يُعْطِينِي مِنَ النَّفَقَةِ مَا يَكْفِينِي وَيَكْفِي بَنِيَّ
إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بَعِيرٍ عَلَيْهِ . فَهَلْ عَلَيَّ فِي ذَلِكَ مِنْ جُنَاحٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " خُذِي مِنْ مَالِهِ بِالْمَعْرُوفِ مَا يَكْفِيكَ وَيَكْفِي بَنِيكَ "

“Âişe radiyallahu anhâ şöyle dedi: Ebû Süfyân'ın hanımı Hind, Nebî'ye (s.a.v.): Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Süfyân çok cimri bir adam. Onun haberi olmadan benim aldığım dışında bana ve çocuğuma yetecek derecede bir şey vermiyor. (Benim bu yaptığım doğru mu?) dedi. Hz. Peygamber de: “Örfe göre kendine ve çocuğuna yetecek kadar al!” buyurdu.”⁶⁹⁹

Yukarıdaki hadise göre nafaka, sorumlu kişiye, özellikle eşin veya çocuğun kocası veya babasından yeterince verilmelidir. Nafaka şeriatın belirttiği şekilde örfüne göre ihtiyacı karşılamalıdır. Nafaka zorunludur. Bakara Suresi 233. ayette Allah tarafından belirtildiği gibi: *“Emzirmeyi tamamlamak isteyen için analar çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Onların normal ölçülerde yiyecek ve giyeceklerini sağlamak da çocuk kendisinden olanın (babanın) borcudur. Hiç kimse gücünü aşan bir şeyle yükümlü kılınamaz...”*⁷⁰⁰ Bu ayet, kocaların sorumluluklarından birinin ailelerinin geçimini sağlamak olduğu anlamına gelmektedir. Geçimini sağlayamamak, eş ve çocuk olarak kadın haklarının ihmal edildiğini gösteren durumlardan biridir. Malezya'daki kadın hakları ihlali nedeniyle şeriat mahkemelerinde tazminat talep etmelerine izin verilmektedir. Nitekim bu durum İslam hukukunda açıkça belirtilmiştir. Buna rağmen kadınlar farkındalık eksikliği ve şikayette bulunma korkusu nedeniyle sessiz kalmaya ve acı çekmeye devam etmektedirler.

Daha da kötüsü Malezya'da kadınların ezilmesi, haklarının ihmal edilmesi ve aile içi şiddet bu kişilerin yeterince korunmadığını göstermektedir. Kadın şiddeti özellikle kamu ve yetkililer tarafından ciddiye alınmalıdır. Çünkü toplum ülke için değerli bir varlıklardır. Ayrıca kadınların keyfi mağdur olmalarını önlemek için kadına yönelik

⁶⁹⁹ Buhârî, “Büyû”, 95, Müslim, “Akdiye”, 7,8,9. Ayrıca bkz. Nesâî, “Kuzât”, 31, İbn Mâce, “Cihâd”, 13.

⁷⁰⁰ el-Bakara, 2/233.

şiddetin nedenleri belirlenerek ele alınmalıdır. Şiddet mağdurları bu olayların bir sonucu olarak yaşayacaktır. Mağdur, fiziksel yaralanmalar ve sağlık sorunlarının yanı sıra korku, duygusal stres ve düşük benlik duygusu gibi psikolojik ve duygusal bozukluklar nedeniyle sefalete katlanacaktır.⁷⁰¹ Şeyh Ebu Hasan Ali el-Nadvi'ye göre, dini takdir eksikliği müslümanların tutum ve davranışları ile İslam'ın gerçek öğretileri arasındaki boşluğu genişlemiştir.⁷⁰² Bu, topluluğun çevresinden daha fazla haberdar olması ve *Makāsidi*'ş-*Şeria*'yı koruması için topluluk üyeleri arasında dini takdirin önemli olduğu anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmaların bulguları, kadına yönelik şiddetin %58,9'unun toplum dini anlayıştan yoksun olduğunda meydana geldiği konusunda hemfikir olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, kişinin ahlakı ve davranışı ile kadına yönelik şiddet uygulama olasılığı arasında bir ilişki olmasıdır. Bir kişi din anlayışından yoksunsa bir suç ve aile içi şiddet olacaktır.⁷⁰³

Kadınlara veya çocuklara yönelik istismar konusunu ele almak için Malezya hükümeti, medeni ve ceza hukuku kapsamında bu suçtan yükümlü bulunan herkes için çeşitli cezalar belirlemiştir. Bu arada, İslam hukuku açısından bakıldığında, Şeriat Cezasının Yasası (devlet tarafından), 'taciz veya ihmal' şeklinde aile içi ilişki istismarına daha fazla odaklanmaktadır: Evli bir kadınla ilişkisi olanlar, evli olmadıklarına rağmen evli kimse ile bir ilişki yaşayanlar ve boşanmış bir eşin haklarını hiçe sayanlar gibi, bu tür suçlar için verilen cezalar devlete göre değişmekle birlikte, hepsi üç ila beş bin Malezya ringiti arasında para cezası veya iki ila üç yılı aşmayan bir süre için hapis cezasıdır. Öte yandan, istismarı polis karakollarına ve Bölge Sosyal Yardım Bürosuna bildiren mağdurlar, Aile İçi Şiddet Yasası uyarınca acil koruma emri alma hakkına sahiptir. Ayrıca hükümet, 1999'da "*Talian Kasih*" veya "*Line Nur*" adlı şikayetler için 24 saat açık bir telefon hattı kurmuştur. Bu hat, çocuk istismarı veya aile içi şiddet vakalarıyla ilgili herhangi bir suistimale karşı şikayetleri kanalize etmek için bir merkez olarak hizmet vermektedir.⁷⁰⁴

⁷⁰¹ Suhaili Sharil, A'dawiyah Ismail, "Causes Of Violences Toward Women In Public Places: Research In Kuala Lumpur", *Islam dan Masyarakat Kontemporari*, C. 21, S. 1 (2020), s. 250.

⁷⁰² Syasya Sufian, "Economic Problems and Lack of Religious Up Bringing Cause Domestic Violence", *Selangor Kini*, 2016 (<https://selangorkini.my/2016/07/masalah-ekonomi-dan-kurang-didikan-agama-punca-keganasan-rumah-tangga/>), (26.09.2021).

⁷⁰³ Sharil, Ismail, a.g.m, s. 240.

⁷⁰⁴ Ghani, Husin, Mohamad, a.g.m, s. 6; Mohd. Salleh v.dğr., a.g.m., s. 15.

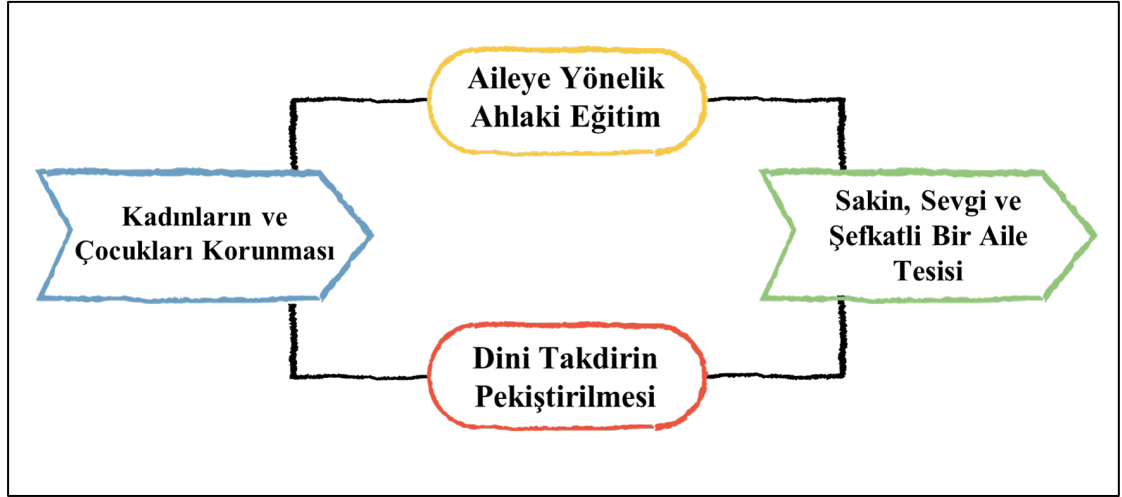
Böylece Malezya’da ülkenin temel prensibi haline gelen *Rahmeten Li’l-Âlemîn* kavramı, aile eğitimini İslami bir bakış açısıyla güçlendirerek, kadın ve çocuk haklarının yeterli düzeyde korunmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, Dr. Mujahid’in kadınları korumak ve velilerinin koruması altındaki çocuklara adaletli davranmak için özel bir Evlilik, Hadane ve Nafaka Mahkemesi kurma fikrini ortaya koymaya çalıştığı zaman, yasal açıdan hükümetin iyi çabalar gösterdiği inkar edilememektedir. 2019’daki hükümet, bu mahkemenin inşasına bir çözüm bulmak için *Bank Negara* (Devlet Bankası) ve Çalışanlar İhtiyat Fonu (EPF) dahil olmak üzere birçok paydaşla görüşmelerde bulunmuştur.⁷⁰⁵ Buna ek olarak kolluk kuvvetleri ve çocuk istismarı ile ilgili konuları görüşmek üzere Özel Ceza Mahkemesinin yanı sıra hükümet tarafından yürütülen eyaletlerdeki Çocuk Mahkemelerinin kurulması önem arz etmektedir. Bu kurumla ilgili ebeveynler rehberlik görevine hazırdır.⁷⁰⁶ Bununla birlikte, çözüm için, sorunun erkenden önlenmesi önem arz etmektedir. Kolluk kuvvetleri, direkt bir sorunun çözümünde daha az olumlu sonuç elde etmemektedir. Yine, sorun yaşanmadan önlenmesi daha iyi bir yöntemdir. Ancak burada aile eğitiminin sağlanması ve dini anlayışın güçlendirilmesinin daha etkili bir yöntem olarak görünmektedir. Böylece sükûnet, sevgi (*mawaddah*) ve şefkat (rahmet) meskeni olan aile oluşturulabilir. Bunlardan, aşağıdaki şekil 5’teki gibi açıklanmıştır. Nitekim bu hususa Rûm Suresi 21. ayette işaret edilmiştir:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”

⁷⁰⁵ Zulkifli, a.g.m., s. 4.

⁷⁰⁶ Mohd. Salleh v.dğr., a.g.m, s. 21.



Şekil 5 *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Kavramı İle Kadınları ve Çocukları Korumaya Yönelik Çözümler

D. Allah'ın Diğer Yarattıklarına Rahmet

Evrenin rahmeti olarak İslam, sadece insanlar açısından değil, hayvanlar ve bitkiler açısından da daha geniş yorumlanmalıdır. Etkili çevre koruma ve muhafaza önlemlerine yol açabilmek için bu farkındalığın artırılması gerekmektedir. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramına uygun olarak hayvanları ve çevreyi korumak insanların sorumluluğundadır. Hayvanlara zulüm giderek endişe verici bir olgu haline gelmektedir. Bu konunun derhal durdurulabilmesi için toplumlarda daha fazla farkındalık ve İslami değerlerin benimsenmesi gerektirmektedir. Hayvanları sevmeyi ve korumayı öğreten İslami değerler, erken bir aşamadan başlayarak toplumun ruhuna aşılmalıdır. Toplumlar din ve ırktan bağımsız olarak hayatın her kesimini kapsayacak şekilde hayvanlara yönelik haklara ilişkin eğitim de genişletilmelidir.⁷⁰⁷ Malezya toplumunu erken yaşta hayvan hakları konusunda eğitmek için hükümet, okul öncesi çocuklar arasında hayvan bakımı ve hakları konusunda erken eğitim döneminde modülleri geliştirmeye ve daha sonra ortak müfredatlarının bir parçası olarak bunu ilkökul ve ortaokullardaki öğrencilere yapmaya çalışmıştır. Modül, Veterinerlik Hizmetleri Departmanı (DSV) ve Ulusal Entegrasyon ve Entegrasyon Departmanı ile elbirliği içinde geliştirilmiştir.⁷⁰⁸

⁷⁰⁷ Ramli, a.g.m., s. 2.

⁷⁰⁸ Bernama, "Cases of Abuse of Animals in Malaysia Record Increase", *Astro Awani*, 2019, (<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kes-kekejaman-ke-atas-haiwan-di-malaysia-catat-peningkatan-219361>), (10.08.2021).

Ayrıca bilinçlendirme kampanyaları ve hayvan hakları tüm tarafların katılımını gerektirmektedir. Buna televizyon, radyo ve diğer yayınlar gibi basılı ve elektronik medya aracılığıyla hayvan haklarının yaygın şekilde teşvik edilmesi de dahildir. Bu arada, halkı hayvan haklarının sorumluluğu ve önemi konusunda eğitmek için hükümet, sivil toplum kuruluşları, ve diğer kurumlarla bağları periyodik olarak güçlendirme gerekir. Eylül 2019’da Malezya’daki bir haber ajansı tarafından yayınlanan “Hayvan Zulmünü Durdur” başlıklı bir makalede sorunun çözümüne ilişkin iki önermeli bulunmaktadır. Öncelikle daha fazla bilinçlendirme kampanyası yapılması, herhangi bir hayvan istismarı vakasının raporlanmasının önemi konusunda kamuoyunu bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca herhangi bir hayvan istismarı vakasını bildirmenin önemi konusunda farkındalık yaratmak için halka yönelik başka kampanyalar da hedeflenebilir. İkincisi olarak hayvan zulmünün cezası, suçun doğal hayatlarını ciddiyeti ile orantılı olmalıdır.⁷⁰⁹ Bu nedenle, toplumun koruması gereken hayvanların süldürmeleri için sivil toplum kuruluşları, hayvan dernekleri, yerel yönetimler, kurumlar, ilgili ve devlet kurumları arasındaki işbirliğini güçlendirilmesi gerekmektedir. İslam’ı *Rahmeten Li’l-Âlemîn* olarak tanıtan Malezyalıların ve hükümetin daha fazla hayvan zulmü örneğiyle karşılaşmamasının sağlanması gerekir.

Diğer taraftan kolluk kuvvetleri halkı hayvanlara yönelik suçlar konusunda henüz tam anlamıyla eğitmemiştir. Ayrıca, Veterinerlik Hizmetleri Departmanı (DSV) için bu hayvanların haklarını koruma ve muhafaza etmede bir zorluk teşkil eden yasa (1953 Hayvan Yasası ve 2015 Hayvan Refahı Yasası) Malezyalılar tarafından anlaşılammaktadır.⁷¹⁰ Bu önerilen hayvan zulmünün cezası, insanlığa karşı işlenen suçun ciddiyeti ile orantılı olmalıdır.⁷¹¹ Hayvan istismarı davaları, zorunlu hapis cezalarını içerecek şekilde Hayvan Refahı Yasası’nda küçük bir değişiklik yapılarak tolere edilmeyecektir. 2019’daki çamaşırcı kedi katili davası, hayvan istismarcılarına nasıl davranılması gerektiğinin en önemli örneğidir. Hamile bir kediyi çamaşır kurutma makinesine koyarak öldürdüğü için bir adam 34 ay hapis cezası alınan ve RM 40, 000 (126,630,37 Türk lirası) para cezasına çarptırılmıştır. Böyle bir zulmün cezası, suçun ciddiyeti ile orantılı olmalıdır. Çünkü savunmasız hayvanlara acı çektirmek ve işkence

⁷⁰⁹ Nortajuddin, a.g.m., s. 5.

⁷¹⁰ Nawawi, “Man with a Cruel Heart”, *Harian Metro*, 2019, (<https://www.hmetro.com.my/utama>), (15.08.2021).

⁷¹¹ Nortajuddin, a.g.m., s. 5.

etmek suçtur. Çevreden ve içindeki tüm canlılardan sorumlu olduğu hayvanlar alemine de sahip çıkılmalıdır.⁷¹²

İslam'ın *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı çerçevesinde doğanın da koruması gerekir. Çevreye karşı merhamet, tüm dünyayı çevre bilinci içerisinde korumak, doğal kaynaklardan yararlanmak, bir halife veya mütevellî rolünü kavramak ve herhangi bir zarar vermektan kaçınmak gibi faaliyetlerle gösterilebilmektedir.⁷¹³ İlgili rivayetlere göre, insanlık tarihinin en dikkat çekici çevre dostunun Peygamber olduğunu söylemek mümkündür. Hz. Peygamber, yaşamı boyunca doğanın ekolojik dengesini korumak için bazı eylemler yapmıştır. Bu eylemlerin başında doğal kaynakları israf etmemek ve çevre unsurlarını korumak gelmiştir. Yaşadığı sürece çevreyi korumaya büyük önem göstermiştir. Bu bakımdan Hz. Peygamber (s.a.v.) , ashabını ağaçları korumaya çağırmaktadır. Savaşlardan önce, askerlerine hiçbir zaman ağacı kesmemelerini ve çiftlikleri veya bahçeleri yakmamalarını emretmiştir. Buna ek olarak çağdaş şehirciliğin gelişimini anlamamıza yol açan birçok tavsiye de bulunmuş ve birçok uygulama göstermiştir. Daha yaşanabilir ve yeşil bir dünya için aktif adımlar atmıştır. Hz. Peygamber, doğa ile iletişim kurmanın, sorumluluklarının bir parçası olduğunu düşünmektedir. Peygamber Efendimiz tarafından yapılan ve gösterilen tüm bu uygulamalara ekolojik sünnet denilmektedir. Öte yandan “emanet” düşüncesi, Hz. Peygamber'in çevresi açısından baskın bir talimat olmuştur. Çünkü insanlar arasında emanete asla ihanet edilmemesi gerektiğini vurgulayan Hz. Peygamber, çevreye Allah'ın bir lütfu olarak yaklaşmıştır.

Dahası, müslümanlar insana, doğaya karşı belirli bir tavır takınmışlardır. Bu durumda, Allah'ın yeryüzündeki canlılara bahsettiği çevreyi kirletmek İslam'a göre bir hatadır. Bununla birlikte, insanın çevreyle olan ilişkisi açısından günah ve ödül unsurları kümesi sadece ahiret peşinde olmakla kalmaz, aynı zamanda bu dünyadaki insanların refahını koruma çabasında da anlam taşımaktadır.⁷¹⁴ Bu nedenle çevreyi koruma; canı, dini, akli, nesli ve ırzı içeren dinin koruma altına aldığı haklara dahil edilmiştir.⁷¹⁵ Günümüz dünyasında toplum ekosistem kalitesinin kritik doğasının farkında olmalıdır. Etkilenen

⁷¹² “NST Leader: Stop animal cruelty”, *The New Straits Times*, 2020, (<https://www.nst.com.my>), (20.08.2021).

⁷¹³ Muhammad, Affandy, a.g.m., s. 657.

⁷¹⁴ Idris, a.g.m, s. 1–2.

⁷¹⁵ Mustafar v.dğr., a.g.m, s. 99.

çevre sadece kaliteyi düşürmekle kalmayıp aynı zamanda insan yaşamı için de bir tehdit oluşturabilmektedir.⁷¹⁶ Çevrenin kalitesinin bozulması toplumun sağlığını, güvenliğini ve refahını olumsuz yönde etkileyecektir. Çevre güvenliği tedbirleri aynı şeyin tekrar tekrar olacağından endişe duyularını ihtiyatlı bir şekilde alınmalıdır.

Su kirliliğine vurgulanmalı karşı toplumsal olarak duyarlı olunmalı ve ülkenin su kaynakları üzerinde olumsuz etkisi olan endüstriler yönelik daha katı yasalar uygulanmalıdır. Nehir yönetiminin yaklaşımı yetersiz görünmektedir ve bu nedenle, daha önce Pasir Gudang'daki Kim Nehri'nde olduğu gibi, ülkenin su kaynaklarının kirlenmesi durumunda her bir ajansın ve bölümün görevlerini koordine etmek ve izlemek için ülkenin su kaynaklarının korunması ve kontrolünde yer alan tüm devlet kurumlarını ve bölümlerini entegre bir şekilde izlemek ve düzenlemek için özel bir organ kurulmalıdır. Kim Nehri felaketlerinin etkileri, Enerji, Bilim, Teknoloji, Çevre ve İklim Değişikliği Bakanlığının 1974 Çevre Kalitesi Yasası'nda yapılan değişikliği duyurmasına da neden olmaktadır.⁷¹⁷ Yasanın değişikliklerinin duyurulması, ortaya çıkan yeni yasanın yıkım tehdidiyle boğulmak yerine çevrenin geleceğini savunabilecek güçlü ve etkili bir "silah" olacağı umuduyla tüm taraflarca memnuniyetle karşılanmalıdır. Ancak, yeni yasanın taslağı, yalnızca kapsamlı uygulama hükümleri uygulanmadığı takdirde bu tür olayların tekrarlanmayacağını garantisizdir. İlgili çevre kurumları, bu olayların tekrarlanmasını önlemek için kendi yetki alanlarındaki uygulamaları güçlendirmelidir. Politika yapıcıların, ülkenin sürdürülebilir nehir kalkınması çerçevesinde en iyi yolu belirlemek için politika uygulayıcılarıyla işbirliği yapma zamanı gelmiştir. Gerçekten de toplum, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasının kritik bir bileşeni olarak, hükümet ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte, nehrin kalitesini planlama, yönetme, uygulama ve izleme sorumluluğunu paylaşmalıdır.⁷¹⁸

Malezya Khazanah Koruyucuları Derneği de Malezya hükümetini boş arazi üzerinde ağaç dikimini arttırmaya, özellikle kentsel alanlarda değiştirme politikalarına karşı

⁷¹⁶ Shafii, "Deterioration in The Quality of The Environment Affects the Safety and Well-Being of Urban Communities", *Universiti Tun Hussein Onn Malaysia (UTHM)*, 2020, (<https://news.uthm.edu.my/ms/2020/03/kemerosotan-kualiti-alam-sekitar-jejaskan-keselamatan-dan-kesejahteraan-hidup-masyarakat-bandar/>), (05.08.2021).

⁷¹⁷ Yamin, a.g.m., s. 1-2.

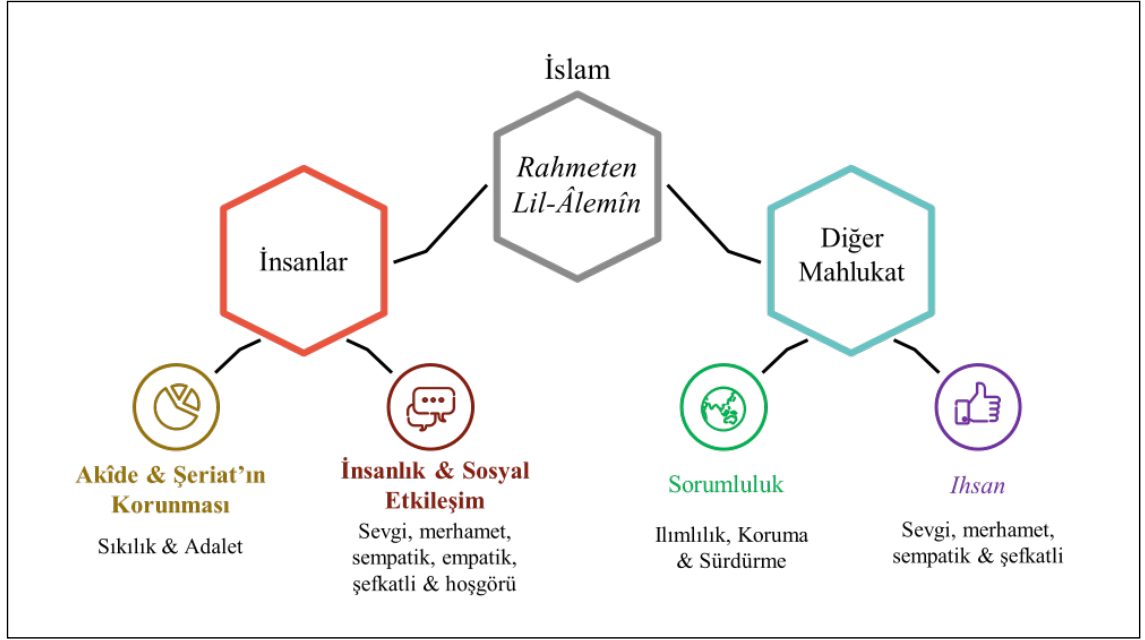
⁷¹⁸ Rahman, a.g.m., s. 1-2

çıkma ve Orman yasalarını düzenlemeye, orman yangınları yapan şirketlerin sahiplerine ağır cezalar, hapis de dahil olmak üzere, vermeye ve orman yangınlarını anında tespit edebilen teknolojiye yatırım yapmaya çağırılmaktadır.⁷¹⁹ Çevre Bakanlığı, daha sık izleme yapmak için yeterli insan gücü ile hazırlanmalıdır. Bu sadece benzer nitelikteki muhtemel trajedileri önlemek için değil, aynı zamanda diğer çevresel suçlardan kaçınılmasında sağlamaktadır. Ayrıca icra memurları, çevresel suç raporlarına daha verimli ve hızlı bir şekilde yanıt vermek için eğitilmeli ve derhal harekete geçilmesini sağlamak için takip mekanizmasını işletmelidirler. Bu, çevresel bir suçun devam etmesini ve toplumu buna davet etmesini önlemek için önemlidir. Bu arada, yetkililerin çevrelerindeki herhangi bir şüpheli çevre değişikliğine karşı kamu düzeyinde uyarma cesaretine sahip olması gerekmektedir. Çevresel suçlarla ilgili doğru bilgilerin takip işlemleri için derhal yetkililere iletilmesini sağlamada kamuoyunun endişesi de kritik öneme sahiptir.

Böylece, Kur'an ve hadisler göre, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı, insanlığın refahını ve Allah'ın yeryüzündeki hayvanlar ve çevre gibi diğer yaşamı korumayı ve muhafaza etmeyi ifade etmektedir. Bu tavsiye İslam'ın rahmet ve merhametini göstermektedir. İslam'ın tüm bu alemlerdaki rahmeti iki kategoriye ayrılabilir: insanlar ve diğer mahlukat. İslam'ın nimetleri, insanlar için de iki kategoriye ayrılabilir: Birincisi İslamı nimettir; inancı, özellikle inancı ve İslam hukukunu korumaktır. Bu nedenle, sıklığın ve adaletin doğası İslam'ın nimetlerinin bir parçasıdır. İslam, şefkat, sempati, empati ve sevgi gibi değerleri öğretirken insancıl ilişkiler ve sosyal etkileşimde hoşgörü ilkelerini uyguladı. Tüm mahlukata karşı merhametli olan İslam, Allah'ın yarattığı diğer mahluklar için korunması gereken hakkı reddetmez. İslam'ın bu bölümdeki nimetleri iki kategoriye ayrılabilir: insanın halife olarak sorumluluğu ve diğer mahlukata karşı nezaketi. İnsanlar; hayvanlar ve doğa ile etkileşimlerinde ılımlılığın (vasat) korunmasından ve uygulanmasından sorumludur. Ayrıca, şefkat, merhamet, sempati ve

⁷¹⁹ Ramlan, a.g.m., s. 1-2.

diğerleri de dahil olmak üzere diğer mahlukata karşı merhametli olmak İslam'ın nimetlerinden biridir. Yukarıdaki açıklama aşağıdaki şekil 6'daki gibi özetlenmiştir.



Şekil 6 *Rahmeten Li'l-Âlemîn* Kavramı; İnsanlar ve Diğer Mahlukat

SONUÇ

Enbiya 107. ayette, Hz. Peygamber'e hitaben *وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ* "Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." buyurulmuştur. Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderildiğini kabul eden bütün müfessirlerin ortak kanaati, onun müminler için hem dünyada hem de ahirette bir rahmet olduğu; kâfir, münafık ve saire için azabı tehir ettiği; önceki ümmetlerin başına gelen felaketlerin benzerlerinin onların başına dünyadayken gelmesini engellediği şeklindedir. Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), âlemlere büyük mutluluğa ulaşma yollarını göstermiş ve onların büyük bir hüsrandan kurtulmalarına vesile olmuştur. O'nun vasıtasıyla insanlar; dünya ve ahirette birçok iyilik elde etmişlerdir. Aynı zamanda *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının önemini şu şekilde vurgulamaktadır: Bütün âlemlere rahmet olan Hz. Peygamber, özellikle İslam inancı ve onun ilkelerini içeren konularda net sınırlar koymuştur. Çünkü *Rahmeten Li'l-Âlemîn*'i özellikle gayrimüslimlere karşı aşırı hoşgörülle ilişkilendiren bir yorum yoktur. Başka bir deyişle rahmet kavramı; merhamet ve barış adına kötülöklere göz yumulması anlamına gelmez. Bunun yerine İslam'ın konumunu tehdit edebilecek herhangi bir unsura karşı kararlı davranmayı içerir. Hz. Peygamber (s.a.v.) 'in şefkati ve sertliği, İslam'ı korumanın hayati unsurlarıdır.

Malezya bu kavramı uygulama doğrultusunda her zaman çoğul toplumunun yaşamını iyileştirmeye çalışmaktadır. Bu çaba, Kur'an'daki *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramından yola çıkarak tüm insanlığa şefkat gösterilerek teşvik edilmektedir. Bu kavramın, çeşitli toplumlar arasında uyumu teşvik ederek Malezya'ya fayda sağlaması beklenmektedir. Malezya'da *Pakatan Harapan* (Umut İttifakı) Partisi hükümeti, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* adlı İslami bir kavramı hayata geçirmiştir. Bu kavram, Din Bakanı, Dr. Mujahid'in farklı cinsel eğilimleri olan (LGBT) insanlarla sosyalleşme, otellere ve diğer yerlere yapılan halvat veya ahlaksız baskınlara son verme, hukuk sistemi aracılığıyla İslam hukukunu güçlendirme gündemine sahip olmama ve daha pek çok yaklaşımı bu kavramın uygulamaya dönük yanını göstermektedir. Bu bağlamda, çeşitli partiler bu fikre hâlâ gelişmekte olan ya da zayıf bir kavrammış gibi itiraz etmiş, hatta devletin resmi dini olarak İslam'ın güvenilirliğini sarsmayı amaçlayan bir gündem olarak eleştirmiştir.

Konuya yönelik aşırı tutumlar ve kışkırtıcı yaklaşımlar, Malezya'nın çoğul toplumunda din-ırk ilişkilerinin bütünlüğünü tehdit etmiştir. Malay toplumu için, gelenek, kültür, dil,

din ve monarşi konusu ulusun haysiyeti ve egemenliği ile ilgili hassas bir konudur. Fakat, Dr. Mujahid'in kadınları korumak ve velilerinin koruması altındaki çocuklara adaletli davranmak için özel bir Evlilik, Hadane ve Nafaka Mahkemesi kurma fikirlerini ortaya koyması karşısında, hükümetin yasal açıdan iyi çabalar gösterdiği inkar edilememiştir. Bunun yanı sıra o yıl içinde artan hayvan istismarı ve çevre kirliliği vakaları hükümetin bu konularda yeterince dikkatli olmadığını göstermektedir. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramı sadece insanlara karşı bir rahmet olmakla kalmayıp aynı zamanda bu kavramın içinde hayvan ve çevre de yer almaktadır. Bununla birlikte, bu kavram Malezya'daki dini ve ırksal sorunların çözümünde daha fazla dikkat çekmiştir.

Rahmeten Li'l-Âlemîn kavramının Kur'an ve hadis perspektiflerinden incelenmesinden sonra *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının şu şekilde yorumlanması gerektiği sonucuna varılmıştır:

- a. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramındaki temel ilke, inancın (akîde) korunmasıdır. İncanın ve İslami öğretilerin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine müslümanların öncelik vermeyi sürdürmesi gerekmektedir.
- b. Adalet aynı zamanda *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının bir parçasıdır. Bir mesele İslam hukukunu ihlal ettiğinde veya liberal unsurların yayılmasına sebep olduğunda kararlı adımlar atılmalıdır. İslam'ın lütufları, barış ve sevgi adına kötülüğe göz yummak anlamına gelmez. Dolayısıyla İslam'ın kutsallığını korumak için İslam'a karşı aşağılayıcı herhangi bir unsur uygun şekilde ele alınmalıdır.
- c. İslam'a davet çabası, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını geliştirmenin özüdür. Gayrimüslimleri İslam'a davet, çoğul bir toplumda ırksal hassasiyetleri korumak için hoşgörü ve uyumla başlamalıdır.
- d. *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramının gayesi insanlara ihsan (iyilik ve lütuf) sahibi olmayı öğretmektir. Sonuç olarak, toplumun medeni olması, insanlar ve diğer canlılar için ahlaki standartları sürdürmesi için eğitilmesi gereklidir.

Temel olarak İslam, ırk ve din farkı gözetmeksizin tüm insanlığı barış, iyilik ve adalet esaslarına bağlı olarak bir arada tutmaktadır. Bununla birlikte, akîde, ve İslami öğretilerin aleyhine durumlar söz konusu olduğunda, devletin resmi dini olan İslam'ın Malezya'daki konumuna sahip çıkılmalıdır. Ancak, müslüman alimler ve devlet işleri

arasındaki anlaşmazlıklar söz konusu olduğunda, liderler halkın adalet ve esenliğinden ödün vermeyecek şekilde gerekli kararları almalıdır. Hükümet özellikle müslüman kurumlar ve yetkililer tarafından *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramıyla toplumda hoşgörünün arttırılması için atılacak adımlar arasında, hangi dini konularda taviz verilip verilemeyeceğinin net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Müslümanlar bu kavramın anlamı ve günlük yaşamdaki uygulaması hakkında aydınlatılmalıdır. Bu, Müslümanların plüralizm, liberalizm ve İslami ilkelere aykırı birçok istenmeyen ideolojilerden etkilenmelerini önlemek açısından önemlidir. Ayrıca hem müslümanlar hem de gayrimüslimler, birbirlerinin dinlerinin hassas yönlerini gündeme getirmemeli ve kışkırtmamalıdır. Aksi takdirde, toplumdaki uyumu tehlikeye attığı için 1948 sayılı Fitne Kanunu'na (*The Sediton Act 1948*) göre cezalandırılmaları gerekmektedir. Sonuç olarak, İslam'ın ve ilkelerinin otantik ve ılımlı bir şekilde anlaşılması, özellikle diğer dinlerden insanlara karşı yumuşaklık ve nezaketin telkin edilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Çünkü inanç ve uygulamadaki aşırılık yalnızca sertliğe yol açacaktır. Dinlerin, ırkların ve kültürlerin çeşitliliğini barındıran Malezya bağlamında, *Rahmeten Li'l-Âlemîn* kavramını hükümetin temel bir ilke olarak benimsemesi fikri çok önemlidir. Bu çalışma, bu kavramın Malezya'da uygulaması sırasında, daha titiz ve kapsayıcı bir eylem planının geliştirilmesini önermektedir. Çünkü bu, kişisel, ailevi, toplumsal, ulusal ve uluslararası düzeyde uyumlu bir ortamın kurulmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- ABBOTT, Jason P., Sophie GREGORIOS-PIPPAS, “Islamization in Malaysia: Processes and Dynamics”, *Contemporary Politics*, C. 16, S. 2 (2010), ss. 135–51.
- ABDUL HALIM, Mohammad Naim, ABDULLAH Abdul Ghani, MAHYUDDIN Abu Bakar, “The Concept of Uswatun Hasanah In Islamic Leadership Model: A Review”, *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE)*, C. 5, S. 16 (2019), ss. 1–18.
- ABDUL KADIR, Nor Asmahan Binti, “The Idea of the Merciful State; Application of Maqasid Syariah Model Malaysia”, *Bangkit*, 2019.
- ABDUL RAHMA, Nur Farhana, Nur Solehah Shapiee, “Religious Authority in Malaysia: Position and Criticism”, *International Journal of Islamic Thought*, C. 14, S. (Dec.) (2018), ss. 72–85.
- ABDUL RAHMAN, Embong, “Malaysia as a Multicultural Society”, *Macalester International*, C. 12, S. Article10 (2002), ss. 37–58.
- ABDULBAKĪ, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfehre li-Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Kahera: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1945.
- ABDULLAH, Asma, Paul B. PEDERSEN, *Understanding Multicultural Malaysia : Delights, Puzzles & Irritations*, XIII., Petaling Jaya: New York : Pearson Prentice Hall, 2003.
- ABUBAKAR, Ibrahim, “The Religious Tolerance in Malaysia: An Exposition”, *Advances in Natural and Applied Sciences*, C. 7, S. 1 (2013), ss. 90–97.
- ABUZA, Zachary, “Malaysia : Navigating between the United States and China”, *Asia Policy*, C. 15, S. 2 (2020), ss. 115–34.
- AÇIKEL, Yusuf, “Hz. Peygamber’in Evrensel Mesajlarından ‘Rahmet’”, *III. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler)*, Isparta: SDU İlahiyat Fakültesi, 2000, ss. 253–70.
- ADNAN, Ahmad Suhael, “Article 1(4) of the ICERD Consterates the Federal Constitution”, *Berita Harian*, (23.11.2018).
- AHMAD, Abdul Mua’ti Zamri Bin, “From Inculcating Islamic Values to ‘Rahmatan-Lil-Alamim’: Promulgating Various Approaches of Islam in Malaysia”, *Journal of Malay Islamic Studies*, C. 3, S. 2 (2019), ss. 30–48.
- AHMED, el-Halil b., *Kitabu'l-Ayn*, Beyrut: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut, t.y.,
- AHMAD, Muhammad Hazim vd., “Forensic Science Application towards Rahmatan Lil Alamin : An Appraisal within the Context of Justice (Aplikasi Sains

- Forensik ke Arah Rahmatan lil 'Alamin): Sebuah Penelitian melal ...”, *Paper Proceedings The 6th International Conference On Quran As Foundation Of Civilization (SWAT 2019)*, S. October (2019), ss. 294–313.
- AKDEMİR, Salih, *Kur'an'a Dilbilimsel Yaklaşımlar*, Birinci Ba., İstanbul: Kur'an Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2017.
- AKYÜZ, Hüseyin, “Çevre Dostu Bir Peygamber Hz. Muhammed”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 9, S. 2 (2014), ss. 107–26.
- ALGÜL, Hüseyin, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed*, 14. Basım., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1994.
- ALI, Syed Husin, *Ethnic Relations in Malaysia, Harmony & Conflict*, 1. b., Petaling Jaya: Strategic Information and Research Development Centre, 2008.
- ALIAS, Baterah, Huzaimah ISMAIL, Che Zarinna SA'ARI, “Unity Of Races In Malaysia : An Assessment”, *Technology, Science, Social Sciences and Humanities International Conference 2014*, ed. Syazliyati Ibrahi vd., Langkavi: Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah, 2014, ss. 142–61.
- ANDAYA, Barbara Watson, LEONARD Y. ANDAYA, *A History of Malaysia*, 1., Houndmills: Macmillan Education Ltd., 1986.
- ANNOVA, Fauzana, Saparia FITRIANI, “Applying the Concept of Islam Rahmatan Lil'alamin Through Arabic Learning to Student in STIT Syekh Burhanuddin Pariaman Sumatera Barat”, *The First International Conference on Education, Science and Training: Empowering Educational Human Resources for Global Competitiveness*, KnE Social Sciences, 2019, C. 2019, ss. 127–138.
- APRIANI, Eka, Irwan FATHURROCHMAN, Hendra HARMİ, “The Role of Islam Rahmat lil 'Alamin as the Solution For Exclusive Life in Indonesia”, *AJIS: Academic Journal of Islamic Studies*, C. 3, S. 2 (2018), s. 192.
- ARIF, Mohd Izzat Amsyar Mohd vd., “Misconduct of LGBT in the Malaysian Law: Law as the Mechanism of Obliteration and Control”, *Journal of Advanced Research in Social and Behavioural Sciences*, C. 13, S. 1 (2018), ss. 19–34.
- ARMAI, Arief, *İslam Eğitimi Bilimine ve Metodolojisine Giriş*, 1. b., Jakarta: Ciputat Pers, 2002.
- ARSAM, “Da'wah Strategies in Instilling Islamic Values Rahmatan Lil 'Alamin in the Community”, *Journal Komunika*, C. 9, S. 276–301 (2015).
- ASLAN, Recep, “İman Yetmiş Kusur Şubedir. En Üst Şubesi “La İlahe İllallah” Sözü, En Aşağısı da Yoldan Ezayı (Rahatsız Edici Şeyi) Kaldırmaktır...’ Hadisi Çerçevesinde Çevre Bilinci”, *Çevre ve Akhlak*, ed. İsmail Koyuncu vd., 1.

- b., İstanbul: Çevre Vakfı, 2020, ss. 63–76.
- AZAK, Hüseyin, “Malezya ve Malezya’daki İslâmî Hareketler”, İstanbul, 2019.
- AZMI, Ahmad Sanusi, Mohd Yusuf ISMAI, “Hadiste Rahmeten Li’l-Âlemîn Kavramı: Malezya’da Anlam Ve Uygulama Keşfitmektedir”, *Journal of Hadith Studies*, C. 3, S. November (2018), ss. 1–13.
- BADAWI, Abdullah Hj. Ahmad, “Islam As ‘Rahmatan Lil’ Alamin ’”, *Jurnal Hadhari*, C. Special Ed (2008), ss. 1–8.
- BAHARDIN, Moh, “The Position of Women in the Perspective of Islamic Law”, *ASAS*, C. 4, S. 1 (2012), ss. 1–20.
- BAHARUDDIN, Shamsul Amri, Mansor Mohd NOOR, “Multiculturalism in Malaysia: The Need of Local Knowledge to Grapple with Identity and Ethnicity”, *Demokrasi*, C. V, S. 2 (2006), ss. 189–205.
- BAKAR Ibrahim Abu, “Islam and Other Religions in the Federal Constitution of Malaysia”, *Al-Mahdah*, C. 22, S. 1 (2003), ss. 21–24.
- BURSEVI, İsmail Hakkı, *Muhtasar Rûhu'l-beyân Tefsîri*, ed. ter. Abdullah Öz Vd., 1. b., İstanbul: Damla Yayınevi, 2012.
- CANLI, Mustafa, “Hz. Peygamber’in Şefkat ve Merhamet Merkezli Ahlâkî”, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, ed. Recep Çetintaş, Anar Gafarov, İbrahim Türkoluğu, 18. b., Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, ss. 75–91.
- ÇETİN, Musa, “Hz. Peygamber (S.A.V.)’in Hayatında Bir İlke Olarak ‘Şefkat’”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 1 (2016), ss. 251–69.
- CHE NOH, Mohd Aderi, “Malaysian Mosques Toward the Concept of Rahmatan Lilalamin”, 1, Putrajaya, y.y.
- ÇİLEK, Ömer, Mustafa ÖZTÜRK, Murat KAYA, *Üsve-i Hasane 2; Tebliğde-Terbiyede-Muamalede En Güzel İnsan -SAV-*, 1. b., İstanbul: Erkam Yayınları, 2018.
- COLLINS, Elizabeth Fuller, Ernaldi BAHAR, “To Know Shame: Malu and Its Uses in Malay Societies”, *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, C. 14, S. 1 (2000), ss. 35–59.
- “Country Profile: Malaysia”, *Library of Congress - Federal Research Division*, 2006.
- DAUD Mohd Lukman, ASFARIDZUAN Abdullah, “Principles of Interacting with Non-Muslims in Malaysia”, *Proceedings of the Islamic Management Seminar: Towards Strengthening the Ummah*, ed. Ahmad Irdha Mokhtar, Zulkefli Aini, Bangi: Department of Dakwah and Leadership Studies, Faculty of Islamic Studies, 2018, ss. 39–46.

- DAR, Fasil Barkat, “Prophet Muhammad PBUH the Epitome of Humbleness and Mercy”, *International Journal of Management, Technology And Engineering*, C. 8, S. XI (2018), ss. 327–31.
- DARMOKO, Murry, “Application of Islamic Law in Handling LGBT (ASEAN Religious Social Harmonization)”, *International Conference on Law, Environment, Culture and Globalization (ICLECG2018)*, 2018, ss. 1–9.
- DENKER, Sami, “The Plural Society and Consociational Democracy Theory: Malaysia’s Case (Çoğul Toplum ve Konsosyal Demokrasi Teorisi: Malezya Davası)”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17 (2015), ss. 1–18.
- DERVEZE, İzzet, *et-Tefsîru’l-Hadîs*, 4. b., İstanbul: Ekin Yayınları, 1998.
- DIKMEN, Hamit, “Hz. peygamber’de Hoşgörü ve İnsan Sevgesi”, *Ç.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergesi*, C. 3, S. 2 (2003), ss. 129–38.
- DOI, Abdur Rahman I., “Kur’an ve Sünnet Kadınları”, *Islamic Legal Studies*, Zaire., 2021.
- DON, Abdul Ghafar vd., “Da’wah Through Social Services Method: The Experience of the Department of Da’wah and Leadership Studies, National University of Malaysia”, *Advances in Natural and Applied Sciences*, C. 6, S. 4 (2012), ss. 545–48.
- EL-BEYDAVI, Kadı Ebü’l-Hayr, *Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t-Te’vîl; Muhtasar Beydâvî Tefsîri*, ed. Terc.:Şadi Eren, 1. b., İstanbul: Selsebil Yayınları, 2017.
- EL-BAĞDÂDÎ, Ebü’l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed, *Nüzhetü’l-A’yuni’n-Nevâzir fî ilmi’l-Vûcuhi ve’n-Nezâir*, thk. Kâzım er-Râdî, Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1985.
- EL-CEZÂİRÎ, Ebü Bekir Cabir, *Eyseru’t-Tefâsîr li Kelâmi’l-‘Aliyyi’l-Kebîr*, Medine: Mektebetu’l-Ulum ve’l-Hikem, 1995, II.
- EL-CÜRCÂNÎ, Ebü’l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf, *et-Ta’rifât*, thk. Muhammed Basel Uyunus Sud, Beyrut: Maktabe Lubnan, 1985.
- , Ebü’l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf, *Arapça-Türkçe: Terimler Sözlüğü*, çev.. Arif Erkan, 1. Başkî., İstanbul: Bahar Yayınları, 1997.
- EL-ENDELÜSÎ, Ebû Hayyân, *Tefsîru’l Bahri’l Muhîr*, Beyrut: Daru’l-kutubi’l-ilmiyye, 1993.
- EL-FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecduddîn Muhammed b. Ya’kub, *Besâiru zevi’t-temyîz fî letâifi’l-Kitâbi’l-Azîz.*, ed. Muhammed Ali Neccar, II., Beyrut, y.y.
- EL-KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh, *el-Cami’ li-*

Ahkami'l-Kur'an, Riyad: Dâru'l Alemlî'l-Kütüb, 2003.

- EL-MAVERDÎ, Ebü'l-Hasan Ali bin Muhammed bin Habib, *en-Nüket ve'l-Uyün*, thk. Seyyid Abdülmaksud bin Abdurrahim, I, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2019.
- EL-VAHIDÎ, Ali Ahmed Muhammed, *el-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Aziz*, 1. b., Beyrut: Darü'l-Kalem, 1995.
- ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dînî Kur'ân Dili*, ed. İsmail Karaçam, Vd Emin Işık, I–X., İstanbul: Zehraveyn Yay., 2014.
- ERBAŞ, Ali, *Peygamberimizve Gençlik*, ed. Elif Erdem, Hale Şahin, 3. b., Ankara: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Basılı Yay, 2018.
- ERUL, Bünyamin, “Rahmet Peygamberi'nin Gençlerle İlişkisi”, *Peygamberimiz ve Gençlik*, ed. Elif Erdem, Hale Şahin, Ankara: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Basılı Yay., 2018, ss. 41–49.
- ES-SABUNI, Muhammed Ali, *Safvetü't-tefâsir*, 4. b., Beyrut: Dâru'l-Kur'âni'l-Kerîm, 1981.
- ES-SA'LEBÎ, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm, *el-Keşf ve'l-Beyan*, Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, I, 2002.
- ES-SEMERKANDÎ, Alâeddin Ali b. Yahyâ, *Bahru'l-Ulüm*, Beyrut: Daru'l-Fikr, I, t.y..
- ES-SİHAH, İsmail b. Hammad, Tacu'l-Luğati ve Sihahu'l-Arabiye, Daru'l-ilm lil Melayin: Beyrut, 1981.
- EŞ-ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali, *Fethü'l-Kadir: el-Câmi' Beyne Fenneyi'r-Rivaye ve'd-Diraye min İlmi't-Tefsir.*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983.
- EZ-ZEMAŞERÎ, Muhammed Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b., EL-HÂRİZMÎ, *Keşşâf Tefsiri*, ed. Murat Sülün, 1. b., İstanbul: T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018.
- FAALAND, Just, Jack PARKINSON, Rais SANIMAN, *Growth and Ethnic Inequality*, 1. b., Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors, 2003.
- FADZIL, Juaina Ahmad, Sanghamitra DALAL, “The Significance of the Concept of Budi in the Malay Worldview: An Analysis of the Malaysian Animated Film Putih”, *The Asian Conference on Media, Communication & Film*, Tokyo: IAFOR Research Centre & The International Academic Forum, 2018, ss. 1–10.
- GHANI, Mariny Abdul, Sabasiah HUSIN, Azizul MOHAMAD, “Domestic Violence Issues: The Effectiveness Of Counselling Services Based On The Perspectives Of Women Victims Of Abuse Clients”, *Jurnal Kemanusiaan*, C. 25, S. 2 (2016), ss. 1–9.

- GHANI, Sayuti Ab. vd., “Cultural Diversity In Malaysia: Analysis From Islamic Perspective”, *Journal of Chemical Information and Modeling*, C. 53, S. 9 (2008), ss. 287–88.
- GL Kaos, *LGBT Hakları İnsan Haklarıdır*, 1. b., Ayrıntı Basımevi, 2011.
- GÖL, Yavuz Selim, *H. Muhammed’in Hayatında Rahmet Tezahürleri*, Atatürk Üniversitesi, 2009.
- HALIM, ‘Imaaduddin Abdul, Noor Shakirah Mat AKHIR, “Interpretation of The Qur’anic Verses on Preservation of Enviroment and Analysis of Enviromental Issues in Malaysia”, *Afkar*, C. 18, S. 1 (2016), ss. 91–130.
- HAMBALI, Khadijah Mohd Khambali @, Mohd Herzali Mohd HALED, “Toleransi Beragama Dan Amalannya di Malaysia: Rujukan Kepada Artikel 11 Perlembagaan Persekutuan Malaysia”, *Jurnal Usuluddin*, C. 27 (2008), ss. 81–92.
- HAMKA, Abdulmalik Abdulkarim Amirullah, *Tefsîru’l-Ezher*, 1. b., Singapur: Pustaka Nasional PTE LTD, 2015.
- HANIPAH, Hussin vd., “Reflection of Knowledge Dissemination in Malay-Islamic World : A Review”, *Asian Social Science*, C. 11, S. 17 (2015), s. 9–13
- HARIDI, Noor Hafizah bt. Mohd, Norsaleha bt. Mohd SALLEH, “Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Groups Threaten to Peace and Religious Harmony in Malaysia”, *ISLAM RELITAS: Journal of Islamic & Social Studies*, C. 2, S. 2 (2016), ss. 205–11.
- HARIDI, Noor Hafizah, Kamal Azmi Abd. RAHMAN, Rosni WAZIR, “Da’wah Methodology Towards Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Groups”, *Jurnal Pengajian Islam; Fakulti Pengajian Peradaban Islam*, C. 9, S. II (2016), ss. 103–19.
- HAROLD, Crouch, *Government and Society in Malaysia*, 1., London: Cornell University Press, 1996.
- HASHIM, Nurul Izzah Izzati, Yusof WAFAA, Mohd Kusrin ZULIZA, “Tinjauan Literatur Faktor Pengabaian Kanak-kanak di Malaysia”, *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences*, C. 2, S. 1 (2019), ss. 16–28.
- HASHIM, Nurul Izzah Izzati, Wafaa YUSOF, Zuliza Mohd KUSRIN, “Child Neglect and Legal Protection According to Shariah and Law in Malaysia”, *Journal of Contemporary Islamic Law*, C. 4, S. 1 (2019), ss. 18–28.
- HATIP, Abdulaziz, “Cahiliye Toplumunu Dönüştüren Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed”, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, ed. Recep Çetintaş, Anar Gafarov, İbrahim Türkoğlu, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, ss. 247–66.

- HIDAYATULLAH, Alif Hendra, *Kur'an'da Rahmet Kavramı (Tafsir Al-Sha'rawi'de Mutawalli Sha'rawi'ye ve Tafsir Al-Misbah'daki Quraish Shihab'a Göre Karşılaştırmalı Çalışma)*, Universitas Islam Negeri Sunan Ampel, 2016.
- , “Kuran-ı Kerim’de Rahmet Kavramı (Tefsir-i Misbah’da Kureyş Şihâb Tefsiri Çalışması)”, *Journal of Qur’anic Studies and Interpretation (Tafsir) - QOF*, C. 3, S. 2 (2019), ss. 15–20.
- HILLERY George A., “Definitions of Community: Areas of Agreement”, *Rural Sociology*, C. 20 (1955), ss. 111–23.
- İBN ARABI, Muhyiddin., *Tefsir-İ Kebir Te’vilât*, ed. Çev.:Vahdettin İnce, 1. b., İstanbul: Kitsan Kitap, 2008.
- İBN‘ÂŞÛR, Muhammed Tahir, *Tefsîrû’t-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, 1. b., Tunus: Darü’t-Tunusiyye, 1984.
- İBNÜ’L-ESÎR, İzzeddin, *Üsdü’l-Ğâbe fî Ma’rifeti’s-Sahabe*, III, Kahire: Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1970.
- İBN FARIS, Ebü’l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyya el-Kazvini er-Razi, *Mu’cemü Mekâyis’l-Luga*, thk. Abdüsselâm M. Hârûn, Kahire: Darul Kütübil-İlmiyye, II, 1970.
- İBN KESİR, Ebu’l-Fida İsmail, *Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri*, 10. b., İstanbul: Çağrı Yayınları, 1997.
- , *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, thk. Abdurrazak El-Mehdi, 1. b., Beyrut: Darü’l-Kitabi’l-Arabi, 2013.
- İBN MANZUR, Muhammed b. Mukerrem, *Lisânu’l-Arab*, ed. Abdullah Ali El-Kebîr, XII., Kahire: Darü’l-Meârif, 2009.
- İBRAHİM, Mohamad Nordin, *Konsep Rahmah dalam Tadbir Urus*, 1. b., Kuala Lumpur: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), 2019.
- İSFAHÂNÎ, Ebu’l-Kasım Huseyin b. Muhammed b. Râgıb, *el-Mufredât fî Ğarîb’il-Kur’ân (Kur’ân Kavramları Sözlüğü)*, ed. Abdalbaki Güneş, Mehmet Yolcu, İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- İSMAIL Aswati vd., “Analysis of the Sound of the Kompang for Computer Music Synthesis”, *4th Student Conference on Research and Development*, Universiti Teknologi Mara (UiTM) Student Branch, 2006, ss. 95–98.
- İSMAIL Siti Zubaidah, “The Legal Perspective of Khalwat (Close Proximity) as a Shariah Criminal Offence in Malaysia”, *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, C. 24, S. 3 (2016), ss. 923–35.
- İTR Nureddin, *Bulûğu’l-merâm Şerhi*, 1. b., İstanbul: Tahlil Yayınlar, 2011.

- KARAGÖZ, Nahide, *Kur'an-ı Kerim'de Âlem Kavramı*, (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ: T.C. Fırat Üniversitesi, 2009.
- KARAKAŞ, Ali, “Sünnet Açısından Çevre (Hayvan ve Bitkilerin Korunması)”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 5 (2017), ss. 34–50.
- KARAMAN, Hayreddin vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1. b., İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2020.
- KASIMÎ, Muhammed Cemaleddin, *Mehâsinu't-Te'vil*, 1. b., Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- KAYALI, Şaban, “Alemlere Rahmet Hz. Muhammed (S.A.V.)”, Ankara, 1995.
- KEDDIE, Nikki R., “The Past and Present of Women in the Muslim World”, *Journal of World History*, C. 1, S. 1 (1990), ss. 77–108.
- KHALID, Khalid Muhammad, *Resul'un Etrafındaki Erkekler*, 1. b., Kuala Lumpur: İslamic Book Trust, 2005.
- KHALLI, Mohd Nazmi Mohd, Suraya SINTANG, Syamsul Azizul MARINSAH, “Rahmatan Lil 'Alamin: Conceptual Framework Of Harmony In Malaysia”, *Sains Insani*, C. 5, S. 2 (2020), ss. 32–42.
- KLING, Zainal, *Sociocultural System Diversity: Structure and Antstructure in Cultural Development in Malaysia*, 1. b., Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1985.
- KURAYŞ ŞİHAB, Muhammed, *Tefsir el-Misbah: Kesan, Pesan dan Keserasian Al-Qur'an*, Jakarta: Lentera Hati, 2000.
- KURTUBÎ, Ebû Abdullah Muhammed İbn Ahmed, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 1. b., Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.
- KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim, *Garibu'l-Kur'ân*, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1978.
- KUTUP Seyyid, *Fî Zilâl'il-Kur'ân*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991.
- Laws of Malaysia; Federal Constitution*, 15. b., Kuala Lumpur: The Commissioner Of Law Revision, Malaysia, 2006.
- LUHUR, Winston, Taylor N.T. BROWN, Joseph N. GOH, “Public Opinion on Transgender Rights in Malaysia”, *School Law Williams Institute*, 2020.
- MANSOR, Mohd Noor, *Integrasi Etnik di Institut Pengajian Tinggi Awam*, Kuala Lumpur: Monograf Penyelidikan Pendidikan Tinggi, 2005.
- MAJLİS UGAMA ISLAM SINGAPURA, “The Glorious Muslim Society of Grace:

The Singapore Experience”, *Seminar SOM*, Singapura: Majlis Ugama Islam Singapura, 2019, ss. 1–16.

MEERANGANI, Khairul Azhar, Adam BADHRULHISHAM, Taufiq A. RASHID, “The Meaning of the Concept of Rahmatan lil ‘Alamin According to the Federal Constitution”, *Kanun: Jurnal Undang-undang Malaysia*, C. 21, S. 1 (2020), ss. 29–50.

MEERANGI, Khairul Azhar, “Wasatiyyah Approach in The Social Interaction of New Brothers in Malaysia”, *Memperkasakan Potensi Muallaf Era Kontemporari*, S. November (2019), ss. 17–32.

MERÂGĪ, Ahmed Mustafa, *Tefsîrû 'l-Merâgî*, 1. b., Beyrut: Dar al-Fikr, 1984.

MEVDÛDÎ, Ebu'l-Ala, *Tefhimu 'l-Kur'an*, ed. Trc. Muhammed Han Kayanî v. Dğr, 1. b., İstanbul: İnsan Yayınları, 1996.

MHLAULI, Mavis B., “The Paradox of Teaching Citizenship Education in Botswana Primary Schools”, *European Journal of Educational Research*, C. 1, S. 2 (2012), ss. 85–105.

MILLER Erica, “The Role of Islam in Malaysian Political Practice (Malezya Siyasi Pratiğinde İslam'ın Rolü)”, *al-Nakhalah; The Fletcher School Online Journal*, C. Fall, S. 4 (2004), ss. 1–10.

MOHAMAD AFANDI, Md Ismail vd., “LGBT Issues In Malaysia: A Review Of Research Aspects”, *INSLA E-Proceedings*, 2020, C. 3, ss. 459–70.

MOHAMAD, Johdi Salleh, BAHAROM Mohamad, ABDUL Said Ambotang, “The Significant of History Curriculum in the Development of Active Citizen : A Critical Analysis of the”, *International Journal of Scientific and Research Publications*, C. 3, S. 9 (2013), ss. 1–8.

MOHAMAD, Nurul 'Izzati, “Close Proximity: The Need for Whipping and Alternative Sentencing”, *JUUM*, C. 19 (2015), ss. 1–8.

MOHAMAD ROHANA, Noor Aziera vd., “Diversity and Ethnic Integration in Malaysia According to Islam”, *Sains Insani*, C. 2, S. 2 (2017), ss. 88–97.

MOHAMAD, Shukeri, Mohamad Azrien Mohamed ADNAN, Nor Hazrul Mohd. SALLEH, “The Idea of Rahmatan li al-Alamin and the Future of Islam in the Era of the Pakatan Harapan (PH) Government: A Preliminary Observation”, *al-Basirah*, C. 10, S. 1 (2020), ss. 15–35.

MOHD. SALLEH Norsaleha vd., “Statistics Of Child Abuse Cases In Malaysia: An Analysis”, *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly and Disabled*, C. 5, S. October (2018), ss. 17–24.

MOHD HEDZIR, Muhammad Haikal, Muhammad Arif YAHYA, “Understanding the Concept of Compassion in the Issue of the Pluralistic Society in Malaysia:

- An Analysis of the Missionary Movement Stand of IKRAM and ISMA”, *Jurnal Hadhari*, C. 10, S. 2 (2018), ss. 243–57.
- MOTEN, Abdul Rashid, “Malaysia as an Islamic State: A Political Analysis”, *TAFHIM: IKIM Journal of Islam and the Contemporary World*, C. 1, S. 2 (2003), ss. 1–68.
- MOUSTAFA, Tamir, “The Politics of Religious Freedom in Malaysia (Malezya’da Dini Özgürlük Siyaseti)”, *The International Law and Politics of External Intervention in Internal Conflicts*, 2014, C. 29, ss. 481–504.
- MUHAMAD Siti Norlina bt vd., “Budaya Penyayang dalam Kehidupan Masyarakat Islam: Antara Teori dan Praktis”, y.y.
- MUHAMMAD, Yusry, AFFANDY, “Al-Ra’yı Yorumuna Göre Çevreye Yönelik Merhamet Kavramı”, *Proceedings of the 6th International Conference on Quran as Foundation of Civilisation (SWAT 2019)*, ed. Nurulwahidah Fauzi vd., Negeri Sembilan: USIM Yayınları, 2019, ss. 651–59.
- MUHTAR S., Hidayat, “Pendekatan Kontekstual dalam Pembelajaran”, *Insania*, C. 17, S. 2 (2012), ss. 231–47.
- MUSLIM, Nazri, “The Implications of the Provisions for Islam and the Malays in the Federal Constitution on Ethnic Relations in Malaysia”, *Kemanusiaan*, C. 19, S. 2 (2012), ss. 19–62.
- MUSTAFAR Farrah Wahida vd., “The Environmental Conservation by Maqasid Syariah and Law”, *Journal of Law & Governance*, C. 3, S. 1 (2020), ss. 96–112.
- NADZRI Shafiyah Iqlima Mohd, “Dissolving Liberals’ Disputes Over Moral Criminal Law”, *Perspektif*, 1, Kuala Terengganu, 2021.
- NAGATA, Judith, “Religious Ideology and Social Change: The Islamic Revival in Malaysia”, *Pacific Affairs*, C. 53, S. 3 (1980), ss. 405–39.
- NAIR, Shanti, *Islam in Malaysian Foreign Policy*, 1. b., Londra: Routledge, 1997.
- NARGÜL, Veysel, “İslam Hukukunda Çevrenin Savaş Sırasında Korunması”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, C. 23 (2014), ss. 223–49.
- NORDIN, Abu Bakar, Norlidah ALIAS, Saedah SIRAJ, “National Integration in Multicultural School Setting in Malaysia.”, *The Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, C. 1, S. 1 (2013), ss. 20–29.
- OKUYAN, Mehmet, “Kur’an’da Rahmet Kavramı ve Hz. Peygamber’in Âlemlere Rahmet Oluş Keyfiyeti”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, C. 14 (2004), ss. 29–63.
- OOI, Kee Beng, “Towards A Federalism That Suits Malaysia’s Diversity”, *Kajian*

- Malaysia*, C. 29, S. 1 (2011), ss. 199–214.
- ORUÇ, Ayşe Betül, “Ayetler Bağlamında Âlemin Yaratılışındaki Denge”, *marife*, C. 18, S. 2 (2018), ss. 527–49.
- ORUÇHAN, Osman, “Hz. Peygamber’in Sünnetinde Çevre Duyarlılığı: Ahlâkî Bir Örneklik”, *The Journal of Academic Social Science Studies International*, C. 59, S. Autumn I (2017), ss. 189–202.
- ÖZAY, Mehmet, “Malezya’da Din-Devlet İlişisine Kısa Bir Bakış: Dr. Mahathir Mohamad Dönemi İslamlaştırma Politikaları ve Yansımaları”, *Journal of History Culture and Art Research*, C. 2, S. 1 (2013), ss. 106–28.
- ÖZPINAR, Ömer, “Rahmet Peygamberi’nin Dilinde Merhamet”, *Kutlu Doğum Haftası “Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi” Sempozyumu*, ed. Sedat Memiş, Hacı Duran Namlı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011, ss. 201–23.
- ÖZTÜRK, Yaşar nuri, *Kur’an’ın Temel Kavramları*, 26., İstanbul: Yeni Boyut, 2014.
- PAK, Zekeriya, “‘Âlemin’ Kelimesinin Kur’an’daki Anlamı Üzerine”, *KSÜ Rahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 13 (2009), ss. 1–24.
- PRIME MINISTER’S OFFICE (RELIGION), “Towards the Country of Mercy”, *Media Rahmah*, 2019.
- RAHIMIN AFFANDI, Abd Rahim vd., “Religious Dialogue: Its Reality and Prospects in Malaysia”, *Kajian Malaysia*, C. 29, S. 2 (2011), ss. 91–110.
- RAHMAIT, Ajalur, “Prophet Muhammad (p), a Mercy for All Creatures”, *The Muslim Journal*, C. 29, S. 4 (2016), ss. 1–6.
- RAHMAN, Sira Abdul, “Din ve Hayvan Refahı— İslami Bir Bakış Açısı”, *Animal Basel*, C. 7, S. 2 (2017), ss. 1–6.
- RAHMAT M., F. Fahrudin, “Understanding the Meaning of Khalifah fil ardhi in the Quran and Implications on Education”, *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, C. 145, S. 012121 (2018), ss. 1–7.
- RAMLAN Shazny, “Implementing Islamic law to protect the environment: Insights from Singapore, Malaysia, and Indonesia”, *Asia Pacific Journal of Environmental Law*, C. 23, S. 2 (2020), ss. 202–30.
- RAMLI, Mohd Anuar, “Sensitive Issues in a Pluralistic Society in Malaysia After the General Election (PRU14): Application of the Moderation Approach”, *Serantau Islam dan Alam Melayu: Pendidikan, Kewangan, Kehartaan dan Isu Kontemporari*, ed. Mohd Yakub @ Zulkifli, Mohd Roslam, Khadher A., Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Islam, University Malaya, 2018, ss. 1–12.
- RAMLI, Mohd Anuar, Mohammad Aizat JAMALUDIN, “The ‘Urf of Plural Society:

- The Concept and Its Practices in Malaysia (Çoğul Toplumun Urf'u: Malezya'daki Konsept ve Uygulamaları)", *Journal of Fiqh*, C. 8 (2011), ss. 45–64.
- RAWA, Mujahid Yusof, "High-Level Closed-Door Dialogue on Religion and Human Rights in the New Malaysia", *Islam and Civilisational Renewal*, C. 10, S. 1 (2018), ss. 136–39.
- RÂZÎ, Fahrudin, *Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb*, ed. & CS Doğru Çev.: S. Yıldırım, L. Cebeci, S. Kılıç, 1. b., İstanbul: Huzur Yayınevi, 1990.
- ROBANI, Anidah, "Attitude and Commitment of the Malaysian Government towards Islam in the Foreign Policy (1957-2003): An Assessment (Malezya Hükümetinin Dış Politikada İslam'a Karşı Tutumu ve Bağlılığı (1957-2003): Bir Değerlendirme)", *Political Managements and Policies in Malaysia*, C. 3, S. 2 (2003), ss. 195–222.
- SALAHİ, Adil, *No Title*, 1. b., Leicestershire: The Islamic Foundation, 2012.
- SALLEH, Hood, *The Encyclopedia of Malaysia Peoples and Traditions*, 1. b., Singapur: Archipelago Press, 2006.
- SANCAKLI, Saffet, "Hadislerde 'Yaşlılık Olgusunun' Değerlendirilişi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 1 (2006), ss. 49–71.
- SANI, Mohd Azizuddin Mohd, Dian Diana Abdul Hamed SHAH, "Freedom of Religious Expression in Malaysia", *Journal of International Studies*, C. 7 (2010), ss. 33–49.
- SANTOSA, Nyong Eka Teguh Iman, "Foundations of the Society of Mercy; Trust, Justice, and Ethics", *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*, C. 125, S. ICIGR 2017 (2018), ss. 274–78.
- SELAMAT, Azlan, Mohamad Iszuan SAFARUDIN, "Evaluation of Factors of Ethnic Unity in Malaysia as Obstacles to National Unity", *Jurnal Kinabalu*, C. 19 (2013), ss. 79–93.
- SEMAN, Ahmad Ali, "Multicultural and Ethnicity History Approach Towards National Integration in Malaysia (Ulusal Bütünleşmeye Yönelik Çok Kültürlü ve Etnik Köken Tarihi Yaklaşımı)", *Historia: Jurnal Pendidik dan Peneliti Sejarah*, C. XI, S. 2 (2018), ss. 38–49.
- SHAFFER, Jack A., "Inter-Ethnic Realties in Peninsular Malaysia", *Humboldt Journal of Social Relations*, C. 10, S. 1 (1982), ss. 68–82.
- SHARIL, Suhaili, A'dawiyah ISMAIL, "Causes Of Violences Toward Women In Public Places: Research In Kuala Lumpur", *Islam dan Masyarakat Kontemporari*, C. 21, S. 1 (2020), ss. 235–52.
- SNOODGRASS, Donald R., *Inequality and Economic Development in Malaysia*, 1. b.,

Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1980.

- SOONG, Kua Kia, “Racial Conflict in Malaysia: Against The Official History”, *Race and Class*, C. 49, S. 3 (2008), ss. 33–53.
- SUHAILI, Samsudin, Sathish Rao A/L APALANAIDU, Norliza JAMALUDDIN, “Multiculturalism in Higher Education: Idealism, Challenges and Opportunities in Malaysian Region Context”, *Journal of Critical Reviews*, C. 7, S. 8 (2020), ss. 989–93.
- SUHAILI, Samsudin, Norliza JAMALUDDIN, “Çoğul Toplum ve Çok Kültürlü Eğitim: Devlet Üniversitelerindeki Akademisyenlerin Yansımaları ve Deneyimleri (Plural Society and Multi-Cultural Education: Reflections and Experiences of Academics in Government Universities.)”, 1, Bangi, 2011.
- SUPRIADI Udin, Munawar RAHMAT, “Building the Character of Humility Through the Prophet Sulayman Model in Kindergarten”, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, C. 307, S. SoRes 2018 (2019), ss. 389–93.
- SYAQIQ, Muhammad, “Perbandingan Perlaksanaan Konsep Rahmatan Lil ‘Alamin Berdasarkan Al-Quran dan Hadith di Antara Kementerian Agama Malaysia dan Nahdhatul Ulama Indonesia”, *al-Takamul al-Ma’rifi*, C. 3, S. 1 (2020), ss. 43–60.
- SYIHAB, Kureyş, *Lentera Hati: Kisah dan Hikmah Kehidupan*, Jakarta: Mizan Pustaka, 2007.
- TABERÎ, Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî, *Câmiu’l-Beyân An Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*, Beyrut: Dâru’l-Marife, 1989.
- TALIB@KHALID, Kartini Aboo, Suraiya ISHAK, “Acceptance and Rejection International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD) amongst the Malays and Bumiputera in Malaysia”, *Islâmiyyât*, C. 41, S. 2 (2019), ss. 81–91.
- THALÏB, Muhammad, *Dictionary of the Vocabulary of the Quran*, Jogjakarta: Ma’alimul Usrah Media & Pusat Studi Islam an-Nabawi, 2008.
- TOPTAŞ, Mahmut, *Kur’an-ı Kerim Şifa Tefsiri*, 5. b., İstanbul: Cantaş Yayınları, 1994.
- TURGUT, Bahattin, “Hz. Peygamber ve Doğa Sevgisi”, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, ed. Recep Cetintaş, Anar Gafarov, İbrahim Türkoğlu, 18. b., Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, ss. 91–104.
- U.S. DEFENSE INTELLIGENCE COMMUNITY, “Malaysia Country Handbook”, y.y.
- WAHID, Zainal Abidin Abdul, *Glimpses of Malaysian History*, 1. b., Kota Kinabalu, Sabah: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1970.

- YAACOB, Mohamed Fauzi, “The Challenge of Religious Pluralism in Malaysia”, *Journal of Oriental Studies*, C. 21, S. 3 (2011), ss. 166–77.
- YAAKOB, Zul’Azmi, Ahmad Sunawari LONG, “Terrorism as Ideological Challenge on Contemporary Muslim: A Philosophical Analysis”, *International Journal of Islamic Thought*, C. 7, S. (June) (2015), ss. 58–63.
- YAR, Erkan, “Kur’an’da ‘Âlemin’ Sözçüğünün Toplum Dilbilim Açısından Çözümlemesi”, *Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)*, C. 8, S. 2 (2016), ss. 584–602.
- YILDIRIM, Duran Ali, “Vahiy Kaynaklı Çevre Duyarlılığının Tabiatı Koruma Sorumluluğuna Etkisi”, *Çevre ve Akhlak*, ed. İsmail Koyuncu vd., 1. b., İstanbul: Çevre Vakfı, 2020, ss. 33–46.
- YUSUF, Muhammad Hananika Anugerah, “Social Education Methods in QS. Ali Imran/3: 159”, *Malan Journal of Islam and Muslim Society*, C. 3, S. 1 (2021), ss. 1–12.
- ZAIN, Rajwani Md., Khairullah MOKHTAR, Mushaddad HASBULLAH, “Social Problems in Malaysia: The Approach of Islam and The Role of Leaders in Prevention Efforts”, *1st International Islamic Heritage Conference (ISHEC)*, ed. Hasan Bahrom, S. Salahudin Suyurno, Abdul Qayyum Abdul Razak, Malacca: Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS), UiTM Melaka, 2015, ss. 328–34.

INTERNET KAYNAĞI

- ABDULLAH, Amatullah, “Bu 9 Güzel Hadis, Peygamber’in Çocuklara Olan Bakımını Gösteriyor”, *Aboutislam.com*, 2020, <https://aboutislam.net/shariah/prophet-muhammad/a-mercy-for-all/the-prophets-care-for-children>
- AHMAD, Zakir, “Hz. Muhammed Gençlere Nasıl Davrandı?”, *About Islam*, 2019, <https://aboutislam.net/shariah/prophet-muhammad/a-mercy-for-all/how-the-prophet-treated-the-youth-part>.
- AZIL, Firdaus, “I forgive their criticism, even if they do not try to understand’-Mujahid”, *Astro Awani*, 2018, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/saya-maafkan-kritikan-mereka-biarpun-mereka-tidak-cuba-memahami-mujahid-187602>.
- “‘Be fair in thump on Dr Mujahid’ said Dr Kamarul”, *MalaysiaDateline*, 2018, <https://malaysiadateline.com/berlaku-adillah-dalam-menghentam-dr-mujahid-kata-dr-kamarul/>.
- BERNAMA, “Cases of Abuse of Animals in Malaysia Record Increase”, *Astro Awani*, 2019, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kes-kekejaman-ke-atas-haiwan-di-malaysia-catat-peningkatan-219361>.
- , “NGO Urges Police to Tackle Animal Abuse Cases Similar to Human Crime

- Cases”, *Malaysia Kini*, 2018, <https://www.malaysiakini.com/news/445563>.
- , “People Regardless of Religion Need to Take Care of The Environment Together”, *Astro Awani*, 2019, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/masyarakat-tanpa-mengira-agama-perlu-bersamasama-jagalam-sekitar-220507>.
- , “Rahmatan Lil Alamin’s Most Outstanding Achievement”, *Selangor Kini*, 2019, <https://selangorkini.my/2019/12/rahmatan-lil-alamin-pencapaian-paling-cemerlang/>.
- “Bitkilerin Kur’an-ı Kerim ve Hadis’teki Atıfları”, *The Qur’anic Botanic Garden*, 2018, <https://qbg.org.qa/content/plants-citations-holy-quran-and-hadith-0>.
- BOLAY Süleyman Hayri, “Âlem”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1989, <https://islamansiklopedisi.org.tr/alem>.
- “Cases of Abuse Involving Biological Parents are Highest”, *Sinar Harian*, 2021, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kes-dera-libat-ibu-bapakandung-paling-tinggi-281019>.
- DEVELOPMENT Centre For Arts & Cultural Sustainable, “CiTRA IIUM Andeka Caklempong”, *International Islamic University Malaysia*, y.y., <https://www.iium.edu.my/centre/CiTRA/iium-andeka-caklempong>.
- “Efforts to Introduce The Concept of Rahmatan Lil ’Alamin at The World Level”, *Bernama*, (2019), <https://www.sinarharian.com.my/article/54793/BERITA/Nasional/Usaha-perkenal-konsep-Rahmatan-Lil-Alamin-di-peringkat-dunia>.
- EVASON Nina, “Malaysian Culture”, *Cultural Atlas*, 2016, <https://culturalatlas.sbs.com.au/malaysian-culture/malaysian-culture-references#malaysian-culture-references>.
- FUAD, Faris, “Cat Murder Case in Laundry Repeats”, *Berita Harian*, 2020, <https://www.bharian.com.my/berita/kes/2020/07/709945>.
- “Hadislerle İslâm Cilt 5 Sayfa 393”, *Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü*, (05.05.2021), <https://hadislerleislam.diyinet.gov.tr/sayfa.php?CILT=5&SAYFA=393>
- HAIDI, Kamarool, “Mujahid’s Ignorance Against Uighur Ethnic Suffering Scratches Muslims Hearts with Superficial Statements”, *Editor Malaysia*, 2019, <https://www.editormalaysia.com/10633/>.
- HAMDHAN Nurbaiti, “Senior citizen charged with posting offensive caricature on FB”, *The Star*, 2019, <https://www.thestar.com.my/news/nation/2019/02/28/senior-citizen-charged-with-posting-offensive-caricature-on-fb>.
- HUDA, Nailah, “Malaysia In First Place The World’s Highest Air Pollution”, *Astro*

- Awani*, 2019, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/malaysia-di-tempat-pertama-pencemaran-udara-tertinggi-dunia-217879>.
- “ICERD: Don’t make extreme assumptions - Mujahid”, *Bernama*, 2018, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/icerd-jangan-buat-andaian-melampau-mujahid-190409>.
- IDRIS, Khairul Azhar bin, “Promoting Rahmah as a System of Life”, *IKIM*, 2019, <https://www.ikim.gov.my/new-wp/index.php/2019/12/09/promoting-rahmah-as-a-system-of-life/>.
- “‘If you can’t obstruct, there’s no need for a law’ - Mufti of Perak”, *Sinar Harian*, 2018, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kalau-tak-boleh-tegah-maksiat-tak-perlulah-ada-undangundang-mufti-perak-187538>.
- ISHAK, Azneal, “Religious Minister Urges Prayers to Keep Away Friday’s Haze”, *Malaysia Kini*, 2019, <https://www.malaysiakini.com/news/492463>.
- “İşyerinde LGBT Ayrımcılığına Gerek Yok”, *The Star*, 2018, <https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2018/07/17/diskriminasi-lbgt>.
- “Khalwat Raid: The Muftis Have Different Opinions”, *Malaysia Kini*, 2018, <https://www.malaysiakini.com/news/446236>.
- KUMAR, B Nantha, “Prohibit underage marriage: 7 states agree, seven more disagree”, *Malaysia Kini*, 2019, <https://www.malaysiakini.com/news/500370>.
- LTD. Commisceo Global Consulting, “Language, Culture, Customs and Etiquette”, *Language, Culture, Customs and Etiquette*, 2020, <https://www.commisceo-global.com/resources/country-guides/malaysia-guide>.
- MAHIDIN, Uzir, “Current Population Estimates, Malaysia, 2020”, Putrajaya, 2020.
- MALAYSIA DEPARTMENT OF STATISTICS*, “Population Distribution and Basic Demographic Characteristic Report 2010”, *Department of Statistics Malaysia Official Portal*, 2015, <https://www.dosm.gov.my/v1>.
- MOHAMAD Nur Izzati, “6 suspects distributed Bibles to students”, *Harian Metro*, 2018, <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2018/11/393681/6-suspek-edar-bible-kepada-pelajar-sekolah>.
- MUNIR, Muhammad, “The Prophet (Peace Be On Him)’s Merciful Reforms in The Conduct of War: The Prohibited Acts”, *Insights, 'Mercy for the Worlds'*, C. 2, S. 2–3 (2009), ss. 221–60, <https://search.proquest.com/docview/1327745863>.
- NASIR, Muaz, “The Value of Tree in İslam”, *Khaleafa.com*, 2014, <http://www.khaleafa.com/khaleafacom/value-of-trees-in-islam>.
- NAWAWI, Muhaamad Hafis, “Man with a Cruel Heart”, *Harian Metro*, 2021,

- <https://www.hmetro.com.my/utama/2021/02/677698/manusia-hati-kejam>.
- “Nisha Ayub ile Tanışmak LGBT’yi Desteklemek Anlamına Gelmez”, *Bernama*, 2018, <https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2018/08/11/nisha-ayub>.
- NOOR, Umar Mukhtar Mohd, “Bayan Linnas 42nd Series: G25 And Khalwat Issues”, *Mufti of Federal Territory, Malaysia*, 2015, <https://www.muftiwp.gov.my/en/artikel/bayan-linnas/1823-bayan-linnas-siri-41-g25-dan-isu-khalwat>.
- NORTAJUDDIN, Athira, “Animal Cruelty On The Rise In Malaysia”, *The ASEAN Post*, 2021, <https://theaseanpost.com/article/animal-cruelty-rise-malaysia>.
- “NST Leader: Stop animal cruelty”, *The New Straits Times*, 2020, <https://www.nst.com.my/opinion/leaders/2020/09/623277/nst-leader-stop-animal-cruelty>.
- “Praise China for Fighting Terrorism: Mujahids ‘agree’ with Uighur Islamic Ethnic Oppression?”, *SabahKini2*, 2019, <https://sabahkini2.com/en/home>.
- RADHI, Nor Ain Mohammed, Ahmad Suhael ADNAN, Zarul Fitri Mohd ZAMRIE, “No khalwat complaints, no raids - Mujahid”, *Berita Harian*, (08.10.2018), <https://www.bharian.com.my/berita/pendidikan>.
- RAHMAN, Haliza Abdul, “Lessons From the Water Crisis!”, *Institut Pengajian Sainsa Sosial (UPM)*, 2020, https://ipsas.upm.edu.my/artikel/pengajaran_daripada_krisis_air-58346.
- “Rahmatan Lil ’Alamin Introduced to APEC Countries”, *Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (MAIWP)*, 2020, https://www.maiwp.gov.my/i/index.php/en/berita-maiwp/571-rahmatan-lil-alamin-diperkenalkan-kepada-negara-apec?AG_MK=0&AG_form_paginInitPages_571=2&AG_form_albumInitFolders_571=/berita/2019/04022020&AG_MK=0.
- RAMAN, Meenakshi, “Decisive Action Needed Against Abuse Animal”, *Sahabat Alam Malaysia*, 2019, <https://foe-malaysia.org/my/articles/tindakan-tegas-diperlukan-terhadap-penderaan-haiwan/>.
- RAMAYAH, Umavathi, “Child Abuse: Over 35 Percent of Reports Involve Sexuality”, *Astro Awani*, 2020, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/penderaan-kanakkanak-lebih-35-peratus-laporan-libatkan-seksual-273089>.
- RAMLAN, Yasmin, “Haze Issue: PH is Not Much Different from BN - Environmental Activists”, *Malaysia Kini*, 2019, <https://www.malaysiakini.com/news/493182>.
- RAMLI, Muhammad Mustakim, “6-year-old Boy Fatally Suspected Abused”, *Berita Harian*, 2018, <https://www.bharian.com.my/berita/kes/2018/04/414537>.

- RAMLI, Wan Hassan Mohd, “Islam Religion Mercy: Be Courtesy of Animals”, *Harakah Daily*, 2021, <https://harakahdaily.net/index.php/2021/03/05>.
- “Ras Adiba Opposes Transgender People To Use Toilets For People With Disabilities”, *Star Media Group*, 2018, <https://www.suria.my/sensasi/trending/ras-adiba-bantah-golongan-transgender-guna-tandas-oku/>.
- ŞAHİN, Alaadin, “Malezya’da Din, Devlet ve Toplum”, *Marmara İlahiyat*, 2018, www.marmarailahiyat.com/malezya-da-din-devlet-ve-toplum.
- SAZILI, Syalikha, “Review enforcement, OPS khalwat”, *Harian Metro*, 2018, <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2018/10/383967/teliti-semula-penguatkuasaan-ops-khalwat>.
- SHAFAWI, “e-Hijrah Guidebook for LGBT Communities Published”, *Bernama*, 2018, <https://ikimfm.my/e-buku-panduan-hijrah-diri-untuk-golongan-lgbt-diterbitkan/>.
- SHAFII, Haryati, “Deterioration in The Quality of The Environment Affects the Safety and Well-Being of Urban Communities”, *Universiti Tun Hussein Onn Malaysia (UTHM)*, 2020, <https://news.uthm.edu.my/ms/2020/03>.
- SHUIB, Nor Harthina, “The Issue of Teenagers, Children Throughout 2019”, *Berita Harian*, 2019, <https://www.bharian.com.my/wanita/keluarga/2019/12/642794>.
- SIDEK, Hasbi, ““Maintain marriage age limit””, *Harian Metro*, 2019, <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2019/12/527663/kekalkan-had-umur-perkahwinan>.
- SIDEK Namri, “Malezya ve Dünyada LGBT Mücadelesinin 7 Sütunu”, *Iluminasi*, 2018, <https://iluminasi.com/bm/7-isu-lgbt-yang-menjadi-tunjang-perjuangan-mereka.html>.
- SUFIAN, Syasya, “Economic Problems and Lack of Religious Up Bringing Cause Domestic Violence”, *Selangor Kini*, 2016, <https://selangorkini.my/2016/07>.
- SULAIMAN Halimaton Saadiah, “Mujahid Explained The Concept of Rahmatan Lil Alamin to 13 Ambassadors, EU Representatives”, *Bernama*, (2019), <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2019/10/619825>.
- “The Mufti of Perlis and Ramasamy Made Peace”, *Bernama*, 2018, <https://www.utusanborneo.com.my/nasional>.
- “Trans Bireyler Engelli Tuvaletini Geçici Olarak Kullanabilir”, *The Star*, 2018, <https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2018/08/13/transgender-tandas-oku>.
- YAACOB, Mohd Azam Syah, “Cases of Child Abuse are on The Rise”, *Harian Metro*, 2019, <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2019/04/448789/kes-dera>.

kanak-kanak-meningkat.

YAMIN, Rosmidzatul Azila binti Mat, “Kim Kim River Disaster Lessons”, *IKIM*, 2019, <https://www.ikim.gov.my/new-wp/index.php/2019/04/08/iktibar-bencana-sungai-kim-kim/>.

YUSOF, Nor Afzan Mohamad, Mohamad Ridzuan Mohamad ANWAR, “Age Limit for Protecting Children”, *Berita Harian*, 2018, <https://www.bharian.com.my>.

ZULKIFLI, Syamilah, “Special Courts of Marriage, Hadhanah and Nafkah in Negotiations”, *Sinar Harian*, 2019, <https://www.sinarharian.com.my/article/49450>.

GAZATELER

AHMAD, Samadi, “Special Meetings address LGBT issues”, *Berita Harian*, 2021.

ANBIA, Mohd Jamilul, Md DENIN, Ekhwan HAQUE FAZLUL HAQUE, “Sasaran Emosi Kacau; MyAct Akui Kes Aniaya Haiwan Meningkatkan Sejak Perlaksanaan PKP 18 Mac Lalu”, *Harian Metro*, (31.10.2020).

DAUD, Ridauddin, “Without unity, the country is vulnerable to various threats: Mujahid”, *Sinar Harian*, 2019.

MERZUK, Izyan Diyana, “The Alumni Magazine OUM”, *Open University Malaysia (OUM)*, Selangor, (2019).

MOHAMED, Omar, “Dekati LGBT, bina kepercayaan mereka”, 2020.

“NGO Reports On Bible Distribution to Students”, *Harian Metro*, (09.11.2018).

RAZAK RAAFF, Abdul, “There is No Place for Animal Bullies.”, *Berita Harian*, (15.07.2019).